

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KUDÜS'ÜN FETHİNE KADAR HAÇLI DONANMALARI
VE FAALİYETLERİ

ÜMİT EROL

DANIŞMAN
PROF. DR. ERGİN AYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2022

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım “KUDÜS’ÜN FETHİNE KADAR HAÇLI DONANMALARI VE FAALİYETLERİ” adlı bu çalışmamda; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

30.06.2022

ÜMİT EROL

TEŞEKKÜR

Haçlı seferleri tarihi, dünya tarihinde derin izler bırakan Hristiyan ve Müslümanların birbirleriyle büyük kitleler hâlinde savaştıkları bir mücadele nin tarihidir. Türklerin Anadolu'ya hâkim olması, Kudüs ve Hristiyanlara ait bazı kutsal saydıkları dini mabetleri ele geçirmesi ve Bizans'ın batı Hristyanlığından yardım istemesi gibi nedenler bu seferlerin başlamasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca dinî duyguların yanında ticari ve maddi duygular da ön plana çıkmıştır. I. Haçlı seferi sırasında Kudüs, Hristiyanlar tarafından zapt edilmiştir. Akdeniz tarih boyunca birçok zenginliği bakımından her zaman gözdeliğini korumuştur. Pisa, Venedik ve Ceneviz başta olmak üzere birçok İtalyan denizci şehirleri geniş ve zengin limanlardan siyasi ve ticari imtiyazlar elde etmek istemiş, büyük donanmalar kurarak bu bölgeye gelmiş ve Müslümanlardan bu limanları almayı başarmışlardır.

Araştırmamızın giriş kısmında Haçlı seferlerinin nedeni, alt yapısının oluşturulması ve seferin planlanma aşaması hakkında bilgi verilmiştir. I. Bölümde Haçlı seferinin başlangıcı ve liderler hakkında bilgi verilmiştir. II. Bölümde İstanbul'a ulaşan Haçlı liderlerinin anadoluya geçişi hakkında bilgi verilmiştir. III. Bölümde Kudüs'ün zaptından sonra gelen donanmalar ve limanların Haçlılar tarafından nasıl zapt edildiği hakkında bilgi verilmiştir. IV. Bölüm'de Bizans donanmalarının Haçlı devletlerine yardıma gitmeleri ve bu donanmaların etkileri ele alınmıştır. V. Bölüm'de Selahaddin Eyyübi ile Haçlı donanmaları arasında gerçekleşen mücadeleler ele alınmıştır. VI. Bölümde I. Haçlı seferlerinin başlamasından itibaren Kudüs'ün tekrar Müslümanlar tarafından alınmasına kadar kullanılan bazı gemi türleri ve donanmaların kullanım amaçları ele alınmıştır.

Tezimi hazırladığım süre zarfında bilgi birikimi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatıp bana yol gösteren ve her zaman desteğini üzerimden eksik etmeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Ergin Ayan'a, çalışmam esnasında gerek kaynakça gerekse de yardımlarını esirgemeyen Doğan Mert Demir hocam, Doç. Dr. Hakan Güngör Hocam ve Emin Yavuz'a, maddi ve manevi açıdan daima yanımda olan annem Türkan Efe'ye, ve tüm aileme, ayrı ayrı teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ümit EROL

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	ii
EKLER DİZİNİ	iv
ARAŞTIRMAMIZDA KULLANILAN ANA KAYNAKLAR	ii
1. LATİN KAYNAKLARI	ii
1.1. Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum	ii
1.2. Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum	ii
1.3. Gesta Francorum Hierosolimatana Peregrinantum	iii
1.4. Historia Francorum Qui Ceperunt Jerusalem.....	iv
1.5. Historia de Hierosolymitano Itinere ve Peter Tudebodus	iv
1.6. Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae.....	v
1.7. Ernoul Kroniği	v
1.8. De Libetaron Civitatum Orientis	vi
2. İSLAM KAYNAKLARI	vi
2.1. Zeylu Târîhu Dımaşk	vi
2.2. El-Kâmil Fi't-Tarih.....	vii
2.3. Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye	vii
3. BİZANS KAYNAKLARI	viii
3.1. Alexiad.....	ix
4.4. ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA KULLANILAN DİĞER BİZANS KAYNAKLARI.....	ix
5.1. ERMENİ VE SÜRYANİ KAYNAKLARI.....	x
GİRİŞ.....	1
1. Haçlı Seferleri'nin Başlamasındaki Önemli Nedenler.....	1
2. Haçlı Seferine Çağrı ve Seferin Başlaması İçin Hazırlıklar.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM	11
1. I. HAÇLI SEFERİNİN BAŞLAMASI VE BAZI HAÇLI LİDERLERİNİN ADRİYATİK DENİZİNİ GEÇEREK İSTANBUL'A VARMALARI	11

1.1. Kont Hugue de Vermandois'in Donanma ile Adriyatik Denizini Geçerek Draç'a Varması.....	11
1.2. Bohemund'un Haçlı Seferine Katılması ve Adriyatik Denizini Geçerek İstanbul'a Gelişi.....	13
1.3. Robert de La Normandia, Etienne de Blois ve Robert de Flandre'nin Sefere Katılması ve Adriyatik Denizini Geçerek İstanbul'a Varışı	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
2. İSTANBUL'DAN KUDÜS'E YOLCULUKTA DONANMANIN FAYDALARI VE YARDIMLARI.....	24
2.1. Haçlıların Bizans Gemilerini Kullanarak Anadolu'ya Geçmeleri ve İznik Kuşatması Esnasında Bu Gemilerin Önemi.....	24
2.2. İznik Kuşatmasının İkinci Aşaması-Demir Adamlar Geliyor.....	26
2.3. Antakya Kuşatması Esnasında Batı'dan Gelen Donanmaların Haçlı Ordularına Yardımları ve Faydaları	32
2.4. Antakya'nın Zaptından Sonra Lazkiye Meselesi ve Kudüs'ün Zaptında Donanma'nın Faaliyetleri ve Yardımları	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	58
3. KUDÜS'ÜN ZAPTINDAN SONRA GELEN DONANMALAR VE AKDENİZ LİMANLARININ HAÇLILAR TARAFINDAN ZAPT EDİLMESİ	58
3.1. Pisa ve Venedik Donanmalarının Yola Çıkması ve Suriye İle Kudüs Liman Şehirlerinin Alınmasındaki Rollerini	58
3.2. Cenovalıların 1101 Tarihinde Yafa Limanı'na Gelmeleri, Şeyzer (Caesarea) ve Arsuf'u Kuşatmaları.....	67
3.3. 1101 Haçlı Ordularının İtalya Limanlarından Yola Çıkmaları ve Bizans Gemilerinin Yardımları.....	74
3.4. Cenevizlilerin Yeniden Akdeniz'e Gelmeleri ve Akka Kuşatmasına Katılmaları. 75	
3.5. 1107 Yılında Bohemund'un Batıya Gidip Kuvvetli Bir Haçlı Ordusu Toplayıp Bizans'a Sefer Düzenlemesi ve Tankred'in Doğu'da İmparatora Ait Bazı Şehirleri Ele Geçirmesi.....	80
3.6. Raymond de St Gilles'in Oğlu Bertrand'ın Donanma ile 1109'da Doğu'ya Gelmesi ve Trablus'u Bu Donanmanın Yardımıyla Ele Geçirmesi	84
3.7. Bertrand ve I. Baldwin'in Donanmanın Yardımı ile Beyrut'u Karadan ve Denizden Kuşatarak Zapt Etmesi.....	89

3.8. Kudüs Kralı I. Baldwin'in Norveç ve Venedik Donanmalarının Yardımı İle Sayda Liman Şehrini Zapt Etmesi	91
3.9. 1110'dan İkinci Haçlı Seferine Kadar I. Baldwin'ın Denizdeki Faaliyetleri.....	97
3.10. Kudüs Kralı Olan Baldwin Du Bourg Döneminde Donanma Faaliyetleri ve Sur'un Büyük Venedik Donanması ile Kuşatılması	99
3.11. III. Baldwin Döneminde Askalan'ın Zapt Edilmesi	105
3.12. II. Haçlı Seferi ve Bizans'ın Haçlı Ordularına Gemiler Vasıtasıyla Yardım Etmeleri.....	107
3.13. Askalan'ın Haçlılar Tarafından Zaptı	108
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	112
4. II. HAÇLI SEFERİNDEN SONRA BİZANS DONANMALARININ HAÇLI DEVLETLERİNE YARDIMLARI VE BU DONANMALARIN FAALİYETLERİ	112
4.1. Trablus Kontu III. Raymond'un Bizans'a Ait Adalara Saldırması ve İntikamını Alması	112
4.2. Kudüs Kralı Amaury'nin 1168 Mısır Seferi	112
4.3. Kudüs Kralı Amaury'nin 1169 Mısır Seferi ve Bizans Donanmalarının Yardıma Gelmeleri	114
4.4. 1177 Yılında Bizans Donanmasının Akka Limanına Gelmesi Flandre Kontu Philippe'nin İsteksizliği Yüzünden Mısır Seferinin İptal Edilmesi ve Donanmanın İstanbul'a Geri Dönmesi	118
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	119
5. SELAHADDİN EYYÜBİ VE HAÇLI DONANMALARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN MÜCADELELER	119
5.1. Sicilya Donanması'nın Selâhaddîn'e Karşı Harekete Geçmesi, İskenderiye ve Tinnis'i Kuşatmaları	119
5.2. Renaud De Châtillon'un İnşa Ettirdiği Bir Filo İle Kızıl Denizde Gerçekleştirdiği Baskınlar ve Hüsamed-Din Lû'lû'nün Haçlı Filolarına Karşı Harekete Geçmesi Ve Bu Filoyu İmha Etmesi	123
ALTINCI BÖLÜM	126
6. HAÇLILAR TARAFINDAN KULLANILAN BAZI GEMİ TÜRLERİ ve KULLANIM AMAÇLARI.....	126
SONUÇ.....	131
KAYNAKÇA.....	134
EKLER	154

DİZİN.....	162
ÖZGEÇMİŞ.....	175

ÖZET
KUDÜS'ÜN FETHİNE KADAR HAÇLI DONANMALARI
VE FAALİYETLERİ

Kudüs, Müslümanlar ve Yahudiler için ne kadar önemliyse Hıristiyanlar için de bir o kadar önemli bir şehirdir. Bu yüzden Papa II. Urbanus'un Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak için başlattığı I. Haçlı seferi başarıya ulaşmış ilk olarak 10 Mart 1098 tarihinde Urfa Haçlı Kontluğu, 28 Haziran 1098 Antakya Prinkepsliği, 15 Temmuz 1099 yılında Kudüs Haçlı Krallığı ve 1109 tarihinde Trablus Haçlı Kontluğu olarak dört ayrı Haçlı devletçisi kurulmuştur. Ancak bu devletçiklerin bölgede tutunabilmesi için Avrupadan gelecek olan asker ve donanma yardımına muhtaçlardı. Kudüs, Hristiyanlar tarafından ele geçirilse bile Akdeniz'de bulunan birçok liman şehri halen Müslümanların elinde bulunmaktaydı. Bu dönemde Akdeniz'de en önemli Müslüman donanmasını Fatımiler oluşturmaktaydı. Haçlı devletçikleri Kudüs'ün güvenliğini sağlamak ve Hacıların Kudüs'e güvenle varmaları için Filistin liman şehirlerinin ele geçirilmesi gerektiğini biliyorlardı. Kudüs Haçlı Kralları bu limanları ele geçirmek için büyük ve güçlü donanmalara ihtiyacı vardı. Bu sırada Kudüs Haçlı devletinin yardımına İtalyan şehir devletleri koşmuştur. Bu denizci şehir devletleri büyük ve güçlü donanmalara sahiplerdi. İlk başta Ceneviz donanmaları Akdeniz'de görüldü. Bu donanma Antakya ve Kudüs'ün Haçlılar tarafından ele geçirilmesinde çok önemli katkılarda bulunmuştu. Cenevizliler Filistin limanlarını ele geçirmek ve Hac vazifelerini yerine getirmek için güçlü donanmaları ile bölgeye gelerek Müslümanların elinde bulunan limanlara saldırmaya başlamışlardır. Cenevizlilerden sonra Pisa donanmaları Kudüs'e gelmiştir. Onları Venedik, daha sonra Norman ve Sicilya donanmaları takip etmiştir. Bu donanmalar sayesinde Filistin liman şehirleri Haçlıların eline geçmiştir. Ceneviz, Venedik, Pisa, Norman ve Sicilya donanmaları sadece hac vazifesini yerine getirmek değil, aynı zamanda liman şehirlerinde ticari ve siyasi çıkarlarını korumak için de mücadelelerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Haçlılar, Venedik, Pisa, Cenova, Selahaddin Eyyübi

ABSTRACT

CRUSADER NAVIES AND ACTIVITIES UNTIL THE CONQUEST OF JERUSALEM

Jerusalem is as important a city for Christians as it is for Muslims and Jews. That's why Pope II. The First Crusade, initiated by Urbanus to take back Jerusalem from the Muslims, was successful and firstly, on March 10, 1098, the Crusader County of Urfa, on June 28, 1098 Antakya Prinkeps-lip, the Crusader Kingdom of Jerusalem on 15 July 1099, and the Crusader County of Tripoli in 1109. A separate Crusader statelet was established. However, in order for these statesmen to hold on in the region, they needed the help of soldiers and navy from Europe. Even though Jerusalem was captured by the Christians, many port cities in the Mediterranean were still in the hands of the Muslims. During this period, the Fatimids were the most important Muslim navy in the Mediterranean. The Crusader statelets knew that Palestinian port cities had to be captured in order to ensure the security of Jerusalem and for the Pilgrims to arrive safely in Jerusalem. The Crusader Kings of Jerusalem needed large and powerful navies to seize these ports. Meanwhile, the Italian city-states came to the aid of the Crusader state of Jerusalem. These seafaring city-states had large and powerful navies. At first, Genoese navies appeared in the Mediterranean. This navy made very important contributions to the capture of Antakya and Jerusalem by the Crusaders. The Genoese came to the region with their strong navy to seize the Palestinian ports and fulfill their pilgrimage duties and began to attack the ports held by the Muslims. After the Genoese, the fleets of Pisa came to Jerusalem. They were followed by the Venetian, later the Norman and Sicilian navies. Thanks to these navies, the port cities of Palestine passed into the hands of the Crusaders. The Genoese, Venetian, Pisa, Norman and Sicilian navies struggled not only to fulfill their pilgrimage but also to protect their commercial and political interests in port cities.

Keywords: Crusaders, Venice, Pisa, Genoa, Salahad-din Eyyubi

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

T. T. K.	: Türk Tarih Kurumu
Çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayıları
B.	: Baskı
a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı Geçen Makale
a. g. t.	: Adı Geçen Tez
C.	: Cilt
Bkz.	: Bakınız
Yy.	: Yüzyıl
R.H.C.	: Recueil des Historiens des Croisades
RHC. Occ.	: Recueil des Historiens des Croisades. Historiens Occidentaux
Hız.	: Hazret
Trc. Ed.	: Tercüme Eden
Çev n.	: Çevirmenin Notu
vd.	: Ve Devamı
İ. Ü.	: İstanbul Üniversitesi
Arp Çev.	: Arapça Aslından Çeviren
İng Çev.	: İngilizce'den Çeviren
TDVİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Fr çev. : Fransızcadan Çeviri
Yay Haz. : Yayına Hazırlayan
Ed. : Editör
Arp çev. : Arapçadan Çeviren
H. : Hicri
M. : Miladi

EKLER DİZİNİ

EK 1: Antakya Şehri (Kendi farafımdan çekilen fotoğraf).....	154
EK 2: Samandağ (Süveydiye) Limanı Hatay.....	155
EK 3: XII. Yüzyılda Orta doğu Coğrafyası ve Haçlı Donanmasının Kızıldeniz Baskını.	156
EK 4: Norveç Kralı Sigurd Jorsalfar'ın Haçlı Seferi Güzergâhı (1108-1111)...	157
EK 5: Kont Hugue de Vermandois, Robert de Flandre, Bohemund, Robert de La Normandia ve Etienne de Blois'in Adriyatik Denizini geçmek için kullandıkları Limanlar.	158
EK 6: 8 Ağustos 1122 yılında bizzat Venedik Doje'si Domenico Michieli'in Kudüs'e gitmek için takip Ettigi yol güzergahı.	159
EK 7: Bizans Donanmasına ait bir Dromon çizimi.	160
EK8:Haçlı seferleri sonucunda kurulan Haçlı Devletleri.	161

ARAŞTIRMAMIZDA KULLANILAN ANA KAYNAKLAR

Araştırmaların en önemli yardımcısı dönemin ana kaynaklarıdır. Ana kaynaklar olayların iç yüzünü anlamamıza her zaman yardımcı olmuştur. Bizimde bu araştırmamızda kullandığımız kaynaklar dönemi anlanmak ve olayların bütününe sağlamak için çok önemli bir yere sahiplerdir.

1. LATİN KAYNAKLARI

1.1. *Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum*

Haçlı seferlerinin en önemli kaynaklarından birisi *Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum*'dur. Eseri kaleme alan Willermus 1130 yılında Kudüs'te doğdu. Müellif Latince, Yunanca, Farsça ve İbranice bilen çok entelektüel bir kişiliğe sahiptir. Eserin de İslam tarihi, Hristiyanlık, Türkler, Bizans ve Haçlı seferlerinin en başından 1095'ten 1184'e kadar geçen olayları anlatmaktadır. Willermus Kudüs Kralı Amaury (1163-1174) ve IV. Boudouin döneminde bizzat yaşamış ve bütün olaylara bizzat tanıklık etmiştir. Willermus aynı zamanda Kudüs Krallığında önemli görevlerde üstlenmiştir. Ölümünden sonra 1194 tarihinden sonra *Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum*'a Latince bir zeyl yazılmıştır. Ancak bu zeyl maalesef günümüze kadar ulaşmamış ve kaybolmuştur.¹

Willermus'un eseri Ergin Ayan tarafından Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar, Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143) ve Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184) olmak üzere üç cilt olarak Türkçeye kazandırılmıştır.

Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum dönemin en önemli kaynağı olduğu için araştırmamızda sık sık kullanılmıştır.

1.2. *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum*

Haçlı seferlerinin önemli bir diğer ana kaynağı *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum*'dur.

---

¹ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, Çev. Ergin Ayan, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016, s. 17-20; *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143)*, Çev. Ergin Ayan, Gece Kitaplığı, Ankara 2018; *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği III Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1163)*, Çev. Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul 2019; zeyiller için bkz., Ebru Altan, "Latin Doğulu Tarih Yazarı Willermus Tyrensis'in (1130-1185) Historiası ve Zeyilleri", *Şarkiyat Mecmuası*, S. 2, s. 85-94; Fatih Erkoçoğlu, *Haçlı Seferleri Tarihi Kaynakları*, Çizgi Kitapevi, Konya 2018, s. 32-34.

Eserin yazarı belli olmadığından eser Anonim Haçlı Kroniği olarak bilinir. Ancak yazar bir Kilise Papazı olduğu bilinmektedir. Müellif aynı zamanda Norman Prensi ve daha sonra Antakya Prinkepsiliği'nin kurucusu olan Bohemund'un Papazlarından. Eserin müellifi 1095 Clermont Konsiline katılmış ve eserini Kasım 1095 tarihinden başlatmış Ağustos 1099 Askalan savaşı ile sonlandırılmıştır. Eser kendinden sonra yazılmış diğer Haçlı Kronikçiler tarafından da kullanılmıştır. Yazar yolculuk sırasında başlarından geçen kötü olaylarda Bizans'ı sorumlu tutmuştur. Eser Clermont konsilinden itibaren Haçlıların doğuya yolculukları, İstanbul'a varışları, İznik, Antakya ve Kudüs kuşatmalarına bizzat katılmış ve eserinde bu olaylar hakkında detaylı bilgi vermektedir.²

Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum adlı eser Ergin Anonim Haçlı Tarihi adında Türkçeye kazandırılmıştır. Eser Clermont Konsilinden başladığı için araştırmamızda Askalan savaşına kadar sıklıkla başvurulmuştur.

1.3. Gesta Francorum Hierosolimatana Peregrinantum

Gesta Francorum Hierosolimatana Peregrinantum Haçlı seferlerinin önemli bir diğer kaynağıdır. Yazarı Fulcherius Carnotensis'tir. Yazar eserini üç kitap olarak oluşturmuştur. 1. Kitap (1101), 2. Kitap (1106), 3. Kitap (1124-1127) yıllarında tamamlanmıştır. Clermont Konsiline birçok Papaz katılmıştır. Fulcherius'ta bunlardan biridir. Bu yüzden müellif eserini Clermont Konsilinden itibaren başlatmıştır. Müellif Godefroi de Bouillion, I. Baldwin de Boulogne ve II. Baldwin de Bourg dönemlerinde yaşamış ve bu dönemlerde gerçekleşen olayları kaleme almıştır. Fuchorius Boudouin ile beraber 1101 yılında Lazkiye limanına gelen Ceneviz donanmasını bizzat karşılamaya gitmişlerdir. Ayrıca eserde doğuda kurulan bütün Haçlı devletleri hakkında bilgi vermektedir.

Fuchorius'un Gesta Francorum Hierosolimatana Peregrinantum'u 2019 yılında İlhan Bihter Barlas tarafından *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, adında Türkçeye Kazandırılmış ve IQ Kültür Sanat Yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.³

---

² Anonim, *Haçlı Tarihi*, Çev. Ergin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul 2013, s. 15-23; Güray Kırpık, Haçlı Seferleri Tarihinin Kaynakları, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring 2009, s. 1444; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 23 vd.

³ Fulcherius Carnotensis. *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, Çev. İlhan Bihter Barlas. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 17-43; Ebru Altan, "Birinci Haçlı Seferi Gördü Tanı-

Eser Doğu'ya gelen Haçlı donanmaları hakkında bilgi verdiği için araştırmamız sırasında sık sık kullanılan ana kaynaklarımızdan biridir.

1.4. Historia Francorum Qui Ceperunt Jerusalem

Historia Francorum Qui Ceperunt Jerusalem adlı eser birinci Haçlı seferine katılan Raimundus Aguilers ve Balazun'lu Pons olarak bilinen bir Şövalye tarafından kaleme alınmıştır. Pons'un 1099 yılında Arka kuşatmasında ölmesinden dolayı Raimundus eseri yazmaya tek başına devam etmiştir. Haçlı seferinin en önemli kaynaklarından biri olan bu eser Adhemar ve Raymond St. Gilles'in ordu- su yani Provence ordusunun tarihidir. Eser Raymond'un yolculuğundan itibaren detaylı bilgi vermektedir. Eser Kudüs'ün zaptına kadar ve Askalan muharebesine kadar olan bölümde Batıdan gelen donanma yardımlarını da eserinde yer vermiştir. Eser tam olarak kaç tarihinde son bulunduğu tartışma konusu olsa da Askalan savaşından sonra son bulmuş olması muhtemeldir.⁴

Historia Francorum Qui Ceperunt Jerusalem adlı eser Haçlılar Kudüs'te, Bir Papazın Gözünden ilk Haçlı Seferi, olarak Süleyman Genç tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yeditepe Yayınları tarafından basılan eser araştırmamız için önemli ana kaynaklardan biridir. Bu yüzden Haçlıların ve Haçlıların donanma faaliyetleri konusunda bu esere sık sık başvurulmuştur.

1.5. Historia de Hierosolymitano Itinere ve Peter Tudebodus

Peter Tudebodus I. Haçlı seferlerine bizzat katılmış bir Kilise Papazıdır. Müellifin Fransa'da bulunan Poitou bölgesinde bulunan Civray Kilisesinin rahiplerinden olduğu düşünülmektedir. Müellif Antakya kuşatmasında öldürülen kardeşi Arnold Tudebodus'un bizzat cenaze törenine katıldığını eserinde belirtmektedir. Bu bilgi haricinde müellif kendisinden bahsetmemektedir. Eser I. Haçlı seferlerinin en önemli kaynaklarından olup kendi dönemi ve kendinden sonra yazılmış birçok esere kaynaklık yapmıştır. Müellif Haçlıların Doğuya yolculuklarından itibaren Antakya kuşatması, Kudüs kuşatması dahil olmak üzere 12 Ağustos 1099

ğı: Fulcherius Carnotensis", *Tarih Dergisi*, İstanbul 2002, S. 37, s. 45-49; Nazlı Coşkun, *Türkiye'de Haçlı Tarihciliği*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2021, s. 16 vd.; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 21 vd.; Güray Kırpık, *a. g. m.*, s. 1442 vd.

⁴ Raimundus Aguilers. *Haçlılar Kudüs'te, Bir Papazın Gözünden ilk Haçlı Seferi*, Çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2019, s. 25-45; Birsal Küçüksipahioğlu, "Birinci Haçlı Seferi'nin Bir Görgü Tanığı: Raimundus Aguilers" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul 2005, XLI, s. 22 vd.; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 26 vd.

Askalan savaşını anlattıktan sonra eser son bulmuştur. Eser Antakya ve Kudüs'e gelen Ceneviz donanmaları başta olmak üzere Haçlıların yardımına gelen filolar-
dan bahsetmektedir.⁵ Bu yüzden Askalan savaşına kadar olan olayları incelemek
için Historia de Hierosolymitano Itinere'ye başvurduk.

Historia de Hierosolymitano Itinere 2019 yılında Süleyman Genç tarafın-
dan Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi, Kudüs'e Yolculuk adında Türk-
çeye çevrilerek Kronik yayınları tarafından yayınlanmıştır.

1.6. Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae

Albertus Aquensis Almanya'nın Renanya bölgesinde bulunan Aachen şeh-
rinde yaşamıştır. Aachen'de bulunan St. Mery kilisesinde Kanon rütbesine sahip
bir Kilise görevlisiydi. Albertus Haçlı seferlerine bizzat katılmamıştır. Eserini bu
seferlere katılan görgü tanıkları ve rivayetlerden topladığı bilgilerle yazmıştır.
Eserini 1120-1158 yıllarında yazmaya başlamıştır. Eser 1095 I. Haçlı seferlerin-
den başlayarak 1158 yıllarına kadar gerçekleşen olayları nakletmektedir.⁶

Kapsamlı bir Haçlı Tarihi olan eser Haçlı donanmaları, Doğuya yardıma
giden Batılı filolar ve bunlar hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Bu yüzden
temel kaynaklarımızdan biridir.

Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione
Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae maalesef halen Türkçeye çevrilmemiştir. Bu
yüzden ünlü Haçlı külliyyatı olan R.H.C. Occ içinde yer alan nüshasını kullandık.⁷

1.7. Ernoul Kroniği

Bir Papaz olan Ernoul eserini 1184 yılından itibaren kaleme almıştır. Mü-
ellif Hıttın savaşına bizzat şahit olmuş ve Balian d'Ibelin'e refakat etmiştir. Yazar
Kudüs'ün fethi başta olmak üzere III. Haçlı seferine dair bilgiler vermektedir.⁸

---

⁵ Peter Tudebodus. *Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi, Kudüs'e Yolculuk*, Çev. Süley-
man Genç, Kronik Yayınları, İstanbul 2019; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 28 vd.

⁶ Meral Geyik, *Aachen'li Albert'in Anlatımıyla I. Haçlı Seferleri ve Degerlendirilmesi*, Çanakkale
Onsekir Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanak-
kale 2018, s. 1-3; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 26; Güray Kırpık, *a. g. m.*, s. 1443.

⁷ Albertus Aquensis. *Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione
Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, R.H.C. Occ. IV., Paris 1879,

⁸ Ernoul Kroniği, *Haçlı Seferleri Tarihi, Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi*, Çev. Ahmet Deniz
Altunbaş, Kronik, İstanbul 2019, s. 12-15; detaylı bilgi için bkz. M. R. Morgan, *The Chronicle of*

Ernoul Kroniği Ahmet Deniz Altunbaş tarafından Ernoul Kroniği, Haçlı Seferleri Tarihi, Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi adında Fransızcadan Türkçeye çevrilmiştir. 1184 yıllarından sonra Kudüs'ün Fethine kadar olan olayları incelerken Ernoul Kroniğini kullandık.

1.8. De Libetation Civitatum Orientis

Caffaro 1080 tarihinde Cenevizli bir aristokrat aileye mensup olarak Cenova'da doğdu. Müellif bir Kilise mensubu değil bir siyasetçi, büyük elçi ve konsolostur. Haçlı seferleri sırasında Cenova'dan hareket eden filolar hakkında en detaylı ve orijinal bilgileri vermektedir. 1097-1099 yıllarında Haçlıların yardımına giden filoda yer almamıştır. Ancak daha sonra 1110 yılında Kaysâriye ve Arsuf Kuşatmasında Kudüs Haçlı Krallığına yardıma giden filoda bizzat yer almıştır. Eserini 1150 yıllarından sonra kaleme alan müellif I. Haçlı seferinden itibaren Cenevizlilerin Doğuda elde ettikleri imtiyazlardan bahsetmektedir. Caffaro 1166 yılında aynı doğduğu yer olan Cenova'da ölmüştür.

Caffaro'nun eseri Türkçeye çevrilmemiştir. Bu yüzden Martin Hall and Jonathan Phillips tarafından İngilizceye çevrilen Caffaro, Genoa and the Twelfth-Century Crusades adlı eseri Cenevizlilere ait Filolar hakkında bilgi edinmek için sık sık kullandık.⁹

2. İSLAM KAYNAKLARI

2.1. Zeylu Târîhu Dımaşk

I ve II. Haçlı seferli sırasında yaşayan İbnü'l Kalânisi 1073 yılında Dımaşk'ta dünyaya geldi. Divânu'l inşâ ve Divânu'l Harâç gibi divanlarda görevli olarak çalışmıştır. Bu yüzden birçok resmi evrak görme şansı olmuştur. İbnü'l Kalânisi 18 Mart 1160 tarihinde ölmüştür. Haçlı seferleri hakkında yazılan en erken Arapça eser olan Zeylu Târîhu Dımaşk Haçlı seferleri başta olmak üzere Türkler, Hristiyanlar ve bölgenin siyasi durumu hakkında detaylı bilgiler vermektedir.

Ernoul and the Continuations of William of Tyre, Oxford University Press. London 1973; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 36.

⁹ Caffaro, *Genoa and the Twelfth-Century Crusades*, Çev. Martin Hall and Jonathan Phillips. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2016; *Recueil des Historiens des Croisades*. Historiens OCC V, Paris 1895, s. 41-73 Sevtap Gölgesiz Karaca, "Birinci Haçlı Seferi'nin Türk-Haçlı İlişkileriyle İlgili Batılı Kaynakları", *Tarih Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2018, S. IV, s. 80; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 28.

İbnü'l Kalânisi'nin Zeylu Târîhu Dımaşk eseri Onur Özatağ tarafından Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir. Eser Şam Tarihine Zeyl I. Ve II. Haçlı Seferleri Dönemi olarak adlandırılmıştır. Eser Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından basılmıştır. Araştırmamız boyunca bu eserin 490 (25 Aralık 1096-14 Aralık 1097) tarihinden 555 (19 Ocak 1160) tarihleri arasında geçen olayları ve Haçlıların Donanma faaliyetlerini tespit etmek için kullanılmıştır.¹⁰

2.2. El-Kâmil Fi't-Tarih

İbnü'l-Esir en önemli İslam tarihçilerinden biridir. 1160 yılında Cizre'de dünyaya geldi. Çocukluğundan itibaren iyi bir eğitim gördü. Eğitiminin son dönemlerinde Atabeğin elçisi olarak bazı elçilik görevlerinde bulunmuştur. Müellif 1188 yılında Dımaşk'ta Selahaddin Eyyübi ile görüştü. 1188 yılında Antakya Haçlı Prinkepsliğine sefere çıkan Musul askerlerinin yanında bulundu. Müellifin kaleme aldığı El-Kâmil Fi't-Tarih adlı eseri onun şöhretinin artmasını sağlamıştır. El-Kâmil Fi't-Tarih tafsilatlı bir tarih kitabıdır. Yaratılışın kaidelerinden başlayarak Peygamberler tarihi, Sasaniler, Romalılar, Bizans, Arap kabileleri, Türkler ve Haçlılar olmak üzere 1231 yılına kadar meydana gelen olaylar hakkında bilgi veren bir tarih kitabıdır.

El-Kâmil 12 Cilt olarak Türkçeye çevrilmiştir. Ancak bizim araştırmamız Haçlı Seferleri ile alakalı olduğu için Abdülkerim Özaydın tarafından çevrilen 10 ve 11. Ciltler kullanıldı. Bu iki cilt Haçlılar hakkında bilgi vermektedir. Haçlı seferleri sırasında donanma faaliyetlerinin tespiti için araştırmamız boyunca kullanılan en önemli ana kaynaklardan biri olarak yararlandık.¹¹

2.3. Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye

İbn Şeddâd 6 Mart 1145 yılında Musul'da dünyaya geldi. Babasının vefatından sonra Dedesi Şeddât'ın yanında kaldı. Önemli hadis ve fıkıh dersleri aldı. Daha sonra eğitimini tamamlamak için Nizamiye Medreselerine gitti. İyi eğitiminden dolayı Musul'da devlet kademelerinde çalıştırıldı. Musul atabeği Mevdûd

---

¹⁰ İbn Kalânîsî, *Şam Tarihine Zeyl, I. Ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, Çev. Onur Özatağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e. s. 53*; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih ve Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 113; Güray Kırpık, *a. g. m., s. 1439*; Abdülkerim Özaydın, "İbnü'l Kalânisi", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 99 vd.

¹¹ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, X, Çev. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987; Abdülkerim Özaydın, "İbnü'l-Esir İzzeddin", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 26 vd.; Abdülkerim Özaydın, "el-KÂMİL", *DİA*, İstanbul 2001, C. 24, s. 281-283; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e. s. 67-69*.

tarafından Abbas Halifesi, Selahaddin Eyyübi ve birçok hükümdara elçi olarak yollandı. 1188 yılında Selahaddin Eyyübi'nin daveti üzerine kendisine katıldı. Daha sonra Selahaddin Eyyübi'nin elçiliğini yaptı. Selahaddin'in yanından ayrılmayan İbn Şeddât, onunla savaflara katılmış ve birçok olayı bizzat yaşamıştır. Selahaddin'in ölümünden sonra Eyyübi hanedanının danıştığı en önemli şahıstır. Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye adlı eserinde Selahaddin Eyyübi dönemini ve onun hayatını, savaflarını ve başarılarını anlatmaktadır. Müellif eserini gördüğü önemli kaynaklara ve bizzat tanık olduğu olaylara dayanarak yazmıştır.¹²

Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye adlı eser Hilmi Beyca tarafından Selahaddin-i Eyyübî'nin Hayatı, Onun Güzellikleri ve İzlediği Siyasetin İncelikleri adında Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir.¹³

Özellikle kullanılan bu ana kaynak eserler haricinde birçok önemli ana kaynak araştırmalarımız sırasından kullanılmıştır. Bunlar Usame İbn Munkız'ın Kitâbu'l-İ'tibâr, İbretler Kitab¹⁴, İbn Cübeyr'in İbn Cübeyr Seyahatnamesi¹⁵, İbn Kesir'in El Bidâye ve'n Nihâye adlı eseri¹⁶, Azîmi'nin Vekaynâme¹⁷ El-Makrizî, Takiyy ed-Dîn Ahmed b. Ali'nin, İtti'âz el-Hunefâ bi-Ahbâr el-Eimme el-Fâtimiyyîn el-Hulefâ'sı¹⁸ başta olmak üzere konumuzla ilgili olan bölümlerden bilgi aldığımız daha birçok ana kaynak araştırmamız sırasında kullanıldı.

3. BİZANS KAYNAKLARI

Batılı Hristiyanlar ve Müslüman tarihçiler haricinde bölgede bulunan Devlet ve farklı milletlerden yaşayan tarihçilerde Haçlı seferleri hakkında bilgi ver-

---

¹² İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Selahaddin-i Eyyübî'nin Hayatı, Onun Güzellikleri ve İzlediği Siyasetin İncelikleri, Çev. Hilmi Beyca, Büyük Ay Yayınları, İstanbul 2021, s. 19-29.; Casim Avcı, "İBN ŞEDDÂD, Bahâeddin", *DİA*, İstanbul 1999, C. 20, s. 373 vd.; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e. s.* 70 vd.

¹³ İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Selahaddin-i Eyyübî'nin Hayatı, Onun Güzellikleri ve İzlediği Siyasetin İncelikleri, Çev. Hilmi Beyca, Büyük Ay Yayınları, İstanbul 2021

¹⁴ Usame İbn Munkız, *Kitâbu'l-İ'tibâr, İbretler Kitabı*, Çev. Yusuf Ziya Cömert, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2021.

¹⁵ İbn Cübeyr, *İbn Cübeyr Seyahatnamesi*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2020.

¹⁶ İbn Kesir, *El Bidâye ve'n Nihâye* (Büyük İslam Tarihi), XII, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.

¹⁷ Azîmi, *Vekaynâme Azimi Tarihi, Selçuklularla İlgili Bölümler (H. 430-538: M. 1038/39-1143/44)*, Çev. Ali Sevim, TTK Yayınları, Ankara 1998.

¹⁸ El-Makrizî, *Takiyy ed-Dîn Ahmed b. Ali, İtti'âz el-Hunefâ bi-Ahbâr el-Eimme el-Fâtimiyyîn el-Hulefâ*, III, Kahire 1996.

mektedir. Bunlardan en önemlisi dönemin süper gücü sayılan ve tarihi çok eskilere dayanan Doğu Roma'dır. Bizans'ın kaynakları Haçlı seferleri hakkında önemli bilgiler vermektedir.

3.1. Alexiad

Anna Komnena Bizans İmparatoru Alexsios Komnenos'un kızı olarak 1083 yılında İstanbul'da doğdu. Anna kaleme aldığı bu eseri babası olan Alexsios'un hayatını yazmak için kaleme almıştır. Eser 1069-1188 tarihlerini kapsamaktadır. Haçlı seferleri başladığı sırada ilk temaslarını Bizans ile yaşadılar. Haçlı orduları Bizans topraklarına girdiğinde İmparator Alexsios Haçlıları sarayında ağırlamış ve bütün Haçlı liderlerine bağlılık yemini ettirmiştir. Anna bunların birçoğuna bizzat şahit olmuş ve Haçlılar hakkında detaylı bilgi vermektedir. Müellif ayrıca eserinde Normanlar, Venedikliler, Cenovalılar, Pisa ve Bizans donanmaları hakkında geniş bilgiler vermektedir. Ayrıca eser Türkler hakkında da geniş bilgiler vermektedir.¹⁹

Alexiad adlı eserin Haçlı seferinin başlamasından 1118 yıllarına kadar olan olaylar hakkında geniş bilgi verdiği için araştırmamız esnasında sık sık başvurulan kaynaklardan biri olmuştur. Özellikle Bizans-Haçlı donanmaları için çok önemli bilgiler içermektedir. Alexiad adlı eser Bilge Umar tarafından Alexiad Malazgirt'in Sonrası adında Türkçeye çevrilmiştir. Eser İnkılap Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

4.4. ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA KULLANILAN DİĞER BİZANS KAYNAKLARI

Bizans İmparatorluğu Haçlı Seferleri sırasında çok önemli bir konumda yer aldı. Bu yüzden Anna Komnena haricinde bir diğer Bizans kaynaklarından da yararlandık. Bunlardan birisi Ioannes Kinnamos'un Historia'sıdır. Eser 1118-1176 yıllarını kapsamaktadır. Eser II. İoannes (1118-1143) ile 1143-1180 yıllarında saltanat süren oğlu I. Manuel dönemleri hakkında bilgi vermektedir. Müellif döneminde Haçlılar ile Bizans ilişkileri başta olmak üzere II. Haçlı seferleri hakkında da bilgi vermektedir.²⁰

---

¹⁹ Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirt'in Sonrası*, Çev. Bilge Umar, İnkılap, İstanbul, 2021; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e. s. 43 vd.*; Güray Kırpık, *a. g. m., s. 1444 vd.*

²⁰ Ioannes Kinnamos. *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yay. Haz. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2020; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e. s. 45.*

Eser Işın Demirkent tarafından Ioannes Kinnamos'un *Historia'sı* (1118-1176) adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Eser T.T.K yayınları tarafından yayınlanmıştır. Bu eserde özellikle II. Haçlı seferleri ve Bizans'ın Mısır kuşatması için Haçlı ordusuna gönderdiği donanmalar hakkında verdikleri bilgilerden yararlandık.

Bir diğer eser Niketas Khoniates'in *Historia'sı*dır. Bu eser de Bizans İmparatoru Ioannes ve Manuel Komnenos dönemlerinde gelişen olaylar hakkında bilgi vermektedir. Eser Türkler, Haçlılar, Bizans ve Ioannes ve Manuel dönemleri hakkında bilgi vermektedir. Eser Fikret Işıltan tarafından *Historia* (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)²¹ adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

Önemli bir diğer Bizans yazarı olan Ioannes Zonaras *Tarihin Özeti* (Kitap XVII-XVIII) adlı eseri bir diğer Haçlılar hakkında bilgi veren Bizans kaynağıdır. Eser Türkler, Haçlıların Anadolu'ya gelmeleri ve İznik, Antakya kuşatması, Bohemund hakkında bilgiler vermektedir. Eser Ioannes Zonaras, *Tarihin Özeti* (Kitap XVII-XVIII, adında Bilge Umar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından da yayınlanmıştır.²²

5.1. ERMENİ VE SÜRYANİ KAYNAKLARI

Ermeni ve Süryaniler doğu ve Anadolu'da yaşayan Hıristiyan milletlerdendi. Haçlı orduları Anadolu'ya geldiklerinde Süryaniler ve Ermeniler tarafından desteklendiler. Bu bölgede yaşayan kilise mensupları bazen de sivil tarihçilerin yazdıkları Vakayinameler Haçlılar hakkında bilgiler vermektedir. Bunlardan en önemlisi Urfalı Mateos'un *Vekayi-Namesi*dir. Mateos Urfa'da bulunan bir manastırın başrahibidir. 952-1136 yıllarını kapsayan olaylar hakkında yazdığı eseri Haçlılar hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Müellif eserinde Haçlı-Ermeni ilişkileri başta olmak üzere Türkler, Urfa Haçlı Kontluğu, Bizans ve Ermeniler hakkında bilgi vermektedir. Mateos'un *Vekayinamesine* ek olarak Papaz Grigor tarafından bir Zeyl yazılmıştır. Bu Zeyl çok önemli bilgiler aktarmaktadır. Eser 1136-1162 yıllarını kapsamaktadır.²³ Eser Hrant D. Andreasyan tarafından Urfalı Mateos *Vekayi-Namesi* (952-1136) ve Papaz Grigor'un *Zeyli* (1136-1162) adıyla

---

²¹ Niketas Khoniates. *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2020.

²² Ioannes Zonaras, *Tarihin Özeti (Kitap XVII-XVIII)*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

²³ Urfalı Mateos *Vekayi-Namesi* (952-1136) ve Papaz Grigor'un *Zeyli* (1136-1162), Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara 2019; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 121.

Türkçeye çevrilmiştir. Araştırmamız boyunca Haçlı donanmaları hakkında bilgi verilen bölümler incelenmiş ve bu bilgilerden yararlanılmıştır.

Bir Süryani tarafından yazılan Anonim Süryani Kroniği olan ve müellifi belli olmayan ise I. Ve II. Haçlı seferleri hakkında bilgiler vermektedir. Araştırmamızla ilgili olan bölümler incelenmiş ve kullanılmıştır. Eser Anonim Süryani Kroniği (I. Ve II. Haçlı Seferleri)²⁴ olarak İlhan Aslan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Araştırmamız esnasında kullanılan bir diğer eser Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi'dir. Müellif Hz. Adem'den başlayarak 1199 tarihine kadar gelişen olayları yazan büyük bir tarih kroniği oluşturmuştur. Müellif 1166-1199 yıllarında Antakya'da yaşamış ve tanık olduğu olayları kaleme almıştır.²⁵ Eser Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195) olarak Hrant. D. Andreasyan tarafından Türkçeye çevrilmiş, ancak yayınlanmamış olup Türk Tarih Kurumu'nda bulunmaktadır. Araştırmamızla ilgili olarak verdiği bilgilerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Gregory Abû'l- Farac 1126 tarihinde Malatya'da doğdu. Süryani müellif Tarihçi, filozof, İlahiyatçı ve Felsefecidir. İyi eğitim gören Abû'l- Farac aynı zamanda İbnü'l-İbrî olarak da tanınmaktadır. Müellif eserinde İsrail Hakimleri, İslam Tarihi, İbraniler, Keldâniler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Yunanlılar, Türkler ve Haçlılar hakkında bilgiler vermektedir. Müellif aynı zamanda Kızıldeniz, Akdeniz ve Basra körfezi başta olmak üzere önemli olaylar hakkında bilgi vermektedir. Gregory Abû'l- Farac eserini 1286 yılına kadar dahil etmiştir. Müellif 1286 yılında ölmüş ve arkasında büyük bir tarih kitabı bırakmıştır.²⁶

Gregory Abû'l- Farac'ın eseri Gregory Abû'l- Farac, Abû'l- Farac Tarihi adında Ömer Rıza Doğrul tarafından iki cilt olarak Türkçeye çevrilmiş ve TTK yayınları tarafından yayınlanmıştır. Araştırmamız boyunca konumuzla ilgili bilgiler incelenmiş ve araştırmamızda kullanılmıştır.

---

²⁴ *Anonim Süryani Kroniği (I. Ve II. Haçlı Seferleri)*, Çev. İlhan Aslan, Post Yayınları, İstanbul 2019.

²⁵ *Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, Çev. Hrant. D. Andreasyan, İstanbul 1944; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 130.

²⁶ Gregory Abû'l- Farac, *Abû'l- Farac Tarihi*, I, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1987; Murat Öztürk, "Bar Hebraeus'un Kronografyası'nda Denizler Bahsi, (Akdeniz-Kızıldeniz-Basra Körfezi-Karadeniz)", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2019, s. 605; Fatih Erkoçoğlu, *a. g. e.* s. 130 vd.

GİRİŞ

Evrenin ve insanın varoluşundan bu yana dini duygular her zaman ön plana çıkmıştır. İnsan inandığı ve varlığını kabul ettiği bir yaratıcı için ölmeyi göze almıştır. Bu dini duygular, insanlık tarihinden itibaren günümüze kadar süre gelmiştir. Haçlı Seferleri bu duyguların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Ortaçağ tarihi, savaşlar tarihi bakımından en karmaşık dönemdir. Özellikle din savaşları çağı olarak da tanımlayabiliriz. Bu dönemde İslam'ın doğuşu ve bütün dünyaya yayılması, Türkler'in kitleler halinde İslamiyet'i kabul ettikten sonra cihat anlayışı ile Anadolu'ya akın etmeleri ve Haçlı seferleri Ortaçağ için önemli gelişmelerdir.²⁷

XI. ve XII. yy' da Batı sefalet içindeydi. Papalık bunu fırsata çevirmek ve batıda hem dünyevi hem de uhrevi gücü eline geçirmek için fırsat kollamaktaydı. Avrupa'nın iç sorunları sonucunda Papalık, Batıda gücü eline geçirdi. Ancak etkisini sadece batıda değil doğuda da göstermek istemiştir. Bu yüzden etkili ve vaizlik yetenekleri kuvvetli olan piskoposlar yetiştirerek bütün Avrupa'da propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu propaganda sonucunda Papalık, tüm hayallerini gerçekleştirmeyi başardı. İşte Haçlı seferleri de Papalığın propagandaları sonucunda vücut bulan önemli projelerden biridir.²⁸

1. Haçlı Seferleri'nin Başlamasındaki Önemli Nedenler

Katolik Hıristiyanlığı Batı'da siyasi güç elde etmek istemekle kalmamış, aynı zamanda Hıristiyan dünyasında Ortodoks Hıristiyanlarını da Katoliklerin himayesine almaya çalışmış ve Ortodoks Kilisesine üstünlük sağlamak istemiştir. Ayrıca Avrupa'nın içinde bulunduğu kötü şartlar, krallara karşı derebeylerin ve lordların güçlenmesi gibi nedenlerle siyasi olaylar cereyan ederek halk sefaletе düşmüştür. Batı'da insanlar sefalet içinde yaşarken Doğu'da durum tam tersidir. Müslümanlar doğuda altın çağını yaşamaktaydı.

²⁷ Işın Demirkent "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Yay Haz. Ebu Altan, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 1.

²⁸ Salim Koca, "Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir" *Akademik Bakış*, 2017, C. 10, S. 20, ss. 17-18; Işın Demirkent, "Haçlılar", *TDVİA*, İstanbul 1996, C. 41, ss. 525 vd.; Papalığın 12. Yüzyılda ki siyasi düşüncesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Simon John, "The Papacy And The Establishment Of the Kingdoms Of Jerusalem, Sicily And Portugal: Twelfth-Century Papal Political Thought On Incipient Kingship" *Jnl Of Ecclesiastical History*, Cambridge University Press 2017, Vol. 68, No. 2, ss. 223- 259.

Selçuklular gün geçtikçe Batı'ya doğru ilerlemekte ve Abbasi halifesinin desteğini de alarak halifenin muhafızı olmayı başarmış ve Bizans topraklarını yavaş yavaş ele geçirmeye başlamıştır. Alp Arslan ilk olarak Bizans'a ait olan ve Ermeniler'in ağırlıklı olarak yaşadıkları Ani ve Kars taraflarından Anadolu'ya ilk akınlarını başlatmış ve 16 Ağustos 1064 yılında Ani şehrini ele geçirmiştir.²⁹ Ani bu dönemde Hıristiyanlar için çok önemli bir şehirdi. Ani'nin düşmesi Hıristiyanlar için üzücü olsa da Müslümanlar için çok önemli bir fetihtir. Bağdat'ta bulunan Abbasi halifesi, bu fetih için Alp Arslan'a övgü dolu mektuplar yollamış ve Ani'nin fethi Müslümanlar arasında coşku ile kutlanmıştır. Selçukluların Ani şehrini almasıyla Bizans toprakları artık Türklerin akınına maruz kalmaya başlamıştır. 1071 yılında Sultan Alp Arslan, Malazgirt önlerinde Bizans imparatoru Romanus Diogenes'i ezici bir mağlubiyete uğrattı ve Anadolu artık Türk akınlarına açık bir hâle geldi. Böylece, Bizans topraklarını teker teker Türk topluluklarına bırakarak geri çekilmek zorunda kalmıştır.³⁰

Malazgirt savaşından sonra Bizans'ın kötü gidişatı devam etmiştir. Ancak 4 Nisan 1081 yılında Bizans tahtına Alexsios Komnenos³¹ geçti. Alexsios, tahta geçtiğinde ülke iç savaşlar ve kargaşa içerisindeydi. Bu yüzden doğrudan harekete geçmiş ve ülkenin düzenini sağlamıştır.

Ancak Bizans, asker bakımından çok kötü bir durumdaydı ve bir an önce güçlü bir ordu kurması gerektiğini biliyordu. Bu yüzden çareyi Avrupa'da yaşayan dindaşlarından yardım istemekte buldu ve Kudüs'e haç yolculuğu sırasında

---

²⁹ Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, *El-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (H.430-485=1038-1092)*, Çev. Ali Sevim, TTK, Ankara 2014, s. 87-90; Urfalı Mateos. *a.g.e.*, s. 118-122; Mazlum Şahin Demir, XI. Asırda Değişen Anadolu'da Türkler: Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2017, IV, S. XI, s. 245.

³⁰ Nikephoros Bryennios, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 46-55; Urfalı Mateos. *a.g.e.*, s. 142 vd.; Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, *El-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (H.430-485=1038-1092)*, s. 98-106; Mehmet Altay Köymen, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi Alp Arslan ve Zamanı*, III, TTK, Ankara 2016, s. 14-27; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1971, s. 27-32; Mustafa Alican, "Haçlı Seferleri ve Malazgirt Savaşı Arasındaki İrtibat Üzerine", *Akademik Bakışla Haçlılar*, Dünya Eko Basımevi, İstanbul 2021, ss. 111-134.

³¹ Bizans İmparatoru olup Komnenos hanedanının kurucusu. Alexsios Komnenos hakkında detaylı bilgi için bkz. John Julius Norwich, *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2013, s. 33-41; Alican Yener, Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos Dönemi (1081-1118), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019; Anna Komnena Aleksios Komnenos'un kızı olup, babasının bütün dönemini kaleme aldığı Alexiad adlı eserde Alexsios'un bütün hayatı ve dönemi hakkında ayrıca bkz. Anna Komnena, *a. g. e.*

İstanbul'a uğrayan Flandre Kontu I. Robert ve onun gibi soylulardan Batı'daki Bizans ordusunda yer alacak askerler istedi. Ayrıca İmparator Alexsios, Batıda bulunan birçok soylu ve krallardan Türklerin ilerleyişini durdurmak için askeri yardım talep eden mektuplar yolladı. Alexsios, Batı'da Papalığın gücünün farkındaydı. Bu yüzden Papalıktan Türklerin ilerleyişini durdurmak ve din kardeşlerine yardım etmeleri için talepte bulundu.³² Bizans'ın bu istekleri başta kendileri için faydalı görünse de Haçlı seferlerin başlaması ile Bizans için kötü sonuçlar doğuracaktı.

Türklerin sistematik bir şekilde Anadolu'yu istila etmeleri Haçlı seferleri için önemli bir etken olmuştur. Avrupa'da Cluny tarikatı güç kazanmaktaydı. Cluny tarikatı, Kudüs ve kutsal topraklara olan sevgisini iyi bir propaganda konusu olarak ele almıştı. Avrupa'da vaazlar yolu ile insanlara kutsal toprakların sevgisini anlatmıştır. Papalık, Avrupa'daki iç karışıklıkları sonlandırmaya çalışmakta, ancak bir türlü başarılı olamamaktaydı. Buna çare olarak Cluny tarikatının Kutsal toprakların sevgisi görüşü Batı'da yaşayan insanlara aktarılmaya başlandı. Böylece Avrupa'daki iç karışıklıkları bitirecek ve kendi içlerinde bulunan kaosu farklı bir bölgeye çekecekti. Bu da Anadolu'da bulunan Türklerin hedef alınmasını sağladı. Ayrıca Avrupa'daki savaşçı kitlelere, Kudüs ve Hıristiyanlar için kutsal saydıkları bölgeleri Müslümanların elinden kurtarmak için büyük bir fırsat olarak gösterildi. Papalık artık her yere gönderdiği papazlar ve rahipler vasıtasıyla kutsal toprakların önemini ve sevgisini Batı Hıristiyanlarına aktarmaya çalıştılar. Ayrıca kutsal toprakların Müslümanlar ve Türkler tarafından saygısızlığa uğratıldığını ve hac yapmak için kutsal topraklara giden hacıların Türklerin zulmüne uğradığı gibi vaazlar vererek ajitasyon politikasını iyi bir şekilde işlemiştir.³³ Bu ajitasyon sonucunda batılı Hıristiyanların kutsal toprakları kurtarmak için içlerinde yanan ateş daha çok körüklenmişti. Onlarda hacıları öldüren Türkler ile kutsal toprakları kirleten Müslümanlara karşı derin bir nefret uyanmıştı.³⁴

---

³² Emrullah Kaleli, "İmparator I. Alexsios Komnenos (1081-1118) Döneminde Bizans ve Haçlılar Arasındaki İhtilaflar", *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*. 2014, ss. 974-976; Birsel Küçüksipahioğlu, *Haçlılar ve İstanbul (1096-1261)*, Pozitif yayınları, İstanbul 2021, s. 1 vd.

³³ Jonathan Riley Smith, *The First Crusade And The Idea of Crusading*, Continuum, London-New York 2003, s. 35; Zeynep Güngörmez, *XI-XIII. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş 2014, s. 25; Salim Koca, a. g. m., s. 18 vd.; Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, C. 6, s. 1133 vd.

³⁴ Papa II. Urbanus "Dünyevî öğretiyeye bağlı olan Müslümanların Allah'sız halkı, Rabb'in ayak bastığı mukaddes mekânları uzun süredir tiranlıklarıyla teslim aldılar ve müminleri esir ettiler.

Papalığın en önemli propagandalarından biri de ahiret dünyasının kurtuluşu ve kutsal topraklara gidenlerin günahlarının affedileceği konusuydu. Haçlı seferleri saflığı sembolize etmekte, sonsuz bir ödüle ulaşmanın yolu olarak görülmekteydi.³⁵ Papalığın bu propagandası seferlerine katılacak olanların bütün günahlarının affedileceğini söyleyip, öbür dünyada rahata kavuşacağını vurgulamaları, günahkâr Hıristiyanların kurtuluş umudu olmuştu. Böylece bu sefere iştirak eden her Hıristiyan'ın affedileceği söylemi daha çok taraftar bulmalarını sağladı. Ayrıca Papa II. Urbanus kahramanlık söylemleri ile insanların manevi şevklerini arttırmayı başarmıştı.³⁶

Haçlı seferlerinin dini yönlerinin yanı sıra ekonomik unsurları da bulunmaktaydı. Tarihin eski çağlarından itibaren dünyanın önemli ve değerli malları Doğu'dan Batı'ya gitmekteydi. Ancak Batı sadece değerli malları değil, dini değerleri de batıya taşımıştı.³⁷ Örneğin Hıristiyanlığın çıkış noktası doğuydu ancak zamanla batıda benimsenerek yayılmıştır. Müslümanlığın ortaya çıkmasıyla Hıristiyanların kutsal saydıkları bölgeler Müslümanların eline geçmeye başlamıştı. Doğu zengin topraklara sahipti. Bu yüzden Papalık makamı vaazlarında İncil'i referans göstererek Kudüs toprakları için "sokaklarında bal ve süt akan" söylemlerine güç vermişti. Bu söylem kıtlık ve hastalıklarla savaştan Haçlı seferine katılacaklar için bir umut olmuştu. Ayrıca Papa II. Urbanus Clermont Konsili'nde "Bu memleketler artık halkı doyurmaktan acizdir. Onun için mülkü tahrip ediyor ve bitmez tükenmez şekilde birbirinizle savaşıyorsunuz" demiştir. Böylece, Papa II. Urbanus zenginlik ve toprak sahibi olmaları için Batılı Hıristiyanları Doğu'ya yönlendirmeyi başarmıştır.³⁸

Köpekler Kutsal Ülke'ye gelerek, gerçek Tanrı'ya tapan azizleri aşağılayıp, incittiler ve bu seçilmiş halk hiç hak etmediği hakaretlere maruz kaldı. Kraliyet rahipliği, köle olup tuğla gibi yandı, ülkelerin prensesi, Tanrı'nın kenti haraç ödemek zorunda kaldı. Buna ruhlar erimez mi, kalpler üzülmüyor mi? Kardeşlerim, kim bunları kuru gözlerle duyabilir? Babasının evi caniler yatağı olmasın diye, alıcılar ve satıcıları coşkuyla dışarı attığı Mesih'in mabedi, şimdi şeytanın koltuğu haline geldi" Clermont konsilinde ki vaazında bu sözleri ile halkın dini duygularını kabartmaya çalışmıştır. Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 51.

³⁵ Ergin Ayan, "Clermont'tan Kudüs'e Haçlı Seferinin Kutsiyet ve Meşruiyet Motifleri", *Akademik Bakışla Haçlılar*, Dünya Eko Basımevi, İstanbul 2021, ss. 135-152; Christopher Tyerman, *Bir Haçlı Seferi Nasıl Planlanır, Yüksek Orta Çağ'da Akıl ve Dini Savaş*, Çev. Murat Çaylı, Selenge, İstanbul 2021, s. 21.

³⁶ Zeynep Güngörmez, *XI-XIII Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret*, s. 25.

³⁷ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, TTK, Ankara 2019, s. 32.

³⁸ Papa'nın Clermont Konsili'nde yaptığı konuşma için bk. *Urban And The Crusaders*. Ed. By D. C. Munro, Philadelphia 1901, s. 2-5; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 8.

2. Haçlı Seferine Çağrı ve Seferin Başlaması İçin Hazırlıklar

Papa II. Urbanus, Batı'da ve Doğu'da gelişen olayları yakından takip etmekte ve bunu fırsata çevirmek istemekteydi. Batı'daki iç karışıklıkları, Doğu'da Türklerin ilerleyişini durdurmak ve Haçlı seferleri projesini hayata geçirmek için 18-28 Kasım 1095 yılında Salı günü Fransa'nın Clermont kentinde bir konsil toplamıştır. Bu konsile çok sayıda din adamı, kalabalık halk kitlesi ve bazı soylular katılmıştır. II. Urbanus, Endülüs'te Hıristiyanların Müslümanları yenip Endülüs'ten attıkları gibi Kudüs'ü de Müslümanlardan almak ve Kudüs'ün tekrar Hıristiyanların eline geçmesi için mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. II. Urbanus, Doğudaki dindaşlarına Türkler tarafından eziyet çektiğini ve hac için Kudüs'e giden hacılara Türkler tarafından zulmedildiğini söylemekteydi. Papa Urbanus, bu konuşmaları ile halkın birçoğunu etkilemeyi başarmıştı. Clermont Konsili'nden sonra Papa II. Urbanus ve rahipleri Fransa'nın birçok bölgesine giderek bu konuşmalarını tekrar etmiştir. Ayrıca Papa II. Urbanus, Haçlı seferlerine katılan herkese hem bu dünyada hem de ahirette ödüller vaat ediyordu. Fakir durumdaki halka doğunun zenginliklerini de vaat ediyor, ayrıca kendilerine cenneti sunuyordu. Böylece Papalık Türkleri hedef göstermiş ve kutsal toprakların geri alınması konusunda da halkı ikna etmeyi başarmıştı. Fakir olan halk ve toprak kazanmak isteyen soylular bu vaazlardan sonra Haçlı seferine katılmak için derin bir içtenlik gösterdiler. Sefere katılmaya karar veren kişiler piskoposlar eşliğinde yemin etmiştir. Ancak sefere katılanların vazgeçmemesi için ettirilen bu yeminler çok bağlayıcıydı.³⁹

Papa II. Urbanus, Haçlı seferleri için vaazlar verirken amacı toplumun her kesimine ulaşmaktı. Bu vaazlar sonucunda II. Urbanus amacına ulaşmış ve toplumun bütün kesimine ulaşmayı başarmıştır. Haçlı seferleri aynı zamanda Batılı Hıristiyanların işine gelmişti. Krallar, derebeylerin sefere katılmasına sıcak bakmıştır. Böylece onlardan geri kalacak toprakları kolayca hâkimiyet altına alacaktı. Derebeyler, vaazlarda bahsedilen doğunun zenginliklerine ulaşmak ve doğuda geniş topraklara sahip olmak için bu sefere katılmayı planlamaktaydı. Savaşlardan dolayı sefil bir hayat yaşayan Batılı çiftçiler ise doğuda daha iyi bir hayat sürecekti-

---

³⁹ Fulcherius Carnotensis. *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, Çev. İlhan Bihter Barlas. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 45-49; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 5-10; Emrullah Kaleli, "İmparator I. Alexsios Komnenos (1081-1118) Döneminde Bizans ve Haçlılar Arasındaki İhtilaflar", s. 974-976; Emrullah Kaleli, "Haçlı Teriminin Kökeni ve İfade Ettiği Anlamlar", *International Congress of Science Culture and Education*, 2019, s. 463.

lerine, günahlarının bağışlanmasına ve cennete girebilmek için Papa'nın vaazlarına cevap vermiştir. Batı'da bulunan en önemli sınıf olan Şövalyeler ise savaşçı yapıları sayesinde doğunun zenginliklerine ulaşmak için Haçlı yemini etmişti. Ancak Haçlı seferleri projesinden en fazla beklentisi olan Katolik kiliseydi. Katolik kilisesi bu sefer sayesinde Ortodoks kilisesi üzerinde de söz sahibi olmak ve üstün dini bir siyasi statüye sahip olmayı planlamaktaydı. Papa'nın amacı bununla da bitmiyordu. Suriye ve Mısır Müslümanlar tarafından ele geçirilmiş, 1071 Malazgirt savaşından sonra Anadolu da Türkler tarafından yavaş yavaş ele geçirilmişti. Böylece Batılı Hıristiyanların haç yolculukları sıkıntıya düşmüş ve ağır ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. Papa sefere çıkarak bu toprakların Türkler ve Müslümanlardan geri alınıp güvenli bir haç yolu oluşturmayı planlamaktaydı.⁴⁰

Papa II. Urbanus, sefer için istediği kitleyi oluşturmayı başarmıştı. Ancak bu seferin çok maliyetli ve sıkıntılı olacağını biliyordu. Seferin maliyetini karşılayabilmek için ilk adresi krallar ve lordlar oldu. Krallar ve lordları sefere katılmaya ikna edebilirse sefer için gerekli maliyetin de karşılanacağını biliyordu. Sefere kralların ve lordların katılması sadece mali yönden değil, askeri yönden de çok önemliydi. Sefere iştirak edecek olan krallar ve lordların maiyetinde bulunan askerler, şövalyeler ve hizmetçileri de kendiliğinden sefere katılacaktı. Ayrıca askeri teçhizat, savaş malzemelerinin temini, gemiler, profesyonel askerler gibi birçok yönden sefere güç kazandırmış olacaktı. II. Urbanus'un ve Kilise rahiplerinin girişimleri sonucunda birçok lort, kont ve soylu sınıfı sefere katılmayı kabul etti. Ancak 1095 yılı I. Haçlı seferine katılmayı uygun bulmayan krallar, kilisenin bu isteklerini reddederek sefere katılmadı. Krallar, sefere çıkmalarına rağmen Kont ve soylularını katılmaları için destekledi. Krallar sadece söylemleri ile destek vermedi. Aynı zamanda maddi ve askerî yardımda da bulundu. Kralların kontları desteklemeleri, elbette kralların çıkarlarına uymaktaydı. Sefere katılmayan kontlar ise sefere katılacak kontlara yüklü miktarda maddi destekte bulundu. Bu destekler genellikle hediye yolu ile verilmekteydi. Sefere katılmayan diğer çiftçiler veya

---

⁴⁰ Loren Carey, *The Medieval World*, Farrar-Rinehart Company, New York 1938 s. 505 vd.; Steven Runciman, "1095 Yılına Kadar Hıristiyan Aleminde Filistin'e Yapılan Haç Yolculukları", Çev. Nuh Arslantaş, *İstem*, 2013, S. 21, s. 39-50; Zeynep Güngörmez, XI-XIII. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret., s. 26; Emrullah Kaleli, "Haçlı Teriminin Kökeni ve İfade Ettiği Anlamlar", s. 463 vd.

Hıristiyan halk ise sefere katılacak olanlara yol için gerekli teminatı bağış yolu ile sağlamıştı. Böylece Papanın istediği ordu ve mali destek bulunmuştur.⁴¹

Seferin maliyetini ve giderlerinin kont ve lortlar sayesinde temin edilecekti. Ancak asıl soru bu sefere kimin liderlik edeceğiydi. Sefere hem dini lider hem de baskın bir isim gerekiyordu. Ancak bu biraz imkânsız görünmekteydi. Çünkü sefere katılan birçok soylu, doğuda bir toprak veya krallık kurmanın peşindeydi. Bu yüzden sefere katılan güçlü ve zengin kontlar başkasının emri altına girmek istemeyecekti. Ancak Papalığın onayını alan bir kişinin bu seferin lideri olacağı düşünülmekteydi. Papalık ise kiliseye bağlı bir liderin olmasını benimseyecekti. Bunun en önemli nedeni Papalığın bu Haçlı ordusu üzerindeki yetkisini kaybetmek isteyişi ve bu orduyu her zaman kendi güdümünde tutmak istemeleridir.

Haçlı seferlerine kimin liderlik edeceği tartışılırken karşımıza ilk çıkan isim Pierre L'ermite'dir. Küçük Pierre olarak ün salmış bu keşiş çok ateşli konuşmalar yapabilen, insanları etkileyen bir hitabete sahipti. Clermond konsilinden sonra bütün Fransa ve Almanya'yı dolaşarak insanları bu sefere davet etmiş ve birçok insanı etkilemiştir. Aslında Haçlı seferinin ilk ordusunu oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çünkü 20.000 kişiden oluşan bir ordu kurmayı başarmıştı. Ancak bu ordu profesyonel askerlerden çok savaş tecrübesi olmayan askerlikten anlamayan ve genellikle çiftçi, çocuklar ve kadınlardan oluşan büyük bir orduydü. Ancak askerlik becerileri olmadığından ilk yenilecek olan orduda Pierre'nin ordusu olacaktı.⁴²

Pierre, her ne kadar Haçlı seferleri için çok önemli bir karakter hâline gelmiş olsa da seferin gerçek liderliğini üstlenememiştir. Ordusunun profesyonelden askerlerden yoksun olması nedeniyle ağır bir yenilgi almıştı. Aslında liderlik sevdası kontlarda bulunmaktaydı ve bu rütbenin yegâne talibi Toulouse kontu Raymond Saint Gilles olmuştu. Raymond, 1095 yılında Clermont konsilinden sonra

---

⁴¹ Haçlı seferlerinin mali, askeri ve birçok yönüyle nasıl planlandığını detaylı incelemek için bkz: Christopher Tyerman, *a.g. e.*, Çev. Murat Çaylı; Emrullah Kaleli, "Haçlı Seferlerinin Muhtelif Finansman Biçimleri", *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 2017, C. 10, S. 50, s. 223-233.

⁴² Pierre L'ermite'nin seferi hakkında bkz. Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana*, Edited and Traslated: Susan B. Edgington, Clerandon, Oxford 2007, s. 3; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 44-48; Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, Çev. Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach, Ashgate Publishing 2005, s. 103; Stelios Vasilis Perdios, *Peter the Hermit: Straddling the Boundaries of Lordship, Millennialism, and Heresy*, Iowa State University (Unpublished Master Thesis), Iowa 2012, s. 7 vd. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 11 vd.; Salim Koca, a. g. m., s. 21; Serkan Özer, "Haçlı Tarihi Yazımında Pierre L'ermite Sıradan Bir Keşiş mi, Haçlı Seferi'nin Mimarı mı?", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Ocak 2020, ss. 494-522.

Hacı kabul eden ilk lider olmuştu. Onun bir başka özelliği ise reconquista⁴³ hareketinin etkisiyle İspanya’da bulunan Müslümanlara karşı savaşmış olmasıydı. Ayrıca, Aragon hanedanı ile de evlilik yoluyla bağı bulunmaktaydı. İspanya’da olduğu gibi şimdi de Papa’nın çağırısına kulak vermiş ve kutsal şehri Müslümanlardan kurtarmak için Haçlı kabul etmişti. Raymond’un Haçlı seferlerine katılacağını duyurması geniş yankı buldu. Daha sonra, Güney Fransa’nın önemli birçok asilzadesi Raymond’un sancağı altında toplanmaya başlamıştır. Raymond’un Papa’ya yakınlık kurması ve güçlü bir isim olmasından dolayı kendini bu seferin lideri olarak görmesi haklı bir neden olabilirdi. Ancak onun Papa’ya yakınlık kurabilmesinin en önemli nedeni Le Puy Piskoposu Adhemar sayesindeydi. Onun destekleri ile Raymond daha da güç kazanmıştır. Gerçekten de Raymond’un ordusu seferin en kalabalık ve profesyonel askerlerden oluşan ordu olması gibi seferin en zengin ordusu hâline de gelmişti. Ancak Raymond, beklediği gibi seferin tam olarak lideri olamamıştır. Çünkü sefere birçok bölgeden ve milletlerden oluşan liderler katılmış, her biri kendisinin lider olmasını istemiştir. Ancak diğer liderlerin beklediği gibi de olmamıştır. Tek bir lider yerine, her kont kendi ordusunun lideri olmuştur. Yine de seferin en önemli söz sahiplerinden biri de Raymond olmuştur.⁴⁴ Papalığın temsilcisi ve seferin manevi lideri ise Le Puy Piskoposu Adhemar olmuştur. Onun en önemli görevi, Haçlı seferine Papa adına liderlik etmesi ve kilisenin menfaatlerinin savunucusu olmasıydı. Adhemar, sefer boyunca bütün Haçlı liderleri tarafından en saygı duyulan kişi ve onların üzerindeki etkisiyle en önemli isim olmuştur.⁴⁵

---

⁴³ Endülüs döneminde İber Yarımadasındaki Hristiyanların, yarımadaadaki Müslümanların varlıklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir harekattır. Reconquista hakkında detaylı bilgi için bkz. Nikolas Jaspert, “Reconquista”, *The Crusades An EncyclopeDIA*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1013-1019; Mehmet Özdemir, “Endülüs”, *TDVİA*, C. 11, İstanbul 1995, ss. 211-225.

⁴⁴ Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. Mustafa Daş, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2018, s. 85; Runciman, *a.g.e.*, I, s. 118-119; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi (1109-1187)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 8; Hüseyin Burak Gürler, *I. Haçlı Seferi'nin Önde Gelen Bazı Şahsiyetleri*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2019, s. 85 vd. Raymond St. Gilles hakkında detaylı bilgi için bkz. Thomas Whitney Lecaque, *The Count of Saint-Gilles and the Saints of the Apocalypse: Occitanian Piety and Culture in the Time of the First Crusade*, The University of Tennessee, Knoxville 2015; Jean Richard, “Raymond of Saint-Gilles (d. 1105)”, *The Crusades An EncyclopeDIA*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1011-1013.

⁴⁵ Hill, L.L. Hill, “Contemporary Accounts and the Later Reputation of Adhemar, Bishop of Puy”, *Medievalia et Humanistica*, 1955 s. 33-38 Hüseyin Burak Gürler, *a. g. t.*, s. 85-86.

Papa II. Urbanus, Haçlı seferleri çağrısını ağırlıklı olarak Fransa'da yapmış ve geniş bir yankı uyandırmıştı. Urbanus, Fransa'dan sonra yönünü İtalya'ya çevirdi. Kuzey İtalya, İngiltere ve Normandiya ülkelerine elçiler göndererek burada bulunan halka seferlere katılmaları için mektuplar yollamıştır.⁴⁶ XI. yüzyılın sonlarında İspanya'da Müslümanların etkisi azalmaktaydı. Ancak Mağribli denizciler Hıristiyanlara baskınlar yapıp korsanlık faaliyetlerinde bulunmaktaydı. Bu baskınlardan dolayı İtalya'daki denizci devletler birleşerek Müslümanların bu akınlarını durdurmayı planlamıştır. Bundan dolayı, 1088 yılında Ceneviz ve Pisalıların liderlik ettiği bir donanma Mahdiya seferini düzenledi.⁴⁷ Papa II. Nicolaus, Sicilya Dükü Roberto Guiscardo⁴⁸'ya destek vermiş ve Müslümanların Sicilya adasından atılması için harekete geçmişti. Roberto Guiscardo'nun kardeşi Roger d' Hauteville, ağabeyi adına Messina (1061), Catania (1071), Palermo (1072) ve 1091'de Noto'yu Müslümanlardan almayı başardı. Böylece Sicilya adasında Müslümanların hâkimiyeti sona ermiş oldu.⁴⁹

Papa II. Urbanus, İspanya sularında Müslümanlarla savaşan ve başarılı olan bu denizci devletlerin Doğu'da ve Akdeniz'de Haçlı seferleri için etkili olabileceğini biliyordu. Bundan dolayı Papa II. Urbanus, İtalya denizci şehirlerini de sefere dâhil etmek istemiştir. İtalya'ya gönderdiği mektuplar ve düzenlediği geziler sonucunda İtalya'da bulunan birçok denizci devletlerin ve Norman liderinin sefere katılmasını sağlamıştır. Gerçekten de II. Urbanus'un İtalya için düşündüğü planlar etkili bir şekilde gerçekleşecekti.

11. ve 12. yüzyıllar arasında Venedik, Cenova, Pisa ve Amalfi İtalyan şehir devletleri buldukları coğrafyayı iyi kullanmış, Anadolu ve Avrupa limanlarını birbirine bağlayan deniz yolları üzerinde hâkimiyet kurmayı başarmışlardı. Özellikle Venedik, diğer şehirlere göre daha ön plana çıkmış ve Doğu Akdeniz'de varlığını göstermiştir.⁵⁰ Papalık, Haçlı seferlerinde bu denizci devletlerin elinde bulunan deniz yollarını kullanmanın mantıklı ve akıllıca olacağını düşünmüştür.

---

⁴⁶ Christopher Tyerman, *a. g. e.*, Çev. Murat Çaylı, s. 101.

⁴⁷ Claude Cahen, *a. g. e.*, s. 85.

⁴⁸ Robert Guiscard Norman kökenlidir. Sicilya adasını alarak Sicilya'nın hakimi oldu. Robert Guiscard hakkında detaylı bilgi için bkz. G. A. Loud, "Roger I of Sicily (d. 1101)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, Vol. I, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1044.

⁴⁹ Mahmut H. Şakiroğlu, "Sicilya", *TDVİA*, C.37, İstanbul 2009, s. 2.

⁵⁰ Susan Wise Bauer, *Rönesans Dünyası*, çev. Mehmet Morali, Alfa Yayınları, İstanbul 2014, s. 34, Kübra Demir, "Ortaçağ'ın Yenilmez Donanmaları Venedik ve Ceneviz Üzerine Bir Deneme", *Mozaik Kültür*, Haziran 2021, S. 6, s. 4.

Gerçekten de I. Haçlı seferleri ve diğer Haçlı seferleri sırasında Ceneviz, Venedik, Pisa denizci şehirleri ve Güney İtalya Normanları seferler üzerinde müessir olarak çoğu zaman seferlerin kaderini değiştirmiştir.⁵¹

Papa II. Urbanus, Haçlı seferi projesini faaliyete geçirebilmek için şu dört aşamayı izlemiştir:

Birinci aşama, Fransa’da başladığı Haçlı seferi çağrısı ve vaazlarının Hıristiyanlar arasında benimsenmesi ve taraftar toplanmasıdır. Bu girişimler sonucunda Hıristiyanlardan oluşan birçok millet Papalık etrafında birleşerek haçı omuzlarına dikmeyi kabul etmiştir.

İkinci aşama, sefere kontlar, soylular ve kralları davet ederek güçlü ordular ve profesyonel askerler elde etmeyi planlamaktır.

Üçüncü aşama, sefer için maddi ikmal kaynakları elde etmektir. Seferin maliyetini bağışlar toplamak, kont ve krallardan destek alarak sağlamayı başarmıştır.

Dördüncü aşama ise bu orduları kimin komuta altına alacağıydı. Ancak Haçlı seferi için bir lider seçilemedi. Bunun yerine, Fransa kralının kardeşi Hugue de Vermandois, Güney İtalya Normanlarının reisinin oğlu Bohemund ile yeğeni Tankred, Flandre Kontu Robert, Normandia Dükü Robert ile Etienne Blois, aşağı Lorraine dükü Godefroi de Bouillon ile kardeşi Baldwin’in komutasında bulunan Fransa Haçlıları ve ordusu diğer Haçlı birliklerinden daha büyük olan Toulouse kontu Raymond de Saint-Gilles ve seferin önemli manevi rehberi olan Le Puy Piskoposu Adhemar’ın oluşturduğu altı birlik meydana gelmişti. Ancak kilisenin temsilcisi kesin olarak Le Puy Piskoposu Adhemar seçilmişti.⁵²

Bu dört aşamadan sonra Haçlı seferlerini meydana getiren ilk harekât gerçekleşti ve Haçlı orduları harekât için hazırlıklarına başladı.

---

⁵¹ Birsal Küçüksipahioğlu, *Haçlılar ve İstanbul*, s. 85.

⁵² Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 65-69; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 51-53; Haçlı seferlerinin başlaması hakkında bkz. Jean Richard, “Les grandes croisades”, *Clio Voyages Culturels*, ss. 1-6.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. I. HAÇLI SEFERİNİN BAŞLAMASI VE BAZI HAÇLI LİDERLERİNİN ADRIYATİK DENİZİNİ GEÇEREK İSTANBUL'A VARMALARI

1.1. Kont Hugue de Vermandois'in Donanma ile Adriyatik Denizini Geçerek Draç'a Varması

Hugue de Vermandois, Fransa kralı I. Henry'nin Kiev prensesi Anna'dan olan küçük oğludur. Ancak Hugue'nin siyasi kariyeri Fransa'da hiçbir zaman parlamamıştır.⁵³ Bu durum Hugue'nin Haçlı seferlerine katılmasında büyük bir rol oynamıştır. Fransa'da kazanamadığı şöhreti doğuda kazanmayı planlayarak hem dini hem de dünyevi bir şöhret elde edecekti. Haçlı seferini kendisi için büyük bir fırsat olarak görmüştür. Hugue, yola çıkmadan önce hem kendi şanını yüceltmek hem de bir soylu gibi karşılanmak için Doğu Roma İmparatoru Alexios Komnenos'a bir elçi göndermiştir. Alexios'un kızı Anna Komnena, Hugue'nin yola çıkmadan önce kibir içeren ve komik bir mektup gönderdiğini ve bir soyluya yakışır-casına bir karşılama istediğini eserinde yazmıştır.⁵⁴ 1096 yılı Ağustos ayının sonunda Hugue, küçük bir ordu ile Fransa'dan Roma'ya doğru hareket etmiştir.⁵⁵ Hugue, Roma'ya uğramadan doğrudan Bari limanına geçmeyi tercih etmiş ve 1096 yılı Ekim ayının başında Bari'ye varmıştır.⁵⁶ Bari Limanı, İtalya'nın önemli limanları arasındaydı. Bari, Draç (Dyrrhakhion) üzerinden Anadolu ve Bizans topraklarına geçmek için kullanılan önemli bir liman haline gelmişti. Bu yüzden donanma ile İstanbul'a varmak isteyen ilk Haçlılar Bari limanını kullanmışlardır.⁵⁷ Arnavutluk sınırları içinde bulunan Draç da en az Bari limanı kadar çok önemli bir liman şehri olmuştur.⁵⁸

⁵³ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, Çev. F. Işıltan, TTK, Ankara 2019, s. 110; Hugue Vermandois hakkında detaylı bilgi için bkz. Alec Mulinder, "Hugh of Vermandois (1057-1101)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 611;

⁵⁴ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 291 vd.

⁵⁵ Jonathan Riley Smith, *a. g. e.*, s. 120 vdd.; Alan V. Murray, "The Middle Ground: The Passage of Crusade Armies to the Holy Land by Land and Sea (1096-1204)" *University of Leeds*, 2018, s. 2; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 21.

⁵⁶ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 56; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 56; Steven Runciman, *a. g. e.*, I, s. 111.

⁵⁷ Bkz. Mahmut H. Şakiroğlu, "Bari", *DİA*, C. 5, İstanbul 1992, s. 72.

⁵⁸ Bkz. Machiel Kiel, "Draç", *DİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 522 vdd.

Bari Limanı'na gelen Hugue, burada küçük bir filo kiralamakla kalmamış, aynı zamanda I. Haçlı seferlerinin önemli kişilerinden Bohemund'un yeğeni Dülger Guillaume ve bir grup asker de ona katılmıştır⁵⁹. Burada bir filo bulup kiralayabileceğini bilmekle birlikte, Guillaume gibi soylu birinin kendisine katılacağını kendisi de düşünmemiştir.

Hugue, Bari'den ayrılmadan önce 24 kişilik bir elçi grubunu Draç valisine göndermiş ve kendisini karşılamasını istemiştir. Ancak işler Hugue'nin planladığı gibi gitmemiş, Adriyatik denizinde bir fırtına sonucu donanmasını ve birçok adamını kaybetmiştir. Bu konuda Anna Komnena, Hugue'nin donanma ile İlyrikon'da fırtınaya yakalandığını, donanmasının fırtınada battığını, kendi gemisinin de ağır hasarla Draç ile Palli arasında bir yerde karaya oturduğunu ve Draç Valisi Ioannes'in gönderdiği adamların onu perişan bir halde bularak Valiye götürdüğünü net bir şekilde söylemektedir.⁶⁰ Ancak I. Haçlı Seferi'ne bizzat katılan müelliflerden Fulcherius Carnotensis fırtınadan bahsetmemektedir. Aksine, denizi geçen ilk kahraman Fransa Kralı Philip'in kardeşi Hugue, askerleriyle beraber Bulgaristan'ın Durazzo şehri yakınlarında karaya çıktığını, ancak yanında az bir kuvvetle alelacele ilerlediğinde buradaki halk tarafından yakalanıp İstanbul'a imparatorun huzuruna götürüldüğünü ve Hugue'nin burada bir süre özgürlüğünü kaybettiğini söylemektedir. Hugue'nin donanmasının battığını, birçok askerinin de öldüğünü söylememektedir.⁶¹ I. Haçlı Seferinin önemli kaynağı olan *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*'da da Büyük Hügo ve Kontun oğlu Wilhem'in, Bari'den denize açıldıklarını ve Dyrrhachium'a doğru yol aldıklarını kaydetmektedir. Fakat burada valinin haince bir plan yaptığını, onunla birlikte savaşçıların hac amacı için geldiklerini öğrenince onları tutukladığını, muhafızlar eşliğinde İstanbul'da imparatora gönderdiğini, böylece ona bağlılık yemini ettireceğini söylemektedir. Ancak o da Fulcherius gibi donanmasının fırtınada battığını söylememiştir.⁶²

Latin kaynaklarının donanmada yaşanan aksiliklerin ve küçük bir filonun yok oluşundan söz etmemeleri, Hugue'nin zorla alıkonulmuş olduğunu düşünmeleri Bizans imparatoruna olan kinlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu filonun

⁵⁹ Steven Runciman, *a. g. e.*, I, s. 111.

⁶⁰ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 292; John Julius Norwich, *a. g. e.*, s. 59;

⁶¹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 56 vd.

⁶² Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 56.

kaç gemiden oluştuğu, gemi türleri ve içindeki asker sayısı kaynaklarda belirtilmemiştir.

İmparator, Hugue'yi İstanbul'a getirmesi için Amiral Butumites'i görevlendirmiştir. İmparator Alexios Komnenos zeki biri olduğundan Hugue'yi Via Egnatia⁶³ yolundan değil, Filibe üzerinden getirtmiştir. Bunun nedeni diğer Haçlı grubu ile karşılaşmalarını engellemek ve onu Doğu Roma'ya getirip bağlılık yemini ettirmektir.⁶⁴ Böylece 1096 yılı Kasım'ında Hugue, Fransa Haçlı lideri olarak ilk İstanbul'a ulaşan lider olmuş, ancak yaşadığı zor durum yüzünden İmparator'a bağlılık yemini etmiştir.⁶⁵

1.2. Bohemund'un Haçlı Seferine Katılması ve Adriyatik Denizini Geçerek İstanbul'a Gelişi

Toronto hâkimi Bohemund, sefere kardeşi Roger, yeğeni Tancred, amcası Sicilyalı Roger ve yakınları ile bu sefere katılmış önemli şahsiyetlerden biridir.⁶⁶ Bohemund Robert Guiscard'ın oğludur. Ancak doğum tarihi belli olmadığı için gençlik yılları hakkında pek bir bilgi yoktur. Ancak Bohemund çok zeki biri olarak karşımıza çıkmaktadır. I. Haçlı seferinin en önemli kaynakları, Bohemund'un zeki ve güçlü biri olduğunu her zaman belirtmişlerdir. Bohemund'un babası Robert Guiscard ölmeden önce veliyaht olarak oğlu Roger Borsa'yı seçmiş, ancak babasının ölümünden sonra Bohemund bunu kabullenmeyerek kardeşine karşı savaş ilan etmiş ve kardeşini zor durumda bırakarak Oria, Tarento ve Otranto'yu almayı başarmıştır.⁶⁷ Bohemund, ilk başlarda Haçlı seferlerine sıcak bakmamış, önemsiz gördüğü için bu çağırılara kulak kabartmamış ve ülke içindeki sorunlara yönelmiştir. Bu sırada Güney İtalyalılardan oluşan küçük gruplar, denizi aşarak bu sefere iştirak etmiş olsalar da Bohemund'u asıl etkileyen ve bu seferin önemini anlamasını sağlayan olay Fransa'dan İtalya'ya, İtalya'dan da doğuya giden kalabalık Haçlı kitlelerini görmesi olmuştur. Bohemund, kalabalık kitleler halinde

⁶³ Via Agnata Yolu: M.Ö 2 yüzyılda inşa edilmiş eski Roma yolu. Bkz. <http://www.anadolucografyasi.com/yazilar/egnata-yolu-via-egnata.html> (15.08.2021.)

⁶⁴ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 293., Steven Runciman, *a. g. e.*, I, s. 111.

⁶⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 56 vd; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 56; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 292 vdd; Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1139.

⁶⁶Biyografisi hakkında bk. Bernhard Kugler, *Boemund Und Tankred Fürsten von Antiochien*, Ludwig Friedrich Fues. Tübingen 1862; Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I, Prince of Antioch*, Amsterdam, 1970; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, TTK, Ankara, 2000, s. 180.

⁶⁷ Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 25 vd.; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK, Ankara, 2018, s. 29.

Batı'dan Doğu'ya giden Haçlıları gördüğünde doğuda kendine bir krallık kurmayı düşünmüştür. Sicilya kralı olan amcası Roger Bohemund'un bütün Apulia dukalığını elde etmesine izin vermeyecekti. Bohemund Doğuda kendine bir krallık elde etmek için haçı kabul ettiğini ilan ederek birçok asker toplamış ve sefer hazırlıklarına başlamıştır.⁶⁸ Bohemund Apulia'daki mallarının bir kısmını satarak sefere hazırlanmış, kendisine katılacak olan askerlerin Bari limanında toplanmalarını emretmiştir.⁶⁹ Ancak Bohemund, babası döneminde Bizans Devleti ile yapılan mücadeleler yüzünden başının derde gireceğini biliyordu. Bu yüzden İmparator Aleksios'a dostane davranarak iyi niyetli bir hacı olduğunu, amacının Bizans İmparatorluğu'na zarar vermeden Kudüs'e varmak olduğunu kanıtlamak zorunda hissetmiştir. Bu yüzden yola çıkmadan önce mallarını güvendiği adamların gözetimi altına bırakmaya karar vermişti. 1081-1085 yılları arasında Norman seferlerinde oynadığı rol yüzünden Bizans İmparatorluğu'na ait Yunanistan topraklarında nasıl karşılaşacağı hakkında ciddi şüpheleri vardı. İtalya'dan ayrılmadan çok önce Aleksios'a elçi göndererek planlarından haberdar etmiştir.⁷⁰ Bohemund, Adriyatik'i geçerek Bizans topraklarına gidecekti. Fakat bunun için gemi ve donanmaya ihtiyacı vardı. Aslında hem Norman kökenli olduğu için hem de İtalya'da bulunduğu için denizcilik üzerine bilgili ve denize uzak olmayan birisiydi. Bundan dolayı denize açılmak ve bir donanma hazırlamak onun için pek güç olmayacaktı. Asıl mesele bu donanmanın kaç gemiden oluşacağı ve bu donanmanın nerede demirleyeceği idi. Bohemund, sefere çıkmanın merkezi olarak Bari limanını seçmiş ve adamlarını Bari limanında toplamaya karar vermiştir. Nihayet ordularını toplayan Bohemund, 1096 yılının Ekim ayında hazırlıklarını tamamladıktan sonra Bari limanından hareket etmiştir.⁷¹ Maalesef I. Haçlı seferi ana kaynaklarında gemiler ve deniz maceraları hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Ancak Bohemund ile sefere katılan birçok soylu kişinin adı kaynaklarda belirtilmiştir. Kont Wilhelm'in oğlu Tankred, Richard von Salerno, Robert von Ansa, Randulf, Kont Rabulf'un oğlu Richard, Hermann von Carni, Robert von Sourdeval, Tristans'ın

⁶⁸ Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 29 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 118 vd.

⁶⁹ Timothy Venning, *A Chronology of the Crusades*, Routledge, London And New York 2015, s. 31; Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 36; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 30.

⁷⁰ Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 36.

⁷¹ Bohemund'un harekete geçmesinin tarihi tam olarak tespit edilemiyor, ancak Ekim 1096 sonlarında olduğunda şüphe yoktur, zira 1 Kasım 1096 Bütün Azizler Bayramı'nda o henüz diğerlerinin de kendisine katıldığı Aulon'da idi. H. Hagenmeyer, *Anonymi Gesta Francorum*, Carl Winters Universitaets Buchhandlung, Heidelberg 1890, s. 152 n. 17; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 31.

oğlu Robert, Humfried, Rosinolo Kontu ve kardeşi, Boile von Chartres, Albert von Cagnano ve Humfried von Montaigu olmak üzere bunların hepsi Bohemund'un sancağı altında birleşmişlerdir.⁷² Bohemund'un ordusu Adriyatik denizini geçerek Epir'in⁷³, Draç ve Avlona⁷⁴ arasındaki muhtelif yerlerde karaya çıkarak Viusa ırmağının yukarısında kalan Dropoli olarak adlandırılan bir köyde toplanarak bir araya gelmişlerdir.⁷⁵ Aslında Bohemund'un adamları bir limana değil, Draç ile Avlona limanları arasında bulunan muhtelif yerlerde karaya çıkmışlardır. Ancak hangi limanda karaya ayak bastıkları hakkında tam olarak bilgi yoktur. Burada karaya çıktıktan sonra Bohemund ve adamları Via Egnatia (Draç, Okhrida, Vodena, Selanik, Silivri) istikametinden devam ederek 1 Nisan'da Keşan (Russa)'a ulaştı ve burada ordusunun komutasını çok güvendiği yeğeni Tankred'e bırakarak İstanbul'a gitmiştir (9 Nisan 1097).⁷⁶ Bohemund aslında bu toprakları ve bu yolu iyi bilen biriydi. 1081'de Bohemund'un kumandasında olan Sicilya Normanları, Yanya başta olmak üzere buralara saldırmış ve bu bölgeleri bir müddet elinde tutmayı başarmıştı.⁷⁷ Bu yüzden bu toprakları geçince pek sıkıntı yaşamayacaktı. Neticede ordular arasında zayıyat vermeden en rahat şekilde İstanbul'a varmayı başardı.

Bohemund hakkında Latin kaynaklarının hepsi bilgi vermiş olmalarına rağmen, Adriyatik'ten kaç kişi geçtikleri tam olarak bilinmemektedir. Ancak ordusunda sadece Norman kökenli askerler değil, İtalyan askerler de bulunmaktaydı. Bohemund karaya çıktıktan sonra kara yoluyla İstanbul'a gideceğini bildiği için bu gemilerde at, yk hayvanları ve ordunun iaşesini de sağlayacak kadar yiyecek ve içecekleri taşımıştır. Kaynaklarda bu seferin masrafının genellikle Bohemund üstlenildiği kayıtlıdır. Anna Komnena, Bohemund'un soylu atalardan gelmediği için parasız olduğunu, arkasında büyük glerin olmadığını söylemek-

---

⁷² Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'in Zaptına Kadar*, s. 94; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 58 vd.

⁷³ Yunanistan'da bulunan tarihi bir bölgedir. Bkz. Machiel Kiel, "Yanya", *DİA*, C. 43, İstanbul, 2013, s. 317-321.

⁷⁴ Güney Arnavutluk'ta bulunan Sasan ile Karaburun yarımadası ile çevrili bir liman şehridir. Bkz. Machiel Kiel, "Avlonya", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 118-120.

⁷⁵ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 119. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 23.

⁷⁶ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 34, 58-62; Ordericus Vitalis, *The Ecclesiastical History England and Normandy*, III, İng. ev. Thomas Forester, M.A, Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1854, s. 388; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 81; Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 31 vd.; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 303 vd.; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 23 vd.; Runciman, *a. g. e.*, s. 119-121.

⁷⁷ Machiel Kiel, "Yanya", s. 318. Sevtap Gölgesiz Karaca, "XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 1 Temmuz 2012, s. 111.

tedir.⁷⁸ Ancak sefere katılan *Gesta Francorum*'un yazarı, Bohemund'un birçok asil İtalyan ve Norman kontlarını kendi sancağı etrafında topladığını ve bu maliyetlerin Bohemund tarafından karşılandığı yazmaktadır.⁷⁹ Bir Latin kaynağı olan *Gesta Francorum*'un verdiği bu bilginin doğru ve Anna Komnena'nın dediklerinin asılsız olduğu ve Bari'den demir alan bu filoların masraflarını Bohemund'un karşıladığı anlaşılmaktadır. Zira Anna Komnena'nın iddia ettiğinin aksine Bohemund'un ataları kral soyundan gelmekte idiler. XI. ve XII. yüzyıllarda bir sefere katılmak için hareket eden filolar ordu için asker, yük hayvanı ve iâşe maddesi taşıyabilecek gemilere sahip olmalıydı. Bari'den demir alarak Adriyatik'i geçmek için Bohemund'un hazırladığı filo da asker ve gerekli savaş malzemelerini taşıyabilecek gemiler olmalıdır. Büyük ihtimalle, Draç ve Avlona'ya vardıktan sonra gemiler bu limanlarda bırakılarak kara yolu ile devam edilmiş ve Russa'ya varana kadar da iâşe geçtikleri yol üzerinden temin edilmiştir. Bohemund Russa (Keşan)'da bulunan ordusunu 8 veya 9 Nisan 1097'de İstanbul'a vardıktan sonra çağırıştır.⁸⁰ İmparator Aleksios, Bohemund'u çok iyi bir şekilde karşılayıp değerli hediyeler takdim ettikten sonra kendisine bağlılık yemini etmesini sağlamıştır.⁸¹

1.3. Robert de La Normandia, Etienne de Blois ve Robert de Flandre'nin Sefere Katılması ve Adriyatik Denizini Geçerek İstanbul'a Varışı

Haçlı seferlerine katılan dördüncü grup Robert de La Normandia,⁸² eniştesi Blois kontu olan Etienne de Blois⁸³ ve Robert de Flandre'nin⁸⁴ başında olduğu İngiliz, Norman ve İskoç'lardan oluşan birliktir.⁸⁵

Robert de La Normandia, Fatih William'ın⁸⁶ en büyük oğlu olup siyasi hayatı kardeşine göre biraz daha sönük geçmiştir. Kırk yaşında olan Robert, oldukça

⁷⁸ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 302 vd.

⁷⁹ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 58 vd.

⁸⁰ Cüneyt Kanat-Devrim Bucak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2018, s. 67.

⁸¹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 303 vd.

⁸² Robert de La Normandia hakkında detaylı bilgi için bkz. David Bates, "A charter of William the Conqueror and two of his", *OpenEdition Journals*. 2005; C.W. David, *Curthose Duke of Normandy*, Cambridge 1920, s. 3; <https://www.britannica.com/biography/Robert-II-duke-of-Normandy>, (22.08.2021).

⁸³ Etienne de Blois hakkında detaylı bilgi için bkz. Heinrich Hagenmeyer, *Die Kreuzzugsbriefe Aus Den Jahren 1088-1100*, Wagner'schen Universitats-Buchhandlung, Innsbruck 1901, s. 48-56; Etienne de Blois. Blois ve Chartres kontu olup, Kont II. Theobald von Blois'in oğlu idi. O, Fatih Wilhelm'in kızı Adele ile evlendi ve dolayısıyla Robert von Normandia'nın kayınbiraderi idi. Willermus. *Başlıngıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 206 vd., n. 13.

⁸⁴ Robert de Flandre hakkında detaylı bilgi için bkz. Heinrich Hagenmeyer, *Die Kreuzzugsbriefe*, s. 247.

⁸⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 58; Runciman, *a. g. e.*, s. 127.

cesaretli biriydi. Aslında Robert de diğer katılan prens, kontlar ve soylu insanlar gibi kendi ülkelerinde siyasi kariyeri pek parlak olmayan biriydi. Bohemund gibi o da Haçlı seferlerini büyük bir fırsat bilmiş, görünüşte kendine doğuda bir krallık kurmak için değil, kutsal mezarı ziyaret ve dini bir hüviyet kazanmak için katılmıştır. Eğer bir krallık kurmak istemiş olsaydı sefer başarılı olduktan sonra ülkesine geri dönmez ve doğuda kendine bir krallık kurmak için uğraşır. Bu onun toprak kazanmak için değil hem dini hem de karizmatik bir kimlik kazanmak için katıldığını göstermektedir.⁸⁷

Etienne de Blois ise aslında sefere katılmak istemiyordu. Ancak Fatih William'ın kızı Adele ile evliydi. Sefere karısının zoruyla katılmak mecburiyetinde kalmıştır. Flandre Kontu Robert ise haçı kabul ettikten sonra diğer ordulara göre az sayıda olsa da seçkin şövalyelerden oluşan bir ordu oluşturmakla kalmamış, Gent Kontu Baldwin d'Alost kumandasındaki Brabant birlikleri de ona katılmıştır.⁸⁸ 1096 yılının Ekim ayında bütün ordular birleştikten sonra İtalya'ya doğru yola çıkmıştır.⁸⁹ Sefere katılan ve I. Haçlı seferinin önemli müelliflerinden olan Fulcherius Carnotensis, İtalya'ya doğru ilerleyip Gaul'e vardıktan sonra, İtalya yolundan devam ederek Lucca'ya vardıklarını, buraya yakın bir yerde Papa II. Urbanus ile karşılaşmış hayır duasını aldıktan sonra yola devam ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca burada II. Urbanus'un rakibi olan Guibet'in adamlarına rastladıkları halde bu kavgaya karışmayı tercih etmediklerini belirterek Brindisi limanına doğru gittiğini belirtmektedir.⁹⁰ Bu birleşik ordu Pontarlier'den güneye, Alpler üzerinden Roma'ya, buradan da güneydeki Norman dükalığına geçtikten sonra Roger Borsa tüm orduyu ağırlamıştır.⁹¹ Fulcherius Carnotensis, Campania şehrine geldikten sonra Bari şehrine geldiklerini söylemiştir.⁹² Burası aslında ordunun ikiye ayrılacağı yer olmuştur. Ordu, Bari limanına gelene kadar kış ayı gelmişti. Kış aylarında denize açılmak her zaman tehlikeli bir oyun gibiydi. Fulcherius, Bari şehrinin çok zengin olduğundan bahsetmektedir. Bari şehrinin zengin oluşu çok önemli bir liman kenti olmasından kaynaklanmıştır. Ordu burada ikiye ayrılmıştır.

---

⁸⁶ Fatih William hakkında bkz. Pınar Ülgen, "Fatih William Tarafından Avrupa'nın Yeniden Dizayni", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2017, ss. 67-80.

⁸⁷ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 58; Runciman, *a. g. e.*, s. 127.

⁸⁸ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 127.

⁸⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 58; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 127.

⁹⁰ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 59-60.

⁹¹ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 128.

⁹² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 60.

Fulcherius ordunun ikiye ayrılışını ve denize açılmadıklarını şöyle anlatmaktaydı: “Campia’dan geçtikten sonra deniz kenarında kurulmuş olan Bari şehrine vardık. Burası gerçekten çok zengin bir yerdi. Şehirdeki Kutsal Nicholas Kilisesi’nde dua ettikten sonra denize açılmak için limana gittik. Ancak denizciler bize itiraz ettiler ve kış sezonu geldiği için deniz yolculuğunun tehlikeli olduğunu söylediler. Bunun üzerine Robert de la Normandia, Kalibriya içlerine çekilerek kışı burada geçirdi. Ancak Robert de Flandre, Aralık başında denize açıldı.”⁹³ Aralık ayında kış sebebi ile denizciler tehlikeli bir deniz macerasına kalkışmak istememişlerdir. Kış aylarında Adriyatik pek tekin değildi. Kış rüzgârları ve Adriyatik denizinde değişen hava olayları gemilerin batmasına sebep oluyordu.⁹⁴ Ancak Robert de Flandre bu tehlikeyi göze alarak Adriyatik denizine açılmıştır. Robert de Flandre’nin kaç gemiyle yola çıktığı bilinmemektedir, ancak adamlarıyla birlikte Bari istikametinden hareket eden gemilerle Epir’e doğru gittikleri bilinmektedir.⁹⁵ Ancak Bari limanına gelen ordu, denizcilerin kış ayında Adriyatik denizine açılmak istemediğini söyleyen Fulcherius, Flandre kontunun nasıl gemi bulunduğunu eserinde belirtmemektedir. Böylece ordu ikiye ayrılmıştır. Normandia Kontu Robert ile Etienne de Blois ise kışı geçirmek için Kalabria içlerine çekilip ilkbahara kadar burada beklemişlerdir.⁹⁶ O andan itibaren *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium*’un yazarı Fulcherius, Flandre kontundan ayrıldığı için denizi geçme esnasındaki olaylardan pek bir bilgimiz olmasa da Anna Komnena’nın eserinden kısmen bilgi edinilmektedir. Bu bilginin kaynağı ise Bizans donanması ile ilk defa bir Latin kontunun denizde karşılaşmasından kaynaklanmaktadır. Flandre Kontu Robert ile hareket eden Gent Kontu Baldwin d’Alost kumandasındaki Brabant birlikleri daha önce varacakları limana çıkmak yerine güneyde bulunan Chimarra Limanı’na yakın bir yerde karaya çıkma girişiminde bulununca Marianos komutasındaki bir Bizans filosuyla karşılaşmıştır.⁹⁷ Bu çatışma küçük olsa da aslında Bari limanından kalkan filo hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bu filoda bulu-

⁹³ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 60.

⁹⁴ Adriyatik denizinde kış ve yazları değişen hava olayları ve Adriyatik denizinin genel yapısı hakkında detaylı bilgi için bkz. A. Artegiani-D. Bregant-E. Paschini-N. Pinaridi-F. Raicich- A. Russo, “The Adriatic Sea General Circulation. Part I: Air-Sea Interactions and Water Mass Structure”, *Journal Of Physical Oceanography*, August 1997, Vol. 27, Issue 8, ss. 1492-1514; A. Artegiani-D. Bregant-E. Paschini-N. Pinaridi-F. Raicich- A. Russo, “The Adriatic Sea General Circulation. Part II: Baroclinic Circulation Structure”, *Journal Of Physical Oceanography*, August 1997, Vol. 27, Issue 8, ss.1515-1532.

⁹⁵ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 128.

⁹⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 60.

⁹⁷ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 293-296; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 128 vd.

nan asker sayısı ve bu gemilerin boyutları ve işlevleri hakkında tahmini bir bilgi edinmekteyiz. Anna Komnena, eserinde bu çatışma hakkında şöyle bilgi vermektedir: “Bohemund’un hemen arkasından, Principat Kontu, Lombardiya Boğazı’nın kıyısına geldi. O da deniz yoluyla karşıya geçmek istediği için, bir korsan gemisini, içinde 200 kürekçisi bulunan ve ardında 3 yük kayığı çeken çok büyük boyutlu, üç direkli bir gemiyi, 6000 altın stater⁹⁸ karşılığında kiraladı. Ne var ki, diğer [gemilere binmiş] Latin ordularının tersine Avlonya kıyısına yelken açmadı; Rum donanmasından çekindiği için, demir aldıktan sonra, rotasını biraz değiştirdi ve uygun bir rüzgâr sayesinde, doğruca Khimara üzerine yol aldı. Ama, dumandan kaçayım derken ateşe düştü. Çünkü karşısına çıkan, Lombardiya Boğazı’nı, çeşitli yerlerin birinden ötekine giderek aşan gemiler değil, aksine, tüm Rum donanmasının komutanı olan Nikolaos Katakalon oldu. Bu kişi, hayli zamandan beri, o korsan gemisinden söz edildiğini duymuştu ve yanına bütün donanmasının tek dizi kürekli, üç dizi kürekli savaş gemilerini, keza birkaç Dromon alarak, üssünden ayrılmış, Ason’da donanmasının gemilerinin çoğunu bırakarak, tam karşıdaki Kabalion’da konaklamaya geçmişti. Arkasından, ikinci komutan denen kişiyi, tayfaların Exkoussatos diye andığı, kendi kalyonu ile ileriye göndermiş ve ona, sözü geçen korsan gemisinin kürekçilerinin palamarları çözüp açık denize çıktığını görünce, [kendi gemisinde] ateş yakmasını [ışıkla işaret vermesini] buyurmuştu. Öteki de hemen ayrılmış ve buyruğun gereğini yerine getirmişti. Verilen işareti görünce, Donanma Komutanı Nikolaos hemen, gemilerinden birkaçına yelken açtırdı ve diğerlerini de kırkayak imiş gibi kürekle ilerlemek için hazırlayıp, ardından Boğazı geçmekte olan Kont’un önüne çıktı. Onun gemisini yakaladığında [o gemi], anakaradan [İtalya kıyısından] belki ancak 3 stadia açılmış bulunuyor ve karşı kıyıya, Epidamnos [Draç] kıyısına, [gemideki] 1500 silahlı asker ve 80 koşu atıyla, varmak için acele ediyordu. [Rum donanmasını] Görür görmez, geminin kaptanı, Principat Kontu’na şöyle dedi: “İşte Suriye [Suriyeye egemen olan Büyük Selçuklu Türkleri] donanması üzerimize geliyor ve palanın, kılıcın kurbanı olmak tehlikesi karşısındayız”. Kont hemen, herkesin silaha sarılması ve yiğitçe savaşması komutunu verdi. Kış ortasında ve çok büyük din adamı [Ermiş] Nikolaos’un anma gününde [6 Aralık 1096] bulunduğu halde, denizde tam bir durgunluk vardı ve dolunay, geceyi, baharda aydınlattığından daha da çok aydınlatıyordu.

⁹⁸ Yunanlıların kullandığı altın para birimi. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.antiksikkeler.com/antik-yunan-sikkeleri-stater/> (27.08.2021).

Rüzgâr tümüyle kesilmiş olduğundan, korsan gemisi artık ilerleyemiyordu ve denizin orta yerinde hareketsiz kalmıştı. Ancak, anlatımımın burasında, Marianos'un yiğitliklerini övüp kutlamalıyım. Bu kişi, kendi babası olan Donanma Komutanından, kendisine, en hızlı gemilerden birkaçını vermesini istedi; sonra, dosdoğru Kont'un gemisinin üzerine giderek, ona pruvadan yanaştı ve borda etmeye çalıştı. Ama, onun savaş için tam donanıma bürünmüş olduğunu görünce, hemen, [karşı taraftan] silahlı savaşçılar oraya koşuştular. Bunun üzerine Marianos, Latinlere, kendi dillerinde konuşarak, korkmayın, sizinle aynı dinden olan insanlara karşı savaşmayın dedi. İşte tam bu anda Latin'in biri, tzangrası ile [ok fırlatıp] tolgasından vurdu [ok biraz aşağıya gelse yüzünü parçalayacaktı]. Tzangranın fırlattığı ok, tolganın tepesine vurdu ve uçuşu sırasında onu deldi geçti, ama Marianos' un bir tek saç teline bile dokunmadı; Tanrının takdiri bunu engelledi. O ise, Kont'a çevik davranarak bir ok attı ve ok, bu kişiyi göğsünden yaraladı; kalkanı delmişti, balık pulu biçiminde plakacıklardan örülmüş zırhı da delmiş, göğüse değmişti. Ne var ki, Kont'un 12 [en yakın] silah arkadaşıyla birlikte duran bir Latin papazı, kendisinin bulunduğu pruva bölümünde olan biteni gördü ve Marianos'un üzerine oklar yağdırdı. Ama o, pes etmek şöyle dursun, gazapla dövüşmeyi ve savaşçılarını da aynı biçimde davransınlar diye cesaretlendirmeyi sürdürdü; öyle ki, Latin papazıyla birlikte olanlar tam üç kez birbiri ardınca yerini başkasına bırakmak zorunda kaldılar, çünkü ya yaralanmışlardı ya da güçleri kesilmişti. Papaza gelince, üzerine bir hayli vuruş geldiği ve her yanı kendi kanına bulandığı halde, hala tınmıyordu. Yine de, çatışma, akşam vaktinden ertesi günün ortasına dek azgın biçimde sürdükten sonra, Latinler, istemeyerek de olsa, canlarının bağışlanmasını dileyip buna söz aldıktan sonra, Marianos'a teslim oldular. Principat Kontu, kendini, gemisini [kiralamış bulunduğu gemiyi] ve adamlarını Marianos'a teslim ettikten sonra, artık onu kendi gönül rızasıyla izledi. Kıyıya gelip çıktılar.”⁹⁹

Bu mücadele Bizans ve Haçlı deniz savaşının ilkidir. Çok büyük bir çarpışma olmasa da bizim için önemli bilgiler vermektedir. Bu geminin 1500 silahlı ve 80 at taşıyabilen bir kapasitesinin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kışın ortasında rüzgârın kesilmesi ile bu geminin denizde ilerleyemeyişinden anlaşılacağı üzere gemide bulunan kürekçiler yola çıkmadan önce gemiden indirilmiş olmalıdır. Rüzgâr gücü ile geminin sadece yelkenlerini kullanarak karşıya geçmeyi planla-

---

⁹⁹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 293-296.

miş olmalıdırlar. Bunun nedeni ise gemiye olabildiğince çok asker ve yol için gerekli olan eşyaları taşımak zorunluluğu olmalıdır. Ayrıca bu geminin 200 kürekçisi bulunan 3 yük kayığı, büyük boyutlu ve üç direkli olduğunu söyleyerek bu geminin kapasitesi ve görünüşü hakkında bizlere bilgi vermektedir. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi 200 kürekçi yerine bu yerlere askerler yerleştirilmiş olmalıdır. Rüzgârın kesilmesi nedeniyle de Bizans donanmasından kaçmak imkânsız hale gelmiş ve savaşmak zorunda kalmışlardır. Bizans donanma komutanı korsan gemisi olarak nitelendirdiği gemiye müdahale etmek için Bizans donanmasında bulunan ve kırkayak imajı verilen Dromon gemilerini kullanmıştır.

Bizans donanmasında bulunan ve hızlı giden anlamına gelen Dromon, 100 ile 300 kişilik kapasiteye sahip Bizans donanmasının da bel kemiğini oluşturan gemilerdir.¹⁰⁰ Bu küçük çatışmadan sonra Kont d’Alost, Marianos’a teslim olarak karaya çıkmışlardır. Flandre Kontu Robert ise Bohemund ile aynı tarihlerde İstanbul’da olmayı başarmıştır.¹⁰¹ Kont d’Alost ise ondan sonra İstanbul’a götürülmüş olmalıdır.

Flandre Kontu Robert, İstanbul’a vardığında Normandia Dükü Robert ve Blois Kontu Etienne ise hâlen İtalya’da ilkbaharın gelmesini ve denizin daha güvenilir olmasını beklemekteydiler. Ancak Normandia Dükü ile bulunan ordu komutanlarının isteksizliği yüzünden bazı askerler yavaş yavaş seferden vazgeçmeye ve ordudan ayrılmaya başlayarak evlerine doğru yol almaya başlamışlardır.¹⁰² Bu yüzden bir an önce ordunun harekete geçmesi lazımdı. Fulcherius da eserinde bu durumdan yakınmış ve anlaşılan o da ordunun dağılmasından korkmuştur. Baharın gelmesi ile ordunun artık hareket etmesi gerekiyordu. Normandia Dükü ve Etienne donanmanın hazır olduğu haberini alınca ordularının başına geçerek 1097 yılının Mart ayında harekete geçip 5 Nisan’da Brindisi limanında hazır bulunan gemilere binmeye başlamışlardır.¹⁰³ Hareket etmeye hazır olan gemiler yola çıkmışlardı. Ancak denize açılan ilk gemi nedeni bilinmeyen bir nedenden dolayı

---

¹⁰⁰ Kenan Beşaltı, “Bizans Donanmasına İlişkin Bazı Terimler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos 2016, C. 9, S. 45, s. 349. Dromon gemilerinin özellikleri ve yapıları hakkında Detaylı bilgi için bkz. John H. Pryor-Elizabeth M. Jeffreys. *The Age of the Dromon. The Byzantine Navy ca. 500-1204*, Academic Pub., Leiden, Brill 2016.

¹⁰¹ Albertus Aqunsis. *a. g. e.*, s. 313; David, *Curthose Duke of Normandy*, 96 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 128.

¹⁰² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 60 vd.; Runciman, *a. g. e.*, s. 129.

¹⁰³ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 61; Willermus. *Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar*, s. 110 vd.; Runciman, *a. g. e.*, s. 129.

batmıştır.¹⁰⁴ Bu geminin battığını gören Fulcherius da nedenini bilmemektedir. Ancak bu durum Normandia Dükü Robert ve Etienne Blois komutasında olan hacıları çok etkilemiş olmalıdır. Daha önce ordudan ayrılan olmuştu. Bu durumu gören diğer hacılar da vazgeçmeye başlamıştı. Fulcherius, bu geminin nedensiz bir şekilde ortadan çatladığından ve battığından bahsetmektedir. Bu gemide bulunan dört yüz kişi dâhil olmak üzere birçok at ve para dalgalara kapılarak kaybolmuştu. Ancak bu askerlerin cesetleri karaya vurmuş ve kürek kemiklerinde haç işaretini gördüğünü söyleyen Fulcherius burada bulunan Haçlıların imanının güçlendiğini ve hac yolculuğu için daha heveslendiğini söylemiştir. Aslında geminin batması bazı Haçlıların korkmasına neden olmuştur. Daha önce denize açılmamış insanların denizden korkması gayet normaldi. Aslında 11. ve 12. yüzyıllarda denizden korkan insan sayısı az sayılmazdı. Böyle bir sahneye şahit olunca birçoğunun fikri değişmiş olsa da karaya vuran cesetlerin omuzlarında bulunan haç işareti ilahi bir mesaj olarak algılanmış ve ordudan ayrılmalar kesilmiştir. Ancak bu haçlıların nasıl omuzlara çizildiği sır olarak kalmıştır. Ordunun geri kalanı 5 Nisan'da Brindisi Limanı'ndan hareket etmiştir.¹⁰⁵ Adriyatik denizinde rüzgârın kesilmesinden dolayı üç gün denizde kaldıktan sonra dördüncü günde (9 Nisan) Draç şehrine 10 mil uzaklıkta bulunan iki limandan karaya çıkmışlardır.¹⁰⁶ Karaya çıktıktan sonra Bizans görevlileri eşliğinde Via Egnatia yolunu takip ederek 1097 yılının Mayısında İstanbul'a varmış ve imparatora bağlılıklarını bildirmişlerdir.¹⁰⁷ Robert ve Blois böylece İstanbul'a en son ulaşan ve son Haçlı kuvveti olarak diğerlerine yetişmeye çalışmışlardır. Normandia Dükü Robert ve Blois Kontu Etienne de ilk batan gemi haricinde rahat bir yolculuk geçirmişlerdir. İstanbul'a vardıldıktan sonra Etienne Blois'in eşi Adele'ye yazdığı mektupta da gayet iyi bir yolculuk geçirdiklerini ve imparatorun onları çok iyi şekilde karşıladıktan sonra değerli hediyeler takdim edip oğlu gibi davrandığından bahsederek Alexios Komnenos'u övmüştür.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 61.

¹⁰⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 61.

¹⁰⁶ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 110 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e s.* 61.

¹⁰⁷ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 62 vd.; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 110 vd.; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 27; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 129-131.

¹⁰⁸ Abdurrahman Onur Çalışır, *Denizasıra Ülkeden Havadisler, Haçlıların Mektupları (1097-1252)*, Kutlu Yayınevi, İstanbul 2018, s. 17 vd.

Bohemund ve Hugue gibi Haçlı liderlerinin Draç'a geçmek için Bari ve Brindisi limanlarında filolar kiralamaları ancak bu filolarda kullanılan gemiler ve Adriyatik'te geçen yolculukları hakkında detaylı bir bilgiye sahip değiliz. Parça parça ve profesyonel askerlerden oluşan Haçlı orduları altı gruba ayrılmışlardı.

Pierre L'ermite komutasında bulunan ordu genellikle sıradan vatandaş, çiftçiler, kadın ve çocuklardan oluşmaktaydı. Pierre komutasında bulunan bu ordu, kara yolu ile Balkan topraklarından geçerek ilk Bizans'a gelen ordu olmuştur. Daha sonra profesyonel askerlerden oluşan Fransa kralının kardeşi Hugue de Vermandois, Güney İtalya Normanlarının reisinin oğlu Bohemund ile yeğeni Tankred ve Flandre Kontu Robert, Normandia Dükü Robert ile Etienne Blois komutalarında bulunan üç Haçlı ordusu Bari, Brindisi ve Otranto¹⁰⁹ gibi İtalya liman kentlerinden kiraladıkları filolar ile Draç'a geçmiş, Aşağı Lorraine dükü Godefroi de Bouillon ile kardeşi Baldwin'in komutasında bulunan Fransa Haçlıları ile ordu en büyük olan Toulouse kontu Raymond de Saint-Gilles ve seferin önemli manevi rehberi olan Le Puy Piskoposu Adhemar'ın başında bulunduğu birlikler ise karadan Bizans önlerine gelmişlerdir.¹¹⁰

Bütün ordu komutanları Bizans İmparatoru Alexius'a bağlılık yemini etmişlerdir. İstanbul'a gelen Haçlı ordularına ait herhangi bir donanma, gemi veya filolar yoktu. Boğaz'dan Anadolu'ya geçmek ve Kudüs'e varmak için Bizans imparatorunun yardımına ve desteğine ihtiyaçları vardı. Haçlı liderleri bu durumu bildikleri için mecburen imparatora bağlılık yemini etmişlerdir. Bunun karşılığında İmparator onları bir an önce Anadolu'ya geçirecek ve gerekli desteği verecekti.

---

¹⁰⁹ Otranto Antik Çağdan beri İtalya'da bulunan önemli bir liman kentidir. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.comune.otranto.le.it/vivere-il-comune/territorio/informazioni-general-territorio> (03.09.2021).

¹¹⁰ Peter Tudebodus. *Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi, Kudüs'e Yolculuk*, Çev. Süleyman Genç, Kronik Yayınları, İstanbul 2019, s. 65-69; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 51-53.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSTANBUL'DAN KUDÜS'E YOLCULUKTA DONANMANIN FAYDALARINI VE YARDIMLARI

2.1. Haçlıların Bizans Gemilerini Kullanarak Anadolu'ya Geçmeleri ve İznik Kuşatması Esnasında Bu Gemilerin Önemi

İznik, tarihi bakımdan her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Makedonya Kralı Büyük İskender'in ölümüyle İskender'in satrapı olarak bulunan Frigyalı Antigonos'un M.Ö. 316 Askanya Gölü kıyısında Antigoneia ismini verdiği kenti imar ettirmesiyle şehir yeniden kurulmuştur. Eski Trakyalı Lysimakhos'un şehri ele geçirmesiyle kentin adı karısı Nike'ye atfen Nikaia olarak değiştirilmiş ve bu tarihten itibaren şehir her zaman Nikaia olarak anılmıştır.¹¹¹ Stratejik konumu yüzünden birçok devletin odak noktası olmuştur.

İznik, Hıristiyanlar için çok önemli bir şehirdir. İskenderiyeli rahip bilgin Arius'un düşüncelerine karşı İmparator Konstantinus İznik'te M.S. 325 tarihinde önemli din adamlarını toplayarak Küçük Asya'nın ilk Hıristiyan konsülünü toplamıştır.¹¹² Böylece İznik Hıristiyanlar için önemli bir şehir hâline gelmiştir. İznik konsilinin sonucunda Konstantinüs, Arius'u mahkûm etmiştir.¹¹³ Alparslan komutasındaki Büyük Selçuklu orduları Bizans'ı Malazgirt savaşında mağlup etmiştir. Malazgirt savaşından sonra Anadolu Türk akınlarına açık bir hale gelmiştir. Ramanos Diogenes'in ölmesiyle Selçuklu-Bizans arasında yapılan anlaşma bozulmuş, Alparslan'ın emri üzerine Kutalmışoğulları Süleyman Şah başta olmak üzere Artuk, Tutak ve birçok Selçuklu emiri Anadolu'ya akınlarını devam ettirmişlerdir.¹¹⁴ Bu akınların neticesinde Bizans'ın birçok kent ve şehirleri tek tek

¹¹¹ Cengiz Ekici-Ayşe Bali, *İznik*, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2011, s. 3.

¹¹² Soeur Jean Marie O.P, *Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*, Çev. Mehmet Aydın, TTK, Ankara, 2019, s. 6 vd; Mehmet Aydın, "Hıristiyan Konsillerine Genel Bir Bakış", *Belleten*, Nisan 1990, C. 54, S. 209, s. 374; İznik konsili hakkında detaylı bilgi için bkz. Alparslan Yalduz, "Konsillerin Hıristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2003, C. 12, S. 2, s. 257-296.

¹¹³ Casim Avcı, *İslam-Bizans İlişkileri (610-847)*, TTK, Ankara 2020, s. 21; Soeur Jean Marie, *a. g. e.*, s. 10 vd.

¹¹⁴ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK, Ankara 2020, s. 89.

Türk emirlerinin kontrolüne geçmeye başlamıştır. Süleyman Şah, 1075 yılında İznik'i almış ve daha sonra Anadolu Selçuklularının başkenti yapmıştır.¹¹⁵ İznik'in elden çıkması ve Bizans sınırına dayanması sonucu Bizans İmparatoru Aleksios, papadan yardım istemiştir. Bu yardım çağırısı üzerine Papa II. Urban, Haçlı seferlerini başlatmıştır. İlk olarak Bizans'a ulaşan Pierre L'hermite olmuştur.¹¹⁶ Düzensiz ve disiplinsiz bir ordu ile karayolunu kullanarak gelmiş olan Pierre'in boğazı geçmek üzere Bizans gemilerine ihtiyacı vardı. İmparatorun yardımı olmadan karşıya geçemeyeceğini bildiğinden İmparator Alexios ile iyi geçinmeye çalışmıştır. İmparator'un Boğaz'da hazırladığı gemilere binen Haçlılar, Bithynia'ya¹¹⁷ geçerek Yalova yakın olan Kibotos şehrinin önünde karargah kurmuşlardır.¹¹⁸ Pierre burada Bizans imparatoruna ait gemileri kullanmıştır. 21 Ekim 1096 yılında Drakon savaşında Pierre'nin ordusu Selçuklu orduları tarafından yok edilmiştir. Bizanslı bir kişi bulduğu bir kayıkla durumu imparator ve Pierre'ye bildirmiş, bunun üzerine imparator, Konstantinos Euphorbenos komutasına Bizans donanmasından birkaç gemiyi vererek silahlı askerler eşliğinde İznik'e yollamıştır. Gelen gemileri gören Selçuklu askerleri İznik'e çekilmiştir. Haçlılardan geri kalanlar ise bu gemilere bindirilerek İstanbul'a getirilmiş ve silahsızlandırılarak surların dışına yerleştirilmişlerdir.¹¹⁹

Bizans donanması ilk Haçlı grubu için hayati önem taşımaktaydı. Anadolu'ya geçişleri boğaz üzerinden yapmak için bu Bizans filolarına ait gemileri kullanmışlardır. Ayrıca Haçlı grubunun yiyecek ve gıda gibi yardımları Bizans imparatorunun gönderdiği bu gemilerle sağlanmıştır. Pierre'nin adamları, Selçuklu Türkleri tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldıktan sonra karargâhlarına çekilmeyi deneseler de Selçuklu askerleri onları muhasara altına almıştı. Bizans donanması-

---

¹¹⁵ Claude Cahen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişleri*, Çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediyıldız, TTK, Ankara 1988, s. 37 vd.; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, Çev. Yıldız Moran, E Yayınları, İstanbul 1979 s. 90; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972, s. 63; Faruk Sümer, "Anadolu Selçukluları", *TDVİA*, C.36, İstanbul 2009, ss. 380-384; Rabia Güler, *Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 56; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 104.

¹¹⁶ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 52.

¹¹⁷ Bithynia bölgesi Kocaeli, Adapazarı, Bolu illerinin tümünü, Zonguldak ilinin batı yarısını; Bilecik ve Bursa illerinin kuzeyini oluşturan bölgedir. Detaylı bilgi için bkz. Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK, Ankara 2019, s. 33-48.

¹¹⁸ Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara 2020, s. 26; Willermus Tyrensis, *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 65.

¹¹⁹ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 54; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 102 vd.; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 18; Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara 2020, s. 26 vdd.

na ait içi asker dolu filoların gelmesi burada bulunan Haçlıların canlarını kurtarmış ve bu insanlar İstanbul'a gemiler sayesinde taşınmıştır. Bu filonun gelmemesi durumunda burada bulunan Haçlıları ya kılıçtan ya da esir olarak alacaklardı.

2.2. İznik Kuşatmasının İkinci Aşaması-Demir Adamlar Geliyor

Pierre L'hermite ilk kuşatma sonrasında Bizans Donanması sayesinde sağ kalmış az sayıdaki birliklerini kurtarıp İstanbul'a götürmeyi başarmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu sırada Avrupa'nın kontlarından ve daha profesyonel askerlerden oluşan Haçlı orduları İstanbul'a varmış ve imparator tarafından iyi bir şekilde karşılanmışlardır. İmparator, kontlara ve prenslere bağlılık yemini ettirdikten sonra bu büyük ve kalabalık Haçlı ordularını kendi donanmalarından oluşan filolarla karşıya geçirmiştir. Orduların bir kısmını donanmayla geri kalanlarını ise deniz yoluyla Pierre'nin izlediği istikametten İznik'e doğru yol almalarını sağlamış ve bu ordular İznik önünde birleşmeye başlamışlardır.¹²⁰ Bu ordulardan birinin başında bulunan Godefroi, kara yoluyla 6 Mayıs'ta İznik'e vardı. İkmal ve iâşe işlerini kararlaştırmak için imparatorun yanında kalan Bohemund ise tam tarihi belli olmamakla birlikte bu tarihten üç dört gün sonra ancak birliklerinin başına geçebilmiştir.¹²¹ Bohemund, orduya geç katılan liderlerdendir. İlk gelen birlikler kuşatmayı başlatmış, ancak yiyecek sıkıntısı çekmişlerdir. O, deniz yoluyla yiyecek ve erzak tedarik ederek Haçlı ordusunun rahatlamasını sağlamıştır.¹²² Gelen iâşeler Bizans filolarının yardımı ile gelmiş olmalıdır. Robert de la Normandie ile Etienne de Blois 3 Haziran'da İznik önlerine gelmiş ve böylece bütün ordu birleştikten sonra İznik şehrini kuşatmaya başlamışlardır.¹²³ Haçlı ordularının ilk hedefi İznik olmuştur. İznik kuşatmasında bulunan ordunun kaç bin kişiden oluştuğu günümüz tarihçileri tarafından halen tartışma konusudur. Ancak David Nicolle'nin bahsettiği rakamlar esas alınacak olursa muharipler hariç 30.000 piyade ve 4.500 süvariden oluşan bir ordu İznik kalesini kuşatmıştır.¹²⁴

¹²⁰ *Urfalı Mateos Vekayi-Namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara 2019, s. 189; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar.*, s. 117 vdd.; Abdurrahman Onur Çalışır, *a. g. e.*, s. 17-21.

¹²¹ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 136; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 117.

¹²² Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 66.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 136 vd.

¹²³ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 136 vd.; Abdurrahman Onur Çalışır, *a. g. e.*, s. 17-21.

¹²⁴ Nicolle David, *Birinci Haçlı Seferi 1096-99*, Çev. Ece Sakar, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2010, s. 32; Osman Turan, Fulcherius Carnotensis'in Haçlı kroniğine bakarak bu sayının bu sayının 600.000 kişiden oluştuğunu aktarmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 129.

İmparator Alexios bizzat sefere katılmasa da Palekanon'a gelerek burada seferin gidişatını takip etmeye başlamıştır.¹²⁵ I. Kılıç Arslan karısını, çocuklarını ve tüm hazinesini İznik'te bırakarak Malatya'yı kuşatmaya gitmişti.¹²⁶ Haçlı ordularının şiddetli saldırıları şehre etki etmemiş ve bu saldırılardan bir sonuç elde edememişlerdi. Bunun nedeni Haçlıların kalenin ikmal ve iâşe sağlayan yollarını kapatamayışlarından kaynaklanmıştır. Bu sırada I. Kılıç Arslan İznik'in zor durumda olduğunu anlayınca öncü askeri bir birlik yollamış, daha sonra kendisi de bizzat büyük ordu ile İznik kalesinin önüne gelerek Haçlı ordularına saldırmıştır. Güney surlarından ani bir baskınla şehre girebilmek için şiddetli bir saldırıya geçti ancak Haçlı birliklerine çok zayıf verdirmesine rağmen muvaffak olamadı.¹²⁷ Bu yenilgi Sultan için çok büyük bir kayıp olmuştur. Sadece devletin başkentini kaybetmekle kalmamış, aynı zamanda bütün hazinesi ve ailesini geride bırakmak zorunda kalmıştır. Kale içindeki Türk garnizonu sultanın kaybettiğini bilmelerine rağmen kaleyi Haçlılara teslim etmek istememişlerdir. Bunun en büyük nedeni göl üzerindeki iâşe temininin devam etmesi ve kale surlarının çok dayanıklı olmasından kaynaklanmıştır. Kuşatmanın sürmesi Haçlılar için büyük bir sıkıntı yaratmıştır. Bir an önce kaleyi almak zorunda kalmışlardır. Haçlı liderleri gölü tutarak kaleye giden iâşelerin kesilmesi gerektiğini anlamışlardı. Ancak bu orduya ait bir filo ya da gemi bulamamışlardı. Bu sorunu ancak imparator çözebilirdi. Sefere katılmasa da İmparator, Bohemund ve diğer Haçlı liderlerine yardım edeceğine söz vermişti. Bütün prensler aynı konuda hem fikir olunca imparatorun gölün giriş ve çıkışını tutabilmek için gemi yardımı istemişlerdir.¹²⁸

İmparator bu isteklerini kabul etti. Aslında imparator zekice davranıp savaşa bizzat katılmamış olsa da bütün olayları yakından takip etmiştir. Savaşa biz-

---

¹²⁵ Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 64-65; Anna Komnena, *a.g.e.*, s. 325; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 190-191; Azimî, *a.g.e.*, s. 36; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 137.

¹²⁶ İbn Bibi, *el Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umuri'l-'Alâ'iyye*, (*Selçuk Name*) I, Haz. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı Basımevi, Ankara 1996, s. 12; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, IX, s. 228; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 190; Abûl-Farac, *a.g.e.*, I, s. 335-336; Anna Komnena, *a.g.e.*, s. 325; Krş. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 100; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 135; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 29.

¹²⁷ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 117 vd.; İbn Bibi, *a.g.e.*, I, s. 12; İbn'ül-Esîr, *a.g.e.*, IX, s. 228; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 190; Haçlılar şehre 3 Haziran 1097'de varmışlardır. Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 65, n. 53; Krş. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 98; Işın Demirkent, *Haçlı seferleri*, s. 29 vdd.; Işın Demirkent, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s. 30 vd.; Geniş bilgi için bk. Filiz Akçay, *Türkiye Selçukluları Devleti'nin Değişken Sınırları*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ordu 2020, s. 129-133.

¹²⁸ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 69; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 121. Runciman, *a. g. e.*, I, s. 138.

zat katılmak yerine Haçlı ordusuna ikmal, iaşe ve askeri teçhizat yardımında bulunuyordu. Bunlardan en önemlisi ise İznik gölünü kuşatmak için gönderdiği gemilerdi. Haçlılara ait gemiler ya da tekneler bulunmamaktaydı. Ancak imparator rahatlıkla Haçlılara bu kuşatmada gemiler göndererek çok büyük bir iyilik etmiştir. Dört ana kaynak bu konuda bize detaylı bilgi vermektedir.

Willermus Tyrensis “Böylece prenslerimiz toplandılar ve bu soruna en iyi çare ne olabilir diye bu konu hakkında görüştüler ve ordunun büyük bir kısmını birkaç süvari birliğiyle taşıma araçları veya gemilerle tamamen ya da parça parça göl üzerine göndermeye karar verdiler, aksi taktirde bütün çaba ve gayretlerin engelleneceğini düşünüyorlardı. İmparator onlara kolayca gemiler yollamıştı. Gemiler denizden karaya çıkarılıp, geceleyin yedi milden uzun bir mesafe boyunca geçip, adı geçen göle başarıyla indirmişlerdi. Hristiyan ordusu şimdi göle bırakılan gemileri alınca tarifsiz bir sevince boğulmuştu. Bütün liderler kıyıya koştu- lar ve kürekçilikten ve gemilerden anlayan adamları hemen getirdiler” demiştir.¹²⁹

Albertus Aquensis ise “Prensler gölün kendilerine nasıl engel teşkil ettiğini ve düşman gemilerinin giriş çıkışlarını engellemek için bir konsey topladılar. Sonunda bir neticeye varıldı. Göl deniz muhafızı tarafından tutulmalıydı yoksa şehir yiyecekten boşaltılamazdı. Konsey tarafından süvari ve piyadeler porlum Civitot’a İmparatorun gemilerine gönderildiler. Denizden, ahşap sanatıyla donatılmış, kanvas ipli, erkeklerin ve atların omuz ve boyunlarında boğa kayışları bulunan kuru arabalarla, Onları İznik Gölü’ne kadar getireceklerdi. Yedi millik bir yolculuk yaptıktan sonra yüz kişiyi içine alabilen şaşırtıcı ağırlık ve büyüklükteki gemileri gün doğumunda göle getirdiler. Vakit kaybetmeden, ordu komutanları her taraftan ayağa kalktılar, göle geldiler ve gemileri görüp, adamlarının güvende olduğunu ve düşman istilasını olmaksızın gemilerin zarar görmeden kurtarıldığını öğrenmekten çok memnun oldular” demiştir.¹³⁰

Gesta Francorum da “Şehrin bir tarafında, üzerinde oraya buraya gidip, erzak, odun vesaire taşıyan Türklerin kayıklarının yüzdüğü bir göl vardı. Bunun üzerine liderlerimiz görüşerek İstanbul’a haber yollayıp İmparator’dan, bir limanın bulunduğu Kivotos’a kayıklar ve bunları dağlardan ve ormanların içinden göle kadar çekecek öküzler göndermesini rica ettiler. İmparator bu isteklerini derhal

¹²⁹ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar*, s. 121 vd.

¹³⁰ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 323.

yerine getirdi ve Turkopollarını onlara gönderdi. Adamları geldikleri ilk gün kayıkları suya indirmek istemediler, fakat iyi hazırlanmış Turkopoller geceleyin kayıkları gizlice suya indirdiler. Şafakla beraber kayıklar en müsait şartlarda göl üzerinden şehre doğru yelken açtı” demiştir.¹³¹

Gesta, diğer Latin kaynaklarından farklı olarak Turkopollerin bizzat bu gemileri getirip göle indirdiklerini söylemektedir. İmparatorun bu gemilerle beraber asker ve teçhizat yolladığı bütün kaynaklarda belirtilmiştir. İmparatorun bizzat bu görev için paralı Türk askerlerini kullanmış olması da ihtimaller dâhilindedir. Burada asıl önemli kaynaklardan biri de Alexiad’dır. Anna Komnena imparatorun kızı olduğundan bu gönderilen gemiler hakkında detaylı bilgi vermektedir.

Anna Komnena, “İznik surlarının son derece güçlü olduğunu bildiğinden, Latinlerin hisarı ele geçirmesinin olanaksızlığını görebiliyordu. Ama Sultanın göl üzerinden kente güçlü birlikler soktuğunu ve gerekli tüm yiyecek malzemelerini ulaştırdığını öğrenince, gölü kendi denetimi altına almak istedi. Göl sularında yüzebilecek hafif tekneler hazır etti, onları arabalara yükletti ve gölün Kios/Gemlik yanındaki kıyısından göle indirdi. Sonra bunlara ağır donanımlı askerler bindirip komutanlığa Manuel Butumites’i atadı. Gerçekte olduklarından daha kalabalık görünmeleri için yanlarına gereğinden çok daha fazla sayıda bayrak taşıyıcıları, borazancılar ve davulcular kattı” demiştir.¹³²

Bu dört ana kaynak bu gemiler hakkında bizlere çok önemli bilgiler vermektedir. Bu büyük gemilerden oluşan veya bir filo değil de daha küçük ve gölde rahat hareket edebilen, ancak tekneden de biraz daha büyük gemi tiplerini söyleyebiliriz. Bu gemiler büyük ve çok kalabalık askeri birlikler taşımasa da çok önemli bir görev teşkil etmiştir. Pierre’nin ordusunun ilk İznik kuşatması Haçlılar için bir felakete dönüşmüş ve ordunun çoğu yok olmuştu. Ancak ikinci dalga olan ve Haçlıların profesyonel askerlerden oluşan bu ordusu, Sultan I. Kılıç Arslan’ı geri püskürtmüş olsa da İznik kalesinde bulunan Türk garnizonu kaleyi teslim etmeye yanaşmamıştır. Göl üzerinden küçük teknelerle kaleye iase temini yapıldığından kale içindekilerinin durumu iyi olmakla beraber, kale surlarının sağlamlığına da güvenmekteydiler. Aslında Haçlı ordusunun durumu daha vahim bir vaziyetteydi. Açlık ve kaleye yapılan bütün saldırılar sonuçsuz kaldığından

---

¹³¹ Anonim, *Haçlı tarihi*, s. 69.

¹³² Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 314.

umutları tükenmek üzereydi. İmparatorun gönderdiği bu gemiler sayesinde kale tam olarak kuşatma altına alınmıştır. Böylece şehre giren bütün iâşe yolları kapatılmıştır. Haçlı liderleri bu gemilerin gelmeyişi durumunda kuşatmanın daha çok uzayacağını ve orduda çok daha fazla zayıt olacağını biliyorlardı. Aslında bu gemiler bir nevi tüm kaleyi kuşatmış ve kuşatmanın uzamasını engelleyerek başarılı olmalarını sağlamıştır. İznik gölüne indirilen bu gemiler Kios/Gemlik sahiline kadar gelmiş, karadan taşınarak göle indirilmiştir. Gemlik sahilinden taşınmasının en büyük nedenlerinden biri de göle yakın tarafının olmasındandı. Her hâlükârda bu gemilerin İznik gölüne getirilmesinde İmparatorun stratejik açıdan dâhi olduğunu göstermektedir.

Kale içindeki Türklerin gölde bu gemilerin yüzdüğünü görmeleri korkuya kapılmalarına ve bütün umutlarını kaybetmelerine neden olmuştur.¹³³ Kılıç Arslan çekilirken garnizona bir mektup yazarak başlarının çaresine bakmalarını söylemiştir. Türkler, tanımadıkları Haçlılara teslim olmak yerine Butumites ile temasa geçerek şehri Bizans'a teslim edeceklerini bildirmişlerdi. Haçlılar 19 Haziran'da genel taarruza karar vermişlerdi. Ancak o günün sabahında Bizans bayraklarının kale burçlarında dalgalandığını görünce kalenin İmparatora teslim edildiğini anladılar. 6 Hafta süren kuşatmadan sonra Türkler, 18 Haziran gecesi kaleyi Bizans'a teslim etmişlerdir.¹³⁴

Haçlıların bu başarısında küçük ama kullanışlı olan gemilerin çok katkısı olmuştur. İmparatorun habersizce şehri alarak, Haçlıların şehri yağma etmelerine mâni olması Haçlı liderleri ile imparatorun arasını açmak üzereydi. İmparator, Palekanon'da bir toplantı düzenleyerek Haçlı liderlerine kıymetli hediyeler verip

---

¹³³ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 60; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 138; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s.121 vd.

¹³⁴ Willermus Tyrensis. *Haçlı Kroniği Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 127 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 67 vd.; Anna Komnena, *a.g.e.*, s. 329; Urfalı Mateos. *a.g.e.*, s. 190; *Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, s. 51; Azimî, *a.g.e.*, s. 36; İbnü'l-Kalânîsî, s. 134 vd.; Ali Sevim, "İbnü'l-Kalânîsî'nin Zeylû Tarih-i Dımaşk Adlı Eserinde Selçuklularla İlgili Bilgiler I (H.436-500=1044/45-1106/07)", s. 25; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, X, s. 229; Krş. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 101; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, s. 92; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 32; Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultân I. Kılıç Arslan*, s. 32; Steven Runcinman, *a. g. e.*, I, s. 138; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 65 vd.; Ioannes Zonaras, *Tarihin Özeti (Kitap XVII-XVIII)*, s. 169.

memnuniyetlerini geri kazanmıştı. İmparatora yemin etmeyen Tankred, Bohemund'un baskısıyla İmparatora yemin etmek zorunda kalmıştır.¹³⁵

Haçlı seferinin ilk kuşatması başarılı bir şekilde gerçekleşmiş oldu. Bu başarıdan sonra Haçlıların kendilerine olan güveni artmakla kalmamış, bu haber Avrupa'da büyük heyecan uyandırmış ve birçok asker Haçlı seferlerine katılmaya karar vermiştir. İlerideki zamanlarda Haçlı ordularının donanma ve filo ihtiyacını karşılayacak olan Pisa, Venedik ve Cenova gibi İtalya'nın denizci şehirleri de bu sefere sıcak bakarak sefere katılma kararı almışlardır.¹³⁶

Bir süre burada dinlenen Haçlı orduları, iâşe teminini sağladıktan sonra Antakya'ya hareket etmek üzere hazırlıklara başlamışlardı. Böylece 26 Haziran'da Haçlılar Anadolu içine doğru harekete geçtiler.¹³⁷ Lefke adlı bir köyde Haçlı reisleri bir toplantı düzenleyerek ikmal ve iâşe işlerini kolaylaştırmak için orduyu bir günlük mesafe ile takip edecek şekilde iki kola ayrılmayı kararlaştırmışlardır. Birinci ordu İtalya ve Fransa Normanlarından, Flandre kontunun ve Etienne de Blois'in birlikleri ile Bizanslı kılavuzlardan oluşmaktaydı. Bu ordunun komutanı olarak Bohemund seçilmiştir. İkinci ordu Lorenliler, Vermandois kontu ve Güney Fransızları olup komutan olarak da Raymond de Toulouse seçilmiştir.¹³⁸ Haçlı ordusu Osmaneli (Lefke)'nden sonra Eskişehir yakınlarındaki Dorylaion (Şarhöyük) istikametinde yürüyüşlerine devam etmiştir. Haçlılar, Eskişehir'in kuzeybatısındaki Sarısu Ovası'nda ordugâh kurduklarında 1 Temmuz 1097'de Sultan Kılıç Arslan'ın taarruzuna uğramışlardır. Bu savaşta Türkleri mağlup ederek Anadolu'daki yürüyüşlerine devam etmişlerdir.¹³⁹ Haçlı ordusu Antakya önlerine gelene kadar Türklerle büyük küçük çatışmalara girişmiştir. Ancak elimizdeki kaynaklara

---

¹³⁵ Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 40-44; Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 46 vd.; Umut Başat, *Anadolu'ya Saplanan Hançer, Antakya Prinkepsi Bohemond'un Hayatı ve faaliyetleri*, Selenge Yayınları, İstanbul 2021, s. 84.

¹³⁶ Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 33.

¹³⁷ Ebru Altan, "Haçlı Ordularının Anadolu'da Geçtiği Yollar", *Bellekten*, LXV, S. 243, 2001, s. 571-582; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 34.

¹³⁸ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 130; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 315 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 71; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 33 vd; Runciman, *a. g. e.*, I, s.140 vd.;

¹³⁹ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar* s. 131-133; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 35; Anna Komnena, *a.g.e.*, s. 314-317; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 71 vd.; Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 129-132; Steven Runciman, *a. g. e.*, I, s. 140-144; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 101-102; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 34-36; Işın Demirkent, *I. Kılıç Arslan*, s. 28-31; Ebru Altan, "Haçlı Ordularının Anadolu'da Geçtiği Yollar", S. 243, s. 573; Dorylaion savaşı için detaylı bilgi için bkz: R. Grousset, *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de jerusalem*, I, Paris 1934, s. 31; Ebru Altan, "Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş (1097-1190)", *Tarih Dergisi*, İstanbul 2009, S. 47, s. 87 vd.

göre Anadolu içlerinden geçene kadar herhangi bir filo ya da donanma faaliyetleri gerçekleşmemiştir. Haçlı orduları 21 Ekim 1097 günü Antakya önlerine gelmiştir.¹⁴⁰

2.3. Antakya Kuşatması Esnasında Batı'dan Gelen Donanmaların Haçlı Ordularına Yardımları ve Faydaları

Antakya tarih boyunca çok önemli bir yere sahip olmuştur. Hıristiyanlığın Anadolu'ya geçiş noktası olduğu gibi İslam dininin de Anadolu'ya giriş kapısı olmuştur. Havariler zamanında burada ilk piskoposluk makamı kuruldu. Ayrıca, çok güçlü ve muhterem bir kimse olan Theophilos kendi evinde bir bazilikanın (kilise) açılışını yaptı. Bu şehirli olan Lukas da İncil'ini Havariler Tarihi olarak bu yapının içinde yazdı. Daha sonra o, Aziz Petrus'un yedinci halefi olarak bu kilise-de piskoposluk yaptı. Ayrıca müminler burada toplanarak ilk defa Hristiyan adını aldılar.¹⁴¹ Bu yüzden Antakya, Hıristiyanlar için çok büyük bir öneme sahiptir. Dini imajı bir kenara bırakacak olursak stratejik bir öneme sahip olan Antakya, Anadolu ve Suriye'yi birbirine bağlayan büyük ve görkemli bir şehirdir. Haçlılar böyle bir şehri arkalarında bırakıp Kudüs'e yürümleri hâlinde ileride çok büyük sıkıntılar yaşayacaklarını anlamışlardı. 360 burca sahip ve dağı çevreleyen surların 5 kapısı bulunmakla beraber yuvarlak bir görünümü vardır.¹⁴² Kalenin ihtişamı ve büyüklüğünden dolayı kesinlikle bu kalenin alınması gerektiğini biliyorlardı. 20-21 Ekim 1097 Haçlı orduları Antakya'ya vardılar.¹⁴³ Kale surlarına gelir gelmez Raymond, Köpek Kapısı karşısına düşen kesimleri tutarken, Bohemund Aziz Paulus Kapısı, Godefroy, Bohemund'un sağında, Dük Kapısı karşısına yerleşmiştir. Geri kalan ordu kısımları Bohemund'un arkasında, gerektiğinde ön safa geçmek için beklemişlerdir.¹⁴⁴ Böylece şehir her taraftan kuşatılmış oldu. Aziz Ge-

¹⁴⁰ Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 90 vdd.; Anonim *Haçlı Tarihi*, s. 79-82; Willermus Tyransis *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 16; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 90.

¹⁴¹ Willermus Tyransis *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 141; Ayrıca bkz. Gürhan Bahadır, *İslâm Fethinden Haçlılara Kadar Antakya (M.S. 636-1100)*, Antakya Belediyesi Yayınları, Antakya 2010, s. 23 vdd.

¹⁴² Abdulhalik Bakır, "Yakut El- Hamevi'nin Antakya Şehri ile İlgili Naklettiği Bilgilerin Değerlendirilmesi", *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2010, VII, S.1, ss. 1-15; Abdulhalik Bakır, *Ortaçağ İslam Dünyasında Taş ve Toprak Ma'mulleri Sanayi*, Ankara 2001, s. 100-104.

¹⁴³ Anonim, *Haçlı tarihi*, s. 82; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 76; Willermus Tyransis *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 170. ç. n. 10.; Halil Sahillioğlu, "Antakya", *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991, s. 230.

¹⁴⁴ Anonim *Haçlı Tarihi*, s. 72 vd; Özlem Genç-Harun Korunur, "Antakya'nın Haçlılar Tarafından Ele Geçirilişi" *Studies Of The Ottoman Domain*, Şubat 2016, C. 6, S. 10 s. 66; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 166.

orgius Kapısı ve Köpek Kapısı önceleri boş bırakılmış, Godefroy'un karargâhını Müslüman mezarlığının bulunduğu Talenki Köyü ile birleştirmek üzere nehir üzerinde sallardan bir köprü inşasına başlanmıştır. Bu köprünün yapılmasıyla orduya İskenderun ve Samandağ (Süveydiye)'a giden yollara ulaşma imkânı sağlama hedeflenmiştir.¹⁴⁵ Gerçekten de Asi ırmağı üzerine sallardan yapılan bu köprü birçok defa Haçlı ordularının işini kolaylaştırmıştır.

Haçlılar bütün hazırlıklarını tamamladıktan sonra beklemeye geçtiler. Antakya valisi Yağısıyan idi. Şehrin valisi kalabalık bir Haçlı ordusunun şehre doğru geldiğini haber alınca bir an önce hazırlıklara başlayarak elini çabuk tutmuştur. Burçları onarıp Hıristiyan halka hendekler kazdırdıktan sonra bütün Hıristiyanları kalenin dışında bırakmıştır. Yağısıyan şehrin ihanet ile elden çıkmasından korkuyordu. Bu yüzden Hıristiyan halkı şehirden çıkarmıştı. Şehir iyi ikmal edilmiş, iâşe bakımından iyi bir durumdaydı ve kale içinde bol su kaynakları mevcuttu.¹⁴⁶

Yağısıyan'ın bu tedbirleri, şehir içerden ihanete uğramadığı sürece, bu büyük kuşatmaya dayanabilecekti. Kuşatmanın ilk zamanlarında geniş Antakya ovaları tahıl ve iâşe bakımından bolluk içerisindeydi. Ayrıca Haçlılar, İmparatorun yardıma yetişeceğini düşünmüşlerdir. Bir Ceneviz donanmasının da varmak üzere olduğunu duymuşlardı.¹⁴⁷ Ancak kuşatma uzadıkça Haçlı ordusunda açlık baş göstermeye başladı. Antakya kuşatmasının tanığı olan Fulcherius Carnotensis, açlığın zengin fakir demeden tüm Haçlıları helak ettiğini, ölmek üzere olan insanların fasulye sapları ve yerde biten otları tuzlayarak yediklerini, hatta deve dikenlerini çiğ olarak yuttuklarını bu nedenle dillerini parçaladıklarını belirtmiştir.¹⁴⁸ Kuşatma uzadıkça Haçlılar bir başarı elde edememişler daha müşkül duruma düşmüşlerdir. Şehrin dünya ile bağlantısı ve iâşesinin kesilmesi lazımdı. Hem kuşatma hem de acil gıda ihtiyacına muhtaç durumdaydılar. Bu kuşatmanın kırılma noktası tam olarak bundan sonra başlamaktadır. Haçlılar bütün ümitlerini yitirecekleri sırada Kıbrıs'tan gelen gemiler, Cenovalılar ve İngiliz filolarından oluşan ve yardım taşıyan gemiler, özellikle Samandağ Limanı'na gelerek Haçlıların

¹⁴⁵ Özlem Genç-Harun Korunur, a.g.m, s. 66.

¹⁴⁶ İbnü'l-Adîm, *Zübtetü'l-Haleb min Tarih Haleb*, S. Zekkar (nşr.), Kahire-Şam: Darü'l-Kütübü'l Arabiye, 1997, s. 129-133; İbnü'l-Esir, X, s. 229; Willermus Tyransis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 168; Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 76-79; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 165.

¹⁴⁷ Runciman, *a. g. e.* I, s. 167; Yağısıyan hakkında detaylı bilgi için bkz. Ebru Altan, "Yağısıyan", *DİA*, C. 43, İstanbul 2013, ss. 177-179.

¹⁴⁸ Fulcherius Carnotensis. *a.g.e.*, s. 79 vdd.

bir nevi can suyu olmuşlardır. Kudüs Patriği Symeon, Kıbrıs adasından erzak temin ederek açlık sorununa bir çare bulmaya çalışmış ama bu girişimler dahi yetersiz kalmıştı.¹⁴⁹ Kıbrıs'tan gelen bu yardımlar Bizans imparatorunun emri ile yapılmış olmalıdır. Bu gelen yardımlar adadan gemilerle gelmekte ve Haçlılara ulaşmaktaydı. Aslında imparator fiilen bu sefere katılmamışsa da Haçlıları yardımsız bırakmamış ve adadan iaşe ve savaş aletleri konusunda yardımcı olmuştur. Bu yardımlar yine de bu kalabalık orduya yetmemiştir. Antakya kuşatması esnasında Haçlıların yardımına gelen en önemli ve ciddi filo Cenevizlere aittir. 1097 yılında 12 gemiden oluşan bir Ceneviz filosu St. Symeon (Süveydiye) limanına yanaşmıştır. 6 konsül tarafından finansmanı sağlanan bu filo 1097 yılında Cenova limanından 12 büyük gemi, 100 mürettebat ve 1200 yolcu ile Kudüs'e doğru yol almıştır.¹⁵⁰ Ancak bu gemilerin tam olarak boyutları ve kapasiteleri hakkında elimizde yeterince bilgi yoktur. Ana kaynaklar, gemilerin cinsi ve kapasiteleri hakkında bizlere bilgi vermiştir. Ancak bu gemiler, saldırı ve savunma için askeri teçhizatın yanı sıra birçok inşaat malzemesini Süveydiye Limanı'na getirdikten sonra beklemeye başlamışlardır. Cenovalı liderler grubu ikiye ayırmış, birinci grup yardımları Haçlılara ulaştıracak ve Haçlı liderlerinden yardım isteyeceklerdi. İkinci grup ise sahilde kalarak gemileri koruyacaktı.¹⁵¹ Bu filo, Haçlıları bir müddet rahatlatmıştır. Bu yardımlar Papa Urbanus'un Cenova şehrine yaptığı davetin neticesiydi.¹⁵² Ceneviz gemilerinin gelmesi Kıbrıs'a muhtaç olan Haçlıların daha da güçlenmesini sağlamış oldu.

Denizden gelen üçüncü yardım filosu ise İngilizler tarafından gönderilmiştir. 4 Mart 1098 yılında Edgar Atheling idaresinde olan İngiliz donanması Süveydiye limanına ulaşmıştır. Edgar komutasındaki bu küçük filo Bizans imparatoru-

---

¹⁴⁹ Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, s. 95; Hüseyin Kavak, *Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz'in Durumu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmayan Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 38; Özlem Genç-Harun Korunur, a. g. m., s. 68; Runciman, a. g. e., I, s. 170 vd.; Umut Başat, a. g. e., s. 96.

¹⁵⁰ Willermus Tyransis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 198; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 96, n. 260; Anonim, *The Deeds of Franks*. Trans. by Rosalind Hill, Nelson's Medieval Texts. London 1962, s. 38-39, n. 2; Mike Carr, "Between Byzantium, Egypt and the Holy Land The Italian Maritime Republics and the First Crusade", *University of Edinburgh*, s. 79; G.V. Scammell, *The First European Maritime Empires C. 800-1650*, University Of California Press, 1981, S. 175; W. Heyd, *Yakındoğu Ticaret Tarihi*, Terc. Enver Ziya Karal, TTK, Ankara 2000, s. 146; Runciman, a. g. e., I, s. 168. Runciman ise bu filonun 13 gemiden oluştuğunu söylemektedir; Hüseyin Kavak, a.g.t., s. 39.

¹⁵¹ Willermus Tyransis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s.198 vd; Hüseyin Kavak, a. g. t., s. 89.

¹⁵² Runciman, a. g. e., I, s. 168.

nun emri ile hareket etmekteydi.¹⁵³ Raimundus Aguilers gelen İngilizlerin kuşatma için yaptıkları yardımlar hakkında eserinde önemli bilgiler vermektedir. Raimundus “Haçlı Seferine katılma aşkıyla Akdeniz ve Okyanusun ilginç ve uçsuz bucaksız enginliğine yelken açma cesaretini gösteren şu kişilerden de bahsetmemiz gerek. Bu İngilizler, Haçlıların, İsa’nın ve havarilerinin doğduğu toprakları kirletenlere karşı Tanrı’nın adıyla intikam almak için Haçlı seferlerinin başladığını öğrenince Anglikan Denizi’ne yelken açtılar, böylece İspanya kıyısının çevresini dolaşarak okyanusu aştılar. Akdeniz’in dalgalarını yarararak muazzam çilelerden sonra bizden önce Antakya ve Lazkiye’ye vardılar. Bu İngilizlerin yanı sıra Cenevizler, Kıbrıs ve diğer adalarla ticaret yapmamızda çok fayda sağladılar. Gemileri her gün denizin bir ötesine bir berisine giderek Sarazenleri¹⁵⁴ korkuttu, böylelikle Rum gemilerinin güven içerisinde hareket etmesini sağladı. Ne var ki İngilizler, Kudüs’e doğru yola çıktığımızı görüp gemilerinin meşe tahtalarının, baştaki 30 gemiden geriye sadece 9 ya da 10 tane kalacak derecede çürüdüğünü fark edince bazıları gemilerinden ayrılıp karaya çıktı, diğerleri ise teknelerini ateşe verip vakit kaybetmeden Kudüs yolculuğuna iştirak ettiler” demiştir.¹⁵⁵

Bu iki donanma Haçlıları çok rahatlatmıştır. Kuşatma aletlerini getirmekle kalmamış hem asker hem de Haçlıların en zor zamanında iâşe yardımı getirmişlerdir. Bu yardımlar Haçlı ordularının hem moral hem de motivasyon kaynakları olmuştur.

St. Simeon Limanı’na gelen İngilizler, filolarda bulunan malzemeleri teslim etmek için Haçlılara elçiler gönderdiler. Haçlı liderleri kendi aralarında Bohemund ile Raymond’un limana gitmelerini kararlaştırdılar. Limanda erzak ve yapı malzemelerini aldıktan sonra, Antakya yolunda bu iki lider Türk birliklerinin saldırısına uğrayarak tüm mallarını Türklere kaptırdılar.¹⁵⁶

Willermus Tyrensis, “Şimdi kuşatma beşinci aya kadar uzayınca hacılar ve yiyecek maddeleri taşıyan Ceneviz gemileri denizden nehrin ağzına geldiler. Bun-

---

¹⁵³ John France, “The First Crusade As a Naval Enterprise”, *The Marner’s Mirror The International Quartely Journal of the Society for Nautical Research*, London 2013, v. 99, Vol. 99, s. 392-394; Hüseyin Kavak, a.g.t., s. 39.

¹⁵⁴ Batılıların Araplar’ı ve Müslümanları tanımlamak için kullanılan isim. Serazen terimi hakkında detaylı bilgi edinmek için bkz. Cengiz Tomar, “Sarasınler”, *TDVİA*, C. 36, İstanbul 2009, ss. 116-117.

¹⁵⁵ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 183 vd.

¹⁵⁶ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 82 vd.; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 104 vd.; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar*, s.198 vd.

lar birçok kez elçiler gönderdiler ve bazı prenslerimizin gönderilerek, onları ordugâha götürmesini beklediler. Ancak, ordugâhtan sık sık limana gidildiğini ve gemilerden de ordugâha gidilmek istendiğini bilen Türk birlikleri bütün yolları tutmuşlardı. Gidip gelenleri sıklıkla takip edip öldürüyorlardı, bu yüzden ordugâha sadece büyük kalabalıklar halinde gelmeye cesaret edilebiliyordu. Ama bu günlerde prenslerimiz, içinde Türklerin ibadetlerini yerine getirdikleri küçük bir mescidin bulunduğu köprünün başında bir hisar yaparak, düşmanın rahatça köprüden geçmesini engellemek için karar aldılar. Ordugâhtan sayısız kişi işlerini hallettikten sonra geri dönmek üzere limana gittikleri için hem bunları hem de geri dönmek isteyen Mısır elçilerine denize kadar refakat etmek ve yeni gelenleri limandan ordugâha getirmek üzere, gidenleri de geri getirmek üzere Prens Bohemund, Toulouse Kontu, Eberhard von Puysaie ve Kont Werner von Gray seçildiler. Antakyalılar adı geçen prenslerin denizden geldiklerini öğrenince, onlara tuzak kurup, gafil buldukları bir anda cesaretle onlarla savaşmak üzere dört bin kişilik birlikler gönderdiler. Ama dördüncü gün yanlarında silahsız adamlarla muhtelif ihtiyaç maddeleriyle ve yüklü hayvanlarla geri dönerken, dar bir geçitte düşmanlar tarafından pusuya düşürüldüler. Önde Toulouse Kontu arkada ise Bohemund bulunuyordu. Bunlar güçlü ve takdire şayan adamlar olmalarına rağmen, bu çapulcu kalabalığını kendi iradeleriyle yönetemediler, tabiatın vermediği cesareti onlara veremediler. Onlar böylece uzun süre kâh kendilerini kâh tehlikeye düşmüş olan diğerlerini kurtarmak için direndikten sonra, sonunda tereddüdün sadece tehlike yaratacağını ve daha fazla direnmenin fayda sağlamayacağını farkına varıp, kendilerini kurtarmak üzere orantısız savaşı terk ettiler ve kendilerini izleyebilen adamlarıyla ordugâha geri döndüler. Kalabalık şimdi tüm yüklerini ve yanlarında ne varsa bırakıp, bir kısmı ormanlara bir kısmı dağlara kaçarken, kaçamayanlar düşmanın kılıcı altında can verdi. Bizimkiler burada çok büyük bir mağlubiyete uğradılar. Ölenlerin sayıları hakkında çok farklı bilgiler edindik, çoğunluk, değişik yaşlardan ve cinsiyetlerden üç yüz kişinin öldüğü bilgisinde müttetikirler.” diyerek bu olay hakkında bize en geniş bilgiyi vermiştir.¹⁵⁷

Godefroi'nin son anda yaptığı müdahaleyle filolarla limana getirilen yardımlar Antakya kalesine girmeden Türklerin elinden alınmıştır. Godefroi'nin bu hamle ile kurtardığı malzemeler Haçlılar için hayati önem taşımaktaydı.

---

¹⁵⁷ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar.*, s. 198 vd.

Ordugâha kazandırılan bu inşaat malzemeleri sayesinde kalenin tam kuşatılmasına imkân sağlanmıştır. İngiliz ve Cenovalılar tarafından getirilen inşaat ustaları müstahkem köprünün giriş ve çıkışlarını kontrol altına almak için Müslüman mezarlığının yanında olan bir mescide ek olarak kule inşa etmişlerdir. 19 Mart'ta inşası tamamlanan kule ilk olarak La Mahomerie adı ile anılsa da daha sonra Raymond'a teslim edildiği için Raymond kulesi denmiştir. Ancak St. George kapısını gören ve bir tepe üzerinde bulunan eski manastır da kule hâline getirilmiştir.¹⁵⁸

Böylece hisar ve kulenin inşa edilerek bütün giriş ve çıkışlarının tutulması ile kale içindekiler iyice sıkışmışlardır. Ancak kale hiçbir surette alınmamış ve kuşatma uzamıştır.

Haçlı orduları bütün giriş çıkışları kapatarak Antakya kalesine giden bütün yiyecek ve destekleri kesmiştir. Bütün saldırı ve taarruz denemeleri boşa gitmiştir. Bohemund kalenin ancak içeriden alınabileceğini biliyordu. Kuşatma uzadıkça Haçlı ordusu zor durumda kalmaktaydı. Ancak asıl sorun Kürboğa'nın büyük bir ordu ile Antakya'ya doğru yola çıkmasıydı. Yağısyan'ın yardım talebinde bulunmasıyla, Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk Haçlılara karşı Musul hâkimi Kürboğa'yı yardıma yollamıştı.¹⁵⁹ Sahilden gelen iâşe bitmiş, açlık başlamış ve Kürboğa'nın gelmesi ile iyice sıkışacaklarını bilen Haçlı lordları bir an önce kaleyi almaları gerektiğinin farkına varmışlardır. Bu sırada Bohemund, kaleyi aldıktan sonra imparatora teslim etmemek için imparatorun temsilcisi olan Tatikios'u¹⁶⁰ sıkıştırarak kaçmasını sağlamıştır. Tatikios, iâşe ve asker toplayıp geri döneceğini söyleyerek ordugâhtan ayrılmıştır. Tatikios, Süveydiye Limanı'na demirlemiş

---

¹⁵⁸ Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 249; Anonim *Haçlı Tarihi*, Raymon St. Gilles'in "Bana bu hisarın yapımı için yardım edin ve ben onu güçlendirip başarıyla savunacağım. Eğer isterseniz Bohemund ve diğer prenslerin rızası olursa sizinle St. Simeon limanına gidelim ve orada bulunan adamlara bu inşaatı yapmaları hususunda güvence verelim. Burada kalanlar her taraftan gözcülük yaparak kendilerini korusunlar". Anonim'in St. Simeon Limanında ki adamlarımız dediği kişiye Cenevizlilerdir. Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 96; Ordericus Vitalis, III, s. 81; Runciman, *a. g. e.*, I, 175.

¹⁵⁹ Işın Demirkent, "Kürboğa", *DİA*, C. 26, İstanbul 2013, s. 562; Kürboğa, Büyük Selçuklu sultanı Berkyaruk'un Musul Valisi idi. Kürboğa hakkında detaylı bilgi için bkz. Abdülcebbâr El-Rifâ'î, *El İhtirâkü's-Sekâfi: Mu'cemu Bibliyoğrafi Tahlili*, Kum 1374, İSAM, KTP 70956, s. 151-176; Abdülkerim Özaydın, "Büyük Selçuklu Emîri Kürboğa", *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, ss. 405-421.

¹⁶⁰ Tatikios Bizans İmparatoru Alexsios'un güvendiği Türk asıllı komutanıdır. Haçlı orduları İstanbul'dan Anadolu'ya geçtikten sonra Alexsios'un emri ile Haçlı orduları ile beraber hareket etmiştir. Tatikios ayrıca Haçlı liderleri nezdinde İmparator Alexsios'un temsilcisi olarak görev almaktaydı. Tatikios hakkında detaylı bilgi için bkz. Işın Demirkent, "Tatikios (Türk Asıllı Bir Bizans Kumandanı)", *Bellekten*, Nisan 2003, S. 248, ss. 93-110.

olan bir Bizans gemisine binerek Kıbrıs istikametine doğru yol almıştır.¹⁶¹ İmparatorun emri ile Kıbrıs'tan hareket eden Bizans gemileri, Süveydiye limanında her zaman hazır bulunup iâşe yardımı yapmakla kalmamış, aynı zamanda Kıbrıs ile Antakya arasında bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Tatikios'un kaçıışı ile Bohemund istediği fırsatı yakalamıştır. Antakya kalesini zapt ettikten sonra İmparatora teslim etmek zorunda kalmayacaktı. Böylece planını devreye sokmaya başladı. Bohemund kaleyi taarruzla ele geçiremeyeceğini bildiği için Ermeni asıllı olan Firuz ile dostluk kurmuştur. Firuz, İkiz Kızkardeş adını taşıyan kulenin muhafızıydı. Bohemund, diğer Haçlı liderlerine içeride adamı olduğunu bildirmemişti. Bohemund, Antakya kalesini kendisi için istemekteydi. Bu sebeple kalenin kendisine bırakılmasının kesinlik kazanmasını bekliyordu. Bu fırsatı yakaladıktan sonra Firuz'a haber yollayarak planını gerçekleştirme zamanının geldiğini bildirmişti. Bohemund ile anlaşan Firuz, 3 Haziran 1098 yılında Bohemund'un adamlarını içeri alarak Antakya'nın Haçlıların eline geçmesini sağlamıştır.¹⁶²

Böylece 9 ay süren kuşatma Antakya'nın düşmesi ile sona ermiş ve Haçlı birlikleri iç kale hariç bütün şehrin hâkimi olmuşlardır. Sabah olduğunda Antakya içinde bulunan Müslümanların tamamı katledilmiştir.

Anonim *Haçlı Tarihi* adlı eserde: “Yağısyan adamları ile kaçarken Tankred'in bölgesine girdiler, atları bitkin vaziyette bir eve girip saklandılar. Ermeni ve Süryaniler kaçanların kim olduğunu anlayınca onu esir edip başını kopardılar ve Bohemund'a getirdiler. Bunlar 3 Haziran günü oldu. Şehrin sokaklarının her iki tarafı tamamen kokmuş cesetlerle doluydu, dar sokaklarda cesetleri çiğneme-den ilerlemek mümkün değildi”¹⁶³ diyerek bu katliamın iç yüzünü göstermiştir.

---

¹⁶¹ Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 99 vd.; Willermus Tyransıs. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 183; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 172; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 40; Işın Demirkent, “Tatikios (Türk Asıllı Bir Bizans Kumandanı)”, s. 108 vd; J. France, “The Departure of Tatikios From the Crusader Army”, *Bulletin of the Institute of Historical Research*, 1971, XLIV, No.110, ss. 137-147.

¹⁶² Willermus Tyrensis. *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar (I-VIII. Kitaplar)*, s. 209-212; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 82 vd.; İbnü'l-Esîr, *el-Kamil fi't-Târih*, X, s. 229; *Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, s. 50; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 102-106; Azîmî, *a. g. e.*, s. 31; Thomas Asbridge, “The Holy Lance of Antioch: Power, Devotion and Memory on the First Crusade” Queen Mary, University of London, s. 3 vd.; Serkan Özer, “Antakya'yı Haçlılara Teslim Eden Hain Zırh Ustası Firuz”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2017, S. 58, s. 192; Işın Demirkent, *Haçlı Tarihi*, s. 41; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 180; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 66-70.

¹⁶³ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 105 vd.; Azimi eserinde “Franklar, Ermeni asıllı olan Zerrâd Firuz'un teslim etmesi üzerine Antakya'yı ele geçirdiler. Şehir Hakim'i Yağısyan, burada uzaklaşıp kaçar-

Haçlı orduları Antakya şehrini aldıktan sonra, daha kendilerine gelemeden Kürboğa Antakya surlarının önüne gelmişti. Aslında Urfa önünde çok oyalanmamış olsaydı, şehir düşmeden Antakya'ya ulaşmış olur, Haçlılar çok zor durumda kalırdı.

Haçlıların asıl ordusu Antakya üzerine yürürken bu sırada Baldwin Urfa şehrini kuşatmıştı. Bu kuşatma sonucunda 10 Mart 1098 yılında Urfa şehri halk tarafından Baldwin'e teslim edilmiştir.¹⁶⁴ Kürboğa yolunun üstünde olan Urfa'yı aldıktan sonra Antakya'ya doğru ilerlemeyi tercih etmişti. Ancak uzun kuşatma sonunda burada çok oyalanmasına rağmen bir netice elde edemeyeceğini anladıktan sonra Antakya'ya doğru yola çıkmıştır. Dağlık arazilerin sıkıntılı olması ve binlerce askerinin gemilerle Fırat'tan geçirilmesinin zorluğundan dolayı ordusunu bölümlere ayırarak Antakya'ya doğru yola çıkmıştır.¹⁶⁵ 5 Haziran'da Demirköprü yanında Asi ırmağına varmış, 7 Haziran 1098'de Antakya kalesinin önüne geldiğinde şehrin düştüğünü anlamış ve hemen şehri kuşatmıştır.¹⁶⁶ Urfa kuşatması ona çok zaman kaybettirmişti.

Bundan sonraki olaylarda donanma faaliyetleri çok aktif olmamıştır. Hâlihazırda limanda bekleyen Ceneviz ve İngiliz gemilerinin artık pek işlevi kalmamıştı. Şehir Türk emiri Kürboğa tarafından kuşatılmış ve şehir ile liman arasındaki bağ kopmuştu. Burada iâşe temininden çok, gemiler artık lojistik faaliyetlerde bulunmuştur. Mesela kuşatma altında bulunan Antakya kalesinden kaçan Haçlı liderleri veya Haçlı askerleri bu gemileri kullanarak Antakya'dan uzaklaşmıştır. Bunların en bariz örneği ve Haçlıların önemli şahsiyetlerinden olan Etienne de Blois'tir. O kaleden kaçma şansını bulunca limana giderek burada bulunan gemi-

---

ken yolda susuzluktan öldü" demektedir. Azîmî, *a. g. e.*, s. 31; Abu'l-Farac, ise odun kesen bir Ermeni tarafından başının kesildiğini ve Franklara götürüldüğünü söylemektedir. Abu'l-Farac, *Abu'l-Farac*, II, s. 339-340.

¹⁶⁴ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar.*, s. 154-160; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 73-76; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, I, TTK, Ankara 2013, s. 26.

¹⁶⁵ Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, s. 43.

¹⁶⁶ Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 255 vdd.; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar.*, s. 235 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 107-108; Thomas Asbridge, "The Holy Lance of Antioch: Power, Devotion and Memory on the First Crusade", s. 3 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 182; Zehra Odabaşı, "Müslümanların Gözünden I. Haçlı Seferi ve Selçukluların Haçlılara Karşı Savunması" *Akademik İncelemeler Dergisi*, Nisan 2018, C.13, S. 1, s. 339.

lerle İskenderun'a gitmiş, İskenderun'da imparatorun Finiminis'te olduğunu öğrenince tekrar gemilere binip İmparatorun yanına gitmek için demir almıştır.¹⁶⁷

Anonim *Haçlı Tarihi*'nde gemilerin limanda bulunması ve kaleden kaçıp gemilerle uzaklaşan Haçlılar hakkında şöyle demektedir: “Bunlar cereyan ederken, bir önceki gün akşama kadar süren savaşta yaralanan Wilhelm von Grandmesnil, kardeşi Albericus, Wido Trursellus ve Yoksul Lambertus Pauper gece gizlice duvardan aşağıya inerek denize doğru koşular ve ellerini ayaklarını ovuşturdular. Adını bilmediğim birçokları da onlarla birlikteydi. Bunlar St. Simeon limanında bulunan gemilere ulaştıklarında denizcilere şöyle dediler: “Ey zavallı adamlar, niçin burada duruyorsunuz? Bizimkilerin hepsi öldü ve bizler ölümden zor kurtulduk, zira Türk ordusu şehirdeki diğerlerimizi kuşatmaktadır”. Denizciler bunu duyunca korktular ve dehşet içerisinde derhal gemileriyle denize yelken açtılar. O anda Türkler geldiler ve yakalayabildikleri herkesi öldürdüler. Henüz nehrin ağzında bulunan gemileri yakalayıp, yüklerine el koydular.”¹⁶⁸

Runciman ise 10 Haziran gecesinde Wilhelm von Grandmesnil ve Albericus ile Clermont kontu Lambert kumandasındaki bir birliğin düşman hatlarını geçerek Süveydiye Limanı'na vardıklarını, burada birkaç Frenk gemisinin bulunduğunu söylemektedir. Ayrıca bunların Cenevizliler ile birkaçının da Guyne-mer'in filosuna ait gemiler olduğunu tahmin etmektedir. Bu gemilere binerek Tarsus'a gittiklerini belirtmiştir.¹⁶⁹

Bu kaçışlardan sonra Türk birlikleri limanda bulunan gemileri fark etmiş olmalıdır. Böyle bir durumda limanı kontrol altına almak gerekmektedir. Türk birlikleri de bunu yapmışlardır. Bir birlik göndererek limanda bulunan gemilere el koyup limanı tekrar kontrolü altına almaya çalıştılar. Latin kaynakları, Kürboğa'nın limanda bulunan gemileri yaktığından bahsetmektedir.

Willermus Tyrensis, “Şimdi kuşatılanların sıkıntıları her gün artarken ve kıtlık gittikçe daha tehlikeli hale gelirken, halkın buhranı da büyüyordu. Bu nedenle bazıları günlük ihtiyaçlarını gidermek ve sıkıntılardan kurtulmak için umursamazlıkla gizlice şehirden çıkıp, düşmanın arasından bin bir tehlike içinde geçerek, henüz Latin ve Bizans gemilerinin bulunduğu denize doğru gittiler, amaçları

---

¹⁶⁷ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 206 vd., 249; Fulherius Carnotensis. *a. g. e.*, s.79-81.

¹⁶⁸ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 114.

¹⁶⁹ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 183.

oradan yiyecek satın alıp, tekrar satmak için şehre getirmektir. Bazıları da bir daha geri dönmek üzere uzaklaştılar, çünkü arkada, şehirde bıraktıkları bu acılara daha fazla tahammül edememişler ve ölümden kurtulup, daha iyi bir duruma geleceklerine dair umutları kalmamıştı. Türkler ise Haçlılardan bazılarının yiyecek temin etmek üzere geceleyin gizlice denize doğru gittiklerini ve şehrin etrafında dolaştıklarını duyunca, onları gözetlemek üzere çevreyi iyi bilen birilerini göndermiş ve bu suretle onlara daha büyük felaketler yaşatmışlardı. Ve bu konuda başarılı olunca, seçkin iki yüz süvariye deniz kıyısına gönderdiler, böylelikle gemiciler öldürülecek, gemiler yakılacak, Hristiyanların ikmal yolları kesilecek ve bu tehlikenin kurtulmak için bütün umutları yok edilecekti. Nitekim böyle de oldu. Gönderilmiş olan adamlar, gemilerin bir kısmını yaktılar, herhangi bir saldırıya karşı savunma yapamayan gemicilerin ekserisini öldürdüler ve diğerlerini de kaçırmaya zorladılar. Bu olayın haberi yayılınca Kıbrıs, Rodos ve diğer adalardan, Kilikya, İsauria, Phamphylia ve denize yakın olan diğer bölgelerden buralara gelenler, bir daha mallarıyla beraber kıyıya yanaşmaya cesaret edemediler. Haçlıların durumu buraya kadar zaten yeteri kadar kötüydü, böylece daha da kötüleşti, bütün ticaret ve daha pek çok şey sona erdi, çünkü gemiciler kıyıya yanaşabildikçe Haçlılar yeterli olmasa da en azından ihtiyaçlarını hafifletecek bir yardım sağlıyorlardı. Deniz kenarından geri dönüşte düşmanlar, sadece çok azı çalılıklarda ve mağaralarda saklanmayı bilen bizimkilerden bazılarını yakalayıp kılıçlarıyla öldürdüler”¹⁷⁰ diyerek gemilerin akıbeti hakkında bize bilgi vermektedir. Haçlılar, böylece limandan gelecek olan yardımlardan da umudunu kesmiştir.

Kürboğa, Yağısıya'nın oğlu Şemsü'd-Devle'den iç kalenin yönetimini almış, yerine kendi güvendiği adamlarından Ahmed b. Mervan'ı tayin etmiştir.¹⁷¹ Böylece Haçlılar içeriden ve dışarıdan kuşatılmıştır. Açlık, yorgunluk, korku ve endişe içerisinde bulunan Haçlıların cesaretini toplayan ve moralini düzelten bir gelişme yaşandı. Peter Bartholomeus kutsal mızrağın yerini bildiğini söyledikten sonra 14 Haziran'da 12 kişilik bir heyet ile Aziz Petrus Katedrali'ne gidilmiş ve burada yapılan kazılar sonucunda katedralin altından bir mızrak çıkarılmıştır.¹⁷²

¹⁷⁰ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 247 vd.

¹⁷¹ Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb Min Târihi Haleb'de Selçuklular (H. 447-521= 1055-1127)*, Terc: Ali Sevim, TTK, Ankara 2014, s. 92; Abdülkerim Özeydin, “Büyük Selçuklu Emîri Kürboğa”, s. 415.

¹⁷² Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 91-107; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 83 vdd.; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 306 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 118 vd.;

Mızrağın bulunması ile Haçlı askerlerinin morali düzelmiştir. Bu zor şartlar arasında Haçlılar, Kürboğa ile anlaşmaya çalışmışlardır. 27 Haziran'da Pierre Hermite ve Herluin elçi olarak Kürboğa'ya yollanmış, ancak bir anlaşmaya varılamadığı için kaleye geri dönmüşlerdir.¹⁷³ Haçlı liderleri artık tek çarenin bir meydan savaşı olduğunu anlamışlardı. Suriye Selçukluları Meliki Dukak, Atabeg Tuğtegin, Vessâb b. Mahmud ve Cenâhüddeve'nin de içinde bulunduğu Azimi'ye göre 400.000 kişilik bir orduya sahip olan Kürboğa¹⁷⁴ kendinden emin ve güçlü hissettiğinden dolayı büyük anlaşma yoluna gitmemiş ve Haçlılarla bir meydan savaşı yapmayı beklemiştir.

Her iki ordu da artık çarenin bir meydan savaşı olacağını biliyordu. Bohemund, 28 Haziran sabahı ordusunu altı gruba ayırıp savaş düzenine soktuktan sonra rahat ve keyifli bir şekilde dışarıya çıkmaya başlamıştır.¹⁷⁵ Ordu çok düzenli bir şekilde dışarı çıkmıştı. Kürboğa bu sırada ordusunun kontrolünü elinden kaçırmış, emrinde bulunan emirlerin peş peşe ordudan ayrılmasıyla Haçlı orduları Kürboğa'nın birliklerini dağıtmayı başarmış ve Kürboğa'ya karşı ezici bir galibiyet kazanmıştır. Böylece 28 Haziran 1098 yılında Haçlıların Antakya hakimiyeti kesinleşmiştir.¹⁷⁶

Bu zaferde Cenova, İngiliz ve imparatorun emri ile Kıbrıs adasından denizden gelen yardımların çok katkısı olmuştur. Boudouin, 10 Mart 1098 yılında

---

Mızrağın bulunuşu hakkında detaylı bilgi için bkz: Gülşen İstek, "Haçlı Kronikleri ve Batılı Kaynaklarına Göre Kutsal Mızrak Efsanesi", *Journal of History School*, Aralık 2019, S. 43, ss. 1365-1383.

¹⁷³ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 257-260; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 189-190; Kutsal mızrak'ın bulunması ve önemi için bkz. Marius Kjørmo, *The Holy Lance of Antioch, A Study on the Impact of a Perceived Relic during the First Crusade*, University of Bergen Institute of Archaeology, History, Culture Studies and Religion, Master Thesis, Spring 2009, s. 1- 102; Thomas Asbridge, "The Holy Lance of Antioch: Power, Devotion and Memory on the First Crusade", ss. 1-34.

¹⁷⁴ Azîmî, *a. g. e.*, s. 31; Willermus Tyrensis bu sayıyı 200 bin kişi olarak vermektedir, Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 213 vd.; Radulphus gelen orduların 400 bin kişi olduğunu söylemektedir, Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 89; İbnü'l-Esîr ise sayı vermeden "Kıvâmüddeve Kürboğa Haçlıların durumunu ve Antakya'yı işgal ettiklerini duyunca asker toplayıp Suriye'ye hareket etti. Mercidabık'da bir süre kaldı, Haleb kuvvetleri hariç Arabıyla, Türküyle bütün Suriye askerleri de burada ona katıldı. Tutuş'un oğlu Dukak, Atabeğ Tuğtegin Hıms hâkimi Cenâhüddeve, Sincar hâkimi Arslantaş, Süleyman b. Artuk ve diğer büyük emirler de Kürboğa'ya iltihak ettiler" demektedir. İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, X, s. 230.

¹⁷⁵ Urfalı Mateos. s. 197 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 129-134; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 88 vd; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 190.

¹⁷⁶ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 4; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 113-117; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, X, s. 227-231; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 326 vd.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 129-132; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 142-146; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 259-273; İbn Kesir, *El Bidâye ve'n Nihâye (Büyük İslam Tarihi)*, XII, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994, s. 303 vd.; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 115; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 81.

Urfa şehrini ele geçirerek Urfa Haçlı kontluğunu kurmuştur. Böylece doğudaki ilk Haçlı Devleti kurulmuştur. Bohemund da 28 Haziran'da Kürboğa'yı mağlup ederek Antakya şehrini ele geçirmiş ve böylelikle doğudaki ikinci Haçlı Devleti kurulmuştur.¹⁷⁷ Ancak Urfa'nın alınmasında herhangi bir donanma veya filo kullanılmamıştır. Antakya'nın kuşatmasında filo ve gemilerden gelen yardımlar olmasa bütün Haçlı ordusu dağılma ihtimali ile karşı karşıya kalabilirdi. Çünkü şehir kuşatma altında iken büyük bir kıtlık baş göstermişti. Açlık ve sefalet gün geçtikçe arttığı için artık ölüleri pişirip yemeye başlamışlardı.¹⁷⁸ Cenova, İngiliz ve Kıbrıs'tan gelen yardımlar Haçlıların iâşe teminini sağlamaktaydı.

Antakya'nın zaptından sonra en kârlı çıkan İtalya şehir devletlerinden Cenova olmuştur. 12 gemiden oluşan bir filo ile Süveydiye limanına gelmiş, inşaat malzemeleri ve askeri teçhizatın yanı sıra iâşe yardımında bulunmuştur. Süveydiye limanını ele geçirip Haçlıları kuşatma boyunca denizden desteklemişlerdir. Bohemund bu donanmanın yardımına ihtiyacı olduğunu biliyordu. Bu yüzden hem yardımları hem de kuşatmada buldukları katkılar için Cenovalıları mükâfatlandıracaktı. 17 Temmuz günü Cenevizlilerle bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmadan sonra Cenevizlilere otuz ev, St. Jean Kilisesi'nin bir pazarı ve bir çeşme verildi. Ayrıca Bohemund, Raymond ile olan güç dengesinde Cenovalıların kendi yanında yer almasını istemesine rağmen, Cenovalılar bunu kabul etmeyip ancak arabuluculuk görevini üstleneceklerini bildirmişlerdir.¹⁷⁹

Burada hakkı yenilenin Bizans İmparatoru Alexsios'un olduğunu söyleyebiliriz. Eski Kudüs Patriği Symeon'un girişimleri ve imparatorun emri ile Kıbrıs adasından Antakya'ya durmadan iâşe ve yardımlar gitmiştir. Ayrıca imparator, Antakya önlerine gidip Haçlılarla beraber Antakya'yı kuşatmayı düşünmekteydi. Kuşatmadan kaçan Blois Kontu Etienne, imparatorun yanına gelerek aklını çelmiş

---

¹⁷⁷ Zeynep Güngörmez, *Haçlıların Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'daki Faaliyetleri*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Temmuz 2010, s. 17.

¹⁷⁸ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 243 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 79 vdd.; Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. İbrahim Ethem Polat, "Doğu ve Batı Kaynaklarında Haçlı Seferlerinde Yaşanan İnsanlık İhlalleri", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Ankara 2008, V-VI, ss. 11-13.

¹⁷⁹ Merav Mack "Genoa and the Crusades", *Companion to Medieval Genoa*, Ed. Carrie E. Beneš, Boston 2018, s. 474; Alan V. Murray, "The Middle Ground: The Passage of Crusade Armies to the Holy Land by Land and Sea (1096-1204)" s. 7; Wilhel Heyd, *a. g. e.*, s. 145 vd; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 193; Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Sırasında Doğu Akdeniz'de Deniz Hâkimiyeti", *Bizans Tarihi Yazıları (Makaleler-Bildiriler-İncelemeler)*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 224; Halil Sahillioğlu, "Antakya", s. 230.

ve imparatorun yardıma gitmesine mâni olmuştu.¹⁸⁰ Kıbrıs'tan gelen yardımların maliyetini de imparator karşılamasına rağmen Latin Kronik yazarları her zaman imparatoru kötülemektedir.

Bütün olumsuzluklara rağmen Haçlı ordusu Antakya şehrini ele geçirmiştir. Ayrıca 1098 yılında Antakya'da yazılan bir mektuba göre, İngiliz, Cenova ve Pisa İtalyan filolarının gelmesi, kara ordusunun Antakya kuşatmasıyla hemen hemen aynı tarihlere denk gelmektedir.¹⁸¹ Daha sonra gelecek hacılar ve filoların birçoğu aktif olarak Süveydiye limanını kullanacaklardır. Antakya'yı değerli kılan nedenlerden biri de Asi nehridir. Fulcherius Carnotensis bu limanın ve Asi nehri- nin önemini bizlere şu sözleriyle açıklamaktadır: "Deniz tahminimce Antakya'dan 13 mil uzaktaydı. Çünkü Asi nehri denize bu nehirden dökülüyor ve uzaktan getirilen yüklerle dolu gemiler bu kanalla Antakya'ya ulaşıyorlardı. Denizden ve karadan gelen mallar sayesinde şehir her konuda bolluk içindeydi."¹⁸²

Antakya'nın alınması Haçlılar için çok büyük bir başarı olmuştur. Haçlı orduları, Kudüs yolculukları için arkasını sağlama almış olmakla beraber, ileride gerçekleşecek birçok Haçlı seferi için Süveydiye ya da Antakya'ya bağlı limanlar Haçlılar için donanma üstü oldu.

2.4. Antakya'nın Zaptından Sonra Lazkiye Meselesi ve Kudüs'ün Zaptında Donanma'nın Faaliyetleri ve Yardımları

Antakya Haçlıların eline geçti. Ancak şehri kimin yöneteceği tartışma konusuydu. Bohemund ile Raimond arasında bu konuda bir itilaf bulunmaktaydı. Bohemund, Antakya'nın kendi hakkı olduğunu ve imparatorun yardıma gelmediğini savunmuştur. Raymond ise bunun aksine imparatora bir söz verildiğini ve şehrin imparatora iade edilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁸³ Bu tartışmalar sürerken seferin manevi ve güçlü karakteri Adhemar, 1 Ağustos'ta Antakya'da öldü.¹⁸⁴ Bu ölüm Haçlıların derin bir üzüntüye kapılmasına sebep olmuştur. Haçlılar Antakya'yı almalarına rağmen açlık ve sefalet devam etmiştir. Haçlılar bu sorunlarla uğraşırken veba hastalığı baş göstermiş ve Haçlı liderleri hastalık bitene kadar

---

¹⁸⁰ Willermus Tyransis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 206 vd., 249; Fulherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 79 vdd.

¹⁸¹ Christopher Tyerman. *a. g. e.*, Çev. Murat Çaylı, s. 297.

¹⁸² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 77.

¹⁸³ Runciman, *a. g. e.* I, s. 192 vd.

¹⁸⁴ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 199; Willermus Tyransis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 278; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 94; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 91.

Antakya'dan uzaklaşma kararı almışlardır. Bohemund Çukurova taraflarına, Godefroi kardeşinin yanına Urfa'ya gitmiş, Raymond'un ise nereye gittiği bilinmemektedir. Robert de la Normandia Lazkiye'ye gitmiştir.¹⁸⁵ Lazkiye meselesi, Robert de la Normandia'nın Lazkiye'ye gitmesi ile başlamaktadır. Haçlılar Antakya'yı kuşattıklarında gelen İngiliz ve Cenova gemileri Süveydiye limanını ele geçirmişlerdi. Kürboğa'nın Antakya'yı kuşatması ile sahile gönderdiği adamlar oradaki donanmaları tahrip etmişti. Tahrip olmayan limanlardan ayrılan filolar yakın limanlara gitmiştir.¹⁸⁶ Bu limanlar arasında Lazkiye'de bulunmaktadır.

1084 yılında Lazkiye, Benu Munkız oğullarındaydı.¹⁸⁷ 1097 yılı sonbaharında Guynemar de Boulogne, limana saldırarak zapt etmiştir. Ancak Haçlılara Antakya kuşatması için yardıma gelen İngiliz donanması Süveydiye limanına gelip yüklerini boşalttıktan sonra Lazkiye'ye doğru yol almıştır. Edgar Athelig kumandasında olan bu filo, Lazkiye limanına saldırarak burayı ele geçirdi. Küçük bir garnizon bıraktıktan sonra tekrar Antakya kuşatması için yardıma gittiler. Antakya'nın zaptından sonra İngiliz donanması Haçlı liderlerinden buraya bir birlik göndermesini istemiştir. Bu çağrı üzerine Robert de la Normandia, Lazkiye'ye gelmiş ve burayı kısa müddet yönetmiştir. Ama kâr peşinde olduğu için halkı bezdirmiş ve burayı terk etmek zorunda kalmıştır. Onun yerine, Bizans'ın Kıbrıs Valisi Eustathos Philokales tarafından buraya bir garnizon gönderilmiştir.¹⁸⁸

Runciman'nın aktardığı bu bilgileri iki tarihçi desteklemektedir. Bunlardan birincisi Charles Wendell David'tir. David, İngiliz filolarının Antakya'ya yardıma geldiklerinden, burada yardım faaliyetlerinde bulunduktan sonra Lazkiye'ye gittiklerinden bahsetmektedir. Ayrıca Robert de la Normandia'nın buraya koruyucu olarak çağırıldığından söz etmektedir.¹⁸⁹

Bir diğer tarihçi ise Ferdinand Chalandon'dur. Chalandon da Runciman ve David'in aktardıklarını destekleyen bilgiler vermektedir. Chalandon, Guynemer tarafından ele geçirilen Lazkiye'ye bir grup maceraperest İngilizin filolarıyla Lazkiye'ye geldiğini ve burayı ele geçirdikten sonra bir garnizon bırakarak Kudüs'e

---

¹⁸⁵ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 119 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 196; Işın Demirkent, *Haçlı Tarihi*, s. 46.

¹⁸⁶ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 114; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 247 vd.

¹⁸⁷ Sedat Bilinir "Lazkiye'de İslâm Fethinden Haçlı kontrolüne Kadar Geçen Hâkimiyet Süreci (636-1098)", *Curr Res Soc Sci*, Hatay 2018, s. 126; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 196.

¹⁸⁸ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 196.

¹⁸⁹ Charles Wendell David, *Robert Curthose Duke Of Normandy*, Cambridge 1920, s. 230-236.

hareket ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca şehre Robert de la Normandia'nın çağırıldığını, ama onun burada gününü gün etmesi ve halkı kışkırttığı için ayrılmak zorunda kaldığını yazmıştır.¹⁹⁰ Willermus Tyrensis, Guynemer'in gelişi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Willermus'a göre "Urfa'da meydana gelen isyan yatışıp, birkaç gün sakin kaldıktan sonra Tarsus'ta denizde şehirden üç mil bile uzakta olmayan bir filo gördüler. Atlılar ve yayalar yarışarak denize koştular ve nehirden beri onlarla konuşup, onların Hristiyan olduklarını duydular. Memleketleri sorulduğunda Hollandalı, Flandernli ve Frizyalı olduklarını söylediler. Bu bölgelerde sekiz sene korsanlık yapmışlar. Fakat sonunda vicdanları onlar üzerinde zafer kazanıp, tövbe etmişler ve ibadetlerini yerine getirmek ve Kudüs'e gitmek üzere bu denize inmişler. Onların müminlerden oldukları anlaşılınca, limana davet edildiler, elleri sıkılıp, öpücüklerle karşılandılar, filoları emniyete alındı ve Tarsus'a getirildiler. Liderlerinden birinin ismi Guynemer idi. Gottfried'in babası Kont Eustach'ın memleketi Bolognalı idi. O, efendisinin oğlu olduğunu bildiği Balduin'le tanışınca, filosunu bırakmaya ve onunla birlikte Kudüs'e gitmeye karar verdi. O, çok zengindi, zira uzun yıllar icra etmiş olduğu kötü mesleği ona pek çok zenginlik kazandırmıştı. Ayrıca, kendisiyle gelecek olan pek çok adamı vardı. Şimdi şehrin güvenliği için beş yüz adam seçildi ve şansını yeniden denemek üzere seferin devamına karar verildi."¹⁹¹ Willermus devamla şunları söylüyor: Lazkiye deniz kenarında eski ve soylu bir kenttir, halkı imanlıdır ve o zamanlar Suriye'de Bizans imparatoruna ait olan tek şehirdir. 1 Mart 1099'da Haçlı askeri prenslerle birlikte Suriye'deki Lâzikiyye'de toplandılar. Lakin Bohemund zapt etmiş olduğu Antakya'yı boş bırakmak istemeyerek buradan geri dönmüştür. Yukarıda bahsettiğimiz Guynemer de Tarsus'tan sonra Lazkiye'ye gitmiştir. Yeterli kuvvete sahip olmadan tedbirsizce şehri alıp, kendi hâkimiyetine geçirmeyi denemişti ve bu yüzden de adamlarıyla beraber halk tarafından esir alınmışlardı. Busırada Lazkiye'de bulunan Dük Godefroi, Guynemer hemşehrisi olduğu ve Tarsus'ta kardeşi Baldwin'e hizmet edip saygı gösterdiği için, şehrin valisine ve ileri gelenlerine onu bırakmalarını söyledi. Dük'ün isteğine karşı çıkmaya cesaret edemeyen bunlar, Guynemer'i ve adamlarını serbest bırakıp filosunu geri verdiler.

---

¹⁹⁰ Ferdinand Chalandon, *Essai Sur le Regne d'Alexis Comnene ler (1081-1118)*, Paris 1900, s. 205-210.

¹⁹¹ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 146 vd.

Dük de ona Kudüs yolunu takip etmesini emretti.”¹⁹² Willermus’un anlatımına bakılırsa Guynemer korsan kökenli olup, Lazkiye limanına da yağma için gitmiştir. Ancak, buradan Haçlı ordularına iâşe temini sağladığı anlaşılıyor.

Buradan da anlaşılacağı üzere, Antakya’ya yardım için gelen İngiliz gemileri sadece Süveydiye limanında sabit kalmamış, aynı zamanda Haçlılar adına Lazkiye’yi de ele geçirmişlerdir. Ancak İngiliz filolarının imparatorun desteği ile hareket ettiği unutulmamalıdır. O, Haçlılardan çok imparator için bunu yapmıştı. Kudüs’e hareket ettikten sonra Kıbrıs valisi bu yüzden rahat bir şekilde garnizon yollayabilmişti. Ayrıca Lazkiye limanında Haçlılara yardımlar bu filo sayesinde taşınmıştır. Kudüs’e gitmeye karar verildiğinde İngilizler Lazkiye’de bulunmuş ve sefere buradan devam etmiş olmalıdır.

Raimundus “İngilizler, Haçlıların, İsa’nın ve havarileri’nin doğduğu toprakları kirletenlere karşı Tanrı’nın adıyla intikam almak için Haçlı seferlerinin başladığını öğrenince Anglikan Denizi’ne yelken açtılar, böylece İspanya kıyısının çevresini dolaşarak okyanusu aştılar. Akdeniz’in dalgalarını yarararak muazzam çilelerden sonra bizden önce Antakya ve Lazkiye’ye vardılar”¹⁹³ demiştir. Buradan anlaşılacağı üzere İngilizler, Antakya kuşatması sırasında Lazkiye limanını sık sık kullanmışlardır. Haçlı reisi Robert de la Normandia, yaptıkları yüzünden bu fırsatı kaçırmıştır. Çünkü Lazkiye limanı çok önemli bir konuma sahiptir. Bohemund ve Tankred bu limanın önemini biliyordu. İleriki zamanlarda gelecek olan Pisa donanması ile burayı kuşatacaklardı.

Hastalık bittikten sonra Haçlı reisleri Antakya’da bir araya geldi ve sefere devam konusunda istişare etmeye başladılar. Ancak Antakya’ya kimin sahip olacağı belli olmadığından bir türlü yola çıkılamıyordu. Haçlı reislerinin bu tavırları askerlerinin dikkatlerini çekmiş ve buna tepki olarak bir an önce yola çıkmak istemişlerdir.¹⁹⁴ Raymond artık harekete geçmesi gerektiğini biliyordu. Raymond, birliklerini topladıktan sonra 23 Kasım 1098 yılında ordunun başına geçerek Maarratünnuman’a doğru ilerlemiştir. Haçlı orduları 27 Kasım’da şehre ulaşmış ve kuşattıktan sonra hemen taarruza geçtiler. Ancak bu taarruzların işe yaramadığını görünce şehri tamamen kuşattılar. Bu sırada Bohemund da birlikleriyle Maarratün-

---

¹⁹² Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar*, s.302 vd.

¹⁹³ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s.183 vd.

¹⁹⁴ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar*, s. 279; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 46.

numan'a geldi ve kuşatma aletlerinin yardımıyla Haçlı orduları 11 Aralık'ta topyekûn kaleye saldırarak burayı ele geçirip, kale içinde bulunan bütün Müslümanları katletti.¹⁹⁵ Maarratünnuman'ın alınmasından sonra Raymond, ordusu ile birlikte 13 Ocak 1099 yılında Kudüs'e doğru hareket etmeye başladı.¹⁹⁶ Şeyrez'e vardıklarında buranın emiri Haçlıların şehri tahrip etmemeleri için Haçlılarla anlaşarak iâşe ve yol boyunca Haçlılara bir rehber verdi. Haçlılar buradan Bukayye Vadisi yoluyla deniz kıyısına yöneldiler. Willermus Tyrensis Haçlı ordularının sahil şeridini takip etmelerinin nedenini "Lübnan dağlarında bazı mümin Suriyeliler gelip Haçlılara kardeşlik işaretlerini gösterdiler. Yolları çok iyi bilen bu adamlara, Kudüs'e en rahat ve güvenli nasıl gidileceğini soruldu. Kendi aralarında bütün farklı yolların bir muhasebesini yaptıktan sonra, en sonunda deniz yolunu tavsiye ettiler, birincisi onları doğrudan hedefe götürecekti, ikincisi orduyu takip eden gemiler bir tarafta olacaktı. Fakat filoda sadece Guyenemer ve yukarıda zikredildiği gibi Flandern, Normandia ve İngiltere'den gelen arkadaşlarının değil, Kıbrıs, Rodos ve diğer adalardan gelen Ceneviz, Venedik ve Bizans gemileri de olup, bunlar ordumuz için gerekli olan eşyalarla doluydular. Böylece yukarıda zikredilen kısmen müminlerden kısmen de Trablus prensinin adamlarından kılavuzlar alıp, Lübnan'ın zirvesini sol tarafta bırakarak Byblos'a geldiler oradan deniz kıyısını takip ederek, Maus adında bir nehrin azında ordugâh kurdular ve hızlı yol alamayacak zayıf insanların dinlenmesi için bir gün beklediler"¹⁹⁷ diyerek Guynemer'in emrinde bulunan gemilerin şeritten kendilerine destek sağlamalarına bağlamıştır.

14 Ocak günü Haçlı orduları Arka önlerine geldi ve şehri kuşattı. Toulouse Kontu Raymond, ordusunda bulunan Raymond Plet ile Kont Raymond de Turenne'i Tartus'u almaları için görevlendirdikten sonra kendisi de Arka şehrini kuşattı. 3 ay boyunca Arka şehrini kuşatmasına rağmen alamadı. Ancak Raymond, 17 Şubat'ta Tartus'u zapt etti. 13 Mayıs tarihinde Haçlı orduları Arka önünden ayrı-

---

¹⁹⁵ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s.140 vdd.; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 4 vd.; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 133-136; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 96; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s.154-158; Azîmî, *a. g. e.*, s. 37; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 98; Işın Demirkent, "Maarretünnu'man", *TDVİA*, C.27, İstanbul 2003, s. 275; Maarratunnuma hakkında detaylı bilgi için bkz. Işın Demirkent, "Maarretünnuman"; Runciman, *a. g. e.*, I, s.199-201. Umut Başat, *a. g. e.*, s. 122; Amin Maa-louf, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, Çev. Ali Berktay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020, s. 49-52; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, s. 192 vd.

¹⁹⁶ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 294; Runciman, *a. g. e.*, I, 201; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 47.

¹⁹⁷ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 313.

lip kıyı şeridinden devam etmiş ve 19 Mayıs'ta Nehrülkelp (Köpek Vadisi)'e ulaşarak Fatımi sınırına varmıştır. Ordu Beyrut, Sayda, Sûr, Akkâ, Hayfa, Caesarea ve Arsuf'a vardı. Bu yolculuk boyunca kıyı şeridini izlediler. 3 Haziran'da Remle'ye vardılar. 6 Haziran'da Kudüs'e doğru yola devam ettiler ve 7 Haziran'da Haçlılar sevinç tepesine çıkarak Kudüs'e vardılar.¹⁹⁸

Haçlı ordularının bu güzergâhı takip etmeleri strateji ve ordunun iâşe bulması bakımından çok fayda sağladı. Raymond'un orduyu sahil yolundan ilerletmesinin nedeni Kıbrıs ve Lazkiye'de bulunan Haçlı donanmalarından destek almaktır. Tüm Latin kaynakları da donanmadan yardım alabilmek için bu yolu takip ettiklerini söylemektedir.

Raimundus, "Şûrada Dimaşk güzergâhından vazgeçip Antakya'daki gemilerimiz bizlere katılırsa Kıbrıs'la ve diğer adalarla ticaret yapabileceğimiz için kıyı boyunca ilerlemekte karar kıldık"¹⁹⁹ demektedir. Willermus Tyrensis ise, "Nihayet birkaç gün ülkenin ortasında ilerledikten sonra, Antakya'da arkalarında bıraktıkları prenslerden daha kolay haber alabilmek ve Antakya ile Laodikea arasında gidip gelen gemilerden ihtiyaçlarını satın alabilmek üzere deniz kıyısına yönelmeye karar verildi"²⁰⁰ diyerek Haçlıların donanmanın desteğini almak istediğini ifade etmiştir. Ancak donanmadan yardım alabilmenin yolu güvenli bir limana sahip olmaktı. Raymond da bunun farkındaydı. Bu yüzden Arka'yı kuşatma kararı almıştı. Ancak 3 aylık kuşatmaya rağmen Arka limanına sahip olamasa da Tartus'u ele geçirmeyi başarmıştır. Tartus limanına sahip olmaları Kıbrıs, Antakya ve Avrupa'dan deniz yoluyla yardım almalarına olanak sağlamıştır.²⁰¹

Arka kuşatması uzun sürdüğü için orduda iâşe sıkıntıları başlamıştı. Bu sırada Lazkiye ve Antakya'da bulunan Haçlı gemileri ordunun yardımına yetişti.²⁰²

---

¹⁹⁸ Latin kaynakları yukarıda verilen yol güzergahlarını hakkında bilgi vermektedirler. Yol güzergahları ve yolda gerçekleşen olaylar hakkında detaylı bilgi için bkz: Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 95-99; Anonim, *Haçlı Tarihi*, ss. 143-154; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 162-172; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 146-188; Raimundus'un eseri yol boyunca gelişen olaylar hakkında en detaylı bilgi veren eserdir; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 294-322; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 206-214; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 47-50; Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı*, TTK, Ankara 2020, s. 40-44; Abdülkerim Özaydın, "Tartûs", *TDVİA*, C.40, İstanbul 2011, s.116 vdd; Işın Demirkent, "Haçlılar", s. 6.

¹⁹⁹ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 149.

²⁰⁰ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 295.

²⁰¹ Willermus Tyrensis *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 300 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 208.

²⁰² Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 152; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 147-148.

Bu gemilerin Arka kuşatması sırasında gelişi ve iaşe getirmeleri hakkında Latin kaynakları bilgi vermektedir.

Anonim *Haçlı Tarihi*, “Arka kuşatmasını üç ay boyunca son güne kadar sürdürdük ve 10 Nisan Paskalya bayramını orada kutladık. Kuşatma devam ederken, gemilerimiz (Ceneviz filosu) yakındaki bir limana vardı ve bunlar her çeşit erzak ile doluydular; bütün ordunun ihtiyacını en iyi şekilde karşılayan mısır, şarap, et, peynir, bira ve yağ getirdiler.”²⁰³

Raimundus ise, “Uzayan muhasara esnasında Antakya ve Lazkiye’den gelen gemilerimiz, Venedik ve Rum gemileriyle birlikte tahıl, şarap, arpa, domuz eti ve satılabilir diğer ürünlerle kıyıya yanaştılar. Öte yandan denizciler çok geçmeden, Arka’nın sahilden bir mil içeride olduğu ve gemilerin yanaşabileceği bir liman olmadığı gerçeğinden hareketle tekrar Lazkiye ve Tarsus’a doğru yelken açtılar”²⁰⁴ demiştir. Raimundus diğer kroniklerden farklı olarak bu gelen gemilerin Lazkiye ve Antakya’ya geri döndüğünden bahsetmiştir. Tudebodus, bu gemilerin geri döndüğünden bahsetmemiştir. Bunun tam aksine, “Bir başka vakit askerlerimiz Sem Vadisi boyunca ilerlerken sığır, merkep, koyun ve sayısız başka hayvan buldular. Altmış Haçlı diğerlerinden ayrıldı ve üç bin deve buldu. Tüm sürüyü Hristiyan ordusuna götürdüler ve böylece İsa’nın askerlerini muazzam bir sevince boğdular. Arka kuşatması sırasında en kaliteli zahire, şarap, et, yağ ve arpa getiren gemilerimiz yakındaki limana demirlediler. Böylelikle herkes için bolca erzak tedarik edilmiş oldu”²⁰⁵ diyerek bu gemilerin limana demir attığından bahsetmiştir.

Denize yakın ve liman şehirlerinden ilerlemenin avantajlarını yaşayan Haçlı orduları böylece iaşe temininde sıkıntı yaşamadılar. Zora düştüklerinde Antakya ve Lazkiye’de bulunan Ceneviz gemileri iaşe temini sağlamıştır. Kroniklere bakıldığında Kıbrıs adasından hâlâ gemilerle yardım getirildiği görülmektedir. Arka kuşatmasından sonra Haçlılar Kudüs’e varana kadar donanmadan söz edilmemiştir. Bu gemiler ya Antakya ile Lazkiye limanına gitmiş ya da Tartus’a demirleyerek kara ordusuna yardım götürmek için beklemiştir. Ancak kara ordusu da kıyı şeridinde bulunan şehirlere saldırmak yerine barışçıl çözümlerle yaklaş-

---

²⁰³ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 147-148.

²⁰⁴ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 152.

²⁰⁵ Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 167.

miştir. Şehirlere saldırmamalarının asıl nedeni Fatımi donanmasının tehdit oluşturmasydı. Liman şeridinde Haçlılarla mücadele edecek birlikler olmasa da bu şehir limanlarına yakın güçlü bir Fatımi donanması bulunmaktaydı.²⁰⁶ Asıl hedefleri Kudüs'e varmak olan Haçlılar, Arka kuşatmasında yeterince oyalanmış olduklarından dolayı burada uzun sürecek bir mücadeleye girmek istememiştir. Ayrıca Fatımi donanmasıyla baş edebilecek donanma güçleri de bulunmamaktaydı. Bu yüzden en kısa sürede Kudüs'e varmayı planlamışlardır. 7 Haziran 1099 Salı günü Haçlı orduları Kudüs'e vardıkları gibi ordugâh kurmaya başladılar.²⁰⁷

Kudüs M.Ö. 3000 yıllarında Kenanlılar tarafından kurulduğu kabul edilen²⁰⁸ en eski ve en önemli şehirlereendir. Üç kutsal dinin doğum yeridir. Bu yüzden Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler için çok büyük öneme sahiptir.

Selçuklu Beyi Uvakoğlu Atsız, Navekiyye Türkmenleri ile birlikte 1073 yılının Haziran-Temmuz ayları arasında Melikşâh adına Kudüs'ü ele geçirdi.²⁰⁹ Selçuklular Kudüs'ü ele geçirdikten sonra yönetimi Artuk Bey'in oğulları Sökmen ve İlgazi'ye teslim etmişti. 1096 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında Fatımiler Kudüs'ü muhasara ederek şehri ele geçirdi. Fatımi veziri el-Efdal, İlgazi ve Sökmen Bey'e iyi davranmış ve Haçlıların Kudüs'ü ele geçirmesine kadar şehre İftihârüddeve adında birini vali olarak tayin etmiştir.²¹⁰ İbnü'l-Esir, kuşatma hakkında "Fâtımiler de Türkler'in zayıfladığını görünce Kudüs üzerine yürüdüler. Fatımî ordusunun başında el-Efdal b. Bedrü'l-Cemâlî vardı. Fâtımî ordusu Kudüs'ü muhasara etti. Şehirde Artuk'un iki oğlu Emîr Sökmen ile İlgazi, bunların amcazadeleri Sevinç ve kardeşlerinin oğlu Yâkûtî vardı. Fâtımî ordusu kırk küsur mancınık kurup şehri kuşattı. Savaş ve muharasa kırk küsur gün sürdü. Fâtımiler 489 yılı Şaban ayında (Temmuz-Ağustos 1096) emân ile Kudüs'ü zapt ettiler"²¹¹

²⁰⁶ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 212; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 49.

²⁰⁷ Albertus Aquensis, *a. g. e.*, s. 463; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 151; Jonathan Riley Smith, *a. g. e.*, s. 87; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 214; Işın Demirkent, *a. g. e.*, s. 49; Stelios Vasilis Perdios, *a. g. e.*, s. 25; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 44. Işın Demirkent, "Kudüs", *TDVİA*, c.26, Ankara 2002, s. 1; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 109; Christopher J. Marshall, "The Crusading Motivation of the Italian City Republics in the Latin East" c. 1096-1104, *The Experience of Crusading*, Cambridge 2003, s. 66.

²⁰⁸ Cengiz Batuk-Rabia Mert, "Çatışan Kutsalın Ortasındaki Şehir: Kudüs", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 17, S. 2, 2017 s. 132.

²⁰⁹ Urfalı Mateos, s. 169-170; Ali Sevim, "Sıbt İbnül-Cevzi'nin Mir'âtü'z-Zaman Fî Tarihi'l-Âyan Adlı Eserindeki Selçuklularla İlgili Bilgiler III. Sultan Melikşâh Dönemi", *Belgeler*, XX/24, TTK, Ankara 1999, s. 7; Ergin Ayan, "Fatımiler, Selçuklular ve Haçlılar Arasında Kudüs." *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2019, s. 6.

²¹⁰ İbnü'l-Esir, X, s. 235 vd.

²¹¹ İbnü'l-Esir, X, s. 235.

demıştır. Bu ağır kuşatma Haçlıların Kudüs'e gelmesinden 3 yıl önce yapılmıştı. Anlaşılacağı üzere Fatımiler kaleyi aldıktan sonra hızlıca surları tekrardan onarıp inşa etmiştir. Kudüs'ü alan Fatımiler, Akka, Hayfa, Arsûf, Yafa, Askalan, Trablus, Sayda, Sûr Gazze gibi şehirleri de tek tek ele geçirerek buralara kuvvetli garnizonlarını yerleştirmiş, böylece bütün sahil şeridini ele geçirmiştir.²¹²

Kudüs'ü ele geçirme niyeti olan Haçlı orduları ise bütün zorluklar ve uzun yürüyüşlerden sonra nihayet Kudüs'ün yüksek surları önüne ulaşmıştır.

Normandia Dükü Çiçek Kapısı karşısına, Flander kontu Sütunlar Kapısı'na, Godefroi şehrin kuzeybatısından Yafa Kapısı'na kadar uzanan bölgeyi çevirirken Raymond ise Sidon dağının yakınlarına askerlerini yerleştirmiştir.²¹³ Böylece şehir kuşatma altına alınmıştır. Haçlı orduları Kudüs şehrini kuşatmalarına rağmen surları aşip şehre girecek kuşatma malzemeleri bulunmamaktaydı. Yapılan bütün saldırılar işe yaramamış ve şehrin savunmasını aşamamışlardı. Uzayan kuşatma Haçlılar için açlık ve susuzluk sorununa yol açmaktaydı. Haçlı kaynakları, su ve iâşe sıkıntısı yaşadıkları için çok zorlu şartlar geçirdiklerinden bahsetmiştir.²¹⁴

Haçlı liderleri denizden gelecek yardımların kendilerine büyük fayda sağlayacağını biliyorlardı. Anlaşılacağı üzere Haçlılar, Ceneviz ve İngiliz gemilerinin harekete geçmiş olduğu haberini almış olmalılar. Anonim Haçlı yazarı, gemilerden elçi göndermelerini beklediklerini ve elçiler gelene kadar iâşe ve su sıkıntıları çektiklerini söylemiştir.²¹⁵ Beklenen filolar 17 Haziran'da Yafa limanına geldi. Bu filolar, Wilhelm Embriacus ve kardeşi Primus'un başında olduğu iki Ceneviz gemisiydi. Ayrıca 4 tane de İngiliz filolarına ait gemi içlerinde iâşe ve kuşatma malzemeleriyle birlikte Yafa limanına ulaşmıştır.²¹⁶ Bu donanma Antakya'nın zaptını

---

²¹² İbnü'l-Esîr, VIII, s. 507; İbn Kesîr, XI, s. 453; Fatımiler Hakkında detaylı bilgi için bkz: Aydın Çelik, "Fatımiler Devletinin Kuruluşu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, S. 2, 2005 ss. 433-453; Ergin Ayan, "Fatımiler, Selçuklular ve Haçlılar Arasında Kudüs" s. 4.

²¹³ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 151; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 189; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 174-173; Albertus Aqunsis. *a. g. e.*, s. 463; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 337; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 50-53; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 216.

²¹⁴ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 339-340; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 152.

²¹⁵ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 151-152.

²¹⁶ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 152; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 189; Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 173; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 342; Charles D. Stanton, *Medieval Maritime Warfare*, Pen & Sword Maritime, Britain 2015, s. 99; Bırsel Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi (1109-1187)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 48.

da çok büyük ve önemli yardımlarda bulunmuştu. Antakya'nın alınmasından sonra bu gemiler Lazkiye ve Antakya limanlarında demirlemişlerdi. Ancak yol boyunca Haçlılara iâşe ve önemli konularda yardımda bulunmuştur. Ayrıca Arka kuşatmasında zor durumda kalan orduya da iâşe yardımında bulunmuşlardı. Tartus, Haçlılar tarafından alındıktan sonra bu filolara ait bazı gemiler Tartus limanına demirlemişti. Tudebodus, "Arka kuşatması sırasında en kaliteli zahire, şarap, et, yağ ve arpa getiren gemilerimiz yakındaki limana demirlediler. Böylelikle herkes için bolca erzak tedarik edilmiş oldu"²¹⁷ diyerek bazı gemilerin Tartus limanında oluşunu kanıtlamıştır. Ancak İngiliz gemileri Lazkiye'den Kudüs'e doğru hareket etmiştir, İngiliz filoları aşınma ve yıpranma nedeniyle gemi sayısını azaltmak durumunda kaldıkları için gemilerde bulunan mürettebatın yarısı kara ordusuna katılmıştır.²¹⁸ Haçlı kara ordularının en müşkül durumunda bu filonun gelmesi ordunun moralini tekrardan yükseltmiştir. Anonim Haçlı yazarı, "Gemilerimizden bir elçi gelene kadar kuşatma boyunca yaklaşık on gün ekmek satın alamadık, yollarda korkudan ve dehşetten titrerken, atlarımızı ve diğer hayvanlarımızı su için on mil uzağa götürmek zorunda bulunduğumuzdan dolayı, susuzluktan kıvrandık. Sion Dağı'nın eteğindeki Siloa Havuzu bizi ayakta tuttu; ordumuza su çok pahalıya satılıyordu"²¹⁹ diyerek ordunun müşkül durumunu gözler önüne sermektedir. Gelen bu gemiler Antakya kuşatmasında olduğu gibi Kudüs kuşatmasında da çok önemli bir rol üstlenmiştir. Willermus, "Kuşatma devam ederken bir haberci, Ceneviz gemilerinin Yafa Limanı'na gelişini duyurdu ve prenslerden ordudan bir grubu oraya gönderip, onların şehre gelmelerine refakat etmelerini istediler"²²⁰ demiştir. İngiliz gemilerinden bahsetmemiş, onun yerine Ceneviz gemilerinden söz etmiştir. Bu gemilerde Haçlıların ihtiyaç duyduğu iâşe ve kuşatma malzemeleri bulunmaktaydı. Yafa limanında bulunan gemiler Haçlı liderlerine elçiler göndererek limana birlikler göndermelerini ve getirdikleri malzemelerin taşınmasını istemişlerdir. Bu habere sevinen Haçlı liderleri derhal küçük bir birlik hazırlayarak limana gönderdiler, ancak burada Müslümanlar tarafından pusuya düşürüldüler. Arkadan gelen ve bu birliği takip eden Raymond Pilet son anda

---

²¹⁷ Peter Tudebodus. *a. g. e.*, s. 167.

²¹⁸ Charles Wendell David, *a. g. e.*, s. 232 vd.

²¹⁹ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 151-152.

²²⁰ Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 343.

yetişerek Müslümanların elinden bu birliği kurtarıp limana vardılar.²²¹ Yafa limanında bulunan Haçlı gemileri beklenmedik bir anda Fatımi donanmasına ait Filolar tarafından kuşatıldıklarını gördüler. Bu kuşatmadan İngilizlere ait bir gemi Lazkiye'ye doğru kaçmayı başardı. Geri kalan gemiler ise acilen limana yanaştı ve getirdikleri bütün iaşe ve kuşatma malzemelerini kıyıya boşalttı. Mürettebat gemileri limanda bırakıp kuşatmaya katılmak için Kudüs'e doğru hareket ettiler.²²²

Haçlı orduları aslında Yafa limanına yakın bir Fatımi filosunun bulunduğunu biliyorlardı. Bu yüzden Arka kuşatmasından sonra Kudüs'e ilerleyen Haçlı orduları yakında bulunan bu Fatımi filosundan çekindikleri için sahil boyunca liman kentlerine saldırmamışlardı. Limana gelen bu Haçlı filoları ve Raymond Pilet bu filoyu ya unutmuş veya dikkate almamışlardır. Böylece gafil avlanmış oldular. Raimundus "Bu esnada 6 gemimizin Yafa limanına demirlediği haberleri ve denizcilerin, Yafa Burçlarını ve limandaki gemileri korumak için bir garnizon göndermemizi isteyen talepleri ordugâhımıza ulaştı. Yafa, aşağı yukarı bir günlük mesafedeydi ve Kudüs'e en yakın Limandı. Haçlılar memnuniyetle 24 şövalye ve yaklaşık elli piyadeyle Kont Geldemar Carpinel'i gönderdi; sonra onun hemen arkasından 50 şövalye Raymond Pilet'yi ve son olarak da William Sabran ve maiyetini gönderdi. Geldamar Ramla yakınlarında bir düzlüğe ulaştığı sırada birinci sınıf dört yüz Arap ve Türk yolu kesmişti. Çarpışmanın ve ganimetin toplanıp bölüşülmesinin akabinde şövalyelerimiz Yafaya gittiler; denizciler onları ekmek, şarap ve balıkla sevinç içinde karşıldılar. Artık tehlikeyi dikkate almadan gemileri boş verdiler, hatta çanaklıklarda gözcü bırakmaya bile gerek görmediler. Ancak çok geçmeden bu mutlu ve ihtiyatsız denizciler birden kendilerini birden dört bir taraftan düşmanla çevrilmiş buldular; bunun başlıca nedeni nöbetçi koymayı ihmal etmiş olmalarıydı. Şafak sökerken kendilerinden daha üstün bir kuvvetle karşılaşarlarsa hiç şanslarının olmadığına kanaat getirip yanlarına sadece ganimetleri alarak gemilerini terk ettiler. Böylelikle askerlerimiz Kudüs'e hem muzaffer hem de mağlup döndüler. O esnada bir yağma gemisi uzakta olduğu için yakalanma-

---

²²¹ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. s 151-153; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 343-344; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 192-195; Tudebodus. *a. g. e.*, s. 173-177; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 217.

²²² Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 152; Willermus Tyrensis. *Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, s. 343 vd.; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 193 vd.; Tudebodus. *a. g. e.*, s. 173-177; Runciman, *a. g. e.*, s. 217; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 47.

mıştı. Fark edilmeden ganimet yüküyle Yafa'ya dönünce Hristiyan filosunun üstün bir güçle kuşatılmış olduğunu gördü. Hemen rotasını çevirip kürek ve yelkenle Lazkiye'ye dönerek müttefiklerimize ve dostlarımıza Kudüs'teki işlerin iç yüzünü bildirdi"²²³ diyerek bunu hem bir mağlubiyet hem de bir galibiyet olarak görmektir. Filolarını kaybeden Haçlıların ordugâha gelişleri büyük bir heyecan uyardırmıştı. Gemilerle gelen inşaat ustaları, Kudüs önünde kurulan ordugâha vardıklarında sevinçle karşılanmışlardır. Bu ustalar gelir gelmez Raymond de Saint-Gilles'in emri altına girmişlerdir.²²⁴ Kronikler, ustaların gelmesinin ve filoların getirdiği malzemelerin hayati önem taşıdığını belirtmektedirler. Willermus Tyrensis, "Güney tarafında Toulouse Kontu ve bütün adamları aynı şekilde meşgul idiler ve Kont'un zenginliği nispetinde sahip olduğu insan ve malzeme bolluğu dolayısıyla yorucu çalışmalar yapıyorlardı, zira gemilerden gelenler de onun ordugâhına yerleşmişler ve kolay elde edilemeyecek malzemeler getirmişlerdi. Yani onların yanında halatlar, çekiçler, demir aletler ve zikredildiği gibi mancınık yapımı ve kurumunda tecrübeli en iyi zanaatkarlar vardı ve bunlar işin tamamlanmasına büyük katkıda bulundular. Bu gelen Cenevizlilerin Lideri Lakabı Ayyaş Kahraman olan Wilhelm adında tanınmış bir soyluydu ve bu işte çok aktif rol aldı. Her şey düzene girince silahlı adamların refakatiyle Kudüs'e döndüler. Yapı ustası ve Marangoz olan bu gelen gemiciler yontma, kirişleri birleştirme ve mancınıkları kurma işinde oldukça tecrübeliydiler. Onlar orduya pek çok bakımdan faydalı olacak çeşitli sanatları da beraberinde getirdiler ve onlar gelmeden önce hiç yapılamayan veya zorlukla yapılabilen işler onlar geldikten sonra kolaylaştı"²²⁵ diye söz etmiştir.

Antakya kuşatmasında olduğu gibi Cenevizli ve İngilizlerden oluşan bu filolar Kudüs kuşatmasında da hayati bir öneme sahip olmuştur. Bir diğer Haçlı Kronik yazarı olan Raimundus Aguilers, "Toulouse Kontu da Zeytin Dağı'ndan güneye daha az emek sarf etmemiş ve daha önce söylediğim gibi Yafa'da gemilerini kaybeden ancak halat, çivi, balyoz, balta, kazma, nacak gibi çok kıymetli tüm araçları kurtarmayı başaran William Embriacus ve Ceneviz denizcilerinden yar-

---

²²³ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 192-194.

²²⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 344.

²²⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 343-346.

dım almıştı’’²²⁶ diyerek bu malzemelerin ulaşmasının Kudüs’ün tam olarak kuşatma altına alınmasını sağladığını gözler önüne sermektedir.

Filolar aracılığı ile kuşatma aletleri yapmak için getirilen çivi, yağ, balyoz, balta vb. birçok malzemeye rağmen ağaç eksikliği nedeniyle kuşatma kuleleri yapılamamış, eksiklikleri gidermek için başta Tankred ve Robert de Flandre olmak üzere birçok Haçlı askeri Kudüs’ün etrafında kilometrelerce gezerek eksik ağaçları tamamlamaya çalışmışlardır. Ağaçlar temin edildikten sonra hemen kuşatma aletlerinin yapımına başlanmıştır.²²⁷

Kuşatma merdivenleri ve aletleri tamamlandıktan sonra Haçlı orduları Kudüs surlarına şiddetli saldırılara başladı. 15 Temmuz 1099’da Godefroi’nin adamları Çiçek kulesine yakın bir mevkide surların içine girdi ve Kudüs şehrini ele geçirdiler.²²⁸ 15 Temmuz 1099’da Kudüs şehrini ele geçiren Haçlı orduları büyük bir katliam yaparak şehirde bulunan bütün Müslüman ve Yahudileri katlettiler.²²⁹ Katliamdan sonra Haçlılar bütün şehri yağma ve talan girişiminde bulundular. Ancak şehir alınmasına rağmen Kudüs’e kimin kral olacağı tartışma konusuydu. 17 Temmuz’da bütün Haçlı liderleri Kudüs’ün yöneticisini seçmek için toplandı. 22 Temmuz günü sonunda Kudüs’ün ilk Kralı Dük Godefroi seçilmiş oldu.²³⁰

Antakya kuşatmasında olduğu gibi Ceneviz ve İtalyan filolarının iase ve ikmal yardımları sonucunda Kudüs Haçlılar tarafından zapt edilmiştir. Haçlıların büyük orduları, donanma veya filoların olduğu yere yürüyerek Kudüs’e varmayı düşünmüşlerdi. Ancak donanma veya Liman ile bağlantıları olmadığı sürece başarılı olmaları imkânsız gözükmekteydi. Ancak Kudüs’ün zaptına kadar filo ve gemi

²²⁶ Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 200.

²²⁷ Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 134; Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 197-199; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 151; Runciman, *a. g. e.*, s. 217; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 48; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 53.

²²⁸ Raimundus Aguileres. *a. g. e.*, s. 202-204; İbn Kesir, *El Bidâye ve’n Nihâye*, XII, s. 304-305; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 370; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 155; İbnü’l-Adîm, *Zübtetü’l-Haleb min Tarih Haleb*, s. 98; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 104; İbnü’l-Esir, X, s. 236; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 50 vd.; Işın Demirkent, *a. g. e.*, s. 54 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 220-222; Cecile Morrisson, *Haçlılar*, Kültür Kitaplığı, Çev. Nermin Acar, Ankara 2021, s. 37 Kudüs’ün Haçlılar tarafından ele geçirilmesinde Cenovalıların yardımları etkili olmuştur. G.V. Scammell, *a. g. e.*, s. 157.

²²⁹ Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 155; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 363; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 104 vd.; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 5 vd.

²³⁰ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis’in Haçlı Kroniği II. Kudüs’ün Zaptundan Urfa’nın Fethine (1099-1143)*, Çev. Ergin Ayan, Ankara, 2018, s. 29 vd.; Ordericus Vitalis, III, s. 181; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 106 v.; Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 158-163; Kudüs’ün Haçlılar tarafında zapt edildikten sonra Kral seçimi için bkz. Raimundus Aguilers. *a. g. e.*, s. 211-214; René Grousset, *Histoire des Croisades 1095-1130*, I, Paris 2006, s. 229; Runciman, *a. g. e.*, s. 223 vdd; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 59; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 57.

eksiklikleri genellikle Bizans, İngiliz, Ceneviz ve Kıbrıs'tan gelen gemiler sayesinde temin edilmiş oldu. Bu gemiler seferin en kritik zamanlarında orduya iâşe ve kuşatma malzemeleri getirmekle kalmamış, aynı zamanda kuşatma aletlerinden anlayan ustalarda getirmişlerdi. Böylece kuşatma ve bu filolardan alınan yardımlar sonucunda Haçlı orduları İznik, Antakya ve Kudüs gibi büyük şehirleri almayı başardı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUDÜS'ÜN ZAPTINDAN SONRA GELEN DONANMALAR VE AKDENİZ LİMANLARININ HAÇLILAR TARAFINDAN ZAPT EDİLMESİ

3.1. Pisa ve Venedik Donanmalarının Yola Çıkması ve Suriye İle Kudüs Liman Şehirlerinin Alınmasındaki Roller

İtalyan Şehir devletleri Kudüs'ün zaptından sonra Haçlı devletlerinin himayesinde bulunan Akdeniz liman şehirlerinden ticari imtiyazlar elde edebilmek için hızla Akdeniz'e doğru belli başlı filolar yollamaya başlamıştı. Yukarıda zikredildiği gibi daha önceden Antakya kuşatmasında Haçlıların yardımına ilk koşan Cenovalılar, Antakya ve Kudüs liman şehirlerinde belli başlı imtiyazlar elde etmeyi başarmışlardı.²³¹ Bu başarılarından sonra Pisalılar da kendilerine Akdeniz'de imtiyazlar elde etmek için hazırlıklara başladı.²³² Pisalılar tüm hazırlıklarını bitirdikten sonra 1099 yılında Piskopos Daibert'in eşliğinde 120 gemiyle harekete geçti.²³³ Bu gemiler genellikle güçlü ve savaş tekniklerine sahip dayanıklı gemilerden oluşmuştur. Anna Komnena bu gemiler hakkında "Franklar, Suriye kentlerini ele geçirmek amacıyla Kudüs üzerine sefere çıkarken Pisa piskoposuna eğer onların amaca ulaşmalarına yardımcı olursa büyük vaatlerde bulunmuşlardı; o da bunlara inandı ve kıyıda [kıyı kentlerinde] yaşayan kendi piskopos arkadaşlarından iki kişiyi, aynı yolda davranmaya [Franklara destek olmaya] ikna etti; gecikmeden, iki dizi kürekli, üç dizi kürekli savaş gemileriyle, dromonlarla, yaklaşık 900 dolayında diğer hızlı gemi donattı ve Frankların yanına [Antakya, Lazkiye dolaylarındaki kıyı yöresine] gidiyormuş gibi yola çıktı. Ancak, azımsanmayacak sayıda gemiyi ayırarak onları Korfu²³⁴, Leukas²³⁵, Kefalonya ve Zakynthos adala-

²³¹ W. Heyd, *a. g. e.*, s. 145-146; Runciman, *a. g. e.*, s. 193. Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Sırasında Doğu Akdeniz'de Deniz Hâkimiyeti", s. 224; Halil Sahillioğlu, "Antakya" s. 230.

²³² Devid Abulafia, *Büyük Deniz, Akdeniz'de İnsanlık Tarihi*, Çev. Gül Çağalı Güven, Alfa Yayınları, İstanbul 2012, s. 330.

²³³ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 333; Işın Demirkent "Haçlı Seferleri Döneminde Doğu Akdeniz'de Deniz Hakimiyeti", s. 232; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 231; Zeynep Güngörmez, XI-XI, *II Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret*, s. 53; Bedia Göktepe, XI-XI, *II. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Haçlılar ve Müslümanlar Arasındaki Sosyo-Ekonomik ve Kültürel İlişkiler*, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 34.

²³⁴ Günümüzde Adriyatik denizinin girişinde bulunan ve Yunanistan'a bağlı bir liman kenti. Korfu Liman kenti hakkında detaylı bilgi için bkz: İdris Bostan, "Korfu", *TDVİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 201 vd.

rını talan etmeğe gönderdi”²³⁶ diyerek gemilerin sayısı ve niteliği hakkında bizlere bilgi vermiştir. Ancak Anna Komnena’nın verdiği gemi sayıları abartılı olabilir. Çünkü diğer kaynaklarda Anna’nın bahsettiği gibi 900 değil, 120 gemiden oluşan bir donanmadan bahsedilmektedir.

Pisa filoları doğrudan Lazkiye ya da Kudüs’e gideceğine Bizans İmparatorluğu’na ait adaları yağma ve talan etmeye başladı. Bu haber imparator tarafından duyulunca Pisalılara karşı güçlü bir donanma hazırlatıp Tatikios’a teslim etti. Ancak donanmanın komutanlığına deniz savaşlarında usta bir isim olan Landulf adlı üst rütbeli bir asker atadı.²³⁷ Bizans İmparatoru Alexsios bu donanmayı çok ciddiye aldı. Bu yüzden Pisalılara karşı güçlü bir donanma hazırlatmış oldu. Anna Komnena, “Bu haber gelince imparator, Rum İmparatorluğu’nun bütün illerine, savaş gemisi sağlamalarını buyurdu. Bunlardan epeycesinin yapımı başkentte gerçekleştirildi. İmparator zaman zaman, tek dizi kürekli bir gemiye çıkıp, yapımla ilgili olarak işçilere yönlendirici buyruklar verdi. Pisalıların deniz savaşlarında dövüşme sanatının ustası olduklarını bildiği ve onlarla bir çatışmaya girmekten çekindiği için, her bir geminin burnuna tunçtan, demirden, ağzı açık, aslan ya da başka kara hayvanlarının kafalarını koydurttu; bunları, görünüşleri korkunç olsun diye yıldızla boyattı, düşmanlara boru içinden fırlatılacak ateş konusunda da önlemler alarak, bunun o aslan ya da öteki hayvan kafalarının ağzından, sanki oradan kusularak çıkıyormuş gibi, çıkmasının düzenini kurdu”²³⁸ diyerek imparatorun Pisalıların deniz savaşındaki tekniklerini bildiğini göstermektedir. Ayrıca imparator gemi uçlarına ve Rum ateşi²³⁹ fırlatacak olan mekanizmaları savaşta düşmanı korkutacak şekilde hazırlattı. Bütün hazırlıklar bittikten sonra Pisalılara karşı donanma İstanbul’dan yola çıktı. Pisalılarla yapılan bu mücadele Anna Komnena’nın eserinde detaylı olarak anlatılmaktadır. Anna Komnena Pisa-Bizans mücadelesini şöyle anlatmaktadır: “Bunlar, donanma ile başkentten, Nisan ayı içinde ayrılıp, Samos/Sisam 'a vardılar; gemilerini kıyıya yanaştırdılar ve katranlayarak onların dayanıklılığını arttırmak için, karaya çektiler. Pisa donanmasının yolda

---

²³⁵ Detaylı Bilgi için bkz: Machiel Kiel, “Ayamavra”, *TDVİA*, c. 4, İstanbul 1991, ss. 194 vd.

²³⁶ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 333.

²³⁷ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 333; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 231; Işın Demirkent, “Tatikios (Türk Asıllı Bir Bizans Kumandanı)”, s. 108 vd.

²³⁸ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 333.

²³⁹ Genellikle Bizans’ın kullandığı bir çeşit yanıcı madde. Donanmaların en önemli silahlarından-
di. Rum Ateşi hakkında detaylı bilgi için bkz: Abdulkadir Özcan, “Âteş-i Rûmî”, *TDVİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 57.

olduğunu duyar duymaz, demir aldılar ve düşmanı Kos/İstanköy adasına doğru, izlediler. İstanköy adasına, Pisa'lılar sabahleyin, Rumlar akşam basmışken vardılar [ama iki donanma da orada durmadı, yolculuğu sürdürdü]. Pisa'lılar onların karşısına çıkmadığı için, [Rumlar,] Knidos'a gittiler; bu kent, Anadolu anakarasının hemen yakınındadır. İzini sürdükleri] Av'ı hala ele geçirememiş olmakla birlikte, oraya vardıklarında, o yere bırakılmış az sayıda Pisa'lı buldular; bunlardan, Pisa donanmasının hangi yönde gitmekte olduğunu öğrendiler: Rodos'a doğru gidiyormuş. Hemen demir aldılar ve çok geçmeden Pisa'lıları Patara ile Rodos arasında yakaladılar. Bunlar [Pisa'lılar], onları görür görmez, savaş düzenine girdiler ve yalnız silahlarını çarpışma için bilmekle kalmayıp, [ateşli konuşmalarla] yüreklerini de coşturdular. Rum donanması çıkıp gelince, [o donanmanın gemi komutanlarından] denizcilikten olağanüstü iyi anlayan, Perikhytes adlı bir Peloponnesos'lu Bey onları görünce hemen, tek dizi kürekli gemisini, hızlı kürek çektirişle, onların üzerine sürdü. Şimşek gibi ortalarından geçti, sonra yine Rum donanmasına katıldı. Rum donanması ise Pisalılara karşı düzgün diziler halinde savaşmaya koyulacak yerde, hızlı ve düzensiz bir saldırılar dizisi yürütmeğe girişti. İlk olarak Landulf'un kendisi Pisa gemilerine yaklaşıp beceriksiz atışlarla ateş fırlattı ama, ateş boşa harcamaktan başka bir sonuç elde edemedi. Bunun üzerine, Eleemon denen Bey, gözü kara bir saldırıyla pupa yelken, çok büyük bir geminin üzerine gitti, ama onun dümenine düştü ve kurtulmakta güçlük çektiği için az kaldı ele geçirilecekti; neyse ki borularında fırlatılmağa hazır bulunan ateş toplarından yararlanmayı akıl etti ve tam hedefi vurdu. Sonra, hızla, gemisini bir diğerine çevirdi ve üst üste vuruşlarla Barbarların en güçlü gemilerinden üçünü tutuşturdu. Tam bu sırada, birdenbire, bir fırtına patlak verdi, denizi altüst ederek gemileri parçaladı ve hepsini her an denize yutturabilecek bir durum yarattı; dalgalar uğulduyor, serenler çatırdıyor, yelkenler yırtılıyordu; Barbarlar, bir yandan, fırlatılan ateş toplarından dolayı yılgınlığa düşmüşlerdi, çünkü onlar ne bu tür bir ateşin üstlerine fırlatılmasına ne de alevlerin doğal biçimde yukarıya doğru uzanacak yerde, duruma göre, fırlatanın istediği herhangi bir yöne, aşağıya yahut yanlamasına da gelebilmesine alışkindılar; diğer yandan da, böylesine kudurmuş bir deniz, onların yüreğini perişan etmişti; sonunda, kaçmaya koyuldular. Barbarların tutumu böyle iken, Rum donanması, Seutlos gibi bir adla anılan küçük bir adaya yanaştı Gün doğar doğmaz yola çıktılar ve Rodos'a yanaştılar. Karaya çıkıp, gemilerden içlerinde Bohemund'un kendi yeğenin de bulunduğu bütün tutsaklarını

boşalttıktan sonra, onları korkutmak için, onlara, ‘Hepinizi ya köle olarak satacağız ya da boğazlayacağız’ dediler. Onların bu söylenenlere aldırış etmediklerini ve köleliğe düşmeyi de umursamadıklarını görünce, hemen oracıkta, hepsini kılıçtan geçirdiler. Pisa donanmasıyla sefere çıkanlardan, kaçmayı başarabilenler, yolları üzerine düşecek adaları, bir de Kıbrıs’ı talan etmeğe niyetliydi; oysa ki Eumathios Philokales orada bulunuyordu ve hızla onların üzerine geldi. Bunun üzerine, gemilerin tayfaları, dehşete düşerek ve talan için karaya çıkmış çok sayıdaki yoldaşlarını hiç düşünmeyerek, onların çoğunu adada bıraktılar ve tam bir kargaşalık içinde, demir alıp, Bohemund’la buluşmak amacıyla, Lazkiye’ye doğru yelken açtılar. Gerçekten de varır varmaz, onu bulmağa giderek, onun yanında yer almaya can attıklarını söylediler; o da doğasına uygun yolda, gelenleri sevinçle karşıladı. Kıyıda talan yürütürken orada bırakılanlar ise, geriye dönüp de donanmalarını göremeyince, umutsuzluk içinde kendilerini denize attılar, boğulup gittiler.”²⁴⁰

Anna’nın verdiği bu detaylı bilgilerden, Haçlılara yardıma gelen Pisalıların doğrudan Kudüs’e gitmek yerine Bizans’a ait adaları yağma ettiğini ve imparatorun hazırladığı donanma ile bunlara karşı büyük bir mücadeleye giriştiğini anlamaktayız. Ayrıca deniz savaşında kullanılan silah ve gemiler hakkında da detaylı bilgi aktarılmaktadır. Pisalılar gelmeden önce Bohemund, Lazkiye’yi almanın planlarını yapmaktaydı. Ancak elinde donanma olmadığı için harekete geçme fırsatı bulamıyordu. Lazkiye bu bölgenin en önemli liman şehirlerinden biri olduğu için durmadan el değiştirmiştir.²⁴¹ Bohemund, Antakya’nın zaptından sonra gözünü Lazkiye’ye dikti. 1099 Ağustos’un sonunda Lazkiye’yi kuşatmak ve ele geçirmek için Antakya’dan çıkarak Lazkiye’ye saldırdı.²⁴² Ancak Bohemund’un bir donanması yoktu ve şehrin surları çok sağlamdı. Kıbrıs’tan deniz yoluyla da iase ve takviyeler geldiği için Lazkiye’yi bir türlü alamıyordu. Bohemund, Lazkiye limanını alıp Bizanslıları Antakya ve civarından uzaklaştırmak için planlar yaparken bu sırada Pisa filosu ve Piskopos Daimbert Lazkiye limanına geldi²⁴³. Bohemund’un aradığı fırsat ayağına gelmişti. Bohemund, Pisa filusunun kaptanları ve

---

²⁴⁰ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 333-335.

²⁴¹ Şit Tufan Buzpınar, “Lazkiye”, *TDVİA*, c.27, Ankara 2003, s. 117; Ayrıca Lazkiye hakkında detaylı bilgi için bkz: Sedat Bilinir, “Lazkiye”, Christopher MacEvitt, “Laodikeia in Syria”, *The Crusades An EncyclopeDIA*, 2015, Vol. III, s. 715 vd.

²⁴² Albertus Aqunsis. *a. g. e.*, s. 500 vdd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232; Hüseyin Burak Gürler, *a. g. e.*, s. 57 vd.

²⁴³ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 335 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 47; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232.

Daimbert ile anlaşma yaparak Lazkiye şehrini denizden ve karadan kuşattı.²⁴⁴ Zor duruma düşen Bizans donanması, Butumites'i Bohemund ile anlaşma yapması için yolladı. Ancak Bohemund hiçbir anlaşmayı kabul etmedi.²⁴⁵

Anna Komnena, "O arada Landulf Kıbrıs'a varınca, Rum donanmasının deniz-komutanları (Thalassokratores) toplandılar ve barış görüşmelerine girişmeyi deneme imkânı üzerine tartıştılar. Bu olanağın varlığında hepsi görüş birliğinde olduğundan, Boutoumites, Bohemund'a gönderildi. Bu da onu karşıladıktan sonra tam 15 gün alıkoydu; açlık Lazkiye'yi de pençesine almış bulunduğundan, hiç değişmemiş olan ve barışçıl davranmayı bir türlü öğrenemeyen Bohemund, Boutoumites'i çağırıp ona şöyle dedi: 'Sen, kesinlikle dostluk sebebine ya da barış için benimle buluşmaya gelmedin gemilerimi yakmak için geldin. Çek git; buradan sakat edilmeksizin ayrıldığın için de kendini bahtlı say' diyerek Butumites 15 gün tutuklu kaldı"²⁴⁶ demektedir.

Bohemund'un kuşatmayı durdurmamasının nedeni Pisa filolarına güvenmesiydi. Bu nedenle Bizans ile anlaşma taraftarı olmamıştı. Bohemund Pisa filolarının sayesinde Bizans'a karşı üstünlük sağlamıştı. Ancak beklenmedik bir anda Kudüs'ün fethinden sonra Bohemund ile hiçbir şekilde yıldızı barışmayan Kont Raymond, Robert de La Normandia ve Robert de Flandre'de Cebele'ye geldiler. Bizans elçileri derhal Raymond'dan yardım istedi. Bunun üzerine Haçlı seferinin önemli üç lideri derhal Lazkiye'ye gittiler. Daimbert'i temkin ederek kuşatmayı durdurmasını istediler. Daimbert zor durumda kalmamak için Pisa donanmasını derhal geri çekmek zorunda kaldı.²⁴⁷ Pisa donanmalarına güvenen Bohemund, ansızın bütün donanma gücünü kaybetti. Bu durumda Lazkiye'yi ele geçiremeyeceğini anladığı için kuşatmaya son verdi. Bu sırada Pisa filosunun peşinde olan Bizans donanması başkente yelken açtı.²⁴⁸

Daimbert bir müddet Antakya'da kaldıktan sonra sonbaharın sonunda Bohemund ile birlikte Kudüs'e doğru harekete geçti. Sahil kıyı şeridini takip ederek

---

²⁴⁴ Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 87; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 96; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 127.

²⁴⁵ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 335 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 47; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232; Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 87; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 96; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 127.

²⁴⁶ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 335.

²⁴⁷ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 501-505; Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I*, s. 88; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 232 vd.; Hüseyin Burak Gürler, *a.g.t.*, s. 58; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 128.

²⁴⁸ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 335.

Kudüs'e vardılar.²⁴⁹ Sahil yolundan gitmelerinin nedeni filo ile bağlantılarının kopmaması içindi. Çünkü onlar karadan ilerlerken Pisa donanması da denizden kendilerini takip etmiştir. Uzun ve zorlu bir yolculuktan sonra Bohemund ve Daimbert 21 Aralık' 1099'da Kudüs'e vardı.²⁵⁰ Haçlılar, Kudüs'ü ele geçirdikten sonra Yafa Limanına ilk gelen en kalabalık donanma Pisa filosu oldu. 120 gemiden oluşan bu donanmada savaş gemileri de bulunmuştur. Bu durum Kudüs Kralı Godefroi için iyi haberd. Çünkü kral Kudüs'e ait limanların tümünü ele geçirmek istiyordu. Bunun için donanmaya ihtiyacı vardı. Pisalıların kalabalık bir donanma ile gelmesi bu limanların ele geçirilmesi için büyük bir fırsat oldu, ama bunun için Piskopos Daimbert'in şartlarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Daimbert, Godefroi'nin donanmaya ihtiyacı olduğunu biliyordu. Emrinde bulunan donanmanın ve Bohemund'un da desteğini alarak kendini Kudüs patrikliğine seçti.²⁵¹

Daimbert, Kudüs patriği seçildikten sonra Godefroi, Pisa donanmasını kullanarak Yafa limanını güvence altına aldı. Ancak Daimbert donanmasına güvenererek Yafa limanının dörtte birinin kendisine teslim edilmesini istedi. Daimbert bununla yetinmeyip Kudüs şehrinde de pay istedi. Donanmanın gücünü kaybetmek istemeyen Godefroi, bu istekleri kabul etmek zorunda kaldı.²⁵²

Daimbert, donanma sayesinde Kudüs ve Yafa'nın birçok bölümünü ele geçirdi. Godefroi, Daimbert'in nüfuzunun gün geçtikçe arttığını biliyordu, ancak bunun önünü alamıyordu. Ancak 18 Haziran 1100 tarihinde Daimbert'in birden bire bütün planı altüst oldu. Venedikliler, 10 Haziran'da 200 gemiden oluşan büyük bir filo ile Yafa limanına demir atmışlardı.²⁵³ Venedik donanmalarından önce

---

²⁴⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 48; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 501-505; Charles D. Stanton, *a. g. e.*, s. 100.

²⁵⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 48; Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 156; William Of Malmesbury, *Chronicle of the Kings of England. From the earliest period to the reign of King Stephen*, Çev. John Allen Giles, D.C.L., Londra 1847, s. 397; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 114; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 234; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 99; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, s. 63 vdd;

²⁵¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 49; Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 156; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 114; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 511 vd.; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 236; Michael Matzke, "Daibert of Pisa (d. 1105)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, II, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 339-340; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 58; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, s. 99.

²⁵² Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 515; Runciman, *a. g. e.*, s. 238; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 66.

²⁵³ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 519; Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 511; Frederic C. Lane, *Venice, A Maritime Republic*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore And London 1973, s. 38 vd.; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, Terc. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 70; Runciman, *a. g. e.*, s. 241; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 67; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri*

gelen Pisa filoları, Yafa limanında istedikleri gibi davranabiliyordu. Hatta Daimbert, Pisa filosunu koz olarak kullanarak Kudüs ve Yafa'dan birçok hak kazandı. Venediklerin gelmesi Daimbert'in bütün planlarını altüst etti. Çünkü Pisa filolarına alternatif olarak çok daha büyük ve güçlü bir filo Akdeniz'de görülmeye başlandı. Bu tarihlerde Venedik Doge²⁵⁴'si Vitale I. Michiel'di. Kudüs Haçlılar tarafından zapt edildikten sonra Venediklilerin Akdeniz, Suriye ve Filistin sahillerinden ticari imtiyazlar kazanması için Vitale I. Michiel, bu gemilerin komutasına oğlu Vitale Giovanni'yi atamış ve kendisine eşlik eden Castello Piskoposu Enrico Contarini ile birlikte 1099 yılının Haziran'ında onu Kudüs'e yollamıştı.²⁵⁵ Venedik donanmaları Dalmaçya'dan hareket ettikten sonra Rodos'ta bulunan Pisalılar ile karşılaştı.²⁵⁶ Rodos kıyılarından Yafa'ya hareket ettiler. Böylece 10 Haziran 1100 tarihinde²⁵⁷ Yafa limanına vardılar.

Godefroi, 18 Haziran'da Cavlân bölgesindeki akından Galilea'ya döndüğünde bir Venedik filosunun geldiğini duyunca Taberiye, Akka, Hayfa yoluyla Caesarea şehrine geçti. Buranın hâkimi Godefroi'nin adına ziyafet düzenledi. Bu ziyafetten sonra Godefroi Yafa limanına doğru harekete geçti. Ancak Yafa'da hastalandı.²⁵⁸

Urfalı Mateos, "Dük Godefroi askerleriyle beraber okyanus denizinin kıyısında bulunan Filip Kayseriyesine gitti. Müslüman şefleri dostça yemek getirip sofraya kurdular. Godefroi hiç şüphe etmeden yemeği yedi. Fakat yemek zehirli olduğundan Dük ve maiyetinde bulunan kırk kişi ile beraber birkaç gün sonra öldü" diyerek Dük'ün zehirlendiğini iddia etmiştir.²⁵⁹ Willermus Tyrensis ise "çaresi

---

(1098-1112), s. 104; Elif Ünal, *Haçlı Seferleri Döneminde Doğu Akdeniz Şehirleri (1096-1131)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 45; Zeynep Güngörmez, XI-XIII. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret, s. 49.

²⁵⁴ Venedik'i yönetmek için seçimle seçilmiş devlet başkanı ya da yöneticisine verilen unvan. Detaylı bilgi için bkz: Maria Pia Pedani, "Venedik", *TDVİA*, c. 43, İstanbul, 2013, s. 44-47.

²⁵⁵ Willam Rascoe Thayer, *A Short History of Venice*, III, Boston and Newyork Houghton Mifflin and Company, Cambridge 1908, s. 46 vd.; Hüseyin Kavak, *a.g.t.*, s. 79.

²⁵⁶ Willam Rascoe Thayer, *a. g. e.*, s. 47.

²⁵⁷ Elana Bellemo, "The First Crusade and the Latin east as seen from Venice: The account of the Translatio Sancti Nicolai", *Early Medieval Europe*, Oxford 2008, S.17 s. 421 vd.; Hüseyin Kavak, *a.g.t.*, s. 81.

²⁵⁸ Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 511 vd.; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 67; Runciman, *a. g. e.*, s. 241.

²⁵⁹ Urfalı Mateos. s. 203.

olmayan ölümcül bir hastalığa'' yakalandığını ve 18 Temmuz 110 tarihinde öldüğünü kaydetmektedir.²⁶⁰

İbn Kalânîsî ise “Akka'ya saldırıya geçen Kudüs Kralı Godefroi, çarpışmalarda kendisine isabet eden bir okla öldü”²⁶¹ diyerek onun bir çatışmada öldüğünü öne sürmüştür. Ancak Godefroi bu tarihte Yafa limanına doğru hareket etmiş ve gelen Venedik donanmaları ile anlaşmak için hazırlıklar yaptırmıştı. Godefroi, Yafa liman şehrine vardığında Venedik gemilerinin kaptanı ve Piskopos Encrico Contarini ile görüşmeyi düşünüyordu. Ama görüşmeden önce Godefroi hastalandı ve Kudüs’e gitmek zorunda kaldı. Pisa filosunun desteğini alan Daimbert’in fırsat ayağına gelmişti. Onun planı Kudüs’ün hâkimi olmaktı. Tankred, Venedik donanmasının geldiğini duyunca Galilaea’dan yola çıkarak güneye doğru harekete geçti.²⁶² Tankred de Daimbert gibi kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyordu. Kendine gelen Godefroi, Venedik filolarının kaptanı ve piskoposu ile görüşerek yardım istedi. Ancak Venedikliler çıkarsız hareket etmediklerinden dolayı bazı isteklerde bulundular.²⁶³

Godefroi, Venedik donanmasının çok önemli olduğunu biliyordu. Bu donanmayı kullanarak hem Daimbert’in nüfuzunu hem de Filistin şehir limanlarını ele geçirmenin hayallerini kuruyordu. Bu yüzden Godefroi, Venedik ile bir anlaşma yapmayı kabul etti. Bu anlaşmaya göre: Venedikliler iki ay boyunca, yani 15 Ağustos’a kadar Kudüs Kralına yardım edecek, karşılığında onlara Haçlılara ait ve Haçlı kontrolünde bulunan bütün şehirlerde bir kilise ve bir Pazar yeri verilecek, kuşatmaya katıldıkları ve aldıkları her şehirden ganimet olarak payın üçte birini alacaklardı. Ayrıca Venedikliler, Trablus şehrini de Kudüs Kralına vergi vermek şartıyla kendi kontrollerinde bırakılmasını istemiştir.²⁶⁴ Godefroi’nin bu anlaşmayı kabul etmesinin nedeni donanmaya ihtiyacının olmasıydı. Eğer Kudüs’e ait şehir limanlarını ele geçiremeseydi Kudüs her zaman tehdit altında olabilirdi. Venedikliler ticaretten anlayan bir deniz kentiydi. Bu yüzden Pazar ve ticaret

---

²⁶⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 62.

²⁶¹ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 8.

²⁶² Runciman, *a. g. e.*, s. 242.

²⁶³ Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 511 vd.; Donald M. Nicol, s. 70; Runciman, *a. g. e.*, s. 242; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 67 vd.

²⁶⁴ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 519; Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 511 vd.; W. Heyd, *a. g. e.*, s. 148 vd.; Malcolm Barber, *Haçlı Devletleri Tarihi*, Çev. Doğan Mert Demir, Kronik, İstanbul 2021, s. 103; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 242; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.* s. 67 vd.; Elif Ünal, *a.g.t.*, s. 45; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 70.

onların olmazsa olmazıydı. Bundan dolayı yardım ettikleri ülkelerden mutlaka kendi çıkarlarını göz önünde bulundurlardı.²⁶⁵

Anlaşmanın kabulünden sonra Haçlı liderleri ile Venedikliler hangi şehre saldıracaklarını belirlemek için toplandı. Godefroi ilk olarak Akka'yı kuşatmak istiyordu. Ancak Tankred'in ısrarları sonucunda ilk olarak Hayfa'nın kuşatılması kararı alındı. Runciman'a göre Tankred, Akka şehrini kendi devleti için istemiş, Kudüs Kralı Godefroi'de Hayfa şehrinin alınması neticesinde burayı dostu Geldemar Carpenel'e bırakmayı planlamıştır.²⁶⁶ Aslında Tankred, Godefroi'nin durumunun kötü olduğunu ve Venedik donanmasının Yafa limanına geldiğini öğrenir öğrenmez Kudüs'e geldi. Kralın durumunun kötüye gittiğini bildiği için buraları kendi hâkimiyeti altına almayı planlamış olmalıydı. Bütün planlar yapıldıktan sonra ordu hareket etmeye hazırды, ancak Godefroi sefere katılamayacak kadar hastaydı, bu yüzden kendi birliklerini Warner de Gray'ın emrine vererek sefere kendi yerine katılmasını istemiştir. Alınacak yerlerden pay isteyen Piskopos Daimbert de bu sefere katılacağını duyurdu. Böylece Tankred, Warner, Daimbert ve tüm ordu 13 Temmuz 1100 tarihinde harekete geçerek Venedik donanmasının bulunduğu Yafa limanına doğru harekete geçti. Warner, Yafa'da hastalandığı için Kudüs'e dönmek zorunda kalmıştı. Bundan dolayı bütün ordu Tankred ve Daimbert'in emriyle harekete geçmişti. Yafa limanından hareket eden ordu ve donanma kıyı şeridini izleyerek Hayfa'ya doğru ilerledi. Ancak çıkan rüzgâr ve fırtına yüzünden donanma geride kalıyordu.²⁶⁷

Nihayet Haçlı ordusu Karmel Dağı'na varıp burada ordugâhını kurduktan kısa bir süre sonra Venedik donanmasına ait gemilerin de körfeze girmesiyle şehir hem karadan hem denizden kuşatıldı. Haçlı orduları bütün saldırılarına rağmen şehri ele geçiremiyordu. Bu sırada Godefroi'nin ölüm haberi ordugâha ulaşmıştı. Venedikliler, kralın öldüğünü duyunca morali iyice bozuldu. Bu esnada kuşatmada bulunan Venedik donanmasına ait birkaç gemi battı. Şehir halkı bütün güçle-

---

²⁶⁵ Godefroi ile yapılan anlaşmanın bir benzeri, 1082 yılında Araplara karşı denizde yardım isteyen I. Aleksios Komnenos'la da yapılmıştı. Buna göre Bizans topraklarına bağlı bütün şehirlerde Venediklilere ticari imtiyazlar tanınmış, İstanbul'da da bir pazar yeri ve bir mahalle verilmişti. Onur Sevim, "Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos Döneminde Bizans-Venedik İlişkileri (1143-1180)", *The Legends Journal of European History Studies*, 2020, S. I, s. 129.

²⁶⁶ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 520 vd.; Alan V. Murray, *The Crusader Kingdom of Jerusalem: A Dynastic History 1099-1121*, Oxford 2000, s. 198; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 242; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 68; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 70.

²⁶⁷ Runciman, *a. g. e.*, I, s. 242.

riyle şehri savunmaya devam etti. Venedikliler gidişatın kötü olduğunu görünce donanmayı geri çekme kararı aldıktan sonra kuşatmayı durdurup Hayfa önünden ayrıldı. Venedikliler ayrıldıktan sonra Tankred, Hayfa şehrinin Godefroi tarafından Geldemar Carpenel'e verildiğini duyunca o da kuşatmayı durdurma kararı aldı. Durumun kötüleştiğini gören Daimbert, uzun uğraşlar sonucunda Tankred'i ikna ettikten sonra bütün kuvvetleri ile şehrin surlarına hücum etti. Durumun git-tikçe kötüleştiğini anlayan halk, canlarının bağışlanması karşılığında şehri teslim edeceklerini söyledi. Bu anlaşmayı kabul eden Haçlı orduları şehre girdikten sonra anlaşmaya uymayarak şehirde bulunan bütün halkı öldürüp 25 Temmuz 1100 tarihinde Hayfa şehrini ele geçirdi.²⁶⁸ Hayfa şehri Haçlılar tarafından ele geçirilmeden önce Godefroi, 18 Temmuz 1100 Çarşamba günü ölmüş, yerine Baldwin Urfa'dan gelerek Kudüs kralı seçilmişti.²⁶⁹ Godefroi'nin ölümü Venediklileri en-dişeye itmiş olmalıydı. Hayfa kuşatmasında Venediklilerin kaybettikleri gemiler onları kötü bir yenilgi psikolojisine sokmuş olmalı ki kuşatmadan vazgeçme kararı almalarına neden olmuştur. Böylece Venedikliler kuşatmadan çekildikleri için anlaşmadan elde edecekleri bütün hakları kaybederek 6 Kasım 1100 yılında ülke-lerine geri döndüler.²⁷⁰

3.2. Cenovalıların 1101 Tarihinde Yafa Limanı'na Gelmeleri, Şeyzer (Caesarea) ve Arsuf'u Kuşatmaları

Cenovalılar Haçlı seferlerine ilk katılan denizci devlet olarak görülmektedir. Daha önce söylediğimiz gibi Antakya kuşatmasında İngiliz ve Cenovalılara ait filolar Süveydiye limanına gelmişlerdi. Antakya Haçlılar tarafından zapt edildikten sonra Bohemund tarafından Cenovalılara 30 ev bir kilise ve pazaryeri verilmişti.²⁷¹ Antakya'dan sonra Kudüs kuşatmasında da 2 gemiyle Yafa limanına

²⁶⁸ İbnü'l-Esir, X, s. 267; İbnü'l-Kalânisî, *a. g. e.*, s. 8; Albert of Aachen, *a. g. e.*, s. 517 vd.; Venediklilerin 1100 Haçlı seferi hakkında detaylı bilgi için bkz: Elena Bellomo, *a. g. m.*, s. 420-443; Willam Rascoe Thayer, *a. g. e.*, s. 47; Runciman, *a. g. e.*, I, s. 245; Ian V. Murray, *The Crusader Kingdom of Jerusalem: A Dynastic History 1099-1121*, s. 198 vd.; Elif Ünal, *a.g.t.*, s. 46; Hüseyin kavak, *a.g.t.*, s. 82; Mustafa L. Bilge, "Hayfa", *TDVİA*, c. 17, İstanbul 1998, s. 41; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 70 vd.

²⁶⁹ Fulcherius Carnotensis, *a. g. e.*, s. 119; Willermus Tyrensis, *a. g. e.*, II, s. 62; Ernoul Kroniği, s. 21; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 8; Urfalı Mateos, s. 203; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, s. 69; Runciman, *a. g. e.*, s. 243; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 69; Lütfü Şeyban, "Kudüs'ün Haçlılar Tarafından Alınması ve İlk Kralları Godefroi İle Halefi Baldwin (17 Temmuz 1099-18 Temmuz 1100)", Doç. Dr. Mahmut Pehlivan Armağanı, *Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü*, Sakarya 2000, s. 5.

²⁷⁰ Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 71; Elena Bellomo, *a. g. e.* s. 422. Hüseyin kavak, *a.g.t.*, s. 82.

²⁷¹ Michel Balard, *Gênes et la mer Genova e il mare*, Quaderni Della Società Ligure Di Storia Patria, Genova, 2017, s. s 510-511.

Haçlılara yardıma gelmişlerdi. Her iki kuşatmada da çok kârlı ayrıcalıklar elde etmişlerdi. Ancak Akdeniz limanlarında halen çok kârlı pazarlar onları beklemekteydiler. Hem Kudüs Haçlı Krallığı'na yardım etmek hem de zengin Akdeniz limanlarında söz sahibi olabilmek için 3 yıllığına Kudüs'te görev yapmaları için Amico Brusco, Mauro di Pizzalunga, Guido di Rustico di Rizo, Pagano Della Volta, Ansaldo di Brasile ve Buonmatto di Medolico adında altı kişiden oluşan bir konsül teşkil edilip 26 Kadirga ve 6 gemiden oluşturulan bir filo ile 1 Ağustos 1100 tarihinde Cenova'dan harekete geçtiler.²⁷²

Cenovalıların harekete geçtiği haberi Bizans imparatoruna ulaştığında o, Pisalılar'ın yaptıklarını Cenovalıların da yapabileceğini düşündüğü için hemen tedbirler almıştı. Anna Komnena "Bir Ceneviz filosunun Franklara takviye sağlamak için yola çıkmaya hazırlandığını öğrenen ve onların da Rum İmparatorlu'ğuna büyük bir zarar vereceğini sezen imparator, hızla Kantakouzenos'u önemli bir güçle karadan harekete geçirdi. Landulf'u ise silahlanmış bir filo ile denizden gönderdi, bu ikisine oradan geçecek olan Cenevizlilerle savaşa tutuşulmak üzere, olabildiğince çabuk güney kıyısını tutmak için buyruğunu verdi."²⁷³ demektir. Anna Komnena'nın verdiği bu bilgilere bakılacak olursa daha Cenova gemileri harekete geçmeden Bizanslıların haberleri olmuş ve oluşacak herhangi bir olumsuz durum karşısında hemen tedbir almaya çalışmışlardır. Ancak imparatorun gönderdiği bu deniz kuvvetlerine mensup gemilerin çoğu olumsuz hava şartları ve çıkan fırtına sonucunda zarar görmüştür.²⁷⁴ Bu durum Rum donanmasını çok zor duruma yokmuş oldu. Cenevizlilerle yarım yamalak ve hasarlı bir donanma ile mücadele etmeleri çok imkânsız görünmekteydi. Bu sırada Ceneviz donanmasının kendilerine yaklaştığını öğrenen Kantakouzenos, Landulf'a haber göndermişti. Landulf bu sırada kullanılacak gemileri karaya çıkarıp sıvı katranla sıvayıp onardıktan sonra 18 gemiyi alarak Cenevizlilere doğru yelken açmıştı. Ancak Cenevizlilerin donanmasının kalabalık ve daha güçlü olduğunu görünce gemilerini hızla çekerek Korone'ye gitti.²⁷⁵ Ceneviz donanması, Bizans donanması ile herhangi bir çatışma yaşamadan Lazkiye limanına demirlemeyi başarmıştı. Kış bo-

---

²⁷² Caffaro, *Genoa and the Twelfth-Century Crusades*. Çev. Martin Hall and Jonathan Phillips. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York 2016, s.49 vd.; Michel Balard, *a. g. e.*, s. 512.

²⁷³ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 336.

²⁷⁴ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 336.

²⁷⁵ Anna Komnena, *a. g. e.* s. 336.

yunca Ceneviz filosu Lazkiye limanında demirlemiştir.²⁷⁶ Cenovalılar, Lazkiye limanını kışı geçirmek için uygun görmüş olmalıdır. Zengin ve istedikleri bütün iş malzemelerini burada bulabilirlerdi. Cenovalı denizciler 6 Mart 1101 yılında Lazkiye limanından hareket ederek Hayfa'ya buradan da 15 Nisan 1101 tarihinde Yafa limanına ulaştılar.²⁷⁷

Kudüs Kralı Baldwin Cenovalıların geldiğini duyunca onları karşılamaya gitmiştir. Ancak bu dönemin kaynakları biraz farklı bilgiler vermektedir. Caffaro "Baldwin 200 şövalye ve 300 piyadeden oluşan bir kuvvetle Lazkiye limanına geldi. İki Müslüman şehrini alma karşılığında vaatlerde bulundu"²⁷⁸ diyerek kralın Lazkiye limanına gelerek Cenovalıları karşıladığından bahsetmektedir.

Fulcherius Carnotensis ise "Kış boyunca Lazkiye limanında bekleyen Ceneviz ve İtalyan donanmasına ait gemiler, baharın gelişiyle havanın sakinleşmesi sonucu Yafa'ya doğru yelken açmışlardı. Limana ulaştıklarında kral tarafından büyük bir sevinçle karşılanan bu insanlar yaklaşan paskalyayı kutlamak için gemilerini karaya yanaştırıp kral ile beraber Kudüs'e gittiler. Paskalya kutlamaları bittikten sonra kral ve donanma kumandanları Yafaya dönüp anlaşma yaptılar"²⁷⁹ diyerek kralın aslında Cenovalıları Lazkiye limanında değil Yafa limanında karşılayarak gelen gemicileri Kudüs'e götürdüğünden bahseder. Aynı şekilde anlaşmanın da Yafa limanında yapıldığını bize aktarmaktadır.

Bu konu hakkında bize bilgi veren bir diğer kaynak ise Willermus Tyrensis'tir: "Baharın başında bir Ceneviz filosu, bu şehrin halkı ve kral tarafından saygıyla karşılandığı Yafa limanına inmişti."²⁸⁰ Cenevizlilerin gelmesi Baldwin'in elinin güçlenmesine neden olmuştu. Piskopos Daimbert'in Pisa filolarını elinde tutması onu güçlü bir konuma yükseltmişti. Kudüs kralı bu fırsatı kaçırmak istemiyordu. Onun istediği Godefroi gibi Kudüs'e yakın bütün stratejik limanları ele geçirmek ve krallığın sınırlarını arttırmaktı. Bunun için Cenovalılarla bir an önce anlaşmak zorundaydı. I. Baldwin Cenovalılarla bir anlaşma yaparak bir an önce sefere çıkma kararı aldılar. Bu anlaşmaya göre; düşman ülkeleri zapt edildiği takdirde elde edilen büyük ganimet ve paranın üçte biri tartışmasız Cenevizlilere veri-

²⁷⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 134; Caffaro, s. 50.

²⁷⁷ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 134; Caffaro, s. 50; Willermus Tyrensis. *a. g. e.* s. 85; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 59; Malcon Barber, *a. g. e.* s. 112.

²⁷⁸ Caffaro, s. 50.

²⁷⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 134.

²⁸⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 85.

lecek, ele geçirilen şehirlerin dörtte biri Cenovalıların mülkiyeti sayılacak ve bazı ticari imtiyazlar verilecekti.²⁸¹

Bu anlaşma her iki taraf için de çok kârlı bir anlaşma oldu. Cenova donanması istediği ticari imtiyazları alırken, I. Boudouin ise donanmayı kullanarak liman şehirlerini alabilecekti. Anlaşma yapılır yapılmaz kara orduları ve Cenova donanması sahil şeridini izleyerek Arsuf şehrini karadan ve denizden abluka altına aldılar.²⁸² Şehir tarihi bir geçmişe sahip olup, aynı zamanda ormanlık alanlarıyla çok zengin bir liman şehridir.²⁸³ Şehir daha önce Toulous Kontu Raymond tarafından ele geçirilmişti. Ancak o, Godefroi ile anlaşmamış bu yüzden şehirden uzaklaşmıştı. Raymond'un şehri terk etmesi üzerine Godefroi şehri kuşatmış, ancak alamamıştı. Godefroi'nin şehri alamamasının en önemli nedeni şehri kuşatacak bir donanmasının olmamasıydı. Willermus Tyrensis "Godefroi geçen yıl şehri kuşatmış, ancak sonuç alamadan ayrılmıştı, çünkü kuşatılmışların denizden alacakları yardımı kesecek bir gemileri yoktu"²⁸⁴ diyerek aslında donanma yardımı olmadan şehrin alınamayacağını biliyordu. Ancak bu sefer I. Baldwin Cenovalı denizciler sayesinde şehri denizden abluka altına almıştı. Şehir halkı şehri teslim etme taraftarı değillerdi. Şehir etrafına ordugâh kurulduktan sonra kuşatma kuleleri yapılmış ancak kuleler saldırı esnasında kırılmıştı.²⁸⁵ Ancak Haçlı ordularının taarruzları sonucunda şehir halkı herkesin istediği gibi gitmelerine izin verilmesi şartıyla şehri 29 Nisan 1101 tarihinde Haçlılara teslim ettiler. Böylece şehir üç gün içinde teslim olmak zorunda kalmıştı.²⁸⁶ Arsuf şehri zapt edildikten sonra I. Baldwin'in yeni hedefi Caesarea'nın alınmasıydı. Arsuf şehrinin güvenliği için buraya bir garnizon bırakarak Caesarea'ya²⁸⁷ doğru harekete geçti. 2 Mayıs

---

²⁸¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 85; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 135; Caffaro, s. 50; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 60; Murat Kaan Yıldız, "Birinci Haçlı Seferinde Cenova: Rolü, İmtiyazları ve Gelişimi", *The Legends Journal of European History Studies*, 2021, S. 2, s. 111.

²⁸² Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 86; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 135; Caffaro, s. 50; Denys Pringle, "Arsuf", *The Crusades: An EncyclopediA*, Vol. I, ss. 97 vd.

²⁸³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 86; Arsuf liman şehrinin tarihi ve önemi hakkında detaylı bilgi için bkz: Andrea M. Berlin, "Apollonia-Arsuf Final Report of the Excavations. The Persian and Hellenistic Periods", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, Mayıs 2001, Volume 1, No. 322, s. 89 vdd.

²⁸⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 86.

²⁸⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 86; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 135.

²⁸⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 86; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 135; Caffaro, s. 53; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 8; İbnü'l-Esir, X, s. 267; Denys Pringle, *a. g. m.*, s. 97 vd.; Runciman, *a. g. e.* c. II, s. 60; Murat Kaan Yıldız, *a. g. m.*, s. 111.

²⁸⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 87; Kaysâriye, Filistin sahil şeridinde yer alan önemli bir liman şehirdir. İmparator Augustus döneminde Büyük Herod tarafından imparatora bir jest olarak inşa edilmiştir. Süryanice "Kaisareia", Arapça "Kaysâriyye" olarak geçmektedir. Detaylı bilgi için

1101'de Caesarea önüne gelen Haçlılar karadan ve denizden hemen şehri kuşattılar.²⁸⁸

Ancak bu şehir Arsuf şehrine göre hem daha güçlü hem de daha korunaklıydı. Kuşatmanın uzun süreceği ve kuşatma aletlerinin yanında mancınıkların da kullanılmasının gerekliliği ortaya çıktığı için daha kapsamlı bir kuşatmaya başladıkları anlaşılıyor.

Willermus Tyrensis bu kuşatma hakkında şunları aktarmaktadır: “Kral, ordusuyla birlikte ve denizden de filo ile aynı anda takip edilerek geldiğinde, şehir her taraftan kuşatıldı, uygun aralıklarla yerleştirilen mancınıkların şehre karşı şiddetle çalıştırılmasına izin verildi ve kentin surlarında sık sık çarpışarak korku içindeki ahaliyi avladı. Ayrıca, Haçlılar surları ve burçları tahrip etmek ve evleri yıkmak için atılacak büyük taşlar aradılar ve kuşatılmışlara hiçbir lahza dinlenme fırsatı vermediler.”²⁸⁹ Ancak bu çabalar bile ilk başta işe yaramadı ve daha güçlü kuşatma aletleri yapılmasına karar verilmesine yol açtı. Burada Cenevizli denizcilere iş düşmüştü. Cenevizliler denizde savaşmakta maharetli oldukları kadar karada da savaşmakta maharetliydi, ayrıca iyi ustalıkları sayesinde kuşatma esnasında koçbaşları, mancınıklar, savaş kuleleri, balistalar ve kuşatma merdivenleri yapmakta çok maharetli insanlardı.²⁹⁰ Bu maharetleri Antakya ve Kudüs kuşatmalarında ve alınmalarında görülmüştü.

Şimdi bu ustalıklarını Caesarea kuşatmasında da kullanacaklardı, ancak gerekli keresteleri Kudüs kuşatmasında olduğu gibi bazı gemilerini parçalayarak sağladılar. Sefere bizzat katılmış Cenovalı Caffaro; “Mayıs ayında Caesarea’ya ulaştılar ve hemen kadırgalarını karaya çıkardılar. Bütün ekipmanlarını perişan ettiler, şehir surlarına kadar yaklaştılar, kuşatma kuleleri ve kuşatma makineleri inşa etmeye başladılar”²⁹¹ diyerek kuşatma kulelerinin yapım malzemelerini gemilerinden elde ettiklerini vurgulamıştır. Dönemin bir diğer önemli yazarı Fulcherius Carnotensis’in “Kral, bu güçlü surları aşabilmek için gemilerin kürekleri ve direk-

---

bkz. Philip K. Hitti, *History of Syria*, St. Martin’s Press, London 1957, s. 283 vd.; Gülay Ögün Bezer, “Şeyzer”, *TDVİA*, c. 39, İstanbul 2010, ss. 106-107.

²⁸⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 87; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 136; Caffaro, s. 53.

²⁸⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 87.

²⁹⁰ Murat Kaan Yıldız, *a. g. m.*, s. 109.

²⁹¹ Caffaro, s. 53.

lerinden çok yüksek bir ahşap kule ve *petrariae*²⁹² yapılmasını emretmiş marangozlarımız da surlardan yaklaşık 20 cubit²⁹³ uzun olan bir kule yapmışlardır. Böylece kuleyi surlara yaklaştıran askerlerimiz oklar ve taşlarla düşmana saldırmaya başladılar. Bu yolla Müslümanlar surlardan uzaklaştırılacak adamlarımız da kolayca şehre girebileceklerdi²⁹⁴ şeklinde aktardığı bilgiler Caffaro ile uyuşmakta ve kullanılan kuşatma aletlerinin Cenovalıların donanmasına ait olan bazı gemi veya gemi küreklerinin kullanılması ile inşa edildiği ortaya çıkmaktadır.

Willermus Tyrensis bu konuda Ceneviz gemilerinin kullanıldığını zikretmiyor, onun yerine “Bu arada burçlardan çok daha yükseklikte şaşırtıcı bir mancınık inşa edildi, böylece kente daha rahatça hücum edilmesi sağlandı²⁹⁵” diyerek sadece büyük bir mancınığın inşa edildiğinden bahsediyor.

Kuşatma 15 gün sürmesine rağmen kale teslim olmamıştı. Haçlı orduları artık mancınıkların kurulmasını beklemeden şehre son bir taarruzda bulundular.²⁹⁶

Caffaro bu taarruz hakkında “Sonra Cenevizlilerin başkonsolosu Guglielmo Testadimaglio ayağa kalktı ve şöyle dedi: kadırgalardan çıkan merdivenlerle ve kuşatma kuleleri olmadan Allah'ın izniyle, duvara tırmanmaya ilk ben başlayacağım. Ne zaman tırmandığımı görürseniz, aynısını yapmaktan çekinmeyin. Sabah bütün merdivenler duvara dayandığında, konsolos Guglielmo Testadimaglio, sadece göğüs zırhı, miğferi ve kılıcıyla ve pek çoğu onu takip ederek duvarın en üstüne merdiveni dayayarak tırmandı²⁹⁷” demektedir. Anlaşıldığına göre Cenovalılarla beraber bütün ordu şehrin surlarına hücum ederek şehir halkının geri çekilmesini sağlamış ve şehre girmeyi başarmışlardı. Böylece şehir 17 Mayıs 1101’te Haçlıların eline geçti.²⁹⁸

---

²⁹² Bir Mancınık türüdür. Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 136. ç.n. 312; Mancınıklar hakkında detaylı bilgi için bkz. Paul E. Chevedden, “The Invention of the Counterweight Trebuchet: A Study in Cultural Diffusion” *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, Washington, D.C. 2000; Nebi Bozkurt, “Mancınık”, TDVİA, C.27, Ankara 2003, ss. 564-567.

²⁹³ Birçok eski ve Orta Çağ halkı tarafından kullanılan doğrusal ölçü birimi. Genellikle 18 inç (457 mm) olarak alınan arşın, kolun dirsekten orta parmağınucuna kadar olan uzunluğuna dayanıyordu ve 6 avuç veya 2 açıklığa eşdeğer olarak kabul edildi. Bazı eski kültürlerde 21 inç (531 mm) kadar uzunluğu göstermek için kullandıkları ölçü birimi. Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/science/cubit>, (14.05.2022).

²⁹⁴ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 136.

²⁹⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 87.

²⁹⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 137; Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 87.

²⁹⁷ Caffaro, s. 55.

²⁹⁸ Caffaro, s. 55; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 136; Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 87; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 60.

Şehri ele geçiren Haçlı orduları diğer şehirde yaptıkları gibi halkın hepsini kılıçtan geçirmişlerdi, ancak I. Baldwin'in himayesine giren şehrin yöneticisi ve kadısı öldürülmemişti. Fulcherius Carnotensis'in bu katliamla ilgili olarak aktardığı bilgiler şöyledir: “Erkeklerin çok azı hayatta kalabilmişti. El değirmenlerinde çalışma konusunda usta olan kadınlar ise ayrılıp canlı bırakılmışlardı. Bazı Haçlılar ise esir aldıkları kadınları hatta erkekleri güzel çirkin ayırt etmeden satıyorlardı. Birçok ölü Müslüman'ın yığınlar halinde yakıldığını hatırlıyorum. Bu cesetlerin kötü kokusu bizi oldukça rahatsız etmişti. Şehirde o kadar çok ganimet ele geçirilmişti ki fakir adamlarımız bu fetihten sonra zenginleştiler.”²⁹⁹

Ganimetteki payın üçte biri tabii ki Cenovalı denizcilere aitti. Filoları ile sefere katılmış olan Cenevizli denizcilerin Kral I. Baldwin ile yaptıkları anlaşmaya göre ele geçirilen ganimette hakları bulunmaktaydı. Willermus Tyrensis anlaşmanın yerine getirildiğini ve bütün ganimetin bir araya toplatıldıktan sonra bu ganimetlerin üçte birinin Cenevizlilere üçte ikisinin kral ve adamlarına verildiğini, ancak Cenevizlilerin bir dua evinde yeşil zümrüden yapılmış bir çanak bulduklarını büyük bir para miktarı yerine kiliselerine süs olarak bu çanağı ganimet olarak aldıklarını söylemektedir.³⁰⁰

Cenevizliler bu kuşatmalar sırasında her iki şehirden de çok iyi ganimet elde etmişlerdi. Çok ciddi ganimetler kazanan askerlerin yanı sıra devlet olarak hem siyasi hem de ticari imtiyazlar kazanmış oldular. Bunun yanı sıra aldıkları şehirlerde anlaşmalarına göre birer ibadethane ve her şehirde pazar yeri yanı sıra birer tane de mahalle sahibi olmuşlardı.

Şehir düştükten sonra Ceneviz donanması Caesarea'dan ayrılarak Samandağ limanına doğru harekete geçmişlerdi. Caffaro bu konuda “Sonra Cenevizliler kadirgalar ve bütün orduyla birlikte Süveydiye yakınındaki San Parliero sahiline geldiler. Önce kadirga ekipleri için ganimetin on beşte birini ayırdılar. Geri kalanını 8.000 adamın her birine böldüler ve her birine 48 solidi Poitou sikkesi ve iki paund karabiber düşecek şekilde pay ettiler. 24 Temmuz'da Cenova'ya dönüş yolculuğuna başladılar ve Ekim 1101'de zaferle geri döndüler.”³⁰¹ demektedir.

---

²⁹⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 136 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 87; Kalânisî, *a. g. e.*, s. 8; Karş. Runciman, *a. g. e.*, II, s. 60; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 86; Murat Kaan Yıldız, *a. g. m.*, s. 112.

³⁰⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 88.

³⁰¹ Caffaro, s. 56.

3.3. 1101 Haçlı Ordularının İtalya Limanlarından Yola Çıkmaları ve Bizans Gemilerinin Yardımları

Kudüs Kralı I. Boudouin ve Cenovalı denizciler Caesarea'yı kuşattıkları sırada Anadolu topraklarına kalabalık bir şekilde Avrupa'dan Haçlı orduları akın etmekteydi. Bu orduların gelişine 1101 Haçlı seferleri denmektedir.³⁰² 1100 yılının Eylül ayında İtalya'dan harekete geçen ilk ordu Milano Başpiskoposu Anselm de Buis'in komutasında olan Lombardlardı.³⁰³ Bu ordu Macaristan üzerinden kara yolu ile İstanbul'a varmıştı. Bu sırada I. Haçlı seferinin önemli şahsiyetlerinden olan Kont Etienne de Blois ve bazı kontlar İtalya'ya gidip burada gemi kiralayarak Adriyatik deniz yolundan İstanbul'a varmıştı.³⁰⁴ İstanbul'da bulunan Raymond burada Kont Etienne de Blois ile birlikte Lombardlara eşlik ederek Anadolu topraklarında yürüyüşe geçtiler. Ancak Lombardların ilk hedefi Niksar'da esir tutulan Antakya Prinkeps'i Bohemund'u kurtarmaktı.³⁰⁵ Raymond ve Kont Etienne de Blois bu fikirden kendilerini döndürmeye çalışmışlardı ancak Lombardlar onları dinlemeyerek Dânişmedlilerin topraklarına doğru ilerlemişlerdi. Bu sırada Kont Guillaume de Nevers komutasında bulunan Fransız orduları İtalya'ya giderek buradan Brindisi limanından gemilere binip Adriyatik deniz yolu ile Avlon'a da karaya çıkmış Makedonya üzerinden İstanbul'a varmıştı.³⁰⁶

Lombard orduları bu sırada Merzifon'da Danişmed Gümüş Tekin ile Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'ın saldırısına uğrayarak imha edilmişti. Raymond kendini zor kurtararak bu dönemde Bizans'a ait olan Bafra liman şehrine güçlkle varmış ve burada bir gemiye binerek İstanbul'a doğru yola çıkarken Etienne Blois de Sinop'ta bulunduğu bir gemiye binerek İstanbul'a dönmüşlerdi.³⁰⁷ Guillaume de Nevers bu sırada Konya Ereğli'ye girdiğinde burada Türkler tarafından pusuya düşürülmüş, bütün ordusu kılıçtan geçirilmesine rağmen kendisi Bizans refakatçileri sayesinde Antakya'ya varmayı başarmıştı. İki Haçlı ordusu Türkler tarafından Anadolu'da imha edilmişti. Hugue de Vermandois'in de içinde

³⁰² 1101 Haçlı seferi için bkz. Jonathan Riley Smith, *a. g. e.*, s. 120-135.

³⁰³ Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 15; Birsal Küçükspahioğlu, *Haçlılar ve İstanbul (1096-1261)*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2021, s. 121.

³⁰⁴ Murat Serdar, "1101 Haçlı Seferinin Son Durağı Merzifon", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, Tokat, s. 5; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 17; Birsal Küçükspahioğlu, *İstanbul*, s. 123.

³⁰⁵ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 563; Runciman, *a. g. e.*, II, s. s 17 vd.; Osman Turan, *a.g.e.*, s. 139.

³⁰⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 82; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 21.

³⁰⁷ Osman Turan, *a. g. e. s. 140*; Murat Serdar, *a. g. m.*, s. 7; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 20 vd.

bulunduğu ve IX. Guillaume kumandasındaki Fransız ve Almanlardan oluşan üçüncü ordu ise Ereğli taraflarında Türklerin saldırısı sonucu imha olmuşlardı.³⁰⁸ Büyük bir yıkıma uğrayan Haçlı ordularından arta kalanlar İstanbul'da tekrardan toplanmaya başlamışlar ancak sefere devam etmek istediklerini imparatora bildirdikten sonra, Alexsios bu reislere gemi tahsis ederek Süveydiye limanına varmalarını sağlamıştı. Blois kontu ve yanındakiler Antakya'ya gittiler, ancak Raymond ise gemiyle Tarsus'a gitmişti. Böylece 1101 Haçlı orduları Türkler tarafından imha edilmiş ve Haçlılar için bir hayal kırıklığı olmuştu.³⁰⁹ Bu Haçlı seferi hakkında detaylı kaynağımız bulunmadığından sefer hakkında detaylı bilgi sahibi olamıyoruz. Ancak bu seferde diğer seferlerde olduğu gibi Bari ve İtalya limanları kullanılmıştı. Bunun yanı sıra Bizans gemileri bu seferde de önemli işler yapmıştır. Bu sefere katılan ve bir eser yazan Ekkehardus 1101 yılında Filistin'e deniz yoluyla geçtiği için Anadolu'da yaşananlar olaylara hakim değildir.³¹⁰

3.4. Cenevizlilerin Yeniden Akdeniz'e Gelmeleri ve Akka Kuşatmasına Katılmaları

Cenevizliler Kudüs kralı ve Haçlı kontlarına yaptıkları yardımlar sonucunda Akdeniz ve Filistin limanlarında en karlı çıkan devletlerden biriydi. Kral ve kontların ihtiyacı olan donanma ihtiyaçlarını karşılamaktaydılar. Bu donanmalar liman şehirlerinin tek tek Haçlı devletçiklerinin eline geçmesini sağlamaktaydı. Bu kârlı anlaşmalar iki taraf için de çok makul şartlara hazidi. Bu kârlı limanları bırakmak istemeyen Cenovalılar için buralardaki çıkarlarını korumak çok önemliydi. Hem ticari çıkarlarını gözetiyorlar hem de dini vazifelerini yerine getirmiş oluyorlardı.

Bu sebeplerden dolayı Şubat 1102'de Cenovalılar Guglielmo Embriaco komutasında 40 gemiden oluşan bir donanma ile Cenova'dan denize açılmışlardı.³¹¹ 1101 Haçlı seferine katılan Raymond canını zor kurtarmış ve imparatorun verdiği gemiler ile doğuya doğru hareket etmişti. Lazkiye'ye geldiğinde Cenovalılara ait bir donanmanın limana geldiğini görünce onlarla anlaşma yoluna giderek

³⁰⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* s. 83 vd.; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 22 vdd.

³⁰⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 148; Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 84; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 24; Ebru Altan, "Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190): Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri Önemi" *Selçuklu Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2020, S. 12, s. 41; Mehmet Altay Köymen, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK, Ankara 2019, s. 299.

³¹⁰ Işın Demirkent, "1101 Haçlı Seferi", s. 18.

³¹¹ Caffaro, s. 57; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 49.

Tartus şehrini kuşatmaya başlamışlardı. 1102'nin Şubat ayının ortalarına doğru şehri ele geçirmeyi başardılar.³¹²

Fulcherius Carnotensis'in "Haçlılar, Müslümanların elinde bulunan Tartus şehrine vardıklarında hiç tereddüt etmeden denizden ve karadan saldırıya başlamışlardı. Çok geçmeden şehri ele geçirip Müslümanları öldürüp ve paralarına el koyup devam ettiler." şeklinde aktardığı bilgilerden Haçlı orduları zapt ettikleri diğer şehirlerde yaptıkları gibi burada bulunan bütün Müslümanlarında öldürüldüğünü öğrenmekteyiz.

Tartus'un alınmasından sonra Raymond bu sefer Trablus'u kuşatmak için Cenova donanmasının yardımını almak üzere onalarla anlaşmaya vardı. Böylece 1103 yılında Trablus'u karadan ve denizden kuşattılar.³¹³

İbn Kalânisi H. Receb 497 (Mart-Nisan 1104) olaylarında Raymond'un Trablus seferini şöyle anlatmaktadır. "Bu sene Receb ayında gelen habere göre içi tüccar, asker ve hacı dolu bir Frank filosu memleketlerinden yola çıkmıştı. Lazkiye limanına vardılar. O sırada Trablus'u kuşatmış olan İbn Sancil (Raymond) onları Trablus'u almak için yardıma çağırılmıştı. Onun bu davetine cevaben gelmişlerdi. Kuşatmada ona katıldılar ancak birkaç gün süren bir çatışmadan sonra geri çekildiler."³¹⁴

Trablus'tan bir sonuç alamayan Raymond bu sefer yönünü Cübeyl'e çevirerek şehri kuşattı ve şiddetli hücum karşısında dayanamayan şehir Raymond'a teslim oldu.³¹⁵ Cenovalılar diğer şehirleri ele geçirdiklerinde iyi ganimet ve imtiyazlar elde etmişlerdi. Cübeyl'in alınmasında da büyük katkıları olduğu için şehrin üçte biri ganimet olarak kendilerine verilmişti.³¹⁶

Akka, Akdeniz'in en önemli liman şehirlerinden biriydi. Eski adı Ptolemais olmasına rağmen Frankler bu şehri Acre olarak adlandırmışlardı.³¹⁷ I. Baldwin bu liman şehrine çok önem vermekteydi.

---

³¹² Caffaro, s. 57; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 149; Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 84; Runciman, *a. g. e. c.* II, s. 47-49.

³¹³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 107; İbn Kalânisi, *a. g. e.*, s. 14.

³¹⁴ İbn Kalânisi, *a. g. e.*, s. 14.

³¹⁵ İbn Kalânisi, *a. g. e.*, s. 14; Caffaro, s. 57; İbnü'l-Esir, X, s. 302; Runciman, *a. g. e. c.* II, s. 49.

³¹⁶ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 605; İbnü'l-Esir, X, s. 302 vd.; Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 55.

³¹⁷ Feridun Emecen, "Akkâ", *TDVİA*, C. 2, İstanbul, 1989, s. 265.

Fulcherius Carnotensis “Bu şehir emniyetli surları arasında büyük gemilerin güvenle kalabileceği kadar geniş bir liman barındırdığından bizim için çok önemliydi”³¹⁸diyerek bu liman şehrinin Haçlılar için neden önemli olduğunu açıklamaktadır.

Limanın geniş ve güvenilir olması, güçlü surlarının ve şehirde iki limanın bulunması gibi nedenlerden dolayı bu şehir Haçlılar için büyük bir nimetti.³¹⁹ Ayrıca bu yıllarda korsanlık ve yağma olayları gittikçe çoğalmakta ve bu saldırılarda genellikle üs olarak Sur ve Akka limanları kullanılmaktaydı. Hristiyan ticaret gemilerine, hacı taşıyan ve asker taşıyan savaş gemilerine karadan ve denizden taciz ve taarruzlar düzenlenmekteydi.³²⁰ Bu yüzden Kral Baldwin bir an önce Akka’yı almak için Nisan 1103 yılında İngiliz gemilerinin yardımını alarak burayı kuşattı. Bütün taarruzlara rağmen şehir dayanmaktaydı. Bu sırada Sayda ve Sur şehrinde Fatımi donanmasına ait büyük bir yük gemisi ve 12 Galerinden oluşan gemiler Akka’ya vardı. Bu durum karşısında I. Baldwin kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı.³²¹

Ancak İbnü’l-Esir bu kuşatmayı kontun yaptığını söylemektedir: “Kont H. 495 yılı Cemaziyülâhir ayında (Mart-Nisan 1102) da Akkâ şehri önlerinde karargâh kurup halkını sıkıştırdı. Şehri neredeyse zapt edecekti. Önüne mancınıklar ve burçlar kurdu, denizde de on altı parça gemisi vardı. Diğer sahil şehirlerinden toplanan Müslümanlar Haçlıların kurduğu mancınıklar ve burçların yanına varıp onları ateşe verdiler, aynı şekilde gemilerini de yaktılar bu öylesine güzel bir zafer ve yardımdı ki, Allah Taâlâ onunla kâfirleri zelil etti.”³²² Yalnız burada İbnü’l-Esir’in verdiği tarihin diğer Latin kaynaklarından bir yıl daha öncesine tekabül ettiği görülmektedir.

Baldwin bu kuşatmadan başarısız ayrılmasına rağmen şehrin dışında bulunan tarım arazilerini ve bulduğu her yeri yağmalamıştı.³²³ Willermus Tyrensis bu yağma hakkında şunları aktarmaktadır: “Kral bu şehrin önüne doğru ordusu ile

³¹⁸ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 158.

³¹⁹ Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 126.

³²⁰ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 600 vd.; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 72; Mustafa Yıldırım, *XI-XII Yüzyıllarda Akka Şehri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2020, s. 65.

³²¹ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 600; Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 105 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 157; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 72; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 100; Mustafa Yıldırım, *a. g. t.*, s. 65; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 126 vd.

³²² İbnü’l-Esir, *X*, s. 282.

³²³ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 105 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 157.

ilerlediğinde, deniz gücü olmadığından şehrin zaptı için çok fazla şey yapamadı. Ancak meyve bahçelerini tahrip etti, bazı insanları öldürdü ve kuşatmayı kaldırdıktan sonra zengin ganimetle şehrin dışında bulunduğu büyük ve küçük hayvanlarla ülkesine döndü”.³²⁴

Bütün çabalarına rağmen İngiliz gemilerinin yetersizliği ve gelen Fatımi donanmasına ait gemilerin şehre yardıma gelmeleri neticesinde başarısız olsa da Kral I. Baudoin’ın Akka’dan vazgeçmeye niyeti yoktu. 1104 yılı beklediği fırsatın geldiğini gösteren bir yıl oldu. Cübeyl kalesini alan Cenovalılar 1104 Mayıs’ında Hayfa limanına demirlemişlerdi.³²⁵ Cenova donanmasının gelmesi I. Baldwin’in beklediği fırsattı. Elçiler göndererek hemen Cenovalılarla bir anlaşma yapmış ve Akka’yı kuşatmak için harekete geçmişlerdi.³²⁶

Yapılan anlaşma Willermus Tyrensis’in kaydına göre şöyledir: “Gelen gemilerden limanda alınan gümrük vergilerinin ve gelirlerinin daima üçte bir kısmının ayrıca kentteki bir kilisenin ve kentin dörtte birinde hükmetme yetkisinin verilmesi şartıyla adı geçen kendin zaptında gayret göstermek istiyorlardı. Bu koşullar kralın ve prenslerin hoşuna gitti, her iki tarafta söz verdi ve şartlar yazılı belge haline getirildi.”³²⁷

Willermus Tyrensis bu yazılı belgeden bahsettiğine göre bu yazılı belgeyi görmüş olma ihtimali de bulunmaktadır. Bütün anlaşmalar yapıldıktan sonra 6 Mayıs 1104 tarihinde Akka karadan ve denizden gelen 70 gemilik bir donanma ile abluka altına alındı.³²⁸

Ancak gelen bu gemi sayılarında dönemin kaynakları arasında bazı ihtilaflar bulunmaktadır. Willermus Tyrensis “Ceneviz filosunun Suriye’ye Galeri olarak adlandırılan 70 gemi gelmişti”³²⁹ diyerek gemilerin galerinden oluştuğu ve sayılarının 70 olduğundan bahsetmektedir. Ancak İslam kaynaklarının önemli yazarlarından olan İbn Kalânisî bu sayının 90 parça kadırgadan oluştuğunu söy-

³²⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* s. 105 vd.

³²⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 158; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 606 vdd.; Runciman, *a. g. e. c.* II, s. 72.

³²⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108; Mike Carr, “Between Byzantium, Egypt and the Holy Land The Italian Maritime Republics and the First Crusade” s. 80; Amy Suzanne Hollander, *The Historical Development of Genoa Square in Acre Israel from the Seventh Century to the Present Day*, University of Pennsylvania Masters Thesis, 1995, s. 13.

³²⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108.

³²⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 72; Murat Kaan Yıldız, *a. g. m.*, s. 112.

³²⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108.

lemektedir.³³⁰ Caffaro Suriye'ye doğru harekete geçmiş olan gemi sayısını 40 olarak vermektedir.³³¹ Albertus Aquensis ise bu donanmanın Cenova ve Pisa donanmasına ait olan gemilerden oluştuğunu³³² bizlere aktarmaktadır. Albertus'un aktardığı bu bilgi donanmada ki gemi sayılarının neden arttığına kaynağını göstermektedir. Anlaşılan Cenovalılar Hayfa'ya geldikten sonra burada bulunan bazı Pisa gemileriyle birleşmiştir. Böylece Akka'yı kuşatan donanmanın sadece Cenovalılardan oluşmadığı ortaya çıkmaktadır. Fulcherius ise gemi sayısı hakkında bilgi vermez, ancak gemilerin şekli hakkında "Cenevizliler de sivri madeni burunlu gemilerinden oluşan donanmasıyla buraya geldiler"³³³ diyerek bu gemilerin fiziki şekli hakkında bilgi vermektedir.

Bu dönemde Akka Valisi Fatımilere tabi olan Zahirüddeve el Cüyüşü idi.³³⁴ Zahirüddeve bütün saldırılara rağmen şehri savunmayı bırakmamaktaydı. Ancak Haçlılara ait mancınıklar büyük taşlarla surları dövmekteydi. Denizden de Cenova donanması saldırmaktaydı. Zahirüddeve'nin tek umudu Fatımilerden yardım gelmesiydi, ancak beklediği yardım bir türlü gelmedi. İki taraftan sıkışan halk ancak 20 gün dayanabildi ve 20 günün sonunda kaleyi bazı şartlar karşılığında 26 Mayıs 1104 Krala teslim etmeyi kabul ettiler.³³⁵

Şehir alındıktan sonra Cenevizliler kralın haberi olmadan anlaşmayı bozarak şehir halkını öldürmüş ve mallarına el koymuşlardı. Bu durum I. Baldwin'i çok kızdırmış Patrik Evremar'ın araya girmesiyle ortalık ancak yatıştırılmıştı.³³⁶ Cenevizlilerin bu tutumu kral ile sorun yaşamalarına neden olmuştu. Ancak kale alındıktan sonra kendilerine düşen ganimeti fazlasıyla almışlardı. Willermus Tyrensis Cenevizlilerin kuşatmada ki yardımlarından dolayı kendilerine mülklerin verildiğini söyler.³³⁷ Şehir ele geçirildikten sonra hemen krallığın baş limanı ya-

---

³³⁰ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 15.

³³¹ Caffaro, s. 57.

³³² Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz: Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 600 vd.

³³³ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 158; Karş.

³³⁴ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 15; İbnü'l-Esir, X, s. 302; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 128.

³³⁵ Caffaro, s. 57; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 158 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.* II, s. 108 vd.; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s.15; İbnü'l-Esir, X, s. 302; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 72; Feridun Emeçen, *a. g. m.*, s. 266; Mustafa Yıldırım, *a.g.t.*, s. 65-66; Michel Balard, *a. g. e.*, s. 514; Elif Ünal, *a.g.t.*, s. 57; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 71.

³³⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 159; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 606 vdd.; Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 73; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 102.

³³⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 109.

pıldı.³³⁸ Baş liman yapılmasının nedeni büyük gemilerin dahi rahatlıkla girebildiği iki limanın bulunması olmalı. Ayrıca ticari canlılığın korunması yanında Haçlıların rahatlıkla artık gemilerinin burada demirleyebilme olanaklarının güçlü olmasıydı. Willermus “Şimdi Haçlıların ilk kez denizden krallığa serbestçe gidebilecekleri bir limanları oldu ve sahil düşmandan birazcık olsun temizlendi”³³⁹ diyerek limanın alınmasının Haçlılara verdiği rahatlığı ifade etmektedir. Bu kuşatmada Cenova ve Pisa’lılara ait donanmaların çok büyük katkıları olmuş ve şehrin alınmasını sağlamışlardı. Başarılı bir seferden sonra Caffaro’nun dediği gibi Cenova donanmalarının 4 yıllık görev süreleri dolmuş ve 1105 yılında Cenova’ya dönmüşlerdir.³⁴⁰

3.5. 1107 Yılında Bohemund’un Batıya Gidip Kuvvetli Bir Haçlı Ordusu Toplayıp Bizans’a Sefer Düzenlemesi ve Tankred’in Doğu’da İmparatora Ait Bazı Şehirleri Ele Geçirmesi

Bohemund 1104 yılında Musul Emiri Çökürmüş ile Artukoğlu Sökmen’e yenildikten sonra Antakya’ya geri dönmüştü.³⁴¹ Bu sırada Bizans donanması Lazkiye limanını ve Antakya’ya bağlı muhtelif bölgeleri kontrol altına almak için bir donanma ile Lazkiye limanına gelmişti. Bu durum Bohemund’u Bizanslılarla ve Türklerle aynı anda savaşmak zorunda bırakmıştı. Bohemund bu iki güçle aynı anda savaşamayacağını biliyordu.³⁴² Bu yüzden Antakya’da bir müddet kaldıktan sonra Avrupa’ya gidip yeni bir ordu toplayarak Bizanslılar ve Türklerle savaşmayı planlıyordu. Planlarını yerine getirmek için 1104 yılının son aylarında Patrik Daimbert ile Süveydiye limanından 13 gemiyle yelken açarak İtalya’ya doğru hareket ettikten sonra 1105 yılının Ocak ayında Apulia’da karaya çıktı.³⁴³ İtalya’ya vardıktan ve önce Papa Paskalis ile görüştüğünden sonra 1106’da Fransa’ya geçerek buralarda imparatora karşı adam toplamaya başladı. Anna Komnena Bohe-

³³⁸ Runciman, *a. g. e. c. II*, s. 73.

³³⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 109.

³⁴⁰ Caffaro, s. 57.

³⁴¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e. II*, s. 110 vd.; Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi*, s. 164 vdd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 160 vd.; İbn Kesir, *El Bidâye ve’n Nihâye*, XII, s. 316; İbnü’l-Esir, X, s. 484 vd.; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, s. 91 vd.; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 142.

³⁴² Ebru Altan “Bizans’a Karşı İlk Haçlı Seferi Girişimi ve 1108 Devol Anlaşması”, *Osmanlı’nın İzinde Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı*, Ed. Adem Koçal-Zeynep Berktaş, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 110.

³⁴³ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 159; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 338-340; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 112; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 151; Ebru Altan, “Devol”, s. 110; Georgios Theotokis, “Bohemond of Taranto’s 1107-8 Campaign in Byzantine Illyria – can it be viewed as a Crusade?”, *Rosetta*, 2012, S. 11, s. 73.

mund'un İmparator Alexsios'a karşı adam toplamak için yaptığı propagandaları eserinde şöyle nakletmektedir: "Bu kişi her ülkeyi, her kenti dolaşır dinsiz, ve Hristiyan düşmanı diye nitelediği imparatora karşı güçlü bir kampanya yürütmekteydi."³⁴⁴

Bu propagandalar işe yaramış ve Avrupa'nın muhtelif yerlerinde birçok asker Bohemund'un sancağı altında toplanmaya başlamıştı. İmparator Aleksios bunu duyar duymaz ilk yaptığı icraat İtalya'nın Pisa, Cenova ve Venedik gibi denizci devletçiklerine mektuplar ve elçiler göndererek bu devletlerin Bohemund ile ittifak etmelerini engellemek olmuştur.³⁴⁵ İmparatorun bu stratejisi çok mantıklıydı, böylece Bohemund'un daha güçlenmesini engelleyerek donanma gücünü de azaltmış oldu. İmparator savaşın yakın olduğunu ve bu yüzden donanma ve asker gücüne ihtiyacı bulunduğunu biliyordu. Doğuda bulunan ve Lazkiye'de olan Kantakuzenos ile Çukurova'da bulunan Monastras'ı derhal Draç taraflarına yolladı.³⁴⁶ Bizans donanmasının çekilmesi Tankred için büyük bir fırsat oldu. Bu tedbirleri alan imparator daha çok gemiye ihtiyacı olduğunu biliyordu. Bundan dolayı imparator bütün kıyı şehirlerinde donanma yapımına başlanmasını istemekteydi.

Anna Komnena'nın aktardığı şu bilgilerden, bazı kişilerin donanma yapımına sıcak bakmadığını öğrenmekteyiz: "İmparator aynı sırada Kyklad adalarına, Asya'nın ve keza Avrupa'nın kıyı kentlerine bir donanma hazır etmelerini buyurdu. Birçoğu Bohemund'un henüz denizden geçişe kalkışacak durumu olmadığını bahane ederek bu yapım işine karşı çıktılarsa da onlara kulak asmadı".³⁴⁷ İmparatorun gemi yapma ısrarı çok yerli yerinde bir karar olmuştu. İmparator gibi Bohemund da İtalya'da sefer hazırlıklarını yapmakta ve Bari limanında büyük bir ordu hazırlamaktaydı.³⁴⁸

1107 Ekim ayının başında bütün hazırlıklarını bitiren Bohemund Birindisi limanına gelerek 9 Ekim 1107 tarihinde 12 tek dizili kürekli korsan gemisi, büyük

---

³⁴⁴ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 345; Georgios Theotokis, *a. g. m.*, s. 74; Runciman, *a. g. e.* II, s. 39 vd.

³⁴⁵ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 345.

³⁴⁶ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 347; Runciman, *a. g. e.* II, s. 44.

³⁴⁷ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 353.

³⁴⁸ Fulcherius Carnotensis, *a. g. e.*, s. 173 (Bohemond'un ordu sayısını 5.000 şövalye ve 60.000 yaya), Willermus Tyrensis, *a. g. e.* II, s. 127 (40.000 yaya 5.000 şövalye)'den oluştuğunu aktarmaktadır. Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği*, s. 127.

yük gemileri ve çok kalabalık bir ordu ile Adriyatik denizine açılarak Avlona'da karaya çıktı.³⁴⁹

Anna Komnena Bohemund'un Adriyatik'ten geçen ordusunu şöyle tarif etmiştir: "Bohemund hepsi de pek çok kürekçisi olan tek dizi kürekli 12 korsan gemisini çevresine almıştı; bu gemiler küreklerinin hiç durmamacasına suya vurmasıyla yankılanan bir gümbürtü çıkarıyorlardı. Bu gemilerin çevresinde de, her iki yanda onun yük gemileri vardı. Bunlar içinde savaş filosunu çevrelemiş bulunduğu bir çember düzeyindeydiler. Bir gözlem evinden incelenmiş olsaydı uzaktan görünüşe bakarak denebilirdi ki bu savaş seferi yüzün bir kent misali ilerlemekteydi. Deniz dalgasız, sadece ulaşım gemilerinin yelkenlerini şişiriyordu. Bu arada onların rüzgar gücüyle denizden yol almalarına yetiyordu ve bu arada kürekli savaş gemileri yelkenli ulaştırma gemileriyle yan yana gidiyor ve çıkardıkları gümbürtü, ta Adriyatik denizinin orta yerinde, her iki kıyıda duyuluyordu. Böylece Bohemund'un Barbar donanması dehşete düşürücü görüntüsü vardı".³⁵⁰

Anna'nın verdiği bu bilgiler aynı zamanda Bohemund'un donanması hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Bu donanmada savaş gemilerinin yanı sıra büyük yük gemiler de bulunmaktaydı. Bu yük gemileriyle asker, silahlar, atlar, kuşatma için gerekli malzemeler ve ordu için iâşe taşımış olmalıdır.

İmparator Aleksios, Bohemund Adriyatik'ten geçerken ona mani olması için İsaakios Kontostephanos'u görevlendirmiştir. Ancak İsaakios görevini ihmal etmiş, Bohemund'u durduramamıştı. Landulf ise Bohemund'un donanmasının büyüklüğünü gördükten sonra onunla tek başına baş edemeyeceğini anlayarak Avlonya'dan uzaklaşarak olayları takip etmiştir.³⁵¹ Landulf'un çekilmesiyle Bohemund'un denizde önü iyice açılmıştır, Böylece herhangi bir güçle karşılaşmadan Avlonya'ya vardı. Anna, Bohemund'un karaya çıkan ordularının birçok millettten oluştuğunu, bunların Frank, Kelt ve daha birçok millettten askerinin kıyıya çıktığını ve önlerine gelen her şeyi talan ettiklerini söylemiştir.³⁵² Ordericus Vitalis de bu ordunun diğer ülkelerden birkaç şövalye de bulunduğunu ve bunların tek arzuladıklarının imparatora karşı savaşmak olduğunu söyleyerek Anna'yı desteklemiş-

³⁴⁹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 364; Ordericus Vitalis, III, s. 388; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 40; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği*, s. 127; Ebru Altan, "Devol", s. 111; Umut Başat, *a. g. e.*, s. 159.

³⁵⁰ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 364.

³⁵¹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 361-364.

³⁵² Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 364.

tir.³⁵³ İmparator Aleksios da I. Kılıç Arslan'dan Bohemund'a karşı savaşmak için asker istemiş, bu isteğini kabul eden Kılıç Arslan Türklerden oluşan bir birlik yardımı göndermiştir.³⁵⁴ Bohemund, tüm gemilerde bulunan yüklerini boşalttıktan sonra bu büyük gemileri ateşe verdi.³⁵⁵ Bunun nedeni askerlerini savaşmaktan başka çare bırakmak istememesindedir. Bohemund, mancınıklar ve kuşatma aletleriyle şehri kuşattı. Bu sırada imparator bölgeye geldi.³⁵⁶ Aleksios, derhal Kontostephanos'a Lombardia'dan gelecek olan bütün yardımları engellemesini istedi. Kontostephanos gelen bütün emirlere rağmen görevini ihmal ediyordu. Bu durumu fark eden Landulf imparatora durumu izah eden bir mektup yazdı. Bu sırada Bohemund'a Lombardia'dan gelen bir yardım gemisi Draç'a ulaşınca İmparator mektubu ciddiye alarak Kontostephanos'a tehditkâr bir mektup yazmış, bu mektupta donanmanın duruş şeklini dahi tarif etmiştir.³⁵⁷ Bu mektup işe yaramış, Lombardia'dan iaşe taşıyan gemileri ele geçirip ateşe vermesine rağmen İmparator işini şansa bırakmak istemeyip Kontostephanos yerine Marianos'u donanmanın başına getirmişti. Marianos şans eseri yoldayken Bohemund'a katılmak için Lombardia'dan asker ve iaşe taşıyan gemilere rastlamış, hemen bunlara saldırarak imha etmiştir. Venedik Doge'si Ordelafo Faliero, İmparatorun yardımına bir filo gönderdi.³⁵⁸ Böylece bütün deniz yolu kapatılarak Bohemund hem donanma tarafından hem de İmparatorun kara ordusu tarafından kuşatılmıştır.³⁵⁹ Bohemund'un ordusunun hastalıklar, ciddi şekilde iaşe sıkıntısı ve İmparator'un askeri hilelerinden dolayı durumları gittikçe kötüleşmeye başladı.³⁶⁰ Ordusunu kaybetmeye başlayan Bohemund, kaybedeceğini anlayınca İmparator ile 1108 yılında Devol anlaşmasını imzalamak zorunda kaldı.³⁶¹

---

³⁵³ Ordericus Vitalis, III, s. 388.

³⁵⁴ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 28; İbnü'l-Esir, X, s. 341 vd.; John Julius Norwich, *a. g. e.*, s. 67.

³⁵⁵ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 375.

³⁵⁶ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 376; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 41.

³⁵⁷ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 387-389; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği*, s. 130.

³⁵⁸ Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 62.

³⁵⁹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 388; John Julius Norwich, *a. g. e.*, s. 67; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 41; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği*, s. 131

³⁶⁰ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 379-388; Ordericus Vitalis, III, s. 389; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 41.

³⁶¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 127; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 174; Ordericus Vitalis, III, s. 387-390; Thomas S. Asbridge, "The Creation of the Principality of Antioch 1098-1130", *The Boydell Press, Woodbridge 2000*, s. 267 vd.; Ahmet Enes Karakaya, *Orta Doğu'da Bizans İmparatorluğu- Haçlı İlişkileri (1099-1131)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 147; Devol anlaşmasının bütün maddeleri hakkında detaylı bilgi için bkz: Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 391-407.

Bohemund, Papa Paskalis'in de bizzat desteğini alarak hazırladığı büyük bir donanma ve ordu ile Bizans üzerine yürüdüğü bu sefer sonucunda tam bir hayal kırıklığına uğradı. Özellikle donanması Avlonya'da karaya çıktıktan sonra gemileri yakması onu daha sonra zor duruma sokmuştur. Runciman "Bizans'la bundan önceki savaşlarda da olduğu gibi bu seferde de donanmasızlığı onu mahvetti" diyerek Bohemund'un stratejik bir hata yaptığını göstermiştir.³⁶² Barış imzalandıktan sonra Bohemund, Otranto limanına, ordudan geri kalanlar ise Kudüs'e doğru harekete geçti.³⁶³

İmparatorun donanmasının Batı'da olmasından yararlanan Tankred, Ceyhan nehrinin üstünden Misis kalesini zapt etmek için harekete geçti. Bu hareket için Pisalılara ait gemilerin desteğini alarak şehrin üzerine yürüdü. Ordusunu denizden ve karadan ilerlemek şartıyla ikiye ayırdı. Ceyhan nehri üzerinden 3 kürekli Trirem savaş gemisi ilerleyerek şehri kuşattı. Nehirden ve karadan baskı altında kalan şehir kısa sürede şehri Tankred'e teslim etti. Tankred buradan yönünü Lazkiye'ye çevirdi. Pisalılarla Antakya'da bir cadde, Lazkiye'de bir mahalle, bir kilise ve büyük bir depo karşılığında anlaşarak Lazkiye'yi kuşatmak için desteğini aldı. Karadan ve denizden şehri kuşatarak 1108 yılının ilkbaharında şehri teslim aldı.³⁶⁴ Lazkiye'nin Tankred tarafından alınması ile Antakya Haçlı kontluğu önemli bir liman şehrine sahip olmuştu.

3.6. Raymond de St Gilles'in Oğlu Bertrand'ın Donanma ile 1109'da Doğu'ya Gelmesi ve Trablus'u Bu Donanmanın Yardımıyla Ele Geçirmesi

Toulouse Kontu Raymond, Cenova donanmasının yardımını alarak daha önce Trablus'u kuşatmış ama almaya başaramamıştır. Trablus'u alamayan Raymond, buradan yönünü Cübeyl'e çevirerek Cenova donanması ile şehri karadan ve denizden kuşatarak ele geçirmiştir. Ancak Raymond'un asıl hedefi Trablus olduğu için geri dönüp şehri kuşatma altına aldıktan sonra burada Haçlılar Tepesi olarak anılan bir kule inşa etmiştir.³⁶⁵ Trablus'u uzun süre kuşatmış, ancak donanma desteği olmadığından bir türlü şehri ele geçirememiştir. Şehrin emiri Fahrülmülk İbn Ammar ticaret gemileri sayesinde iase yardımı almıştır. Bu yüzden

³⁶² Runciman, *a. g. e.*, II, s. 40 vd.

³⁶³ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 174; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 135.

³⁶⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 102; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 347-349; Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği*, s. 145-148.

³⁶⁵ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 510; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 107; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 329; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 49.

şehir korunaklı ve iâşeden arındırılmamıştı. Fahrülmülk, son bir hamle yaparak kuşatma kulesinin duvarlarını ateşe verdi. Bu saldırı sonucunda ağır yara alan Raymond'un 28 Şubat 1105 tarihinde ölmesinden sonra kuzeni Guillaume-Jourdain başa geçti ve kendisi uzun zaman Trablus'u kuşattı.³⁶⁶

Bu sıralarda Raymond'un oğlu Bertrand, babasının Avrupa'da bulunan topraklarına hükmediyordu. Ancak Trablus'ta doğan kardeşi Alfonso-Jourdain ve Raymond'un eşi Kontes Elvira'nın Fransa'ya gitmesi üzerine buradaki mevkiî sallanmış ve babasının doğuda bulunan topraklarının başına geçmek için hazırlıklara başlamıştır. Bertrand, Raymond'un gayrimeşru çocuğu olduğundan Toulouse soyluları Alfonso'yu vâliht olarak gördükleri için Bertrand'ın Fransa'da şansını çok azdı. Bu yüzden doğuya gelerek burada babasının topraklarını sahiplenmek istiyordu.³⁶⁷

Bertrand, 1108 yılının yazında Provence limanında 4000 kişiden oluşan atlı, yaya kuvvetlerinden müteşekkil küçük bir ordu ve 40 galeriden oluşan bir filoyla, eşi Helena ve oğlu Pons ile birlikte yola çıkıp, İtalya'nın bir şehri olan Pisa'ya indi.³⁶⁸

Ancak Bertrand, Albertus'un dediği gibi Pisa'ya değil Cenova'ya gitmiş, doğuda topraklarını genişletmek ve Trablus'u zapt etmek için Cenovalılardan donanma yardımı istemiş ve burada karşılıklı anlaşma sonucunda Cenovalıların yardımını aldıktan sonra 1108 yılının Sonbaharında doğuya yelken açmıştır. Donanma, Cenova'dan yelken açtıktan sonra ilk durakları İstanbul oldu.³⁶⁹

Albertus, "Cenevizliler, Kudüs'e gitmek için alınan karşılıklı güven ile güvence altına alınan seksen tanesi birbiriyle bağlantılı, tekneyle imparatora ait Amiroto'a³⁷⁰ geldi, burada yiyecek ve iâşe aldı. İmparatorun emri ile İstanbul'a gitti ve imparatora sadakat yemini etti"³⁷¹ demiştir. Albertus'un bu naklettiği bilgilere göre Bertrand, babası ile dost olan imparator ile dostluk kurarak onun des-

---

³⁶⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 175; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 119;19; Urfalı Mateos. s. 228; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 510; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 50; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 55; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 118.

³⁶⁷ Runciman, *a. g. e.*, II, s. 53; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 65 vd.

³⁶⁸ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 664; Timothy Venning, *a. g. e.*, s. 66.

³⁶⁹ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 664; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 53; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 66 vd.

³⁷⁰ Bizans'a ait bir liman şehri. Ancak hangi liman olduğunu tespit edemedim.

³⁷¹ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 664.

teğini alma niyetindeydi. Ancak Anna Komnena, Bertrand'ın imparatora İstanbul'da değil, elçiler vasıtası ile Trablus'ta sadakat yemini ettiğini söylemiştir.³⁷²

Önemli Haçlı tarihçilerinden olan Runciman, Bertrand'ın babasının dostu olan imparatoru ziyaret etmek için ilk önce İstanbul'a gitmek istediğini, ancak çıkan bir fırtına yüzünden donanmanın müşkül duruma düştüğünü, bundan dolayı Volo körfezine ait Almyro limanına demirlemek zorunda kaldığını, ayrıca burada hiçbir sıkıntı çıkarmadan iaşe temini yaptığını duyan imparatorun ona elçiler yoluyla İstanbul'a getirdiğini söylemiştir.³⁷³

Bertrand, İstanbul'da bütün ihtiyaçlarını giderdikten ve imparatorun bazı vaatler aldıktan sonra donanması ile Süveydiye limanına doğru yelken açtı. Bertrand, Süveydiye limanına ulaşmadan önce Tankred'e bir elçi göndermiş ve Süveydiye limanına doğru yola çıktığını bildirmiştir. Tankred limana doğru inmiş ve Bertrand'ı saygı ile karşılamıştır. Ancak Albertus'un naklettiğine bakılırsa Tankred, Bertrand'ın donanma ile gelişine çok sevinmiş ve bu donanmayı Bizans'a karşı kullanabileceğini düşünmüş olmalıydı. Bu nedenle Tankred, Bertrand'a müttefik olmayı teklif etmiş olsa da Bertrand önce Antakya'da babasının ele geçirmiş olduğu kuleyi istemiş, imparator ile yaptığı sadakat yemini nedeniyle imparator ile arasının bozulmasını istemediği için teklifi reddetmiştir. Bu durum iki Haçlı kontunun arasını açtı ve Tankred hemen donanması ile topraklarından ayrılmasını istedi. Ayrıca ordusuna herhangi bir iaşe teminini de engellemiştir.³⁷⁴ Bertrand, Süveydiye limanından ayrılmak zorunda kaldıktan sonra 1109 yılında kıyı şeridinden donanması ile önce babası Raymond tarafından alınan Tortosa'ya geçmiş, buradan da Mart ayı içerisinde Trablus limanına gelmiştir.³⁷⁵ Trablus'a vardığında miras hukukuyla buranın kendisine kaldığını savunarak babasının yerine naiblik yapan Guillaume-Jourdain ile mücadeleye girişti. Ancak Guillaume-Jourdain, Bertrand'ın donanmasından çekinmişti.³⁷⁶

Gerçekten de 40 gemiden oluşan bir filo ile yola çıkan Bertrand, Ceno-va'ya uğramış, burada güçlü bir donanma ve asker takviyesi alarak Trablus'a

---

³⁷² Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 418 vd.

³⁷³ Runciman, *a. g. e.*, II, s. 54.

³⁷⁴ Albertus Aquensis, *a. g. e.*, s.665-667; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 54; Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. s 68-69.

³⁷⁵ Albertus Aquensis, *a. g. e.*, s. 666; Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 68; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 54.

³⁷⁶ Runciman, *a. g. e.*, II, s. 55.

varmıştır. Ancak Kronik yazarlarının her biri bu gemi sayılarını farklı vermektedir.

Albertus Aquensis 40 gemi ile topraklarından ayrıldığını, ancak Cenova'ya uğrayarak buradan askeri yardım aldığını söylemesine rağmen Cenova'da kaç geminin katıldığını söylememektedir.³⁷⁷ Willermus Tyrensis ise, "Onunla birlikte gelen Ceneviz filosu, Ansaldos ve sarhoş kahraman Hugo adında iki asil Cenevizli komutasındaki 70 kadırgadan oluşuyordu" diyerek bu gemi sayısını 70 olarak vermiştir.³⁷⁸ Bir diğer önemli Haçlı yazarı olan Fulcherius Carnotensis de "Kudüs'ün zaptından on bir sene sonra, yani 1109 yılında Kont Raymond'un oğlu Bertrand, Cenevizlilerin yaklaşık 70 savaş gemisinden oluşan donanmasını da yanına alarak Trablus'a gitmiştir"³⁷⁹ diyerek Willermus ile aynı sayıyı vermiştir. Arap tarihçilerinden olan İbn Kalânisi ise Frenk ülkelerinden deniz yolu ile içi Frenk ve Cenovalılarla dolu 60 parça gemi³⁸⁰ ile geldiklerini söylerken; İbnü'l-Esir gemiler hakkında sayı vermeden Raymond St. Gilles komutasında Avrupa'dan içi asker, silah ve erzak dolu gemilerin Trablus'a demir attığını söylemiştir.³⁸¹ Cenovalı yazar Caffaro da Cenova'dan Bertrand'ın filosuna 60 geminin katıldığını söylemiştir.³⁸²

Haçlı kroniklerine baktığımızda hemen hemen filoda bulunan gemi sayılarını 70 olarak vermektedirler. Ancak Bertrand, 40 gemi ile yola çıktığından Caffaro'nun dediği gibi 60 gemi değil, 30 gemilik bir kuvvet kendisine katılmış olmalıdır. Bertrand'a, Cenova'dan katılan gemilerin sayısını bilmediğimizden kaç geminin bu filoda yer aldığı tam olarak bilinmemektedir.

Guillaume-Jourdain bu donanmanın büyüklüğünden dolayı Bertrand ile baş edemeyeceğini biliyordu ve 4 yıldır yönettiği toprakları ona bırakmak istemediği için Tankred'den yardım talep etti. Bertrand bunu duyunca o da Kudüs Kralı I. Baldwin'e bir elçi göndermiş ve kendisinden yardım istemişti.³⁸³ Bertrand'ın

---

³⁷⁷ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 664 vd.

³⁷⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 132 vd.

³⁷⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 175.

³⁸⁰ İbn Kalânisi, *a. g. e.*, s. 33.

³⁸¹ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 380.

³⁸² Caffaro, *a. g. e.*, s. 57.

³⁸³ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 666-668; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 175 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 132 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 55; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 68 vd.; Mike Paine, *Haçlı Seferleri*, Çev. Cumhur Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011, s. 43 vd.; Alan V. Murray, "Baldwin I of Jerusalem (d. 1118)", *The Crusades An*

elçisi Boudouin'e ulaştığında kralın istediği fırsat ayağına gelmişti. Kudüs kralı bu dönemde Sayda, Sur, Beyrut ve Askalan liman şehirlerini alıp bütün liman kentlerini kendine bağlamak istiyordu. Büyük bir filonun olduğunu duyunca bunu fırsata çevirmek istemiştir. Bundan dolayı 500 şövalye ve 500 yaya askeri ile Trablus'a yürüdü. Tankred de kendi askerleri ile Trablus önlerine gelmişti. Kral ve Tankred'in girişimleri sonucu iki kont barıştırıldı ve bütün Haçlı ordusu 1109 yılının Haziran ayında Trablus'u karadan ve denizden kuşattı. Bütün kuşatma aletleri ve mancınıklar ile beraber şehir hem denizden hem de karadan kuşatma altına alındı. Şehrin içindeki Müslüman garnizon bütün direnmelere rağmen gün geçtikçe zor duruma düşüyordu. Fatımilerden bekledikleri yardım gelmeyince Müslüman halk zor durumda kalmıştı. Tek çarenin teslim olmak olduğunu anlayan Şerefüddeve, Kral Boudouin'e gitmek isteyen halkın mallarına ve canlarına dokunulmaması, kalmak isteyenlerin ise vergi verme şartıyla Frank tebaasına girmeleri ve kendisine ait birliklerle Dımaşk'a gitmelerine izin vermeleri karşılığında şehri teslim edeceklerini bildirmiştir. Bu şartları makul bulan Boudouin, 12 Temmuz 1109 senesinde Trablus'u Müslümanlardan teslim alıp şehre girdi.³⁸⁴ Trablus Haçlıların eline geçmiş ve böylece önemli bütün sahil kentleri teker teker Haçlı hâkimiyetine girmiştir. Cenovalılar her zaman olduğu gibi üzerlerine düşeni yapmıştı. 70 gemilik bir donanma ile denizden kuşatılan şehir, deniz yolundan gelecek her türlü ikmal ve iâşe teminatlarını engellemişti. Ancak bir diğer neden Fatımilere ait iâşe filolarının gelmeyişi idi. Mısırlı donanma reislerinin birbirleri ile mücadeleleri nedeniyle yardım filoları Mısır'dan geç hareket etmişti. Trablus önlerine geldiklerinde ise Bertrand'ın Fransız ve Ceneviz donanmalarına ait gemileri onların yardımını engellemiştir.³⁸⁵

Baldwin anlaşmayı kabul ettikten sonra tuttuğu yerlerin yağmalanmasına müsaade etmedi. Ancak Cenovalılar, Akka'da yaptıklarının aynısını burada da yaptılar. Anlaşma gereği kimseye zarar verilmeyecekti. Bu anlaşmaya uymayan

---

EncyclopediA, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 133.

³⁸⁴ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 666-669; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 175-177; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 132-135; Caffaro, s. 57; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 33-36; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X s. 380 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 56 vd.; Birsal Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 71; *I. Ve II. Haçlı Seferleri Vekayinamesi*, Çev. Vedii İlmen, Yaba Yayınları, İstanbul 2005, s. 14; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 98 vd.; Altan Çetin, "Doğu Akdeniz'de Memlûk-Haçlı Mücadelesinde Trablus Şehri", *Türkiyat Mecmuası*, 2021, s. 188; Michel Balard, *a. g. e.*, s. 919; Urfalı Mateos. *a. g. e.*, s. 237.

³⁸⁵ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 380 vd.; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 33-36.

Cenovalılar şehre girmiş ve bütün evleri yağma ederek Müslümanları öldürmüştür.³⁸⁶

Fucherus Carnotensis, “Kralın çevresindekiler bu anlaşmaya uymalarına rağmen Cenevizliler ipler ve merdivenlerle surlara tırmanıp şehre girmiş ve gördükleri bütün Müslümanları öldürmüşlerdi”³⁸⁷ diyerek kralın haberi olmadan bu baskını yaptıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu yağma sonucunda en büyük kayıp İbn Ammar Kütüphanesi’nin yok olmasıydı.³⁸⁸

Cenovalılar katıldıkları her kuşatmada yaptıkları anlaşmaların aynısını burada da uygulamıştır. Şehrin üçte biri başta olmak üzere, bir kale ve Cübeyl şehrinin üçte ikisini kendilerine almıştır.³⁸⁹ Willermus’un naklettiklerine göre Trablus kuşatmasında bulunan Cenovalılar Cübeyl şehrini kuşatmışlar ve burayı ele geçirmişlerdir. Bunun mükâfatı olarak burası Hugo’ya bırakılmıştır.³⁹⁰

Trablus’tan bütün haklarını alan Cenovalılar gibi Kral I. Baldwin’de kendi hakkını almış, Sayda ve Beyrut limanını almak için Bertrand ve Cenovalılarla anlaşmıştır. Bertrand ise Trablus kontu olmuş ve böylece güçlü Haçlı kontluklarından biri kurulmuştur.³⁹¹

3.7. Bertrand ve I. Baldwin’in Donanmanın Yardımı ile Beyrut’u Karadan ve Denizden Kuşatarak Zapt Etmesi

Beyrut liman şehri Akdeniz’in en eski şehirlerinden olup M.Ö. 2000 yılına dayanan bir tarihi bulunmaktaydı.³⁹² Tarihî bakımdan çok zengin olan kent, aynı zamanda ticaretin merkez limanlarından.³⁹³ Beyrut bu yüzden çok önemli bir liman şehriydi.

³⁸⁶ İbnü’l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 381; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 36; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 135.

³⁸⁷ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 177.

³⁸⁸ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 34; Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 72; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 57.

³⁸⁹ ; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 132 vd.; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 34; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 57.

³⁹⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 131 vd.; Bu konu hakkında İbnü’l-Esir’de de Willermus ile yakın bilgiler verilmektedir. İbnü’l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 381.

³⁹¹ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 34; Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, s. 72. Runciman, *a. g. e.*, II, s. 57.

³⁹² Davut Dursun, “Beyrut”, *TDVİA*, c. 6, İstanbul 1992, s. 81.

³⁹³ Zeynep güngörmez, *a.g.d.t.*, s. 87.

Kudüs Kralı I. Baldwin, Kudüs'e yakın bütün liman şehirlerini zapt ederek güvenliği sağlamak istiyordu, bu nedenle Trablus şehrinin kuşatmasına katılan Cenovalılar ile anlaşmıştı.³⁹⁴ Fulcherius Carnotensis, "1110 yılının Şubat ayında, ülke kış yağmurlarına teslim olduğunda Kral Baldwin Beyrut şehrini kuşatmak için yola koyulmuştu. Trablus Kontu Bertrand da onun yardımına geldi"³⁹⁵ diyerek bu tarihte Beyrut üzerine sefere çıktıklarından bahsetmiştir.

Willermus Tyrensis, "Hristiyan halktan topladığı savaşçıları bir araya getirip Beyrut kentini kuşattı. Krallıkta kışlamış bazı gemileri de yardımcı olmaları için çağırdı, çünkü Beyrut, Fenike bölgesinde başkent Sur'a bağlı Cübeyl ile Sayda arasında bulunan bir liman şehriydi"³⁹⁶ diyerek donanmanın neden kuşatmada yer aldığını belirtmiştir. Krallıkta kışı geçirmiş olan gemiler, Trablus kuşatmasına katılmış Frank ve Cenova filolarından oluşmuştur. Şehrin önüne geldiklerinde şehir karadan ve denizden abluka altına alındı. Ancak şehir güçlü surlara sahip olduğundan bir türlü kale alınamıyordu. Kuşatma kuleleri ve mancınıklar olmadan şehri teslim almalarının olanaksız olduğunu anlayınca şehre yakın bir ormandan kuşatma aletleri yapmak için tahta ve malzeme toplamışlardır. Willermus Tyrensis, "Kasabanın yakınında bir ladin ormanı da vardı. Bu orman kuşatmalara merdivenler ve mancınıklar için bol miktarda ahşap sağlama imkânı veriyordu. Böylece kuşatma sırasında ahşap kuleleri, mancınıklar ve kuşatma sırasında ihtiyaç duydukları her şeyi inşa ettiler ve kenti kesintisiz bir şekilde kuşattılar"³⁹⁷ diyerek ihtiyaçlarını ormanlardan sağladıklarını belirtmiştir. Beyrut orman bakımından zengin bir bölgeydi. El-Ömerî, "Deniz sahilinde bulunan Beyrut bölgesinde taştan surlar ve içinde demir madeni olan bir dağ yer almaktadır. İnsanların su ihtiyacını kuyulardan karşıladığı bu yerde çam ağaçlarından oluşan bir orman bulunmaktadır. İnsanların su ihtiyacını karşıladığı bir diğer yöntem ise denizden gelen bir kanaldır"³⁹⁸ diyerek Willermus'un aktardığı bilgilerin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir. Bu ormanda kuşatma aletlerini tamamlayan Haçlılar, karadan ve denizden taarruza devam etmiştir. İbn Kalânîsî kuşatma altındaki şehre yardım için 19 parçadan oluşan bir Mısır filosunun Beyrut'a geldiğini ve Franklere ait birkaç gemiyi

³⁹⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 134.

³⁹⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 177.

³⁹⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 141.

³⁹⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 142.

³⁹⁸ Şehâbeddin Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlikü'l-Ebsâr fi-Memâlikü'l-Emsâr (Devlet-i Memâlikü'l-Ûlâ Kısmı/1301-1349), Tercüme ve Tahlihi*, terc, Hatice Güler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 200.

ele geçirerek Beyrut surlarının içine girdiğini söylemektedir.³⁹⁹ Şehre giren Mısır filosu halkın moralini yükseltmişti. Ancak Haçlı donanmaları kuşatmayı iyice sıkılaştırarak denizden gelecek olan bütün yardımların önüne geçmeyi başarmıştır.⁴⁰⁰ Fulcherius Carnotensis, “Gemilerimiz, düşmana yardım için toplanan gemilerce limanda abluka altına alındıktan sonra Haçlılarımız ahşap kuşatma kulelerini surlara dayayıp şehre hücumla geçtiler”⁴⁰¹ diyerek Mısır filosunun Haçlı donanmaları tarafından limanda ablukaya alındığını belirtmektedir.

İbn Kalânisî, zor duruma düşen kralın Süveydiye limanında bekleyen Cenova gemilerinden yardım istediğini, 40 parçadan oluşan ek bir donanmanın Beyrut’a geldiğini, şehri karadan ve denizden iyice sıkıştırdığını söylemektedir.⁴⁰² Ancak bu bilgi Haçlı kroniklerinde geçmemektedir. Cenovalılar kuşatmaya sonradan dâhil olmamıştır.

Caffaro, 22 gemiden oluşan bir filo ile Beyrut kuşatmasına katıldıklarından bahsetmiştir.⁴⁰³

Bütün sahil Cenova ve Bertrand’ın Frank donanması tarafından abluka altına alındıktan sonra şehrin ikmal yolları tamamen kesilmişti. Mancınıklar ve kuşatma kulelerinin yardımı ile Haçlılar Beyrut’u 75 gün, yani, iki buçuk ay süren kuşatmadan sonra 13 Mayıs 1110 tarihinde zapt ettiler.⁴⁰⁴ Beyrut şehrinde bulunan bütün Müslümanlar Haçlılar tarafından öldürülmüş, mallarına el konulmuştu. Fatimi filosunun komutanı da bu kuşatmada Müslümanlarla beraber savaşırken öldü. Şehrin savunucusu ve valisi katliamdan önce küçük bir birlik ile şehirden ayrıldığı için sağ kurtuldu.⁴⁰⁵ Böylece Beyrut limanı Haçlıların eline geçmiş oldu.

3.8. Kudüs Kralı I. Baldwin’in Norveç ve Venedik Donanmalarının Yardımı İle Sayda Liman Şehrini Zapt Etmesi

Kudüs Kralı I. Baldwin Beyrut limanını zapt ettikten sonra bütün deniz kıyı limanlarını ele geçirme planlarına devam etmiştir. Sayda, önemli bir Akdeniz

---

³⁹⁹ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 41.

⁴⁰⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 142.

⁴⁰¹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 178.

⁴⁰² İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 41

⁴⁰³ Caffaro, s. 58.

⁴⁰⁴ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 41; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 178; Willermus Tyrensis bu tarihi 27 Nisan 1111 olarak, hatalı bir şekilde vermektedir. *a. g. e.*, s. 142; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 670; Azimi Tarihi, s. 37; Caffaro, s. 58; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76; Davut Dursun, “Beyrut”, s. 81.

⁴⁰⁵ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 41.

liman kentlerinden biridir. Stratejik açıdan önemli ve ticari hacmi yüksek olan bu şehir Fenikeliler tarafından kurulup Sidon adı verilmişti.⁴⁰⁶ Ortaçağ'ın en önemli şehirlerinden olup verimli toprakları, köyleri ve büyük çarşıları sayesinde kendi döneminin en zengin şehirleri arasında yerini almıştır.⁴⁰⁷

El-Ömeri, "Taştan surları vardır, burada birçok ağaç ve nehir vardır. İnsanları su ihtiyacını denizden gelen bir kanaldan karşılamaktadır. Kuzey doğu bölgeleri dört adettir: Hıms, Kâre, Selemiye bölgeleri ve Tedmûr bölgesi. Tedmur Şam- lı ve Iraklı bir şehirdir zira yolu her ikisine de bağlanmaktadır. Bahçeleri, faydalı ticarethaneleri ve güzel insanları vardır"⁴⁰⁸ diyerek Sayda şehrinin çok verimli olduğunu ve stratejik bir konuma sahip bulunduğunu belirtmektedir.

Kudüs Kralı I. Baldwin, Sayda'nın konumu ve şehrin verimliliğini bildiği için bu şehrin zaptına çok önem gösteriyordu. Bu yüzden şehri ilk olarak 1106 yılının İlkbaharında, Flaman, Danimarkalı, İngiliz ve hac için Kudüs'e gelen birliklerle kuşattı. Ancak kuşatmanın uzaması ve Sayda valisinin yüklü miktarda para teklif etmesiyle kuşatmayı kaldırdı. Kuşatmanın kaldırılmasından sonra yelkenli ve kürekli bu gemiler memleketlerine geri dönmüşlerdir.⁴⁰⁹

I. Baldwin bu kuşatmada başarısız olsa da ihtiyacı olan parayı Sayda valisinden almıştı. Ancak bu gemiler hakkında kaynaklarda detaylı bilgi verilmediği için Albertus Aquensis'in kuşatma hakkında aktardığı kadar bilgi sahibi olmaktayız.

Baldwin Sayda'yı ilk kuşatmada ele geçiremediği 1108 yılının Ağustos ayında, İtalyan şehirlerinden Kudüs'e gelen muhtelif filoları toplayarak bir donanma oluşturdu ve Sayda limanına ilerleyerek şehri kuşattı.⁴¹⁰ Ancak Baldwin beklemediği bir anda güçlü bir Mısır Fatımi donanması bölgeye gelmişti. İbn Kalânîsî, "Baldwin ordusuyla Sayda limanına yürüdü. Karadan ve denizden şehri kuşattıktan sonra ahşap kuleler inşa ettiler, bu sırada güçlü bir mısır donanması geldi. Hem Cenovalı hem de kara ordusuna galip geldi"⁴¹¹ diyerek bu gemilerin

---

⁴⁰⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Cengiz Tomar, "Sayda", *TDVİA*, İstanbul 2009, C. 36, s. 207.

⁴⁰⁷ Zeynep güngörmez, *a.g.d.t.*, s. 96.

⁴⁰⁸ Şehâbeddin Fazlullah el-Ömerî, *a. g. e.*, s. 63.

⁴⁰⁹ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 632-634; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 75; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 120-122.

⁴¹⁰ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 32; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 635-655

⁴¹¹ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 32.

Cenovalılara ait olduğunu belirtmektedir. Fatımi filolarının gelişi ile I. Baldwin zor duruma düşmüş ve ilk kuşatmada olduğu gibi ikinci Sayda kuşatması da başarısızlıkla neticelenmişti.

Sayda'nın zapt edilmesi için çok güçlü ve savaş yeteneği yüksek bir donanmaya ihtiyaç duyulmuştu. I. Baldwin bu fırsatı Beyrut'un zaptından sonra elde edebildi. Bu donanma deniz savaşı yetenekleri olan Norveçlilerin gelişi ile sağlanacaktı.

Norman Kralı Sigurd Jorsalfal komutasında bulunan 60 gemiden ve 5 bin mürettebattan oluşan bir Norveç donanması, 1107 yılında Bergen limanından yelken açarak harekete geçti.⁴¹² Sigurd Jorsalfal, Eystein ve Olaf Magnusson kardeşler 1103-1123 yıllarında birlikte Norveç kralı olmuş ve bu döneme Üç Kardeşler Krallığı denilmiştir.⁴¹³ Sigurd Jorsalfal, Norveç'te diğer iki kardeşi ile tahta geçmişti. Uzun boylu yakışıklı biriydi. Kudüs'e donanması ile gelen ilk kral unvanına sahip oldu. Kendisine Kudüs'e gittiği için Sigurd Jarusalemfarer de denilmiştir.⁴¹⁴ Sigurd 60 gemiden oluşan profesyonel savaşçı dolu gemileri ile Norveç'ten ayrıldıktan sonra ilk olarak İngiltere, 1108 yılında Valland (Galya)'ya, 1109 yılında da Galiçya'ya vardıldıktan sonra rotasını İspanya kıyılarına çevirdi. İspanya kıyılarından Cebelitarık Boğazı'na ulaştı. Cebelitarık'ı geçerek Akdeniz'e ulaşmayı başardı.⁴¹⁵ Snorri Sturlson'un aktardıklarına göre kral İspanya topraklarında zor durumda kalmış ve İspanya'dan geçerken Vikinglere ait bir donanmaya rastlamış, bu donanma ile denizde savaşmış ve savaşı kazanarak ganimet elde etmiştir.⁴¹⁶ Aslında Norveçliler de Vikinglerden sayılmaktaydı. Sigurd, İspanya'da çok zor durumda kalmış olmalıydı ki kendi ırktaşlarına saldırmıştı. Kralın geçtiği güzergâhları bakılacak olursa zor hava koşulları ve çetin bir deniz ile mücadele etmiş ve denizde birçok sıkıntı çekmiş olsa da Vikingler bu zor deniz yolculuklarına alışık denizci milletlerdendi. Sigurd, donanması ile önüne gelen düşmanlarını mağlup

⁴¹² Snorri Sturlson, *Heimskringla or The Chronicle of the Kings of Norway*, April, 1996. https://www.academia.edu/6497436/Heimskringla_the_chronicle_of_the_kings_of_Norway_-_1996 (23.12.2021), s. 534; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76; Sevtap Gölgesiz Karaca, "Norveç Kralı I. Sigurd (Sigurðr)'un XII. Yüzyılda Kudüs'e Seferi", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2013, XV, S. 1, s. 333.

⁴¹³ Snorri Sturlson, s. 534; "Sigurd I. Mugnusson", *EncyclopeDIA Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Sigurd-I-Magnusson>, (23,12,2021), s. 1.

⁴¹⁴ "Sigurd I. Mugnusson", (23,12,2021), s. 1; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Seyfettin Kaya, "Norveç Kralı Sigurd Jorsalfar'ın Haçlı Seferinin Tarihi Zemindeki Yeri ve Önemi" *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2019, s. 625.

⁴¹⁵ Snorri Sturlson, *a. g. e.*, s. 634-638; Seyfettin Kaya, *a. g. m.*, s. 626.

⁴¹⁶ Snorri Sturlson, *a. g. e.*, s. 635.

ede ede Kudüs'e doğru ilerliyordu. İspanya'da bulunan bazı Müslüman kuvvetlerini de yenilgiye uğratmıştı. Ayrıca İspanya kıyılarını takip ederek ilerlediği için buralardan ikmal ve iâşe tedarik etmişti.⁴¹⁷ Norveç Donanması Cebelitarık Boğazı'ndan Akdeniz'e girdikten sonra Sicilya adasına, buradan da Yafa limanına doğru harekete geçti. 1110 yılının yaz aylarında 60 gemiden⁴¹⁸ oluşan bir donanma ile Yafa limanına vardı. Sigurd, I. Baldwin tarafından saygıyla karşılandıktan sonra Kudüs'e götürüldü.⁴¹⁹

Sigurd Jorsalfal'ın Kudüs'e vardığında hangi liman şehrine çıktığına dair bilgiler kaynaklarda farklılık göstermektedir. Fulcherius Carnotensis, Willermus Tyrensis gibi dönemin tarihçileri kralın donanması ile Yafa limanına geldiğini söylerken; Norveç tarihçisi olan Snorri Sturlson ise Sigurd'un donanması ile Akka limanına demirlediğini söylemiştir.⁴²⁰ Ancak dönemin yazarları olan Latin kronikçiler hem buldukları mekân hem de bölgeye hâkim olduklarından kralın Yafa limanına demirlemesine dair verdikleri bilgi muhtemelen daha doğru olsa gerektir.

Yafa limanına gelen Norveç donanmaları oradaki Haçlılar için tam zamanında Yafa limanına varmıştı. Çünkü I. Baldwin bütün Filistin liman şehirlerini kendi hâkimiyeti altına almaya çalışıyordu. Beyrut'u aldıktan sonra Sayda'ya yönelecekti. İki defa şehri kuşatmış olsa da bir türlü şehri alamamıştı. İtalya şehirlerinden gelen toplama donanmalar ile Sayda'yı kuşatmıştı. Ancak şimdi denizde savaşmayı bilen, güçlü ve tecrübeli mürettebata sahip bir Norveç donanması Yafa limanına gelmişti.

Kudüs kralı I. Baldwin, Norveç Kralı Sigurd'un desteğini almak için bir an önce çalışmalara başladı ve Sayda'yı beraber kuşatmak için teklifte bulundu. An-

---

⁴¹⁷ Snorri Sturlson, *a. g. e.*, s. 635-638; Alan V. Murray, "Sigurd Jorsalfar (1090-1130)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1112.

⁴¹⁸ Fulcherius Carnotensis gemi sayısını 60 değil 55 olarak vermektedir. Ancak geri kalan dönemin müellifleri bu donanmanın 60 gemiden oluştuğunu ve Yafa limanına geldikten sonra, Sayda'ya hareket edip şehri kuşattıklarını söylemektedirler.

⁴¹⁹ Snorri Sturlson, *a. g. e.*, s. 539; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 180; Thomas Wright, *Early Travels in Palestine*, London 1848, s. 56-58; Alan V. Murray, "Sigurd Jorsalfar (1090-1130)", s.1112; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 122.

⁴²⁰ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 180; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Snorri Sturlson, *a. g. e.*, s. 540.

cak Sigurd sadece kendi masraflarını karşılması karşılığında yardım edeceğini belirtmiştir.⁴²¹

Norveç kralının bu istekleri gayet makul görünmekteydi. Cenova, Venedik ve diğer İtalyan şehirlerinden gelen donanmalar her zaman zapt edilen bölgelerde imtiyazlar elde etmek için uğraşmış ve ticari imtiyazlar elde etmişlerdi. Ancak Norveç kralının ticari imtiyazlar yerine sadece masraflarının karşılmasını istemesi kabul edilebilir bir teklifti. Norveç, Kudüs'e çok uzak bir yer olduğundan herhangi bir imtiyaz elde etme gereği duymamış olmalıydı.

İlk olarak Yafa limanına gelen Norveç donanmaları daha sonra Akka limanına geçti. Donanma Akka limanında bütün hazırlıkları tamamladıktan sonra Sigurd donanması ile denizden; diğerleri de karadan Sayda şehrini kuşatmak için harekete geçti ve Ekim ayının başlarında Sayda'yı karadan ve denizden kuşattılar.⁴²²

Sayda, Haçlılar tarafından zapt edilen diğer şehirlerden daha güçlüydü. Haçlılar kuşatmaya başladıktan sonra şehre karadan ve denizden hücum etmeye başladılar ve Sayda surlarının önünde güçlü kuleler inşa ettiler. Kuleyi öküz derileri ile kapladılar. İçinde silahlı adamlar ve kulede yangın çıkma ihtimaline karşı söndürmek için su ve sirke gibi malzemeler de bulundurmışlardır. Bütün bu taarruz ve baskılara rağmen Sayda halkı direncini kaybetmeden şehri savunmuştur. Haçlı donanmaları denizden şehre taarruz ederken kara ordusu da şehre girmenin yollarını aramıştır. Bu sırada Sayda valisi Mecdü'd-Devle, boş durmamış, I. Baldwin'in hizmetinde bulunan bir hizmetkâr tarafından Baldwin'e suikast düzenlemek için harekete geçmişti. Ancak kalede bulunan Hristiyanlar bunu öğrenmiş ve bu suikast girişimi başarısız olmuştur.⁴²³

Sayda kuşatma altındayken halkın tek umudu Mısır'dan gelecek olan Fatımi donanmasıydı. O sıralarda Sur şehrinde Fatimilere ait bir filo bulunmaktaydı.

---

⁴²¹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 180 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 675; Thomas Wright, *Early Travels in Palestine*, s. 56 vdd.; Sevtap Gölgesiz Karaca, "Norveç Kralı", s. 336.

⁴²² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 181; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76.

⁴²³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 144 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76; Elif Ünal, *a.g.t.*, s. 70-71.

Norveç Kralı Sigurd donanması ile gelmiş, bu donanmayla mücadele etmeye çekinmiştir. Bu nedenle Sur limanına demirleyip olayların gidişatını beklemiştir.⁴²⁴

Sayda halkının beklediği yardım bir türlü gelmemiştir. Sur limanında pusuda bekleyen Mısır filoları fırsatını bulduğunda Norveç donanmalarına saldırdı ve Sigurd'un zor durumda kalmasını sağladı. Mısır donanması, Norveç donanmasını geri çekilmeye mecbur bırakmıştı ki o esnada Doge Ordelafo Faliero komutasında bulunan bir Venedik filosu yardıma yetişmiş ve Mısır donanmasını mağlup ederek Norveç gemilerini kurtarmıştır. Böylece Mısır donanması, Sayda şehrine yardım edemediği için geri çekilmek zorunda kaldı. Venedik donanması ile Haçlı kuvvetleri denizde güçlenmiş ve Sayda limanına giriş çıkışları tamamen kontrol altına alarak şehri kuşatmıştır. Durumun vahametini anlayan Saydalılar, Beyrut'taki katliamı bildiği için korkmuş ve şehri Haçlılara teslim etmek için I. Baldwin'e can ve mal güvenliği karşılığında şehri teslim edeceklerini belirterek bir anlaşma teklifinde bulunmuştur. I. Baldwin bu teklifi kabul ederek 47 gün boyunca kuşattığı şehri 4 Aralık 1110 yılında teslim almıştır.⁴²⁵

Sayda 47 gün boyunca karadan ve denizden kuşatılmıştı. Norveç Haçlı donanması şehrin alınmasında büyük rol oynamıştır. Şehir alındıktan sonra Snorri Sturlson'un, Norveç Kralı Sigurd'un ve adamlarının büyük bir ganimet aldığını, ancak Kral Sigurd Jorsalfal'ın kendi payını I. Baldwin'e hediye ettiğini nakletmiştir.⁴²⁶

Venedikliler, son anda Norveç donanmasını Mısır filosunun elinden kurtarmış ve Sayda kuşatmasında Norveç donanmaları ile birlikte abluka altına almıştır. Bu başarı ve yardımlarından dolayı I. Baldwin, Venediklilere Akka şehrinde bir kilise ve bir bina hediye etmiştir. Venediklilerin Sayda yerine Akka'dan yer istemeleri ticari bir hamledir.⁴²⁷

---

⁴²⁴ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 181; Malcolm Barber, *a. g. e.*, s. 147.

⁴²⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 180 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 145; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 675-677; Snorri Sturlson, s. 540; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 46; İbnü'l-Esir, X, s. 384; Charles D. Stanton, *a. g. e.*, s. 101; Frederic C. Lane, *Venice, A Maritime Republic*, s. 126; Işın Demirkent "Haçlı Seferleri Döneminde Doğu Akdeniz'de Deniz Hakimiyeti", s. 227; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 76; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 72; Alan V. Murray, "Sigurd Jorsalfar (1090-1130)", s. 1112; Seyfettin Kaya, *a. g. m.*, s. 627; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 123.

⁴²⁶ Snorri Sturlson, s. 540.

⁴²⁷ Alethea Wiel, *The Navy Of Venice*, E. P. Dutton And Company, New York 1910, S. 83; Işın Demirkent "Haçlı Seferleri Döneminde Doğu Akdeniz'de Deniz Hakimiyeti", s. 227.

Sayda'nın ele geçirilmesinden sonra Askalan ve Sur liman şehirleri hariç hepsi Haçlı hâkimiyetine girmiştir. I. Baldwin, Sayda'nın yönetimini Eustace Grenier'e verip burayı savunmasını istemiştir.⁴²⁸

Sigurd, Sayda'nın zaptından sonra bir müddet daha Kudüs'te kaldıktan sonra Viking gemileri ile Kıbrıs üzerinden İstanbul'a giderek Bizans İmparatoru Alexsios ile görüştü. Norveç kralı bir müddet daha İstanbul'da kaldıktan sonra İstanbul'u beğenmiş olmasına rağmen, gemilerini imparatora teslim ederek 1111 yılında Rusya üzerinden ülkesine yaya olarak dönmüştür.⁴²⁹

3.9. 1110'dan İkinci Haçlı Seferine Kadar I. Baldwin'ın Denizdeki Faaliyetleri

1110 yılında Sayda'nın zaptından sonra I. Baldwin, Askalan ve Sur haricinde bütün liman şehirlerini zapt etmeyi başarmıştı. En önemli iki liman şehri olan Askalan ve Sur, I. Baldwin için vazgeçilmez bir yerdi. Bu yüzden vakit kaybetmeden bir donanma bularak şehri kuşatmak istemiştir. Willermus Tyrensisis "Hâlâ kâfirlerin buyruğu altında bulunan tek sahil kenti olan Sur'u krallığına katmaya karar verdi. Böylece bütün deniz kıyısında bulabileceği kadar çok gemi bir araya getirdi ve elinden gelen en iyi filoyu teşkil etti"⁴³⁰ diyerek I. Baldwin'ın Akdeniz'de bulunan tüm Haçlı donanmalarını bir araya toplamaya çalıştığını vurgulamış, ancak oluşturduğu bu gemilerin sayısı ve kimlere ait olduğu hakkında bilgi vermemiştir. Anna Komnena ise "Butumites ise, hepsi 12 olan, üç dizi kürekli ve Kıbrıs savaş gemilerine binip Akkâ'ya kadar kıyıyı izledi ve Boudoun ile tekrar buluştu. İmparatorun kendilerine bildirdiğini açıkladı" demiştir.⁴³¹ Anna Komnena'nın aktardıklarından 12 Kıbrıs gemisinin Baldwin'e yardıma gittiği anlaşılmaktadır. Alexsios, bu sırada Tankred ile Antakya ve Lazkiye limanı için mücadele ediyordu. Alexsios'un yardım göndermesinin nedeni Baldwin'i kendi tarafına çekmekti. Ancak I. Baldwin Alexsios'un bu teklifini kabul etmediğinden Bizans donanması sadece ikmal ve iaşe temini için krala yardım edecekti.⁴³²

⁴²⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 145.

⁴²⁹ Snorri Sturlson, s. 540-542; Alan V. Murray, "Sigurd Jorsalfar (1090–1130), s.1112; 'Sigurd I. Mugnusson'", (23,12,2021), s. 1-2; Jonathan Harris, *Konstantinopolis Bizans'ın Başkenti*, İng Çev. Tevabil Alkaç, Alfa / Tarih, İstanbul 2020, s. 11-14; Sevtap Gölgesiz Karaca, "Norveç Kralı", s. 341.

⁴³⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 149.

⁴³¹ Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 420.

⁴³² Anna Komnena, *a. g. e.*, aynı sayfa; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 77; Ahmet Enes Karakaya, *a. g. t.*, s. 163.

Kudüs Kralı I. Baldwin, bütün hazırlıklarını tamamladıktan sonra 1111 yılının Sonbaharında Sur şehrini kuşatmıştır. Ancak bu sefer çok güçlü bir donanmaya sahip değildi. Albertus Aquensis, deniz yoluyla limanı kuşatma altına alan birliklerin güçlü olmadığını belirtmiştir.⁴³³

Kudüs Kralının donanma bulamamasının en büyük nedeni kış aylarının gelmesiydi. Kışın İtalya şehir devletlerindeki donanmalar kolay kolay sefere çıkmazdı. İtalyan filolarının Kudüs'te bulunmamasından dolayı Sur şehrini güçlü bir donanma ile kuşatamamış, 12 Bizans savaş gemisinin desteği ile yetinmiştir.⁴³⁴

Sur Valisi İzzülmülk el-Eazz, hemen Dımaşk Atabeyi Tuğtekin'e bir elçi göndererek yardım istemiştir. Tuğtekin bu isteği kabul ederek derhal Sur'a birliklerini yollamıştır. Bu birlikler önce Haçlıların kara yollarını kapatarak gelen yardımları kesmiştir. Böylece Haçlılar sadece Bizans donanmasının yardımları sayesinde denizden iaşe ve yardım desteği alabilmişlerdir. Bu sırada Haçlılar tüm gücüyle şehre saldırmaya devam etmiştir. Üç savaş kulesi surlara yanaştırılarak hücumu devam ediyordu. Bu sırada Trablus'tan gelen bir denizcinin zekice planını dinleyen Sur halkı çengeller yaparak kuşatma kulelerini devirip ateşe verdiler. Sur halkı, Mısır gemileri sayesinde iaşe temini elde edince I. Baldwin zor duruma düşmüş ve Tuğtekin'in birlikleri ile savaşa savaşa Akka'ya çekilmek zorunda kalmıştır. 1112 yılının Nisan ayının başlarında kuşatma kaldırılmıştır.⁴³⁵

Haçlı orduları geriye çekilince Sur halkı şehirden çıkıp Haçlılara saldırmıştır. İbn Kalânîsî, "Böylece Haçlıların şehri alma hayalleri suya düştü ve çekilmeye hazırlandılar. Ordugahlarında oturmak için inşa ettikleri evleri yaktılar. Kıyıdaki pek çok gemilerini de yaktılar. Yaptıkları kuleler için bunların direklerini ve dümenlerini sökmüşlerdi. Gemilerin sayısı irili ufaklı yaklaşık iki yüz (parça) kadardı. Otuz kadarı da savaş gemisi idi. Bunların bazılarını hafif yüklerini nakletmek için kullandılar. Sur'u dört buçuk ay kuşattıktan sonra 16 Nisan 1112 senesinde Akkâ'ya yürüdüler ve kendi topraklarına dağıldılar" demiştir.⁴³⁶ İbn Kalânîsî'nin aktardığı bu bilgilerde gemi sayıları abartılmış olabilir. I. Baldwin'in

⁴³³ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 690.

⁴³⁴ Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. s 136-137; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 77.

⁴³⁵ Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 690-693; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 144-145; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 184; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 54-60; İbnü'l-Esir, X, s. 390-392; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 77; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, s. 135-140; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 124-128; Ahmet Enes Karakaya, *a. g. t.*, s. 163.

⁴³⁶ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 58.

200 parçadan oluşan bir donanması yoktu. Sadece 12 Bizans donanmasına ait kürekli gemileri vardı. Ancak bu gemilerin direklerinin sökülüp kuşatma kuleleri yapıldığı bilgisinin doğru olması muhtemeldir, çünkü Haçlılar daha önce de zikrettiğimiz gibi birçok kuşatmada gemileri parçalayıp kuşatma aletleri yapmıştır. Fakat burada yapılan kuşatma kuleleri işe yaramamış ve I. Baldwin'in Sur'u alma planları uzun süre ertelenmiştir.

1111 yılından sonra büyük donanmalar Kudüs'te değildi. İtalyan şehir devletçiklerinin ise bu tarihten sonra Kudüs'e büyük donanmalar ile gelmeleri uzun bir süre alacaktır. Ancak bu devletçikler hacı taşımak ve Haçlı limanlarında ticaret yapmak için yolcu taşıma gemileriyle devam etmiştir.

1113 yılının yazında Sicilya Kontesi Adelheid, I. Baldwin ile evlenmek için gemilere doldurduğu birçok malzeme ve yüklü miktarda para ile Akdeniz'e yelken açıp Ağustos'ta Akkâ'ya varmıştır. I. Baldwin paraya ihtiyacı olduğundan ve Sicilya'da söz sahibi olup Sicilya donanmalarını kullanmak istediğinden Adelheid ile evlenmiştir. Ancak Sicilya donanmalarına bir türlü hâkim olamamıştır.⁴³⁷

Kral evlilikten sonra belli başlı bölgelere sefere çıkmaya devam etti. Ancak içindeki Sur tutkusu sönmediği için Arap çöllerinden döndükten sonra Sur'a donanması olmadan gitti ve buralarda istihkâmlar kurdu. Daha sonra Mısır üzerine sefere çıkmaya karar verdi. Ancak bu seferde hastalanarak Kudüs'e geri dönmüş ve 2 Nisan 1118 yılında ölmüştür.⁴³⁸

3.10. Kudüs Kralı Olan Baldwin Du Bourg Döneminde Donanma Faaliyetleri ve Sur'un Büyük Venedik Donanması ile Kuşatılması

2 Nisan 1118 yılında I. Baldwin'in ölümü üzerine yerine Urfa kontu olan Baldwin Du Bourg Kudüs tahtına geçmiştir.⁴³⁹

II. Baldwin'in hedefi bir önceki kral gibi bütün sahil kesimini Müslümanlardan arındırmaktı. Ancak bunun için güçlü bir donanmanın gelmesini beklemiştir. Bu donanmanın gelmesini beklerken kara orduları ile Suriye'nin iç kesimleri-

---

⁴³⁷ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 188-189; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 155 vd.; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 128-130.

⁴³⁸ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 199 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 178; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 80; İbnü'l-Esir, X, s. 431; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 137.

⁴³⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 182; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 203; Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 709; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, s. 165.

ne taarruzlar düzenlemiştir. Bu sırada Necmeddin İlgazi⁴⁴⁰ ve Atabeg Tuğtekin, Antakya Haçlılarının üzerine yürüdü. Daha kalabalık bir ordu toplamak için yeğeni Belek⁴⁴¹e de haber gönderdi. İki melik, 28 Haziran 1119 yılında Sarmedâ Ovası'nda Antakya Haçlı Prinkepsi Roger emrindeki orduyu yok etti. Haçlı kronikleri bu savaşa Kanlı Meydan Savaşı adını vermiştir.⁴⁴²

II. Baldwin, Kanlı Meydan Savaşından sonra endişelenmiş ve Venedik donanmasından yardım alabilmek için Venedik Cumhuriyetinden yardım istemiştir. Papa II. Calixtus'un girişimleri ve II. Baldwin'in Venedik Doju Domenico Michieli ticari imtiyaz mektup yollamasından dolayı Venedikliler bu yardım çağrısını kabul etmiştir.⁴⁴³

Venedikliler, doğuda bulunan Haçlı devletleri arasında Pisa ve Cenovalıların gerisinde kalmıştır. Haçlıların doğuya gelişinden itibaren Cenova ve Pisa donanmaları, Haçlıların liman şehirlerini ele geçirmesinde yardımları karşılığında birçok ticari ve siyasi imtiyazlar kazanmıştı. Ancak Venedikliler, Haçlılara yardım konusunda pek gayret göstermedikleri için doğu limanlarındaki etkileri az olmuştur. II. Baldwin'in bu yardım çağrısı Venedik için doğu limanlarındaki çıkarlarını gözetmek ve buralarda etki göstermek için iyi bir fırsattı. II. Baldwin gelecek her türlü yardıma açıktı.

Bu teklifi fırsata çevirmek isteyen Venedik Doju hemen hazırlıklara başlamıştır. Uzun bir hazırlığın sonunda 8 Ağustos 1122 yılında Venedik Dojesi Domenico Michieli komutasında bulunan yüzden fazla gemi doğuya doğru harekete geçmiştir. Doğuya hareket eden dojenin donanması 40 kalyon, kalyondan büyük hacme sahip chatz ve dört büyük gemiden oluşmuştur. Ayrıca bu gemilerde ku-

---

⁴⁴⁰ Mardin Artuklu Beyliği' hükümdarı (1106-1122) detaylı bilgi için bkz. Ali Sevim, "İlgazi, Necmeddin", *TDVİA*, C.22, İstanbul 2000, ss. 89-90.

⁴⁴¹ Nûrüddevle Belek b. Behrâm b. Artuk, Artuklu Hanedanına mensup Harput hükümdarıydı. Belek hakkında detaylı bilgi için bkz: Coşkun Alptekin, "Belek b. Behrân", *TDVİA*, c. 5, İstanbul 1992, ss. 402 vd.

⁴⁴² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 204 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 196; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 264 vd.; Tülay Metin, "Emîr Necmeddin İlgâzi Dönemi Artuklu-Haçlı Münasebetleri ve Afrinzaferi (28 Haziran 1119)", *Bellekten*, 2019, C. 83, S. 298, s. 817-852; Sebahattin Çelik, "Harput Artuklu Emiri Belek Gazi'nin Haçlı Liderlerini Tutsak Etmesi," *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, S. 1, C.31, s. 530.

⁴⁴³ Riley-Smith, "The Venetian Crusade of 1122-1124", *The Italian Communes in the Crusading Kingdom of Jerusalem*, Genova 1986, s. 340-342; Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", *Prof. Dr. Erdoğan Merçil'e Armağan*, Ed: Emine Uyumaz-Muharrem Kesik, vd., Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2013, ss. 300 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 137.

şatma malzemeleri, atlar, Venedikliler ve başka milletlerden oluşturulan birlikler bulunmaktaydı.⁴⁴⁴

Fulcherius, “Donanmaları küçük sandallar ve kayıklar hariç yüz yirmi gemiden oluşmaktaydı. Bazı gemiler sivri madeni burunlu savaş gemileri, bazıları tüccar gemileri bazıları ise kadırgalardı. Gemiler, şehirlerin yüksek surlarına tırmanmak için marangozlarca kuşatma makinelerine dönüştürülen, çok uzun keresteler yüklemişlerdi” demiştir.⁴⁴⁵ Fulcherius, donanmada bulunan gemilerin şekil ve sayılarını şöyle tarif etmektedir: “Gemiler farklı renklere boyanmıştı, onları uzaktan görenler parlaklıklarıyla seviniyorlardı. Gemilerde on beş bin silahlı adam bulunmaktaydı; Venediklilerin yanında onlara katılmış olan hacılar da vardı. Ayrıca 300 atı da yanlarına almışlardı”.⁴⁴⁶ Bu bilgilere bakılacak olursa donanmada başka milletlerin de Venediklilerin Haçlı seferine katıldığı görülmektedir. Gemilerin boyalı olması düşmanlara psikolojik baskı uygulamak istemelerinden kaynaklanmıştır.

Dönemin bir diğer önemli müellifi olan Willermus Tyrensis, bu büyük donanmada bulunan gemi sayısının ise 40 gemi, 28 filika ve 4 büyük mavnadan oluştuğunu belirtmiştir.⁴⁴⁷

Venedikliler güçlü donanmaları ile hareket edince ilk hedefleri Bizans’a ait Korfu adası olmuştur. Bunun nedeni ise şudur: geçmişte Bizans İmparatoru Alexios, 1081 yılında Robert Guiskard’a karşı Venediklilerden yardım istemişti. Çeşitli ticari ve siyasi imtiyazlar nedeniyle Venedikliler Alexsios’a yardım etmeyi kabul etmişti. Ancak Alexsios’un ölümünden sonra yerine geçen Ioannes Komnenos, Venediklilerin Bizans halkına üstten bakma ve aşağılayıcı tavırlarından dolayı Venediklilere verilen imtiyazları kaldırmış ve bazı Venediklileri ülkesinden sürmüştü. Bunun için Venedik Dojesi Michieli, Bizans’tan intikam almak için Korfu adasını kuşatmıştır. 6 ay süren kuşatmadan sonra Kudüs’ten gelen haberciler kralın tutsak düştüğünü bildirdiler. Mısır donanmasının bölgeye geldiğine ve

---

⁴⁴⁴ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 215 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 215; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, Viking Penguin, USA 2012, s. 69 vd.; Ebru Altan, “Venedik’in Haçlı Seferi (1122-1124)”, s. 301; Riley-Smith, “The Venetian Crusade of 1122-1124”, s. 345; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 137.

⁴⁴⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 215.

⁴⁴⁶ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 216.

⁴⁴⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 215.

acilen yardım etmeleri gerektiğine dair haber yolladıkları için kuşatmayı kaldırıp Kudüs'e doğru harekete geçtiler.⁴⁴⁸

Korfu kuşatmasını kaldıran Doje Michieli, zaman kaybetmeden Akka'ya doğru ilerlemiş ve 1123 yılının Mayıs ayında Akka'ya ulaşmıştır. Akka'ya gelen Venedik donanması Mısırlıların karadan ve denizden Haçlılara saldırdığını, ancak kara ordusunun yenilgiye uğradığını, donanmanın ise Askalan'a çekildiğini duyumuştur. Mısır donanmasının Askalan'da olduğunu öğrenen Doje, derhal Akka'dan hareket ederek Mısır filosunun üzerine yürüdü. Ancak doğrudan Mısır filolarına saldırmak yerine hileli bir taktik denemeyi tercih etti. Bölgeye vardktan sonra zayıf gemileri ve yük gemilerini önden yolladı. Böylece Mısırlılara ait donanma bu gemilerin Kudüs'e hacı taşıyan gemiler olduğunu, bu gemilere saldırarak yüklü miktarda ganimet elde edeceğini sanmıştır. Dojenin kurduğu plan işe yaramış ve Mısır donanması bu zayıf gemilere saldırarak Dojenin tuzağına düşmüştür. Doje, donanmayı ikiye ayırarak ve yük gemilerini önden göndererek yem olarak kullanmıştır. Venedik donanmasına ait asıl güçlü savaş gemileri ise yük gemilerini arkadan takip ederek Mısır donanmasının saldırmasını beklemiştir. Tuzağa düştüğünü bilmeyen Mısır donanması bu gemilere saldırınca Venediklilere ait savaş gemileri derhal müdahalede bulunmuş ve denizde kanlı bir savaş meydana gelmiştir. Dojenin komutasında bulunan geminin Mısır donanmasının komutanına ait olan gemiye tesadüfen çarpması sonucu, Mısır komuta gemisi denizin dibini boylamıştır. Böylece Venedik donanması Mısırlılara karşı zafer kazanmış ve birçok ganimet elde ettikten sonra Akka'ya geri dönmüştür.⁴⁴⁹ Fulcherius geri dönüş sırasında, "Bu mücadeleden sonra adamlarımız Askalan'dan uzaklara kürek çekerken onlara doğru gelmekte olan, değişik türden erzaklarla dolu, on gemi daha fark etmişlerdi. Bu gemilerde savaş aletlerinin yapımına uygun uzun ve düz keresteler bulunmaktaydı ve adamlarımız içleri savaş malzemeleri, altın-gümüş paralar, bi-

---

⁴⁴⁸ Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 200 vd.; Thomas F. Madden, *Enrico Dandolo & the Rise of Venice*, The Johns Hopkins University Press, London 2003, s. 15 vd.; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 70; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 137; John Julius Norwich, *a. g. e.*, s. 85.

⁴⁴⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 221 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 215-218; Susan Rose, "Islam Versus Christendom: The Naval Dimension, 1000-1600", *The Journal of Military History*, 1999, Vol. 63, No. 3, s. 568; Thomas F. Madden, *Enrico Dandolo & the Rise of Venice*, s. 16 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 137 vd.; Charles D. Stanton, *a. g. e.*, s. 102; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 70; Murat Öztürk, *Fatimiler'in Deniz Gücü ve Akdeniz Hakimiyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 146 vd.

ber, kimyon ve diğer kokulu şeylerle dolu olan bu gemileri de ele geçirmeyi başarmışlardı. Kıyıya kaçmayı başaranları ise yakmış ve sonuçta birçok ganimetle Akka'ya dönmüşlerdi”⁴⁵⁰ diyerek bu ganimetlerin de Haçlı filolarının eline geçtiğini vurgulamıştır. Willermus Tyrensis de Fulcherius’a yakın bilgiler vererek 10 düşman gemisinin ele geçirildiğini ve yüklü bir ganimetle Akka’ya döndüklerini belirtmektedir.⁴⁵¹

II. Baldwin, Venediklilerden yardım istedikten sonra Belek ile mücadeleye girmiş, bu sırada Gerger’e gitmek için Keysun’dan yola çıkmış, ancak 25 Nisan 1123’te Belek’te esir düşmüştür.⁴⁵² Bu nedenle Venedik donanması Akka limanına geldiğinde Kudüs’ün başında bir kral bulunmuyordu. Bu yüzden Venediklileri Kudüs Patriği Gormund ve Kraliyet naibi William von Buris karşılamıştır.⁴⁵³

6 Ocak 1124 yılında Venedik ve Kudüs Haçlı Krallığı arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayı II. Baldwin’i temsilen Patrik Gormund ve William temsil etmiştir. Bu anlaşmaya göre Venedikliler kendi ölçü birimlerini kullanabilecek, onlara bir kilise, bir mahalle, Akka’daki gelirlerinden 300 Arap dinarı verilecek ve Sur veya Askalan’ın alınması durumunda bu şehirlerin üçte birine sahip olacaklardı.⁴⁵⁴ Anlaşma kabul edildikten sonra Sur’un kuşatılmasına karar verildi. Kudüs Patriği kendisi karadan, Venedikliler denizden harekete geçerek 16 Şubat 1124 tarihinde Sur şehrini kuşatmışlardır.⁴⁵⁵

Kuşatmanın başlaması ile Venedik gemilerinde bulunan kuşatma malzemeleri sahile çıkartılarak ustalar tarafından mancınık ve kuşatma aletleri yapıldı. Acil durumlar için kullanılmak üzere denizde bir tane gemi bırakan Venedikliler, geri kalan gemileri ile şehri kuşatmıştır. Bütün kuşatma aletleri tamamlandıktan sonra karadan ve denizden şehre şiddetli saldırılara başladılar.⁴⁵⁶ Şehir halkı dışarıdan gelecek yardımları umutla beklemiş ve bütün gücüyle Haçlı ordularına di-

⁴⁵⁰ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 222.

⁴⁵¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 218.

⁴⁵² İbnü’l-Esir, X, s. 468 vd.; Gregory Abû'l- Farac, *Abû'l- Farac Tarihi, II*, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1987, s. 357 vd.; Ordericus Vitalis, III, s. 394 vd.; Sebahattin Çelik, *a. g. m.*, s. 533 vd.

⁴⁵³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 219.

⁴⁵⁴ Venedikliler ile yapılan bu anlaşmanın tam metnini Willermus Tyrensis vermektedir. Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 221-224; Ayrıca bu anlaşmanın detayları için bkz. Runciman, *a. g. e.*, II, s. 138.

⁴⁵⁵ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 233; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 220; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 138; Ebru Altan, “Venedik’in Haçlı Seferi (1122-1124)”, s. 304; Aydın Usta, “Haçlı Seferleri Döneminde Sur Şehri”, *Belleten*, Ağustos 2019, C. 83, S. 297, s. 444.

⁴⁵⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 238.

renmiştir. Bu sırada şehir halkı Fatimiler ve Tuğtekin'den yardım istemiştir. Fatimi ordusu Haçlıların dikkatini dağıtmak ve Kudüs'ü alabilmek için Kudüs'e saldırmıştır. Ancak başarı elde edemediği için geri çekilmek zorunda kalmışlardır.⁴⁵⁷ Bu sırada Atabeg Tuğtekin, Banyas'a ulaşmış ve burada Mısır filosunun gelmesini beklemiştir. Fakat Venedik donanması da "Sur Merdiveni" denilen yerde pusuya yatarak Mısır filosunun gelmesini bekliyordu. Mısır filosu gelmeyince Tuğtekin, bir şey yapamayacağını anlayarak Haçlılara müdahale etmedi. Belek'in ölüm haberinin gelmesi Haçlılar için bir moral kaynağı; Sur halkı için tam bir hayal kırıklığı olmuştu.⁴⁵⁸ Sur halkı son bir umutla şehri gücünün son damlasına kadar savunmuştur. Bu sırada ani bir baskın düzenleyerek Haçlılara ait mancınıkları ateşe verdiler. Savaş gün geçtikçe şiddetlenmiş ve ateşli oklarla birbirlerine saldırmışlardır.⁴⁵⁹

Haçlı orduları şehri kuşatır kuşatmaz şehre giden su yollarını kapatmıştır. Venedikliler ise limana giriş çıkışları kontrolü altına almıştır. Kış yağmurları nedeniyle şehir halkı susuz kalmamıştır. Yaz gelince halk susuzluk çekmeye başlamıştır.⁴⁶⁰ Sur halkı açlık ve susuzluktan dolayı bitkin düşmeye başlamıştı. Dimaşk emiri Tuğtekin, artık şehri savunamayacaklarını anladığı için Haçlılarla müzakere etmek için bir heyet gönderdi. Tuğtekin Sur halkının can ve mal güvenliğini garanti altına alarak isteyenlerin şehirden serbestçe gitmelerine izin verilmesi karşılığında şehrin teslim edileceğini bildirdi. Bu anlaşmayı kabul eden Haçlı liderleri 7 Temmuz 1124'de şehri teslim aldılar.⁴⁶¹ Böylece Sur gibi önemli bir liman şehri Haçlıların eline geçmiştir.

---

⁴⁵⁷ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 241; Aydın Usta, "Haçlı Seferleri Döneminde Sur Şehri", s. 445; Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", s. 305.

⁴⁵⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 242; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 489-491; Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", s. 305; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 140; Belek Menbic kuşatması esnasında Haçlıların Sur şehrini kuşattığını öğrenmişti. Menbic kuşatmasını Timurtaş'a bırakarak Sur şehrine yardıma gitmeyi planlamaktaydı. Ancak Menbic kalesinden atılan bir okla vurularak 6 Mayıs 1124 tarihinde öldü. Coşkun Alptekin, "Belek b. Behrân", s. 403.

⁴⁵⁹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 242.

⁴⁶⁰ Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", s. 305.

⁴⁶¹ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 243-246; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 248 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 490 vd.; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 89; Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", s. 306; Aydın Usta, "Haçlı Seferleri Döneminde Sur Şehri", s. 445; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 75.

Şehrin alınmasından sonra Venedikliler ile anlaşmalarına sadık kalındı. Şehir üç parçaya bölündü. Üçte ikisi krala üçte biri de Venediklilere verildi. Venediklilere verilen bölüm sahile yakın olan kısımdı.⁴⁶²

Venedikliler paylarına düşeni aldıktan sonra Sur'dan ayrılarak ülkelerine yelken açmıştır. Ancak yol boyunca Bizans adalarına saldırmaya devam ettiler. 1125'te Sakız, Rodos ve Midilli adalarına saldırdılar. İmparator Ioannes Komnenos zor durumda kaldığı için 1126 yılında Venediklilere alınan imtiyazları geri vermek zorunda kaldı.⁴⁶³ Böylece güçlü bir donanma ile doğuya gelen Doje hem Doğu Akdeniz'de hem de Bizans karşısında büyük bir başarı elde etmiştir.

3.11. III. Baldwin Döneminde Askalan'ın Zapt Edilmesi

II Boudouin 1123 yılında Belek'in Gerger'i kuşattığını duyunca Esârip'ten hareket ederek Gerger'e doğru yola çıktı. Amacı Gerger kuşatmasını kaldırmak ve Belek'i ele geçirmektir. II. Baldwin Uruş (Turuş) mevkiine geldiğinde burada konuşmak için kamp kurmuştu. Bu sırada Belek beklenmedik bir anda II. Baldwin'in kampına saldırarak onu esir aldı ve Harput kalesine hapsetti (18 Nisan 1123).⁴⁶⁴ Böylece II. Baldwin ava giderken kendi avlanmış ve Belek tarafından esir edilmişti. Kralın esareti sırasında Kudüs'te vekaleten Eustache Garnier tahta geçmişti. Garnier II. Baldwin'in esareti esnasında Venediklilerle anlaşma yaparak Sur şehrini kuşattılar ve 7 Temmuz 1124 yılında şehri ele geçirdiler.⁴⁶⁵ Belek'in 6 Mayıs 1124 yılında ölmesi, II. Baldwin için bir kurtuluş imkanı sağladı. Belek'in

⁴⁶² Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 247; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 250.

⁴⁶³ Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 201; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 252 vd.; Ebru Altan, "Venedik'in Haçlı Seferi (1122-1124)", s. 306; John Julius Norwich, *a. g. e.*, s. 85 vd.; Donald M. Nicol, *a. g. e.*, s. 76 vd.

⁴⁶⁴ Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 217; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 205 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, X, s. 485; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 86 vd.; Urfalı Mateos, *a. g. e.*, s. 272 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 133 vd.; Amin Maalouf, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, s. 98; Coşkun Alptekin, "Belek b. Behrân", s. 403; Selim Tezcan, *Jihad In A Context Of Shifting Alliances And Enmities: A Study On The Relations Of The Early Artukids And Crusaders As Reflected In Contemporary Muslim And Christian Historiography, 1098-1124*, Graduate School Of Economics And Social Sciences Of İhsan Doğramacı Bilkent University, A Ph.D. Dissertation, Ankara 2013, s. 520; Hüseyin Erkan Bedirhanoglu, *Artuklular'ın Siyasi, Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Yapısı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2019, s. 120 vd.; Sebahattin Çelik, *a. g. m.*, s. 533; Urfa kontu Joscelin ve Kudüs Kralı II. Baldwin'in Belek'e esir düşmeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, II, TTK, Ankara 1994, s. 29-48.

⁴⁶⁵ Venedik ve Haçlıların Sur şehrini ele geçirilişi hakkında detaylı bilgi için 84-88 sayfalara bakın.

yerine Halep Emiri olan Timurtaş Haçlılarla anlaşarak Eylül 1124 yılında II. Baldwin'i serbest bıraktı.⁴⁶⁶

II. Baldwin Kudüs'e döndüğünde Sur'un Haçlılar tarafından alındığını öğrenmiş oldu. II. Baldwin saltanatının geri kalan kısmında Haçlılar arasında çıkan iç mücadelelerle ilgilendi ve iç dış tehditlerle mücadele etti.⁴⁶⁷ II. Baldwin 21 Ağustos 1131 Cuma günü öldü.⁴⁶⁸ II. Baldwin'in ölümünden sonra tahta kızı Melisende ile evlenen Fulk of Anjou çıktı. Fulk saltanatı boyunca yayılcı bir politika yerine daha durağan ve savunmacı bir politika izledi.⁴⁶⁹ Fulk döneminde donanma faaliyetleri pek olmamıştır. Bunun en önemli nedeni büyük ihtimalle savunmacı bir politika izlediği içindir.

Fulk of Anjou Akkâ'da bulunduğu sırada önüne çıkan bir yabancı tavşan gördü. Atına binip hızla tavşanı kovalamaya başladı. Bu sırada atından düşerek kafasından ağır bir yara aldı ve komaya girdi. Fulk komadan çıkamadı ve 10 Kasım 1143 tarihinde de öldü.⁴⁷⁰ Fulk'un ölümü üzerine Tahta 13 yaşındaki oğlu III. Baldwin ve annesi Melisende tahta çıktı. III. Baldwin 22 yaşına girdikten sonra annesi Melisende ile taht mücadelesine girişti ve 1152 yılında tek başına tahta geçti.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 251 vd.; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 249vd.; Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb Min Târihi Haleb'de Selçuklular (H. 447-521= 1055-1127)*, Terc: Ali Sevim, s. 167-170; Azîmî, *a. g. e.*, s. 48; Gregory Abû'l- Farac, *Abû'l- Farac Tarihi, c. II*, Ömer Rıza Doğrul, s. 358 vd.; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 278 vd.; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 167-172; detaylı bilgi için bkz. Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, II, s. 53- 57.

⁴⁶⁷ II. Baldwin'in esaretten kurtulduktan sonraki faaliyetleri için bkz. Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 167-184.

⁴⁶⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 279; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 115; Deborah Gerish, "Baldwin III of Jerusalem (1130-1163)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 136; Adriana Almeida, "Alice of Antioch and the rebellion against Fulk of Anjou", *Medievalista*, Lisbon 2008, s. 6; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 184-186.

⁴⁶⁹ Fulk of Anjou soylu bir aileden gelmekteydi. II. Baldwin'in kızı ile evlenmiştir. II. Boudoun'un ölümünden sonra Kudüs kralı oldu. Fulk of Anjou hakkında detaylı bilgi için bkz. Willermus Tyrensis Fulk of Anjou hakkında detaylıca bilgi vermektedir. Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 283-286; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 154 vdd.; Adriana Almeida, *a. g. m.*, ss. 1-13; Deborah Gerish, "Fulk of Anjou (d. 1143)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 491 vd.

⁴⁷⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 385 vd.; Adriana Almeida, *a. g. m.*, ss. 1-13; Deborah Gerish, "Fulk of Anjou (d. 1143)", 492; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 152; Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 296; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 192; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 202.

⁴⁷¹ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 152; III. Baldwin'in şahsiyeti ve Annesinin Velâyeti hakkında detaylı bilgi için Willermus Tyrensis'in eserine bkz. Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 19-24; Deborah Gerish, "Fulcher, Patriarch of Jerusalem (d. 1157)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, II, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, ss. 490; Alan V. Murray, "Hugh of Jaffa", *The Crusades An EncyclopeDIA*, II, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, ss. 609 vd.; Deborah Gerish, "Melisende of Jerusalem (d. 1161)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, ss. 814 vd.; Deborah

3.12. II. Haçlı Seferi ve Bizans'ın Haçlı Ordularına Gemiler Vasıtasıyla Yardım Etmeleri

Bizans İmparatorluğu, Haçlı seferlerinin başlamasıyla birlikte Haçlıların en önemli müttefiki olmuş, fakat Avrupa'dan gelen hacılara bir türlü yaranamamıştır. I. Haçlı seferini ve 1101 Haçlı seferinin ikmal, iaşe, asker ve donanma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ancak dönemin Latin kaynaklarına bakıldığında başlarına gelen bütün olumsuzlukları Bizans'a yıkmışlardır. Bizans, ilk Haçlı seferinden itibaren Haçlılar için kötü çocuk olarak görülmüştür. İznik kuşatması ve Antakya'nın alınmasında Bizans donanmasına ait gemiler gerek iaşe temini gerekse de nakliye gibi pekçok konuda Haçlılara destek vermiştir.

İmâmeedin Zengi'nin büyük gayretleri sonucunda 24 Aralık 1144 yılında Edessa (Urfa) Müslümanların eline geçti.⁴⁷² Urfa Haçlı Kontluğu Anadolu'da kurulan ilk Haçlı devletiydi. Ne tesadüftür ki ilk kurulan ve ilk yıkılan Haçlı devleti olmuştur. Urfa'nın düşmesinden sonra Avrupa'da tekrardan bir hareketlenme meydana gelmiş, Alman Kralı III. Konrad⁴⁷³ ve Fransa Kralı VII. Louis⁴⁷⁴ komutasında kalabalık bir Haçlı grubu 1147 yılında Doğuya doğru harekete geçmiştir.⁴⁷⁵

Bizans İmparatorluğu, ilk seferde olduğu gibi II. Haçlı seferinde de önemli roller üstlenmiştir. Anadolu'ya gelen iki Haçlı kralı Türkler tarafından bozguna uğrayarak ordularını kaybetmiştir.⁴⁷⁶ Haçlı orduları kara yolu ile Anadolu'dan geçilmesinin zor olduğunu anlamışlardı. Alman Kralı Konrad, karadan gidemeyeceğini anladıktan sonra İstanbul'a geri dönerek buradan imparatorun yardımı ile gemiler temin etti. Ioannes Kinnamos, "Konrad yeterince para ile desteklenerek, Trirem'lerle Filistine doğru yola çıktı. Gemisine Nikephoros Dasiotes kaptanlık

---

Gerish, "Baldwin III of Jerusalem (1130–1163)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 136.

⁴⁷² Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 22 vdd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 94-96; Kristian Molin, *Unknown Crusader Castles*, Hambledon and London, New York 2001, s. 16; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 193-195; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu*, II, s. 139-150.

⁴⁷³ III. Konrad hakkında detaylı bilgi için bkz. G. A. Loud, "Conrad III of Germany (1093–1152)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, ss. 270 vd.

⁴⁷⁴ Fransa Kralı VII. Louis hakkında bkz. K. S. B. Keats-Rohan, "Louis VIII of France (1187–1226)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 755 vd.

⁴⁷⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 40 vd.; Deuilli Odo, *II. Haçlı Seferleri, VII. Louis'in Duğu'ya Seyahati*, Çev. Caner Togaç, Kronik Yayınları, İstanbul 2021, s. 23; David Nicolle, *İkinci Haçlı Seferi*, Çev. L. Ece Sakar, Türkiye İş Bankası Kültür Yatınları, İstanbul 2014, s. 17-19.

⁴⁷⁶ Deuilli Odo, s. 126-131; Niketas Khoniates. *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2020, s. 44-48; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 46, 49 vd.

yapmaktaydı” diyerek İmparator Manuel Komnenos’un Bizans’a ait gemileri Konrad’a tesis ettiğini bildirmiştir.⁴⁷⁷

Fransa Kralı Louis’in orduları Anadolu içlerinden geçerken yok olmanın eşiğine gelmişti. Bu yüzden Louis karadan devam edemeyeceğini anlamış ve kontlarını toplayarak denizden devam etme kararı almıştır. Antalya limanına geldiğinde Bizans’a ait gemiler kiralamış, ancak bu gemilerin küçük olmasından dolayı ancak kendisi ve soyluları bu gemilere binerek Antakya’ya doğru yelken açmıştır. Louis, Kıbrıs’ı sağında bırakarak Antakya’ya bağlı Süveydiye limanına demirledi ve Antakya Prinkepsi Raymond tarafından karşılanmıştır.⁴⁷⁸ Böylece her iki kral da Bizans’ın gemilerini kullanmak zorunda kalmıştır. İaşe, ikmal ve sevkiyat işleri için Bizans gemilerini kullanmışlardır. Ancak Bizans, Haçlılara yaranamamış ve başarısız olmanın nedenini Bizans’a bağlamışlardır.

3.13. Askalan’ın Haçlılar Tarafından Zaptı

Askalan, önemli Filistin limanlarından biriydi. Tarihi zenginlikleri bakımından çok önemliydi. Tevrat’ta Aşkelon adıyla anılmaktadır. İslam peygamberi Hz. Muhammed de Aşkelon’u iki gelinden biri olarak tanımlamıştır.⁴⁷⁹ Ayrıca Askalan, stratejik olarak iyi bir konuma sahipti. Mısır ile Suriye arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Aynı zamanda Mısır ve Gazze limanlarından Askalan’a deniz yoluyla ulaşmak kolaydır. Bu nedenlerden dolayı önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.⁴⁸⁰ Willermus, Askalan’ın beş Filistin şehriden biri olduğunu söyler.⁴⁸¹

Haçlılar, Kudüs’ü ele geçirdikten sonra her zaman Askalan’ı zapt etmenin yollarını aramıştır. 1150’li yıllara gelindiğinde Askalan’ın alınması için hazırlıklara başlanmıştır. İlk olarak Gazze şeridini onarmaya başladılar. Ayrıca Templier şövalyeleri, Gazze şeridindeki başarılı savunmalarına rağmen Fatımi donanmasının denize açılmıştır.⁴⁸² İbn Salâr, bunun üzerine hemen tedbir olarak Usame ibn Munkız’ın da içinde bulunduğu bir heyeti Nureddin Zengi’ye yollayarak Haçlıla-

⁴⁷⁷ Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 68.

⁴⁷⁸ Deuilli Odo, *a. g. e.*, s. 140 vd; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 51 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 231; Fatma İnce, “Nureddin Mahmud’un Haçlılar ve Bizans Devleti İle Münasebetleri”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Eylül 2019, III, S. 3, s. 1561.

⁴⁷⁹ Mustafa Fayda, “Askalân”, *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991, s. 487.

⁴⁸⁰ Serkan Özer, “Haçlıların, Askalân Şehrini Zaptı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2015, III, S. 58, s. 524.

⁴⁸¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 83.

⁴⁸² Serkan Özer, *a. g. m.*, s. 532.

rın Gazze'deki faaliyetlerine müdahale etmesini istemiştir.⁴⁸³ Usame, buradan bir netice elde edemediği için biraz adam toplayarak Askalan'a gitmiş, burada Haçlılarla küçük çatışmalara girmiş ve 4 ay Askalan'da kaldıktan sonra buradan ayrılmıştır.⁴⁸⁴

İbn Salâr'ın ölümünden sonra Fatımi Devleti'nde bir otorite boşluğu meydana geldi. Bunu fırsat olarak gören III. Baldwin, krallıktaki tüm kuvvetlerini bir araya getirdikten sonra 25 Ocak 1153 tarihinde Askalan'ı karadan ve denizden kuşatmıştır.⁴⁸⁵

Haçlı donanmasına Saydalı Gerhard komuta etmiştir. Bu donanma 15 gemiden meydana gelmiştir.⁴⁸⁶ Haçlı devletleri bu tarihe kadar Filistin liman şehirlerini zapt etmek için Cenova, Pisa, Venedik ve çeşitli ülkelerden gelen donanmaları kullanmıştır. Fakat Haçlılar Askalan kuşatmasında kendilerine ait donanmaları kullanmıştır. Bu donanmanın nerede yapıldığı veya nasıl elde edildiği üzerine dönemin kaynakları bilgi vermemiştir.

Gerhard, bu donanma ile şehri kuşatarak denizden gelecek yardımları kesmeyi amaçlamıştır. İbn Salâr, Askalan'a çok önem vermiştir. İbnü'l-Esir, Fatımi vezirlerinin her yıl Askalan'ın muhafazası için buraya asker, gıda ve silah gibi yardımların gönderildiğinden söz etmiştir.⁴⁸⁷ Bir diğer önemli Müslüman tarihçi El-Makrizî, "İbn Salâr, Askalan'ın tahkim edilmesi konusuna vezirliğe geldiği ilk zamanlardan beri özen göstermişti"⁴⁸⁸ demiştir. Bu yardımlar genellikle deniz yolu ile gelmiştir. Bu nedenle kuşatma altındaki Askalan'a Mısırdan gelecek olan yardımları engellemek için 15 gemilik bir donanma ile şehir denizden kuşatılmıştır. Karadan ve denizden kuşatılan Askalan halkı şehri tüm gücüyle savunmuştur. Bir taraftan şehri savunurken bir taraftan da Mısır ve Nureddin Zengi'den yardım istemişlerdir.⁴⁸⁹

⁴⁸³ Usame İbn Munkız, *Kitâbu'l-İ'tibâr, İbretler Kitabı*, Çev. Yusuf Ziya Cömert, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2021, s. 35.

⁴⁸⁴ Usame İbn Munkız, *Kitâbu'l-İ'tibâr, İbretler Kitabı*, s. 40-43.

⁴⁸⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 83; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 163; İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 187; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 283; Serkan Özer, "*a. g. m*", s. 533.

⁴⁸⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 83; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 283; Serkan Özer, "*a.g.m*", s. 533; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 224.

⁴⁸⁷ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 163.

⁴⁸⁸ El-Makrizî, Takiyy ed-Dîn Ahmed b. Ali, *İtti'âz el-Hunefâ bi-Ahbâr el-Eimme el-Fâtimiyyîn el-Hulefâ*, III, s. 199.

⁴⁸⁹ İbn Kalânîsî, *a. g. e.*, s. 187.

Kuşatmanın ikinci ayında Haç için kalabalık bir kitle Kudüs'e haç için gelmişti. Willermus'un aktardığına göre kral, "Ordudan bazıları gönderilerek, halkın denizci olanları vasıtasıyla, haçtan sonra geri dönmek isteyenlere mani olmaya çalışıldı ve bunlar Tanrı adına girişilen kuşatmaya katılmak için toplanmaya ve büyük küçük bütün gemileri getirmeye davet edildiler"⁴⁹⁰ diyerek deniz güçlerini artırmak için uğraştıkları görülmektedir. Ayrıca bu kuşatma için kral, parayla birçok gemi alarak bunların direklerinden büyük bir kule, bu gemilerden geri kalanlardan ise mancınık yapımında kullanmıştır.⁴⁹¹ Haçlılara gelen bu yardımlar Haçlı ordugâhının moralini yükseltmiş ve ordunun güçlenmesini sağlamıştır. Haçlıların beklemediği bir anda 70 kadırgadan oluşan gemilerin içinde erzak, silah ve mühimmatla dolu bir Mısır filosu Askalan'a yardım için gelmiştir. Bunu gören halk morali düzelmiş ve neşeleri yerine gelmiştir.⁴⁹²

Mısır Donanmasının gelişi Haçlıların planını bozmuştur. Saydalı Gerhard Mısır filusunun şehre girmesini engellemek için uğraşmış, ancak Mısır donanmasının daha güçlü olmasından dolayı geri çekilmek zorunda kalmıştır.⁴⁹³ Mısır filosu, Haçlı filosunu etkisiz hâle getirdikten sonra Askalan surları içine girmeyi başarmıştır. Askalanlılar gelen bu yardımlarla heyecanlanıp Haçlılara saldırmaya başlamıştır. Ancak ağır kayıplar aldıkları için saldırıları azaltmışlardır.⁴⁹⁴

Haçlı ordusu yaptıkları mancınık ve birçok savaş aletleri ile şehre taarruz etmeye devam etmiş, ancak her iki tarafta birbirlerine üstünlük sağlayamamıştı. Steven Runciman gelen Mısır filusunun şehre girip yüklerini boşalttıktan sonra ayrıldıklarını söylemiştir.⁴⁹⁵ Mısır donanmasının şehirden ayrılmasından sonra Haçlı kuvvetleri şehri kuşatmaya devam etmiştir. Templier Şövalyelerinin gayreti ve Haçlı ordusunun şehre daha çok taarruza başlamasıyla Askalanlılar umudunu yitirmiş ve şehrin düşeceğini anlamıştır. Bunun üzerine şehrin valisi kral ile anlaşma yoluna giderek 19 Ağustos 1153 yılında şehri Haçlılara teslim etmiştir.⁴⁹⁶

---

⁴⁹⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 86.

⁴⁹¹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 86 vd.

⁴⁹² Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 87 vd.; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 187 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 283.

⁴⁹³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 87 vd.

⁴⁹⁴ İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 187 vd.; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 89 vdd.

⁴⁹⁵ Runciman, *a. g. e.*, II, s. 283.

⁴⁹⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 94-96; İbn Kalânisî, *a. g. e.*, s. 187 vd.; *Anonim Süryani Kroniği (I. Ve II. Haçlı Seferleri)*, s. 87 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 284; Serkan Özer, *a. g. m.*, s. 538; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 225.

Steven Runciman, Askalan'ın zaptının Kudüs krallarının son büyük zaferi olduğunu söylemiştir.⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁷ Runciman, *a. g. e.*, II, s. 284.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. II. HAÇLI SEFERİNDEN SONRA BİZANS DONANMALARININ HAÇLI DEVLETLERİNE YARDIMLARI VE BU DONANMALARIN FAALİYETLERİ

4.1. Trablus Kontu III. Raymond'un Bizans'a Ait Adalara Saldırması ve İntikamını Alması

Bizans birçok defa Haçlılara yardım etmiştir. Ancak Haçlı devletleri ile bir türlü yıldızları barışmamıştır. Manuel, Haçlı devletleri ile arasını düzeltmek için evlilik ile akrabalık kurmak için harekete geçti. Kendisine Antakya hükümdarının kızı Maria ve Trablus Kontu II. Raymond'un kızı Melisende önerilmiştir. Bizans heyeti Trablus'a gidince kardeşi III. Raymond, çeyiz hazırlamak için bir servet harcamış ve 12 büyük galeri ısmarlamıştır. Ancak Manuel, Maria'yı seçince Melisende kahrından bir müddet sonra hastalanarak ölmüştür.⁴⁹⁸ Kardeşi III. Raymond, bu durumu Bizans İmparatoruna mal etmiştir. Raymond, Bizans'tan yaptığı nişan masraflarını ödemesini istedi. Bu istek reddedilince Raymond, 12 büyük galeriyi savaş gemisine çevirdi ve Bizans'a ait Kıbrıs kıyılarında bulunan birçok yeri yağma etti. Gemilerine yüklediği bütün malları ülkesine getirerek Bizans'tan intikamını aldı.⁴⁹⁹

4.2. Kudüs Kralı Amaury'nin 1168 Mısır Seferi

Amaury, Kudüs'ün yeni kralı⁵⁰⁰ olduktan sonra Mısır'ı almak için Bizans'tan yardım istedi. Ancak Bizans donanması yardıma gelmeden Kral ve Kontları sefer kararı aldı. Bütün hazırlıklarını bitirdikten sonra 19-20 Ekim 1168 tari-

⁴⁹⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 138-140; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 300 vd.

⁴⁹⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 140 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 301

⁵⁰⁰ III. Baldwin'in çocuğu bulunmamaktaydı. Bu yüzden III. Baldwin'in ölümü üzerine tahta Yafa ve Askalan kontu olan kardeşi Amaury çıktı (1162-1174). Willermus Tyrensis, "Kudüs'ün dördüncü Latin Kralı III. Baldwin zikrettiğimiz gibi çocuksuz öldükten sonra, tek kardeşi Yafa ve Askalan Kontu Amaury, beşinci Latin kralı olarak 1163'te tahta oturdu" diyerek onun altıncı kral olduğunu belirtmektedir. Amaury hakkında detaylı bilgi için bkz. Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 143 vd.; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 303 vd.; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s.239.

hinde bütün ordusu ile Mısır seferine başladı.⁵⁰¹ Bu seferde Haçlılara ait güçlü bir donanma bulunmamıştır. Bizans donanmasının gelmesini de beklememişlerdi. Amaury, Mısır seferine çıkarken yanında sadece 20 gemiden oluşan bir donanması bulunuyordu. Bu donanmanın tayfaları genellikle Batı'dan yeni Kudüs'e gelenler oluşturmuştur⁵⁰². Bu yüzden profesyonel bir filo değildir. Haçlı orduları ilk olarak 4 Kasım 1168'da Bilbis'i kuşattı. Şehri ele geçirdikten sonra burada bulunan bütün halkı öldürdüler.⁵⁰³ Bilbis, sahile kıyısı bulunmayan bir şehirdi. Bu yüzden Bilbis'in alınmasında donanma kullanılmadı. Ernoul, "Kral Amaury Mısır topraklarına yürüdü ve Balbis adında bir şehri kuşattı. Burayı kılıç zoruyla aldı ve deniz kıyısı olmadığı için şehri yıktırdı. Eğer deniz kenarında olsaydı, şehri yıktırılmaz tahkim ederdi".⁵⁰⁴

Kral Amaury'i, Bilbis'i yağmalarken Haçlı donanmaları bu sırada Nil nehri üzerinden Mısır'a doğru hareket ediyordu. Willermus Tyrensis, "Haçlı filosu, Karabes adı verilen Nil'in ağzından elverişli bir rüzgârla yelken açmış ve Mısır'a inmişti. Bu filoda bulunanlar hemen nehrin kıyısında bulunan ve kısa bir süre sonra zapt edilen ve yağmalanan Antik Tapnis kentini kuşattı. Haçlılar krala gelmek için acele ederken, Mısırlılar gemileriyle yollarını kapattı. Kral en azından bir kıyı kazanmak için Toronlu Hemfried'i bir ekip ile görevlendirdi. Böylece bu taraftaki gemiler serbest geçişi sağlayacaktı" demektedir.⁵⁰⁵ Willermus'un bu kaydı Haçlı donanmasının Mısır'daki ilerleyişi hakkında bilgi vermektedir.

Haçlı ordusu 13 Kasım'da Kahire'yi kuşattı. Ancak, bu sırada Şîrkûh ve Selâhaddin Mısır'a yardım etmek için bölgeye geldi. Bunu duyan Kral, 2 Ocak 1169 tarihinde seferi sonlandırarak geri çekilmek zorunda kaldı. Bir müddet sonra Amaury, Haçlı donanmalarının Akka'ya dönme emrini vermiş, ancak geri çekilme esnasında Haçlı donanması bir kadırgasını kaybetmiştir.⁵⁰⁶

⁵⁰¹ Ernoul, *Kronik, a. g. e.*, s. 33; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 187-192; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet, Çağ Yayınları, İstanbul, 1987*, s. 49; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 317; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 252.

⁵⁰² Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 49; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 318

⁵⁰³ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 188-189; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 273; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 318; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 49; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 252; Mustafa Kılıç, "Şîrkûh el- Mansûr", *TDVİA*, c.39, İstanbul 2010, s. 204.

⁵⁰⁴ Ernoul, *Kronik, a. g. e.*, s. 33.

⁵⁰⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 190-191.

⁵⁰⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 190-191; Gregory Abû'l- Farac, *Abû'l- Farac Tarihi, II, Ömer Rıza Doğrul*, s. 403 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 273 vd.; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 49-51.

4.3. Kudüs Kralı Amaury'nin 1169 Mısır Seferi ve Bizans Donanmalarının Yardıma Gelmeleri

Amaury, 1169 yılının Ocak ayında Mısır'dan eli boş dönmüştür. Fakat Amaury, Mısır'dan vazgeçmek istemiyordu. Mısır o dönemde çok önemli bir konuma sahipti. Mısır'ın doğusunda Şam, güneyinde Nubia, batısında Mağrip ve kuzeyinde Rum denizi bulunmaktaydı. Mısır çok zengin ve bereketli bir ülkedi.⁵⁰⁷ Mısır'ın stratejik konumu ve zenginlikleri Haçlı krallıkları için çok büyük bir öneme sahipti. Amaury'nin asıl endişesi Nüreddin Zengi adına Selahaddin'in Mısır'ı elinde tutması ve Haçlı Devletlerini tehdit etmesiydi.⁵⁰⁸

Amaury, Mısır'ı tek başına zapt edemeyeceğini bildiği için derhal Sur Başpiskoposu Friedrich'i Batı'ya yolladı. Amacı Mısır'ı ele geçirmek için güçlü bir müttefik bulmaktı. Ancak istediği sonucu elde edemedi ve beklediği yardımlar Batı'dan gelmedi.⁵⁰⁹ Amaury, batıdan istediği desteği bulamayınca pes etmeyerek müttefik arayışlarına devam etti. Bu sırada Bizans'tan istediği destek yola çıkmıştı. Amaury, daha önce de Bizans imparatorundan asker, filo ve maddi destek istemişti.⁵¹⁰ Manuel, bu müttefiklik teklifini kabul etmiş ve büyük bir donanmayı yardıma yollamıştır.

Bizans'ın gönderdiği donanma için Niketas Khoniates "Bu donanma 200'ün üstünde büyük savaş gemisi, bunların arasında Epidamnos'dan 10 gemi ile Euboa'luların tayfalık ettikleri atlı süratli yelken gemi bulunuyordu" demiştir.⁵¹¹ Willermus Tyrensis, Niketas ile birbirlerine yakın rakamlar vererek bu donanmanın maiyeti için "Bu filoda kadirge denen ve savaş için en uygun olan iki tarafı kürekli 150 gagalı gemi vardı. Ayrıca arka kapıları olan atları bindirip, indirilmeleri amacıyla tasarlanmış 60 büyük gemi ve nihayet insanlar ile atlar için daha rahat yükselen ve inan köprüleri olan, ağzına kadar her türlü gıda, silah, mancınık ve diğer savaş araçlarıyla donatılmış 10 ya da 12 tane Dromons denilen çok büyük

⁵⁰⁷ Anonim, *Hudûdül'l Âlem Mine'l Meşrik İle'l-Magrib*, Çev. Abdullah Duman, Murat Ağarı, Ayışığı kitapları, İstanbul 2020, s. 111 vd.; Ebu'l-Fida, *Ebü'l-Fidâ Cografyası*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe, İstanbul 2017, s. 105.

⁵⁰⁸ Muhammed Türkücü, *Nureddin Zengi'nin Haçlılarla Mücadelesi ve Siyasi birlik Çabası (1146-1174)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 83.

⁵⁰⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 196 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 284.

⁵¹⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 186.

⁵¹¹ Niketas Khoniates. *a. g. e.*, Çev. Fikret Işıltan, s. 111.

gemi” bulunduğunu belirtmiştir.⁵¹² Ioannes Kinnamos ise, “İmparator at nakliyatı için ve bir orduyu yükleyeceği çok sayıda savaş gemisinden oluşan bir filo hazırlattı ve bunları Mısır’a gönderdi” demiştir⁵¹³

Donanmada bulunan gemi sayıları ve cinsleri hakkında değişik rivayetler bulunmaktadır. Bu donanmanın çok sayıda savaş gemisi, binek hayvanları ve orduyu taşıyacak kadar büyük gemilerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Niketas’ın verdiği bilgilere göre donanma Sestos ve Abydos’a⁵¹⁴ yakın bir yerde Boğaz’a ulaşmış ve burada Bizans kuvvetleri başta olmak üzere savaşa birçok milletten katılan askerler gemilere binmiştir.⁵¹⁵ Donanmanın komutasına Megas-Duks olan Andronikos Konstostephanos atanmıştı.⁵¹⁶ Bütün hazırlıklarını bitiren donanma, 10 Temmuz 1099 yılında Çanakkale Boğazı’ndan Akdeniz’e doğru hareket etmiştir. Andronikos Konstostephanos, Akdeniz’e girdikten sonra filosunda bulunan gemilerden küçük bir grup oluşturmuştur. Donanmanın ana kısmı Kıbrıs’a doğru hareket ederken Mısır donanmasına ait 6 gemiden oluşan bir keşif filosuna rastlamıştır. Bizans donanması bu küçük keşif filosuna ait iki gemiyi ele geçirmişti. Kaçan diğer Mısır filoları vakit kaybetmeden Sultana haber vermek için harekete geçmişti.⁵¹⁷

Bizans donanmasından ayrılan küçük filo, İmparatorun asker ve Mısır seferi için Amaury’e gönderdiği parayı vermek ve Bizans donanmasının harekete geçtiğini bildirmek için Filistin’e doğru yelken açmıştı. Akka limanına varan küçük filo getirdikleri parayı Amaury’e takdim ettikten sonra hareket için haber bekledi. Ancak Amaury, sefere çıkmak için acele etmesi gerektiğinin aksine isteksiz ve ağırdan almaktaydı. Ancak daha fazla orduyu bekletemedi ve 1099 yılının Ekim ayında Willermus’un aktardığına göre bütün ordu Askalan’da toplanıp harekete geçmiştir. Bizans donanması, Haçlıları donanma ile aktarmayı teklif etseler

⁵¹² Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 197.

⁵¹³ Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 199.

⁵¹⁴ Çanakkale Boğazına yakın Nağra burnunda bulunur. Abydos hakkında detaylı bilgi için bkz: Nureddin Arslan, “Abydos”, *Sevim Buluç Anı Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2006, s. 83-88.

⁵¹⁵ Niketas Khoniates. *a. g. e.*, Çev. Fikret Işıltan, s. 111 vd.

⁵¹⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s.197; Niketas Khoniates. *a. g. e.*, Çev. Fikret Işıltan, s. 111; Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 199.

⁵¹⁷ Niketas Khoniates. *a. g. e.*, Çev. Fikret Işıltan, s. 112; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyübî ve Devlet*, s. 56; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 321 vd.; Muhammed Türkücü, *a. g. t.*, s. 84; Doğan Mert Demir, *Salâhaddin’in Gemileri, Salâhaddin Devrinde Akdeniz’de Eyyübî Deniz Kuvvetleri*, Babil Kitap, İstanbul 2019, s. 92 vd.

de Kral buna yanaşmadı ve karadan Mısır'a doğru hareket etti. Bu sırada Bizans donanması da denizden Mısır'a doğru yelken açtı.⁵¹⁸

Haçlı ordularının Mısır'a doğru hareket ettiğini öğrenen Selahaddin hemen tedbirlerini almıştır. İlk olarak Bilbis'e destek göndermişti. Burası deniz kenarına yakındı. 1168 tarihinde Amaury ilk olarak burayı kuşatmış ve ele geçirmişti. Selahaddin, Haçlıların ilk olarak buraya saldıracağını düşünmüş olmalıdır. 27 Ekim 1169 tarihinde Haçlı orduları Dimyat'ı kuşattı. Bizans donanması ise çıkan fırtına yüzünden ancak 1 Kasım 1169 yılında Haçlı ordusuna katıla bildi.⁵¹⁹

Haçlıların Dimyat'ı kuşatmasının asıl nedeni stratejik konumundan dolayıydı. Dimyat, Mısır'ın kuzey sınırında yer alıp⁵²⁰ Tinnîs gölünün üzerinde bulunan bir adadır.⁵²¹ Willermus, Nil Nehri üzerinde elverişli bir konuma sahip olduğunu belirtmiştir.⁵²² İbn Şeddâd, Haçlıların ilk olarak Dimyat'ı kuşatmasını nedenini “Önce Dimyat'ı hedeflerine koydular. Çünkü buraya denizden ve karadan ulaşılabilirdi. Burayı elde ederlerse, Mısır'da iyi bir üs, bir köprübaşı elde etmiş olacaklardı” diyerek açıklamıştır.⁵²³

Amaury karadan, Bizans donanması ise denizden şehri muhasara altına aldı. Kuşatma aletleri, mancınıklar, koçbaşları ile şehre saldırmaya devam etmişlerdi. Selahaddin çıkacak bir isyana karşı Kahire'den ayrılmak istemiyordu. Bu yüzden Kahire'den içi bol erzak ve silahlarla dolu gemileri Nil üzerinden Dimyat'a yolladı. Ayrıca Selahaddin, Nureddin'e haber göndererek yardım istedi.⁵²⁴

Haçlı orduları şehre her taraftan saldırımlarına rağmen bir türlü sonuç alamadılar. Şehir halkı da şehri çok iyi savunmuştur. Bu sırada Müslüman halk, Bizans donanmasını yok etmek için hazırladıkları bir planı devreye soktu. Willermus, “Kadırgalar ve diğer çeşitli gemiler denizden nehre getirdikten ve onları şehir yakınlarında daha elverişli bir yere demirlediler. Öğleden sonra Nil'in seyri-

⁵¹⁸ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s.198; Niketas Khoniates. *a. g. e.*, Çev. Fikret Işıltan, s. 112; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 56.

⁵¹⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s.198; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 56; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 322-323.

⁵²⁰ Ebü'l-Fidâ, *Takvimü'l-büldan*, Çev. Ramazan Şeşen, s. 105.

⁵²¹ *Hudûdül'Âlem*, s. 112.

⁵²² Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 198.

⁵²³ İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Selahaddin-i Eyyûbî'nin Hayatı, Onun Güzellikleri ve İzlediği Siyasetin İncelikleri, Arp Çev. Hilmi Beyca, Büyük Ay, İstanbul 2021, s. 65.

⁵²⁴ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 284-285; Niketas Khoniates. *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret Işıltan, s. 211-213; İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 65-66.

ni izleyerek, biraz daha kuvvetli bir rüzgârın esmesiyle şehirdekiler düşündüklerini uygulamaya başladılar. Orta büyüklükte bir mavna aldılar, kuru odun, zift, gres ve diğer kolay tutuşabilen malzemelerle en üst seviyeye kadar doldurdular. Bunları yaktıktan sonra Haçlı filosuna karşı nehirde yüzdürdüler ve öğle rüzgârı ve yarıncı maddeleri daha fazla alevlendirdi. Yanan mavna filoya geldiğinde ve gemiler birbirlerine yakın olduğundan dolayı kaçamadılar. Yangın 6 gaga gemisi olan Kadırgalara sıçradı ve onları küle çevirdi. Kral atına atlayıp derhal denizcileri çağırıp yangını söndürmeseydi, bütün filo kül olacaktı. Bütün gemiler birbirinden ayrıldılar böylece filonun yok olmasını engellediler. Ateş birkaç gemiye sıçrasa da nehirden alınan suyla söndürülmesi kolay oldu” diyerek Willermus Tyrensis Müslümanların bu planı hakkında bilgi vermektedir.⁵²⁵

Müslümanların bu atağı Haçlı donanmasını güç duruma düşürmüştü. Bu sırada Nureddin Zengi, Haçlıları şaşırtmak ve Mısır’ı muhasaradan kurtarmak için Haçlılara ait topraklara saldırdı. Böylece Haçlı ordusu her iki taraftan kuşatılmış oldu. Haçlı orduları seferde olduğu için Nureddin’e karşı sefere çıkamamıştı. Bu sırada Bizans ve Haçlı orduları bir türlü sonuç alamadıkları için birbirlerini suçlamaya başladı. Uzun süren kuşatma sonucunda Haçlı ordusunda açlık baş göstermeye başlamıştı. Her iki taraf da birbirlerine üstünlük sağlayamamıştı. Bu sırada Nureddin’in yolladığı orduların Mısır’a yaklaştığı söylentileri yayılmaya başlamıştı. Amaury, kış ayının gelmesi ve durumun daha kötüye gitmesini engellemek için kuşatmayı kaldırmaya karar verdi. Böylece 13 Aralık 1169 tarihinde şehrin önünde bulunan mancınık ve diğer kuşatma aletlerini ateşe verip imha ettikten sonra Filistin’e dönmek için harekete geçmiştir.⁵²⁶

Amaury ve Haçlı orduları 24 Aralık 1169 Askalan’a varmayı başardılar. Ancak bu durum Bizanslılar için geçerli değildi. Bizans donanması kış ayının gelmesi ve denizin tekin olmadığı bir dönemde İstanbul’a doğru yelken açmıştı. Bu nedenle büyük bir fırtınaya yakalandılar. Bunun sonucunda Bizans donanmasına ait gemilerin çoğu denizde parçalandı ve kalıntıları Filistin sahiline vurdu.

---

⁵²⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s.202.

⁵²⁶ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 202-204; İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 66 vd.; Niketas Khoniates. *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret İşıltan, s. 116-117; 199-200; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 285; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyübî ve Devlet*, s. 56-57; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 323-324; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 254-255.

Donanmadan az sayıda geriye kalmış gemiler, Niketas'ın verdiği tarihe göre 1170 yılının ilkbaharında İstanbul'a var bilmmişti.⁵²⁷

Bizans ilk defa Haçlılara bu denli büyük bir donanma yollamıştı. Bu donanmada Bizans'ın önemli savaş gemileri de mevcuttu. Ancak kuşatma esnasında müttefik olmalarına rağmen aralarında güvensizlik vardı. Amaury çok kayıp vermezken Bizans donanması fırtına yüzünden büyük kayıplar vermişti. İbnü'l-Esir'in dediği gibi "Haçlılar Dimyat'a Pirince giderken Evdeki Bulgurdan da olmuşlardı".⁵²⁸ Yine de bu son Haçlı-Bizans ittifakı olmamıştır.

4.4. 1177 Yılında Bizans Donanmasının Akka Limanına Gelmesi Flandre Kontu Philippe'nin İsteksizliği Yüzünden Mısır Seferinin İptal Edilmesi ve Donanmanın İstanbul'a Geri Dönmesi

1177 yılında Flandre Kontu Philippe Kudüs'e geldi. Bu haberi duyan Bizans İmparatoru Mısır'a karşı yapılacak bir sefer için para ve donanma yardımında bulunmayı teklif etmişti. Ancak Kudüs Kralı IV. Baldwin rahatsız olduğundan Philippe'nin bu seferin başına geçmesini istedi. Bu sırada Bizans'a ait bir elçi heyeti de Kudüs'e gelmişti. Elçilerin gelişinden hemen sonra Mısır seferine katılmak için 70 gemiden oluşan bir Bizans donanması Akka limanına geldi.⁵²⁹ Ancak Kont Philippe'nin bu seferin başını çekmek gibi bir niyeti yoktu. Bütün ısrarlara rağmen Philip sefere çıkmayacağını, buraya evlenmek için geldiğini belirtmiştir. Bu uzun tartışmalar sonucunda Bizans elçileri, Haçlılardaki anlaşmazlıkları fark ettiklerinden dolayı İstanbul'a geri döndüler. Bizans donanmaları da onlardan sonra İstanbul'a döndü.⁵³⁰ Böylece Mısır üzerine sefer düzenlenmeden Bizans donanması bölgeden uzaklaşmış ve bu Kudüs'ün fethine kadar son Bizans-Haçlı donanmalarının ittifakı olmuştur.

---

⁵²⁷ Niketas Khoniates. *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret Işıltan, s. 117; Ioannes Kinnamos. *a. g. e.*, Haz. Işın Demirkent, s. 200; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 324; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 255; Doğan Mert Demir, *Salâhaddin'in Gemileri*, s. 95.

⁵²⁸ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 285.

⁵²⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 246-247; Ernoul, *a. g. e.*, s. 42.

⁵³⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 247-248; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 346-347; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 269 vd.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SELAHADDİN EYYÜBİ VE HAÇLI DONANMALARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN MÜCADELELER

Haçlı orduları Kudüs'ü ele geçirdikten sonra Fatımi Devleti zor duruma düşmüştü. Filistin bölgesinde bulunan kara ordularını yavaş yavaş kaybetmiş ve asker sevk etmekte gün geçtikçe zorlaşmaya başlamıştı. Bu yüzden Fatimiler bölgeye yardım, nakliye ve askeri birlikler sevk edebilmek için donanmaya önem vermeye başlamışlardı.⁵³¹ Böylece denizlerde de Haçlılarla mücadele edebileceklerdi. Ancak gün geçtikçe Fatımi donanması zayıflamaya başlamıştı. 1168 yılında Selâhaddîn ve amcası Şirkuh, Haçlılara karşı Mısır'ı savunmaları için Nureddin Zengi tarafından Mısır'a yollandılar. Selâhaddîn Eyyûbî istemeyerek de olsa Mısır'a gitmişti. Şirkuh, Mısır'ı ele geçirdikten sonra Selâhaddîn'i baş veziri yapmıştı. Ancak 1169 yılında Şirkuh vefat edince Selâhaddîn onun yerine Mısır'ı yönetmeye başladı. Mısır bu dönemde Fatımi halifesinin emrinin altındaydı. Ancak Fatımi halifesi olan El-Âdîd, 1171 yılının Eylül ayında ölünce Selâhaddîn Mısır'da Şia inancını kaldırıp hemen Abbasi halifesi adına hutbe okutarak Sünni akidelere ön plana çıkarmaya başladı. 1174 yılında Nureddin'in vefatı üzerine Selâhaddîn Mısır'ın tek hâkimi oldu.⁵³² Önce Fatımi halifesi El-Âdîd'in sonra da Nureddin'in vefatı Selâhaddîn'in Mısır'da tek güç olmasını sağladı. Böylece karada ve denizde Haçlıların en büyük rakibi Selâhaddîn olmuştu. Bunu bilen Haçlı Kralı Amaury, Selâhaddîn'e karşı güç kazanmak için Hristiyan ülkelerden yardım talebinde bulunmaya devam etti. Mısır'ın Selâhaddîn'in eline geçmesini hazmedemeyen Haçlı birliklerinin imdadına ilk olarak Sicilya donanması yetişti.

5.1. Sicilya Donanması'nın Selâhaddîn'e Karşı Harekete Geçmesi, İskenderiye ve Tinnis'i Kuşatmaları

Selâhaddîn, Mısır'ı ele geçirmesine rağmen Mısır'da bulunan Şia taraftarlarını tam olarak bastıramamış ve isyanlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu sıra-

⁵³¹ David Nicolle, *Haçlılar Çağı'nda İslam Orduları 1071-1300*, Çev. Kahraman Şakul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 19.

⁵³² İbn Şeddâd, *Nevadirü's-Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 65, 67-70; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 271-281; David, Nicolle, *Selâhaddîn Eyyûbî*, Çev. Doğan Mert Demir, Kronik, İstanbul 2021, s. 13.

da Mısırlılar ve Haçlılar Selâhaddîn'e karşı destek alabilmek için Avrupa'ya mektuplar yollayarak yardım istemişti. Bu çağırılara ilk olarak Sicilyalılar cevap verdi ve güçlü bir donanma hazırlayarak Selâhaddîn'e karşı sefer hazırlıklarına başladılar.⁵³³

Sicilya Kralı II. Guillaume, bütün hazırlıklarını tamamladıktan sonra Lecce Kontu Tankred'in emrine verdiği büyük bir donanmayı Doğu Akdeniz'e yolladı. Bu donanma Akdeniz ve Kuzey Afrika'da dehşet saçmış çok büyük ve kalabalık bir donanmaydı. Willermus Tyrensis bu donanmanın "Muazzam kalabalık atlı ve piyadeyle iki yüz gemilik bir filo"⁵³⁴ olduğunu söylemektedir. Arap Kaynaklarında ise bu rakamlar farklı verilmektedir.

İbnü'l-Esir, "Sicilya kralı asker taşıyan ve sayıları iki yüzü bulan savaş gemisiyle, atları taşıyan altı büyük gemi ve erzak taşıyan kırk gemiden müteşekkil büyük bir donanma hazırladı. Gemideki piyadelerin sayısı elli bin, süvarilerin sayısı ise bin beş yüz kişiydi"⁵³⁵ derken; İbn Şeddâd, "30 bin askerden oluşan ordularını Kalyon, Terrat ve yük gemilerinden, yani Butse'den oluşan 600 parça gemi ile İskenderiye limanına girdiler"⁵³⁶ diyerek bu gemilerin sayısını 600 olarak göstermiştir. Ancak Selâhaddîn'in Şam'a yolladığı bir mektupta "Esir alınanların ifadesine göre, düşman süvarilerinin sayısı 1.500'dür. Bunlardan 1.000'i mızraklı şövalye, geriye kalan 500'ü de hafif zırhlı okçu Türk süvarileriydi. 200 kalyonları vardı; bu gemilerin her birinde 150 savaşçı, toplamda da 30.000 adam bulunuyordu. At taşıyan Tarîdelerin sayısı ise 36, kereste ve muhasara âletleri taşıyan gemilerin sayısı altı idi. 40 teçhizat gemisi, aynı zamanda da mancınık ekiplerini, hizmetkârlarla zanaatkârları da taşıyordu ve bunların toplam sayısı da 50.000 idi. Donanmanın üç kumandanı vardı. Bunlardan biri Sicilya Kralının amcasının oğluydu"⁵³⁷ diyerek bu gemiler hakkında detaylı bilgi vermiştir. Sonuç olarak İbn Şeddâd bu gemileri 600 olarak göstermiş olmasına rağmen, diğer kaynaklar 200 civarı olduğu konusunda hemfikirlendir.

⁵³³ İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 70 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 96 vd.; Ramazan Şeşen, *Selâhaddîn Eyyübî ve Devlet*, s. 65; Murat Öztürk, "Sicilya Normanlarının Doğu Akdeniz'deki Bahri Faaliyetleri 549-584 (1154-1189)," *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 14, 2019, s. 207.

⁵³⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 227.

⁵³⁵ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330.

⁵³⁶ İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 71.

⁵³⁷ Bündârî, Sena'l- Berk el- Şâmi, I, nşr. Ramazan Şeşen, Beyrut 1971, s. 169-175; Ramazan Şeşen, *Selâhaddîn Eyyübî ve Devlet*, s. 65-68.

Sicilya donanması Selâhaddîn'in üzerine sefere çıkmadan önce Mısır'da Selâhaddîn'e karşı bir isyan çıkacağını ve Kudüs Kralı Amaury'nin kendilerine katılıp yardımda bulunacağını düşünüyordu. Ancak daha Sicilya donanması İskenderiye önlerine gelmeden Selâhaddîn isyanları bastırılmış ve düzeni sağlamıştı.⁵³⁸ Sicilya donanması, Kral Amaury'nin 11 Temmuz 1174 yılında ölmesiyle desteksiz kalmış oldu. Ancak gelen Sicilya donanması Kral Amaury'nin ölümünden haberleri olmamıştı.⁵³⁹

28 Temmuz 1174 tarihinde Sicilya donanması ve Mısırlı Şia taraftarları, Kudüs birliklerinin yardımlarından mahrum kalarak İskenderiye Limanına yanaştı ve şehri kuşatmaya başladı. İskenderiye önüne geldiklerinde Sicilya donanması limanın batık gemi enkazları ile tutulduğunu fark etmiştir.⁵⁴⁰ Ancak Normanlar şehri kuşatmak için çok donanımlı gelmişlerdi. Karaya koçbaşları, mancınıklar ve surlara çıkmak için bütün aletlerini hazırlayıp şehre saldırdılar. Müslümanlar ise doğrudan Normanların karşısına çıkmaktansa surların gerisinde karşı koymayı tercih ettiler. Ancak Normanların gün geçtikçe şehre taarruzlarını artırmaya devam ettiler. İbnü'l-Esir "Haçlılar ikinci gün savaşa aynı şekilde devam ettiler. Peş peşe hücumlar düzenlediler. Mancınıklar İskenderiye surlarına kadar yaklaşmıştı" demektedir.⁵⁴¹ İbnü'l-Esir'in bu sözleri Normanların İskenderiye surlarına kadar yanaştığını belirtmektedir. Müslümanlar ise Selâhaddîn'e mektuplar yollayarak yardım istemişlerdi. Selâhaddîn bu mektupları alır almaz derhal harekete geçti. İbn Şeddâd, "Sultan, sadık askerlerinden bir ordu hazırlayıp İskenderiye limanını tahkim ve tedbirler aldı"⁵⁴² diyerek Selâhaddîn'in doğrudan birlikler yolladığını belirtmektedir. Selâhaddîn sadece İskenderiye'ye değil, Dimyat'a da birlik yollamıştı. İskenderiye düşerse ilk olarak Dimyat'ın hedef alınmasından korkmuş olmalıydı.⁵⁴³

Normanlar şehri üç gün boyunca kuşatmaya devam etmiş, ancak bir netice alamamış ve gün geçtikçe umudunu yitirmişlerdi. Normanlar, Selâhaddîn'in İs-

---

⁵³⁸ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 321-330; Andrew S. Ehrenkreutz, *Saladin*, State University of New York Press, Albany 1972, s. 124-125; Ferdinand Chalandon, *Historire de la Domination Normande en Italie et en Sicile*, I-II, Paris 1907, s. 396; Ramazan Şeşen, *Selâhaddîn Eyyübî ve Devlet*, s. 65; Murat Öztürk, *a. g. m.*, s. 207; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 97.

⁵³⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 224; Murat Öztürk, *a. g. m.*, s. 207.

⁵⁴⁰ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330; Ferdinand Chalandon, s. 396; Andrew S. Ehrenkreutz, s. 125; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 98; Murat Öztürk, *a. g. m.*, s. 207.

⁵⁴¹ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330 vd.

⁵⁴² İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 71.

⁵⁴³ Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.99.

kenderiye'ye yardıma geldiğini duymuştu. Bu yüzden iki ateş arasında kalmamak için kuşatmayı kaldırma kararı aldılar. Böylece Salâhaddîn büyük bir galibiyet kazanırken büyük Sicilya donanması mağlubiyete uğradı ve 1 Ağustos 1174 yılında İskenderiye önünden ayrılmıştır.⁵⁴⁴

İbnü'l-Esir, "Çok sayıda Frank piyadesi öldürüldü. Büyük bir kısmı da denize (gemilerine) kaçtı. Binmek için savaş gemilerini sahile yanaştırdılar. Bir kısmı binip kurtuldu, bir kısmı da boğuldu. Bazı Müslümanlar denize dalıp Frank savaş gemilerini deldi ve bu gemiler su alıp battı. Üç yüz Frank süvarisi tepenin başına sığındı ve Müslümanlar sabah erkenden bunlarla savaşa girdi. Muharebe kuşluk vaktine kadar sürdü. İskenderiye haklı onları mağlup ve perişan etti, kimi öldürüldü, kimi de esir düştü"⁵⁴⁵ diyerek Sicilya Normanlarının geri çekilirken birçoğunun öldürüldüğünü nakletmiştir.

Sicilya Normanlarına ait bu donanma aldıkları bu yenilgiden dolayı bir müddet Akdeniz'de görülmedi. Ancak Sicilyalıların Mısır'dan vazgeçme gibi bir niyetleri yoktu. Bu yüzden 40 şini cinsinden oluşan bir donanma hazırladılar ve 1175-1176 yıllarında Tinnis'i kuşattılar. Ancak bu büyük bir saldırı değildi. İki gün boyunca şehri kuşatabilmişlerdir. Şehir garnizonu şehri çok iyi savunduğundan Sicilya donanması geri çekilmek zorunda kaldı.⁵⁴⁶

1177-1178 yıllarında Sicilya Normanları bölgedeki Haçlı devletlerin yardımını almadan tekrardan Mısır üzerine bir sefer düzenledi. Hedefleri ilk olarak Tinnis oldu. Bu donanma 40 gemiden oluşmaktaydı. Ancak diğer başarısız taarruzlarından farklı olarak bu sefer şehri ele geçirmeyi başardılar. Bu sırada şehirde bulunan Eyyûbî, donanma komutanı Muhammed İbn İshak ve mürettebatı gemilerin uzakta olmasından dolayı şehirden çıkamadı ve bir camiye sığındı. Ertesi sabah Sicilya Norman kuvvetlerine ani bir saldırı düzenleyip 120 kişiyi ele geçirdikten sonra öldürdüler. Normanlar intikam almak için İshak'ın adamlarının yerini tespit ettiler. Onlara karşı taarruza geçerek 70'ini öldürdüler. Muhammed İbn İshak'ın adamlarından geri kalanlar ise Dimyat'a kaçmayı başardı. İshak ve adamları

---

⁵⁴⁴ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330-331; İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 71; Ferdinand Chalandon, s. 396-397; Andrew S. Ehrenkreutz, s. 125; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.100; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 337.

⁵⁴⁵ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 331.

⁵⁴⁶ Ferdinand Chalandon, s. 397; 125; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 100; Murat Öztürk, *a. g. m.*, s. 211.

rının imha edilmesinden sonra Normanlar, Tinnis şehrini yağmalayıp harabeye çevirdi. Sicilya Normanları şehirde dört gün kaldıktan sonra buradan ayrıldılar.⁵⁴⁷

Sicilya Normanları yaptığı bu akınlar sırasında Doğuda bulunan herhangi bir Haçlı devletinden yardım almamıştır. Sicilyalıların Mısır'a ısrarla saldırımları, Mısır'a çok önem verdiklerinin bir kanıtıdır. Bu saldırılar sonucunda Eyyûbîler, donanma eksikliklerini fark etmiş ve donanmanın geliştirilmesi için harekete geçmiştir.⁵⁴⁸

5.2. Renaud De Châtillon'un İnşa Ettirdiği Bir Filo İle Kızıl Denizde Gerçekleştirdiği Baskınlar ve Hüsam ed-Din Lû'lû'nün Haçlı Filolarına Karşı Harekete Geçmesi Ve Bu Filoyu İmha Etmesi

Renaud De Châtillon başına buyruk ve acımasız bir insandı.⁵⁴⁹ Renaud kendiyile aynı dine mensup insanlara dahi merhamet etmemiştir. Bunun en büyük örneğini Kıbrıs adasına saldırdığı esnada göstermiştir. 1155 yılında Kıbrıs'a saldırdığında bölgede bulunan manastırları yağmalamış, din adamlarını öldürüp Rum kadınlarını da esir alarak büyük bir ganimetle geri dönmüştü.⁵⁵⁰

Renaud'ın bu tutumu Müslümanlar arasında da kötü şöhret kazanmasına neden olmuştur. Ancak onun asıl hedefi Kızıldeniz üzerinden Mekke'deki ticari hayatı baltalamak, Mekke'ye giden gemileri ele geçirmek ve Müslümanların kutsal topraklarını yağmalamaktı. Bu yüzden Moab Ormanından gemi yapımına uygun ağaçları kestirerek Lut Gölü'nde taşınmaya uygun gemiler inşa ettirmiştir. 1182 yılının son aylarında parçalı halde bulunan gemileri binek ve yük hayvanları sayesinde Kızıldeniz'e bağlı Akabe Körfezine taşıdı ve burada birleştirdi.⁵⁵¹

---

⁵⁴⁷ Yaacov Lev, *Saladin in Egypt*, Brill/Leiden, Boston-Köln 1999, s. 165; Ferdinand Chalandon, s. 397; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, s. 68; Doğan Mert Demir, *Salâhaddin'in Gemileri*, s. 100-101; Murat Öztürk, a. g. m., s. 211-212.

⁵⁴⁸ Doğan Mert Demir, *Salâhaddin'in Gemileri*, s. 101.

⁵⁴⁹ Renaud De Châtillon Müslümanlara karşı acımasızlığıyla ün salmıştır. Renaud De Châtillon hakkında detaylı bilgi için bkz. Bernard Hamilton, "Reynald of Chatillon (d. 1187)", *The Crusades An EncyclopeDIA*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 1027; Pierre-Vincent Claverie, "Pierre De Blois Et La Légende Dorée De Renaud De Châtillon" *Egypt And Syria In The Fatimid, Ayyubid And Mamluk Eras VII*, Ed. U. Vermeulen, K. D'hulster And J. Van Steenberg, Paris 2013, ss. 173-185.

⁵⁵⁰ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 111 vd.; Seyfettin Kaya, "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", *History Studies*. 12/3, Haziran 2020, s. 1295.; Ebru Altan, "Renaud De Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)", *Tarih Dergisi*, İstanbul 2012, S. 55, s. 4-5.

⁵⁵¹ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 389; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 366; Ebru Altan, "Renaud De Châtillon", s. 15; Bernard Hamilton, s. 1027; Seyfettin Kaya, "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", s. 1299; Rama-

Renaud'un yaptırdığı bu gemiler çivi kullanılmadan monte edilebilen gemiler olmalıdır. İbn Cübeyr, "Fıravun denizinde (Kızıldeniz'de) kullanılan gemiler geçme ağaçlarla yapılır, asla çivi kullanılmaz, kendir halatlarıyla dikilmiştir. Bu halatlar kendir liftlerinden imal edilir, sağlamdır. Bunlarla dikilir, hurma dalının kabuklarıyla dokunuz, bu şekilde gemi yapıldıktan sonra yağlanır. Gemileri yağlamanın maksadı ağaçların yumuşamasını sağlamaktır. Denizdeki çukurlar yüzünden gemiler ıslanır. Bu yüzden orada asla çivili gemi kullanılmaz"⁵⁵² demiştir. Renaud'un gemilerin de İbn Cübeyr'in bahsettiği gemi tarzında olabilir.

Renaud, Akabe Körfezinde birleştirdiği bu 5 geminin içine şövalyeler ve askerleri doldurarak Kızıldeniz'e doğru harekete geçti.⁵⁵³ Renaud komutasındaki Haçlı filosu ilk olarak Eyle'yi kuşatarak burayı ele geçirdiler. Buraya yakın bir adanın üstünde bulunan Ile de Graye olarak anılan küçük bir kale Haçlılara teslim olmayıp direnmişti. Bunun üzerine Renaud iki gemiyi burayı kuşatmak için bırakıp diğer gemileri Müslümanlara ait sahil kıyılarını korsanlık yapmak ve yağmalamak için Kızıldeniz'e yolladı. Haçlılara ait filo Mekke'nin karşısında bulunan Nubia'ya varana kadar sahil şeridini takip etti ve önlerine çıkan küçük yerleşkeleri yağmaladı. Bir sonraki hedefleri olan Aydib limanına varıp ateşe verdiler. Burada bulunan Aden ve Hindistan'dan gelen ticaret gemilerini ele geçirdiler. Nil deltasına yönelerek oradaki gemi ve kervanlarda bulunan mallara el koyup bütün insanları öldürdüler. Haçlı filoları buradan Medine'nin limanlarından olan el-Havra ve Yenbû limanlarını yağmalayıp burada bulunan gemileri ateşe verdiler. Medine'den Mekke limanı olan el-Ragıb'a gittiler ve burada Cidde'ye giden hacıları taşıyan bir gemiyi yağmaladılar.⁵⁵⁴

---

zan Şeşen, *Selâhaddin Eyyübî ve Devlet*, s. 106; Doğan Mert Demir, *Salâhaddin'in Gemileri*, s. 123; Alex Mallett, "A Trip down the Red Sea with Reynald of Chatillon", *Journal of the Royal Asiatic Society, Third Series*. (Apr., 2008), Vol. 18, No. 2, s. 142.

⁵⁵² İbn Cübeyr, İbn Cübeyr Seyahatnamesi, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe, İstanbul 2020, s. 45; İbn Cübeyr, *Endülüs'ten Kutsal Topraklara*, Arp Çev. İsmail Güler, Selenge, İstanbul 2019, s. 42 vd.

⁵⁵³ Ernoul Kroniği, s. 68; Alex Mallett, a. g. m., s. 142.

⁵⁵⁴ İbn Cübeyr, İbn Cübeyr Seyahatnamesi, Çev. Ramazan Şeşen, s. 36-37, Çev. İsmail Güler, s. 34; İbnü'l-Esir, a. g. e., XI, s. 389; Runciman, a. g. e., II, s. 366-367; Ebru Altan, "Renaud De Châtillon", s. 15; Seyfettin Kaya, "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", s.s. 1299-1300; Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyübî ve Devlet*, s. 106; Doğan Mert Demir, *Salâhaddin'in Gemileri*, s.s 123-124; Ziya Polat, *Selâhaddin Eyyübî'nin Haçlı Siyaseti Ve Kudüs Haçlı Krallığıyla Yaptığı Anlaşmalar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2015, s. 168; Sırd Douglas Newbold, "The Crusaders in The Red Sea and The Sudan" *A Talk Given at The Supper Club*, Khartoum, On 29 August, 1943, s. 182; Timothy Venning, a. g. e., s. 175.

Selâhaddîn, Renaud'un Kızıldeniz'de yaptıklarını duyunca hemen Mısır valisi olan Kardeşi Melik el-Adil'e bir mektup gönderdi ve Haçlı filosuna müdahale etmesini istedi. El-Adil hemen harekete geçerek Hüsam ed- Din Lû'lû komutasında bir donanma hazırlattı. Hüsam ed- Din Lû'lû de Renaud gibi gemileri parçalarına ayırarak Kızıldeniz'de birleştirdi. Haçlı filosuna karşı harekete geçen Mısır filosu, ilk olarak Eyle'de bulunan gemilerin üzerine yürüdü ve imha etti. Daha sonra korsanların izini sürerek 1183 Şubat'ında el- Havra taraflarında yakalayıp gemilerini yok ettikten sonra geriye kalanları İskenderiye'ye götürüp hepsini idam ettirdi.⁵⁵⁵

Salâhaddîn, Renaud'un bu hareketine çok kızmıştır. İbn Kesir, "Salâhaddîn Kerek valisini bizzat kendi eliyle öldüreceğine aht içti"⁵⁵⁶ dediğini aktarmaktadır. İbnü'l-Esir ise Haçlıların Hz. Muhammed'in haremine girip korku salmak istedikleri için bütün esirlerin idam edildiğini ve kimsenin bağışlanmadığını vurgulamıştır.⁵⁵⁷ Renaud ise Hüsam ed- Din Lû'lû'nün elinden kurtulmuştu. Ancak Hittin savaşından sonra Renaud, Salâhaddîn tarafından esir alınmış ve ahrettiği gibi kendi eliyle öldürmüştür.⁵⁵⁸

Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de yaptığı bu baskından sonra Haçlı-İslam mücadelesi körüklenmiştir. Hittin Savaşı'ndan sonra Guy de Lassignan esir edilmiş ve Müslümanlarla mücadele etmeyeceğine söz vermişti. Ancak sözünde durmayarak III. Haçlı seferiyle beraber tekrardan Müslümanlara savaş açmıştı.⁵⁵⁹ Renaud'un ise hiç sansı olmamış Salâhaddîn tarafından öldürülmüştür.

---

⁵⁵⁵ İbn Cübeyr, *İbn Cübeyr Seyahatnamesi*, Çev. Ramazan Şeşen, s. 36 vd., Çev. İsmail Güler, s. 34; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s.s 389-390; İbn Kesir, *El Bidâye ve'n Nihâye*, c.12, s. 543; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 366-367; Ebru Altan, "Renaud De Châtillon", s.s. 15-16; Newbold, *a. g. m.*, s. 181-183; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.s. 124-125; Alex Mallett, *a. g. m.*, s. 143.

⁵⁵⁶ İbn Kesir, *El Bidâye ve'n Nihâye*, c.13, s. 17.

⁵⁵⁷ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 390.

⁵⁵⁸ Ernoul Kroniği, s. 144-145; İbn Kesir, *El Bidâye ve'n Nihâye*, XIII, s. 24-25; İbn Şeddâd, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l- Yusufiyye*, Çev. Hilmi Beyca, s. 102 vd.; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 424.

⁵⁵⁹ Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.s. 125-126.

ALTINCI BÖLÜM

6. HAÇLILAR TARAFINDAN KULLANILAN BAZI GEMİ TÜRLERİ ve KULLANIM AMAÇLARI

Denizde güçlü olmanın tek yolu güçlü bir donanmaya sahip olmaktır. Donanmaları ise güçlü ve deniz üstünde savaş kabiliyeti yüksek olan gemiler oluşturur.⁵⁶⁰ Haçlı seferleri esnasında birçok ülkeden ve ırktan insan Kudüs'e varmak için harekete geçmişti. Bu yüzden Haçlı ordularını tek bir devletten ve millettten oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Haçlı orduları Hristiyanlığı temsil ettiği için Frenkler, Germenler, Normanlar, İngilizler ve daha birçok ırktan insanların katıldığı karışık bir orduydular. Bu yüzden Haçlı donanmaları için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Tek bir devletin donanması değil, birçok ülkenin donanmaları ve bunların gemileri kullanılmıştır. Özellikle İngiliz, Cenova, Pisa ve Venedik gibi ülkelerin donanmaları daha çok kullanılmıştır. Doğuda ise Bizans, Haçlı seferlerin başlamasından itibaren donanma konusunda Haçlı ordularını desteklemiştir. Bu yüzden sadece bir bölgeye ait gemi türlerinin kullanıldığını söylemek imkânsızdır. Böylelikle Haçlılar nakliye, deniz savaşları ve ulaşım gibi birçok konuda kullanışlı gemilerden yararlanmışlardır.

Bizans İmparatorları, Haçlı seferleri başlamasından itibaren batıdan gelen Haçlılara donanma bakımından yardımlarda bulunmuştu. Bizans, Haçlıların yardımına genellikle dromon adı verilen savaş gemilerini yollamıştı.

Dromonlar, Bizans donanmalarının en önemli gemi türüydü. Dromonların tarihi 6. yy'a dayanmaktadır.⁵⁶¹ Dromou sözcüğünden türetilen Grekçe kökenli dromon, hızlı giden anlamına gelmektedir.⁵⁶² Manevra kabiliyeti çok gelişmiş olan Dromonlar, aynı zamanda hız yapabilen gemilerdi.⁵⁶³ En az 50 kürekçisi bulunmaktadır. Bu gemilerin 100 ile 300 kişi alma kapasitesine sahiptir. Bizans do-

---

⁵⁶⁰ Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 71.

⁵⁶¹ John H. Pryor "The Dromon and Byzantine Navy", *The Sea in History, The Medieval World*, Ed: Michel Balard, Oceanides. 2017, s. 401.

⁵⁶² John H. Pryor, "The Dromon and Byzantine Navy", s. 402; John H. Pryor, 2016, s. 125; Kenan Beşaltı, a. g. m., s. 349.

⁵⁶³ John H. Pryor, 2016, s. 126.

nanması için vazgeçilmez öneme sahipti.⁵⁶⁴ Bizans İmparatorluğu bazen bu gemileri Haçlılara karşı kullanırken bazen de yardıma göndermiştir.

Pisa donanması Kudüs'e yardıma giderken Bizans'a ait adalara saldırmıştı. Alexsios, Pisa donanmasına karşılık vermek için gecikmemiş, iki dizi ve üç dizi kürekli savaş gemileriyle birlikte dromonları da yollamıştır.⁵⁶⁵ 1169 yılında Bizans İmparatoru Mısır'ı ele geçirmek için büyük bir donanma yollamış, bu donanmanın içinde tam teçhizatlı dromonlar bulunmaktaydı.⁵⁶⁶ Bizans'ın bu yardımları Haçlıları donanma bakımından güçlendirmiştir. Ancak dönemin kaynaklarına bakıldığında birçok gemi türü dromon olarak adlandırmışlardır. Buradan anlaşılacağı üzere dromon ismi bütün savaş gemileri için kullanılmıştır.⁵⁶⁷ Bizans tarafından Haçlılara gönderilen dromonlar deniz savaşları için ayrı bir yer tutmuştu. Ancak iş sadece savaş gemileriyle bitmiyordu. Asker ve savaş malzemelerinin taşınması da önemli bir meseleydi. Bu yüzden Haçlılar için en önemli gemilerden biri de at taşımak için kullanılan gemilerdi. At taşıma gemilerinin kökeni de çok eskiye dayanmakta ve ilk olarak Bizans'ta görülmektedir. Ancak 10. yüzyıla gelindiğinde hemen hemen her ülkenin kendine ait ve kendine has büyüklü küçüklü at gemileri bulunmaktaydı.⁵⁶⁸ Bizans bu gemilere Chelandion veya Chelandia demiştir. Bunlar savaş zamanı at taşımak için kullanılmış ve 100 ila 150 kişiden oluşan mürettebattan oluşmaktadır.⁵⁶⁹ Müslüman devletlerinde ise bunlara Tarida veya Şelendî adıyla bu görevi üstlenmiştir. Eyyübi donanmasında Taridalar 40 adet at alabilmekte ve bu gemilerin arka taraflarında atların giriş ve çıkışları için büyük kapılar bulunmaktaydı.⁵⁷⁰ Haçlı seferlerinin başlamasından itibaren Avrupa'dan gelen atları taşımak için Haçlılar tarafından kullanılmıştır. I. Haçlı seferlerinden itibaren batıdan gelen bütün ordular gemileriyle atlar taşımak zorunda kalmıştı. Raymond St Gilles'in oğlu, 1108 yılında Bertrand Provence limanında 40 galeri ile ayrıldığında bu gemilerin içinde atlar bulunmaktaydı.⁵⁷¹ Sicilya donanması İskenderiye'ye çıkarma yaptıklarında gemilerinde atlar bulunmaktaydı. Willermus Tyrensis, bu 200 gemiden oluşan donanmada at taşıyan gemilerin olduğu-

---

⁵⁶⁴ Kenan Beşaltı, a. g. m., s. 349; John H. Pryor "The Dromon and Byzantine Navy", s. 401-402; John H. Pryor, 2016, s. 123-153.

⁵⁶⁵ Anna Komnena, a. g. e., s. 333.

⁵⁶⁶ Willermus Tyrensis. a. g. e., III, s. 197.

⁵⁶⁷ Kenan Beşaltı, a. g. m., s. 349.

⁵⁶⁸ Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.s. 76-77.

⁵⁶⁹ Kenan Beşaltı, . g. m., s. 349.

⁵⁷⁰ Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s. 77.

⁵⁷¹ Albertus Aquensis. a. g. e., s. 664.

nu söyler.⁵⁷² İbnü'l-Esir, bu gemilerin 6 tanesinin at taşıdığını⁵⁷³, Selâhaddîn'in Şam'a yolladığı bir mektupta 200 kalyonları olduğunu ve bu gemilerin her birinde 150 savaşçı, toplamda da 30.000 adam bulunduğunu ve at taşıyan Tarîdelerin sayısının 36 tane olduğunu söylemiştir.⁵⁷⁴ At gemileri sadece at taşımak için değil, aynı zamanda yük taşımak içinde kullanılmıştır. Savaş ve yük gemilerinin yanında bazen daha küçük gemiler de Haçlıların işine yaramıştı. Örneğin Tankred, Ceyhan üzerinden Misis adasını ele geçirmek için Trirem adı verilen 3 kürekli savaş gemisi kullanmıştı.⁵⁷⁵ Bu gemiler hem hafif hem de sayıları değişmeyen kürekçileri bulunmaktaydı.⁵⁷⁶ Bu hafif savaş gemisi Haçlılar tarafından uygun nehirlerde kullanılmıştı.

Haçlı seferlerinin en önemli deniz gücünü İtalyan denizci ülkeleri oluşturmuştu. İtalyan devletçiklerinin gemileri büyüklük ve teknolojik açıdan çağın en gelişmiş sistemlerine sahipti.⁵⁷⁷ Venedik, Cenova, Pisa ve bazen Normanlar, iki veya üç direkli gelişmiş gemilerin oluşturduğu donanmalarıyla doğuda bulunan Haçlıların yardımına koşmuşlardı.⁵⁷⁸ 1098 yılında Haçlı orduları Antakya'yı kuşattıklarında zor duruma düşünce Cenevizliler, 12 Galea ve bir kürek ve yelkeni bulunan ikmal gemisi ile yardıma gelmişti.⁵⁷⁹ Cenevizlilerden sonra Pisa, Venedik ve daha sonrada Hristiyan kralların donanmaları Haçlı devletlerine donanma yardımında bulundular. Bunlar bazen ticari imtiyazlar elde etmek bazen de haç vazifesini yerine getirip dini bir kimlik kazanmak içindi. Örneğin Norveç Kralı Sigurd Jorsalfal, 1110 yılında 60 gemiden oluşan bir donanma ile Yafa limanına gelmiş ve burada alınacak kaleler için pay almak yerine bütün hakkını Haçlılara bırakmıştı.⁵⁸⁰ Ancak Norman kralının yaptığı bu cömertliği Cenova, Pisa ve Venedikli-

---

⁵⁷² Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 227.

⁵⁷³ İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s. 330.

⁵⁷⁴ Bündârî, Sena'l- Berk el- Şâmî, C.1 nşr. Ramazan Şeşen, s. 169-175.

⁵⁷⁵ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 102; Anna Komnena, *a. g. e.*, s. 347-349; Altan, *ANTAKYA HAÇLI PRİNKEPSLİĞİ'*, s. 145-148.

⁵⁷⁶ Trireme cinsi gemiler hakkında detaylı bilgi için bkz: Belkan Ağar, *Antik Çağda Deniz Gücü Ve Önemli Deniz Savaşları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, s. 33-40.

⁵⁷⁷ John H. Pryor, *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş, Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*, Çev. Füsun Tayan, Tunç Tayanç, Kitapyayinevi, İstanbul 2004, s. 46.

⁵⁷⁸ John H. Pryor, 2004, s. 46.

⁵⁷⁹ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, s. 198. Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 96. Çev n. 260; John H. Pryor, 2004, s. 75.

⁵⁸⁰ Snorri Sturlson, s. 539; Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, II, s. 143; Fulcherius Carnotensis. *a. g. e.*, s. 180.

ler göstermemiş, ticari haklarını korumak için ellerinden gelen bütün siyasi güçlerini kullanlardı.

Haçlılar, bu donanmalardan en çok ikmal konusunda faydalandılar. Haçlı orduları doğuya geldiklerinde bir deniz gücü bulunmamaktaydı. Uzayan kuşatma şartları ordunun susuzluk ve açlık çekmesine neden olmaktaydı. Bu ihtiyaçlarını bazen Bizans bazen de Avrupa'dan gelen filolar sayesinde sağladı. Antakya kuşatmasında Cenovalılar iâşe ve kuşatma malzemeleri getirmiş ve açlık ile savaşıyan Haçlılara âdeta şifa olmuşlardı.⁵⁸¹ Haçlılar, Kudüs ve daha sonra Filistin liman şehirlerini teker teker ele geçirebilmeyi Batı'dan gelen çeşitli donanmalara borçluydu.

Haçlı devletlerinin yardımına koşan bir diğer kuvvet ise Batı'dan Kudüs'e gelen Hacı kabileleriydi. Hacı kabileleri kara yolunun tehlikeli olduğunu bilmekteydiler. Bu yüzden gemilerle Akdeniz üzerinden Kudüs'e gelmeye devam ettiler. Haçlı devletleri donanma bulamadığı acil durumlarda bu hacıların yardımını aldılar. Hacıları taşıyan gemiler acil durumlarda savaş gemilerine çevrilmiş ve tehlike geçene kadar savaş gemisi olarak kullanılmıştı. I. Baldwin, 1106 yılında Sayda limanı kuşatmasında Kudüs'e hacca gelen Flamen, Danimarkalı ve İngiliz hacılarını taşıyan gemileri kullanarak bir donanma oluşturmuştu.⁵⁸² 1108 yılında I. Baldwin bölgeye gelen İtalyan hacı gemilerini savaş gemilerine çevirerek Sayda limanını ikinci defa kuşattı. 1168 yılında Mısır'a saldıran Amauyr, Batı'dan gelen Haçlılardan 20 gemilik bir donanma hazırlayıp Mısır'a saldırdı.⁵⁸³ Batı'dan hacıları taşıyan bu gemiler ticari, yük gemileri veya yolcu gemileri olması önemli değildi. Bunlar kolayca savaş gemilerine çevrilmiş ve zor zamanlarda kullanılmıştır. Örneğin Salâhaddîn, Mısır'da donanma gücünü oluşturduktan sonra 1182 yılında 40 gemiden oluşan bir donanmayı Beyrut'a yollamıştı. Kudüs kralı IV. Baldwin'ın Sur ve Akka'da demirlemiş olan Pisa gemileri bulunmaktaydı. Bu

---

⁵⁸¹ Willermus Tyransis. *a. g. e.*, s. 198. Anonim, *Haçlı Tarihi*, s. 96. Çev n. 260. Runciman, *a. g. e.*, s. 168.

⁵⁸² Albertus Aquensis. *a. g. e.*, s. 632-634; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 75; Sevtap Gölgesiz Karaca, *a. g. e.*, s. 120-122.

⁵⁸³ Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Eyyübî ve Devlet, Çağ Yayınları*, s. 49; Runciman, *a. g. e.*, II, s. 318.

gemileri derhal bir araya getirerek 33 gemilik bir donanma oluşturup Beyrut'a yardıma gitti.⁵⁸⁴

Başta Kudüs Haçlı Krallığı olmak üzere doğuda bulunan Haçlı devletleri, batıdan gelen hacılar sayesinde bir müddet güçlenmeye devam etti. Haçlı devletleri ilk başta batıdan aldığı destek ve gelen hacılardan dolayı donanma gücü elde etmişti. Ancak Kudüs krallığının yıkılmasına yakın bir zamanda, batıdan gelen yardımların azaldığı ve Haçlı devletleri donanma yardımından yoksun kaldığı görülmektedir. Bu durum III. Haçlı seferi ile değişecek ve çok daha güçlü donanmalar Kudüs'ü tekrar ele geçirmek için Akdeniz'e yelken açacaktı.

---

⁵⁸⁴ Willermus Tyrensis. *a. g. e.*, III, s. 291-295; İbnü'l-Esir, *a. g. e.*, XI, s.s. 382-383; Doğan Mert Demir, *Salâhaddîn'in Gemileri*, s.s. 116-122.

SONUÇ

1095 yılından itibaren batıdan güçlü ve kalabalık ordular Kudüs'e doğru harekete geçtiler. Bu ordular kendilerine Haçlılar demeye başlamışlardı. Haçlı orduları Bari ve Brindisi gibi İtalyan limanlarını doğuya geçmek için üs olarak kullandılar. Ancak doğuya geldikten sonra Haçlı liderleri genellikle Bizans'ın desteğini aldı ve Bizans'a ait filoları kullandılar. 1098 yılından sonra İtalyan denizci devletleri Haçlıların en önemli donanma gücünü oluşturdu.

Cenovalılar Antakya kuşatmasında Haçlılara kuşatma ve iaşe yardımında bulundular. Bunun sonucunda Antakya Haçlıların eline geçti. Antakya'nın düşmesiyle Haçlılar hızla bölgeye yayılmaya başlamıştı. Böylece Cenovalılar Haçlılara yardıma gelen ilk denizci ülke oldu. Cenovalıları daha sonra Pisa donanmaları izledi ve bölgeye geldiklerinde ticari imtiyazlar elde etmeyi başardılar. Cenova ve Pisalıların Akdeniz'de güç kazandığını gören Venedikliler de güçlü donanmaları ile Haçlıların yardımına gelerek burada siyasi ve ticari imtiyazlar elde etmeyi başardılar.

Kudüs'ün Haçlıların eline geçmesiyle bölgede hem ticari hem de siyasi güç elde edebilmek için Cenova, Pisa, Venedik ve çeşitli devletler güçlü donanmalarla Kudüs'e akın etmeye devam ettiler. Bu durum Kudüs krallığı başta olmak üzere bölgede kurulan tüm Haçlı Devletlerini fazlasıyla memnun etmiştir. Filistin Liman şehirlerinin Haçlıların eline geçmesi genellikle İtalyan şehir devletlerinin sağladığı donanma yardımları sayesinde gerçekleşmişti. Güçlü savaş gemileri, profesyonel mürettebatları ve gelişmiş savaş teknikleri ile bölgedeki liman şehirlerini ele geçiren Haçlılar, bu devletlere ticari ve siyasi imtiyazları seve seve verdiler.

İtalyan şehir devletlerinin yanı sıra Normanların donanmaları da bölgeye geldi. İngiliz, Danimarkalı ve Sicilya donanmaları gün geçtikçe Akdeniz'de güçlenmeye başlamış ve liman şehirleri tek tek Haçlıların eline geçmişti.

Bu dönemde Haçlılara karşı koyabilecek tek Müslüman donanması Fatimilere aitti. Fatimiler, Filistin limanlarını tek tek Haçlılara kaptırmaya başladı. Bölgede kara gücü kalmayan Fatimiler, kediklerine bağlı kalelere denizden yardım göndermeyi tercih etmiş ve Haçlılara karşı güçlü donanmalar oluşturmuştu. Aske-

ri sevkiyatlarını bölgeye kara yolu yerine deniz yoluyla yapmayı tercih ediyorlardı. Bu durum fazla sürmemiş, Fatımilerin zayıflaması ile Akdeniz’de üstünlük iyice Haçlıların eline geçmiş ve Fatımilere ait liman şehirleri de tek tek Haçlılar tarafından zapt edilmiştir.

Haçlılara yardıma gelen donanmalar sadece Müslümanların başına bela olmakla kalmamıştı. Bizans, Akdeniz’de donanması bulunan en güçlü devletlerden biriydi ve İtalyan şehir devletleri ile bazen iyi bazen de kötü ilişkileri bulunmaktaydı. Haçlılara yardıma gelen donanmalar, Bizans ile iyi oldukları dönemlerde sıkıntı çıkarmadan Akdeniz’de ilerlediler. Ancak Bizans ile çıkarları ters düştüğünde bu donanmalar hiç çekinmeden Bizans’a ait limanlara saldırıp yağmaladılar. Bizans imparatorları derhal bu donanmalara karşı koymuş ve güçlü savaş gemileri hazırlatarak bu donanmaları Bizans için tehlike olmaktan çıkarmışlardı.

Haçlı devletlerine bazen güçlü donanmalar yardıma gelmiştir. Ancak donanmanın olmadığı acil durumlarda Sur, Akka, Askalan, Beyrut ve Süveydiye limanlarına gelen ticari ve hacı taşıyan yolcu gemileri savaşabilecek duruma getirilmiş ve küçük donanmalar oluşturularak donanma ihtiyaçlarını giderebilmişlerdi. Bu gemiler sadece savaş için kullanılmamış, bazen ikmal ve iaşe bazen de ulaşım ve ticari malları taşımak için önemli görevler üstlenmişlerdi.

1168 yılından sonra doğu’da bulunan Haçlı devletleri batıdan istediği yardımları tam olarak alamamaktaydılar. Bu durum Haçlı devletlerinin gün geçtikçe zayıflamasına neden oldu. Batıdan donanma yardımı alamayan Haçlılar, bölgede bulunan belli başlı ormanlardan keresteler elde ederek küçük donanmalar oluşturdular. Bu küçük filoların gemi sayıları oldukça azdı. Bu küçük filolar bazen küçük akınlar için kullanılmış bazen de ikmal ve iaşe taşımak için kullanılmıştı.

Salâhaddîn Eyyûbî, Mısır’ı ele geçirdikten sonra donanmaya önem vererek ve yeni gemiler yaparak Fatımilerden kalan boşluğu doldurdu. Böylece Haçlılara karşı denizde yeni bir güç ortaya çıkmış oldu. Salâhaddîn Eyyûbî’nin güçlenmesi Haçlıların Akdeniz’de zayıflamasına neden oldu. Haçlıların batıdan donanma yardımı alamaması ve bölgede güçlü donanmalarının bulunmaması sonucunda Filistin limanları tek tek Salâhaddîn Eyyûbî’nin eline geçmeye başlamıştır. 1187 yılında Salâhaddîn Eyyûbî’nin Kudüs’ü ele geçirmesi, Haçlı Devletleri için sonun baş-

langıcı oldu. Kudüs'ün fethinden sonra Haçlılara ait asıl donanmalar III. Haçlı seferinin başlamasıyla Doğu'ya gelecektir.

KAYNAKÇA

ABDURRAHMAN İBNÜ'L-CEVZÎ, *El-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (H.430-485=1038-1092)*, Çev. Ali Sevim, TTK, Ankara 2014.

ABDÜLCEBBÂR EL-RİFÂ'Î, *El İhtirâkû's-Sekâfi: Mu'cemu Bibliyoğrafi Tahli-li*, Kum 1374, İSAM, KTP 70956.

ABULAFİA, Devid, *Büyük Deniz, Akdeniz'de İnsanlık Tarihi*, Çev. Gül Çağalı Güven, Alfa Yayınları, İstanbul 2012.

AĞAR, Belkan, *Antik Çağda Deniz Gücü Ve Önemli Deniz Savaşları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

AKÇAY, Filiz, *Türkiye Selçukluları Devleti'nin Değişken Sınırları*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ordu 2020.

ALBERT OF AACHEN, *Historia Ierosolimitana*, Edited and Traslated: Susan B. Edgington, Clerandon, Oxford 2007.

ALBERTUS AQUENSİS, *Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, R.H.C. Occ. IV., Paris 1879.

ALİCAN, Mustafa, "Haçlı Seferleri ve Malazgirt Savaşı Arasındaki İrtibat Üzerine", *Akademik Bakışla Haçlılar, Dünya Eko Basımevi*, İstanbul 2021, ss. 111-134.

ALMEİDA, Adriana, "Alice of Antioch and the rebellion against Fulk of Anjou", *Medievalista*, Lisbon 2008.

ALPTEKİN, Coşkun, "Belek b. Behrân", *TDVİA*, c. 5, İstanbul 1992.

ALTAN, Ebru, "Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş (1097-1190)", *Tarih Dergisi*, İstanbul 2009, S. 47.

_____ "Birinci Haçlı Seferi Gördü Tanığı: Fulcherius Carnotensis", *Tarih Dergisi*, İstanbul 2002, S. 37, ss. 45-49.

_____ “Bizans’a Karşı İlk Haçlı Seferi Girişimi ve 1108 Devol Anlaşması”, *Osmanlı'nın İzinde Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı*, Ed. Adem Koçal-Zeynep Berktaş, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

_____ “Haçlı Ordularının Anadolu’da Geçtiği Yollar”, *Belleten*, LXV, S. 243, 2001, ss. 571-582.

_____ “Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190): Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri Önemi” *Selçuklu Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2020, S. 12.

_____ “Latin Doğulu Tarih Yazarı Willermus Tyrensis’in (1130-1185) Hıstoriası ve Zeyilleri”, *Şarkiyat Mecmuası*, S. 2, ss. 85-94.

_____ “Renaud De Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)”, *Tarih Dergisi*, İstanbul 2012, S. 55.

_____ “Venedik’in Haçlı Seferi (1122-1124)”, *Prof. Dr. Erdoğan Merçil’e Armağan*, Ed: Emine Uyumaz-Muharrem Kesik, vd., Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2013.

_____ “Yağısıyan”, *DİA*, C. 43, İstanbul 2013, ss. 177-179.

_____ *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK, Ankara, 2018.

ANNA KOMNENA, *Alexiad, Malazgirt’in Sonrası*, Çev. Bilge Umar, İnkılap, İstanbul, 2021.

ANONİM, *Anonim Süryani Kroniği (I. Ve II. Haçlı Seferleri)*, Çev. İlhan Aslan, Post Yayınları, İstanbul 2019.

ANONİM, *Haçlı Tarihi*, Çev. Ergin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul 2013.

ANONİM, *Hudûdül’l Âlem Mine’l Meşrik İle’l-Magrib*, Çev. Abdullah Duman, Murat Ağarı, Ayışığı kitapları, İstanbul 2020.

ANONİM, *The Deeds of Franks*. Trans. by Rosalind Hill, Nelson's Medieval Texts. Lon-don 1962.

ARSLAN, Nureddin, “Abydos”, *Sevim Buluç Anı Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2006.

ARTEGIANI, A.,-BREGANT, D.,-PASCHINI, E. – PINARDI, N., - RAICICH, F., - RUSSO, A., “The Adriatic Sea General Circulation. Part I: Air-Sea Interactions and Water Mass Structure”, *Journal Of Physical Oceanography*, August 1997, Vol. 27, Issue 8, ss. 1492-1514.

ARTEGIANI, A.,-BREGANT, D.,-PASCHINI, E. – PINARDI, N., - RAICICH, F., - RUSSO, A., “The Adriatic Sea General Circulation. Part II: Baroclinic Circulation Structure”, *Journal Of Physical Oceanography*, August 1997, Vol. 27, Issue 8, ss.1515-1532.

ASBRIDGE, Thomas S., “The Creation of the Principality of Antioch 1098-1130”, *The Boydell Press*, Woodbridge 2000.

ASBRIDGE, Thomas, “The Holy Lance of Antioch: Power, Devotion and Memory on the First Crusade” *Queen Mary, University of London*.

AVCI, Casim, “İBN ŞEDDÂD, Bahâeddin”, *DİA*, İstanbul 1999, C. 20, ss. 373.

_____ *İslam-Bizans İlişkileri (610-847)*, TTK, Ankara 2020.

AYAN, Ergin, “Clermont’tan Kudüs’e Haçlı Seferinin Kutsiyet ve Meşruiyet Motifleri”, *Akademik Bakışla Haçlılar*, Dünya Eko Basımevi, İstanbul 2021.

_____ “Fatımiler, Selçuklular ve Haçlılar Arasında Kudüs.” *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2019.

AYDIN, Mehmet, “Hıristiyan Konsillerine Genel Bir Bakış”, *Belleten*, Nisan 1990, C. 54, S. 209, s. 374.

AZİMÎ, *Vekaynâme Azimi Tarihi, Selçuklularla İlgili Bölümler (H. 430-538: M. 1038/39-1143/44)*, Çev. Ali Sevim, TTK Yayınları, Ankara 1998.

BAHADIR, Gürhan, *İslâm Fethinden Haçlılara Kadar Antakya (M.S. 636-1100)*, Antakya Belediyesi Yayınları, Antakya 2010.

BAKIR, Abdulhalik, “Yakut El- Hamevi’nin Antakya Şehri ile İlgili Naklettiği Bilgilerin Değerlendirilmesi”, *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2010, VII, S.1, ss. 1-15.

BAKIR, Abdulhalik, *Ortaçağ İslam Dünyasında Taş ve Toprak Ma’mulleri Sanayi*, Ankara 2001.

- BALARD, Michel, *Gênes et la mer Genova e il mare*, Quaderni Della Societa Ligure Di Storia Patria, Genova, 2017.
- BARBER, Malcolm, *Haçlı Devletleri Tarihi*, Çev. Doğan Mert Demir, Kronik, İstanbul 2021.
- BAŞAT, Umut, *Anadolu'ya Saplanan Haçer, Antakya Prinkepsi Bohemond'un Hayatı ve faaliyetleri*, Selenge Yayınları, İstanbul 2021.
- BATES, David, "A charter of William the Conqueror and two of his", *Open Edition Journals*, 2005.
- BATUK, Cengiz, - MERT, Rabia, "Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir: Kudüs", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 17, S. 2, 2017.
- BAUER, Susan W., *Rönesans Dünyası*, Çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayınları, İstanbul 2014.
- BEDİRHANOĞLU, Hüseyin Erkan, *Artuklular'ın Siyasi, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2019.
- BELLEMO, Elana, "The First Crusade and the Latin east as seen from Venice: The account of the Translatio Sancti Nicolai", *Early Medieval Europe*, Oxford 2008.
- BERLİN, Andrea M., "Apollonia-Arsuf Final Report of the Excavations. The Persian and Hellenistic Periods", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, Mayıs 2001, Volume 1, No. 322.
- BEŞALTI, Kenan, "Bizans Donanmasına İlişkin Bazı Terimler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos 2016, C. 9, S. 45.
- BEZER, Gülay Öğün, "Şeyzer", *TDVİA*, c. 39, İstanbul 2010.
- BİLGE, Mustafa L., "Hayfa", *TDVİA*, c. 17, İstanbul 1998.
- BİLİNİR, Sedat, "Lazkiye'de İslâm Fethinden Haçlı kontrolüne Kadar Geçen Hâkimiyet Süreci (636-1098)", *Curr Res Soc Sci*, Hatay 2018.
- _____ "Lazkiye", Christopher MacEvitt, "Laodikeia in Syria", *The Crusades An Encyclopedia*, 2015, Vol. III.
- BOSTAN, İdris, "Korfu", *TDVİA*, C. 26, Ankara 2002.

- BOZKURT, Nebi, “Mancınık”, *TDVİA*, C.27, Ankara 2003.
- BUZPINAR, Şit Tufan, “Lazkiye”, *TDVİA*, c.27, Ankara 2003.
- BÜNDÂRÎ, *Sena 'l- Berk el- Şâmî*, I, nşr. Ramazan Şeşen, Beyrut 1971.
- CAFFARO, *Genoa and the Twelfth-Century Crusades*, Çev. Martin Hall and Jonathan Phillips. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2016.
- CAHEN, Claude, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. Mustafa Daş, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2018.
- _____ *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, Çev. Yıldız Moran, E Yayınları, İstanbul 1979.
- _____ *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişleri*, Çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediylidiz, TTK, Ankara 1988.
- CAREY, Loren, *The Medieval World*, Farrar-Rinehart Company, New York 1938.
- CARR, Mike, “Between Byzantium, Egypt and the Holy Land The Italian Maritime Republics and the First Crusade”, *University of Edinburgh*, 2014.
- CHALANDON, Ferdinand, *Essai Sur le Regne d'Alexis Comnene ler (1081-1118)*, Paris 1900.
- STANTON, Charles D., *Medieval Maritime Warfare*, Pen & Sword Maritime, Britain 2015.
- CHEVEDDEN, Paul E., “The Invention of the Counterweight Trebuchet: A Study in Cultural Diffusion” *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, Washington, D.C. 2000.
- CLAVERIE, P., V., “Pierre De Blois Et La Légende Dorée De Renaud De Châtillon” *Egypt And Syria In The Fatimid, Ayyubid And Mamluk Eras VII*, Ed. U. Vermeulen, K. D'hulster And J. Van Steenberg, Paris 2013.
- COŞKUN, Nazlı, *Türkiye'de Haçlı Tarihçiliği*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Li-sans Tezi, Ordu 2021.
- ÇALIŞIR, Abdurrahman Onur, *Denizasıırı Ülkeden Havadisler, Haçlıların Mektupları (1097-1252)*, Kutlu Yayınevi, İstanbul 2018.

ÇELİK, Aydın, “Fatımiler Devletinin Kuruluşu”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, S. 2, 2005, ss. 433-453.

ÇELİK, Sebahattin, “Harput Artuklu Emiri Belek Gazi’nin Haçlı Liderlerini Tut-
sak Etmesi,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, S. 1, C.31.

ÇETİN, Altan, “Doğu Akdeniz’de Memlûk-Haçlı Mücadelesinde Trablus Şehri”,
Türkiyat Mecmuası, 2021.

DAVİD, C., W., *Curthose Duke of Normandy*, Cambridge 1920.

_____ *Robert Curthose Duke Of Normandy*, Cambridge 1920.

DAVİD, Nicolle, *Birinci Haçlı Seferi 1096-99*, Çev. Ece Sakar, İş Bankası Yayın-
ları, İstanbul 2010.

DEMİR, Doğan Mert, *Salâhaddîn’in Gemileri, Salâhaddîn Devrinde Akdeniz’de
Eyyûbî Deniz Kuvvetleri*, Babil Kitap, İstanbul 2019.

DEMİR, Kübra, “Ortaçağ’ın Yenilmez Donanmaları Venedik ve Ceneviz Üzerine
Bir Deneme”, *Mozaik Kültür*, Haziran 2021, S. 6.

DEMİR, Mazlum Ş., “XI. Asırda Değişen Anadolu’da Türkler: Malazgirt Savaşı
(26 Ağustos 1071)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2017, IV, S. XI.

DEMİRKENT, Işın, “Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri”, *Haçlı
Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Yay Haz. Ebu Altan, Dünya
Yayıncılık, İstanbul 2012.

_____ “Haçlı Seferleri Sırasında Doğu Akdeniz’de Deniz Hâkimiyeti”, *Bizans
Tarihi Yazıları (Makaleler-Bildiriler-İncelemeler)*, Dünya Yayıncılık, İstanbul
2007.

_____ “Haçlı Seferleri ve Türkler”, *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara
2002, VI.

_____ “Haçlılar”, *TDVİA*, İstanbul 1996, C. 41.

_____ “Kudüs”, *TDVİA*, c.26, Ankara 2002.

_____ “Kürboğa”, *DİA*, C. 26, İstanbul 2013, s. 562.

_____ “Maarretünnu’man”, *TDVİA*, C.27, İstanbul 2003.

_____ “Tatikios (Türk Asıllı Bir Bizans Kumandanı)”, *Bellekten*, Nisan 2003, S. 248, ss. 93-110.

_____ *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2013.

_____ *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara 2020.

_____ *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, I, TTK, Ankara 2013.

_____ *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, II, TTK, Ankara 1994.

DEÜİLLİ ODO, *II. Haçlı Seferleri, VII. Louis'in Duğu'ya Seyahati*, Çev. Caner Togaç, Kronik Yayınları, İstanbul 2021.

DURSUN, Davut, “Beyrut”, *TDVİA*, c. 6, İstanbul 1992.

EBU'L-FİDA, *Ebü'l-Fidâ Coğrafyası*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe, İstanbul 2017.

EHRENKREUTZ, Andrew S., *Saladin*, State University of New York Press, Albany 1972.

EKİCİ, Cengiz- BALİ, Ayşe, *İznik*, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2011.

EL-MAKRİZÎ, *Takiyy ed-Dîn Ahmed b. Ali, İtti'âz el-Hunefâ bi-Ahbâr el-Eimme el-Fâtimiyyîn el-Hulefâ*, III, Kahire 1996.

EMECEN, Feridun, “Akkâ”, *TDVİA*, C. 2, İstanbul, 1989.

Encyclopaedia Britannica,
<https://www.britannica.com/science/cubit>,(14.05.2022).

Encyclopedia Britannica, “Sigurd I. Mugnusson”, Encyclopedia Britannica,
<https://www.britannica.com/bography/Sigurd-I-Magnusson>, (23,12,2021).

ERKOÇOĞLU, Fatih, *Haçlı Seferleri Tarihi Kaynakları*, Çizgi Kitapevi, Konya 2018.

ERNOUL KRONİĞİ, *Haçlı Seferleri Tarihi, Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi*, Çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.

FAYDA, Mustafa, “Askalân”, *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991.

FRANCE, J., “The Departure of Tatiokios From the Crusader Army”, *Bulletin of the Institute of Historical Research*, 1971, XLIV, No.110, ss. 137-147.

FULCHERIUS CARNOTENSIS, *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, Çev. İlhan Bihter Barlas. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2019.

GENÇ, Özlem, - KORUNUR, Harun, “Antakya’nın Haçlılar Tarafından Ele Geçirilişi” *Studies Of The Ottoman Domain*, Şubat 2016, C. 6, S. 10.

GERİSH, Deborah, “Baldwin III of Jerusalem (1130–1163)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

_____ “Fulcher, Patriarch of Jerusalem (d. 1157)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

_____ “Fulk of Anjou (d. 1143)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

_____ “Melisende of Jerusalem (d. 1161)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

GEYİK, Meral, *Aachen’lı Albert’in Anlatımıyla I. Haçlı Seferleri ve Değerlendirilmesi*, Çanakkale Onsekir Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanak-kale 2018.

GÖKTEPE, Bedia, *XI-XI, II. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz’de Haçlılar ve Müslümanlar Arasındaki Sosyo-Ekonomik ve Kültürel İlişkiler*, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

GÖLGESİZ KARACA, Sevtap, “Birinci Haçlı Seferi’nin Türk-Haçlı İlişkileriyle İlgili Batılı Kaynakları”, *Tarih Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2018, S. IV.

_____ “Norveç Kralı I. Sigurd (Sigurðr)’un XII. Yüzyılda Kudüs’e Seferi”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2013, XV, S. 1.

_____ *Kudüs Haçlı Krallığı*, TTK, Ankara 2020.

_____ “XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Temmuz 2012, S. 1.

GREGORY ABÛ’L- FARAC, *Abû’l- Farac Tarihi, I*, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1987.

_____ *Abû’l- Farac Tarihi, II*, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1987.

GROUSSET, R., *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de jerusalem*, I, Paris 1934.

_____ *Histoire des Croisades 1095-1130*, I, Paris 2006.

GÜLER, Rabia, *Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

GÜNGÖRMEZ, Zeynep, *Haçlıların Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'daki Faaliyetleri*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Temmuz 2010.

_____ *XI-XIII. Yüzyıllarda Doğu Akdeniz'de Ticaret*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş 2014.

GÜRLER, Hüseyin Burak, I. *Haçlı Seferi'nin Önde Gelen Bazı Şahsiyetleri*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2019.

HAGENMEYER, H., *Anonymi Gesta Francorum*, Carl Winters Universitaets Buchhandlung, Heidelberg 1890.

_____ Heinrich, *Die Kreuzzugsbriefe Aus Den Jahren 1088-1100*, Wagner'schen Universitats-Buchhandlung, Innsbruck 1901.

HAMILTON, Bernard, "Reynald of Chatillon (d. 1187)", *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

HARRİS, Jonathan, *Konstantinopolis Bizans'ın Başkenti*, İng Çev. Tevabil Alkaç, Alfa / Tarih, İstanbul 2020.

HEYD, W., *Yakındoğu Ticaret Tarihi*, Terc. Enver Ziya Karal, TTK, Ankara 2000.

HİLL, Hill, L.L., "Contemporary Accounts and the Later Reputation of Adhemar, Bishop of Puy", *Medievalia et Humanistica*, 1955.

HİTTİ, Philip K., *History of Syria*, St. Martin's Press, London 1957.

HOLLANDER, Amy Suzanne, *The Historical Development of Genoa Square in Acre Israel from the Seventh Century to the Present Day*, University of Pennsylvania Masters Thesis, 1995.

<http://www.anadolucografyasi.com/yazilar/egnatia-yolu-via-egnatia.html>
(15.08.2021.).

https://www.academia.edu/6497436/Heimskringla__the_chrnicle_of_the_kings_of_Norway_-_1996 (23.12.2021).

<https://www.antiksikkeler.com/antik-yunan-sikkeleri-stater/> (27.08.2021).

<https://www.britannica.com/biography/Robert-II-duke-of-Normandy>,
(22.08.2021).

<https://www.comune.otranto.le.it/vivere-il-comune/territorio/informazioni-generalit-territorio> (03.09.2021).

I. VE II. HAÇLI SEFERLERİ VEKAYİNAMESİ, Çev. Vedii İlmen, Yaba Yayınları, İstanbul 2005.

IOANNES KİNNAMOS, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yay. Haz. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2020.

IOANNES ZONARAS, *Tarihin Özeti (Kitap XVII-XVIII)*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

İBN BİBİ, *el Evâmirü'l-'Alâ'iyye ft'l-umuri'l-'Alâ'iyye, (Selçuk Name) I*, Haz. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı Basımevi, Ankara 1996.

İBN CÜBERY, *Endülüs'ten Kutsal Topraklara*, Arp Çev. İsmail Güler, Selenge, İstanbul 2019.

İBN CÜBERY, *İbn Cübeyr Seyahatnamesi*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2020.

İBN KALÂNİSÎ, *Şam Tarihine Zeyl, I. Ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, Çev. Onur Özatağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

İBN KESİR, *El Bidâye ve'n Nihâye (Büyük İslam Tarihi)*, XII, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.

İBN ŞEDDÂD, *Nevadirü's- Sultaniyye Mehasinü'l-Yusufiyye*, Çev. Selahaddin-i Eyyûbî'nin Hayatı, Onun Güzellikleri ve İzlediği Siyasetin İncelikleri, Arp Çev. Hilmi Beyca, Büyük Ay, İstanbul 2021.

İBNÜ'L-ADÎM, *Zübtetü'l-Haleb min Tarih Haleb*, S. Zekkar (nşr.), Kahire-Şam: Darü'l-Küttabü'l Arabiye, 1997.

İBNÜ'L-ESİR, *El-Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, X, Çev. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987.

İNCE, Fatma, "Nureddin Mahmud'un Haçlılar ve Bizans Devleti İle Münasebetleri", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Eylül 2019, III, S. 3.

İSTEK, Gülşen, "Haçlı Kronikleri ve Batılı Kaynaklarına Göre Kutsal Mızrak Efsanesi", *Journal of History School*, Aralık 2019, S. 43, ss. 1365-1383.

JASPERT, Nikolas, "Reconquista", *The Crusades An Encyclopedia*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1013-1019.

John France, "The First Crusade As a Naval Enterprise", *The Marner's Mirror The International Quartely Journal of the Society for Nautical Research*, London 2013, Vol. 99, s. 392-394.

JOHN, Simon, "The Papacy And The Establishment Ofthe Kingdoms Of Jerusalem, Sicily And Portugal: Twelfth-Century Papal Political Thought On Incipient Kingship" *Jnl Of Ecclesiastical History*, Cambridge University Press 2017, Vol. 68, No. 2, ss. 223- 259.

KAFESOĞLU, İbrahim, *Selçuklu Tarihi*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972.

KALELİ, Emrullah, "Haçlı Seferlerinin Muhtelif Finansman Biçimleri", *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 2017, C. 10, S. 50.

_____ "Haçlı Teriminin Kökeni ve İfade Ettiği Anlamlar", *International Congress of Science Culture and Education*, 2019.

_____ "İmparator I. Alexsios Komnenos (1081-1118) Döneminde Bizans ve Haçlılar Arasındaki İhtilaflar", *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*. 2014.

KANAT, Cüneyt - BUCAK Devrim, *Sorularla Haçlı Seferleri*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2018.

KARAKAYA, Ahmet Enes, *Orta Doğu'da Bizans İmparatorluğu- Haçlı İlişkileri (1099-1131)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

KAVAK, Hüseyin, *Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz'in Durumu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmayan Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.

KAYA, Seyfettin, "Norveç Kralı Sigurd Jorsalfar'ın Haçlı Seferinin Tarihi Zemindeki Yeri ve Önemi" *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2019.

_____ "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", *History Studies*. 12/3, Haziran 2020.

KEMÂLÜDDÎN İBNÜ'L-ADÎM, *Zübdetü'l-Haleb Min Târihi Haleb'de Selçuklular (H. 447-521= 1055-1127)*, Terc: Ali Sevim, TTK, Ankara 2014.

KILIÇ, Mustafa, "Şîrkûh el- Mansûr", *TDVİA*, c.39, İstanbul 2010.

KIRPIK, Güray, Haçlı Seferleri Tarihinin Kaynakları, *International Periodical For the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring 2009.

KİEL, Machiel, "Avlonya", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 118-120.

_____ "Ayamavra", *TDVİA*, c. 4, İstanbul 1991.

_____ "Draç", *DİA*, C. 9, İstanbul 1994.

_____ "Yanya", *DİA*, C. 43, İstanbul, 2013, s. 317-321.

KJØRMO, Marius, *The Holy Lance of Antioch, A Study on the Impact of a Perceived Relic during the First Crusade*, University of Bergen Institute of Archaeology, History, Culture Studies and Religion, Master Thesis, Spring 2009.

KOCA, Salim, "Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir" *Akademik Bakış*, 2017, C. 10, S. 20.

KÖYMEN, Mehmet Altay, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi Alp Arslan ve Zamanı*, III, TTK, Ankara 2016.

_____ *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK, Ankara 2019.

KUGLER, Bernhard, *Boemund Und Tankred Fürsten von Antiochien*, Ludwig Friedrich Fues. Tübingen 1862.

KÜÇÜKSİPAHIOĞLU, Birsal, “Birinci Haçlı Seferi’nin Bir Görgü Tanığı: Raimundus Aguilers” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XLI, İstanbul 2005.

_____ Birsal, *Haçlılar ve İstanbul (1096-1261)*, Pozitif yayınları, İstanbul 2021.

_____ *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi (1109-1187)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.

Lane, Frederic C., *Venice, A Maritime Republic*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore And London 1973.

LECAQUE, Thomas W., *The Count of Saint-Gilles and the Saints of the Apocalypse: Occitanian Piety and Culture in the Time of the First Crusade*, The University of Tennessee, Knoxville 2015.

LEV, Yaacov, *Saladin in Egypt*, Brill/Leiden, Boston-Köln 1999.

LOUD, G. A., “Roger I of Sicily (d. 1101)”, *The Crusades An Encyclopedia*, Vol. I, Ed. Alan V. Murray, California 2006, s. 1044.

LOUD, G., A., “Conrad III of Germany (1093–1152)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

MAALOUF, Amin, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, Çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

MACK, Merav, “Genoa and the Crusades”, *Companion to Medieval Genoa*, Ed. Carrie E. Beneš, Boston 2018.

MADDEN, Thomas F., *Enrico Dandolo & the Rise of Venice*, The Johns Hopkins University Press, London 2003.

_____ *Venice A New History*, Viking Penguin, USA 2012.

MALLETT, Alex, “A Trip down the Red Sea with Reynald of Chatillon”, *Journal of the Royal Asiatic Society*, Third Series. (Apr., 2008), Vol. 18, No. 2.

MARSHALL, Christopher J., “The Crusading Motivation of the Italian City Republics in the Latin East” c. 1096-1104, *The Experience of Crusading*, Cambridge 2003.

MATZKE, Michael, “Daibert of Pisa (d. 1105)”, *The Crusades An Encyclopedia*, II, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

METİN, Tülay, “Emîr Necmeddin İlgâzi Dönemi Artuklu-Haçlı Münasebetleri ve Afrinzaferi (28 Haziran 1119)”, *Belleten*, 2019, C. 83, S. 298, ss. 817-852.

MOLİN, Kristian, *Unknown Crusader Castles*, Hambledon and London, New York 2001.

MORGAN, M. R., *The Chronicle of Ernoul and the Continuations of William of Tyre*, Oxford University Press. London 1973.

MORRİSSON, Cecile, *Haçlılar*, Kültür Kitaplığı, Çev. Nermin Acar, Ankara 2021.

MULİNDER, Alec, “Hugh of Vermandois (1057–1101)”, *The Crusades An Encyclopedia*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006.

MURRAY, Alan V., “Baldwin I of Jerusalem (d. 1118)”, *The Crusades An Encyc-lopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006.

_____ “Hugh of Jaffa”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

_____ “Sigurd Jorsalfar (1090–1130)”, *The Crusades An Encyclopedia*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006.

_____ “The Middle Ground: The Passage of Crusade Armies to the Holy Land by Land and Sea (1096-1204)” *University of Leeds*, 2018.

_____ *The Crusader Kingdom of Jerusalem: A Dynastic History 1099-1121*, Oxford 2000.

NEWBOLD, Sırd D., “The Crusaders in The Red Sea and The Sudan” *A Talk Given at The Supper Club, Khartoum, On 29 August, 1943.*

NİCOL, Donald M., *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, Çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000.

NİCOLLE, Davıd, *Selâhaddîn Eyyûbî*, Çev. Doğan Mert Demir, Kronik, İstanbul 2021.

_____ *Haçlılar Çağı'nda İslam Orduları 1071-1300*, Çev. Kahraman Şakul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

_____ *İkinci Haçlı Seferi*, Çev. L. Ece Sakar, Türkiye İş Bankası Kültür Yatınları, İstanbul 2014.

NİKEPHOROS BRYENNİOS, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

NİKİTAS KHONİATES, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2020.

NORWİCH, John J., *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013.

ODABAŞI, Zehra, "Müslümanların Gözünden I. Haçlı Seferi ve Selçukluların Haçlılara Karşı Savunması" *Akademik İncelemeler Dergisi*, Nisan 2018, C.13, S. 1, s. 339.

ORDERİCUS VİTALİS, *The Ecclesiastical History England and Normandy*, III, İng. Çev. Thomas Forester, M.A, Henry G. Bohn York Street Covent Garden, London 1854.

Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1971.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "Büyük Selçuklu Emîri Kürboğa", *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, ss. 405-421.

_____ "el-KÂMİL", *DİA*, İstanbul 2001, C. 24, ss. 281-283.

_____ "İbnü'l Kalânisi", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, ss. 99.

_____ "İbnü'l-Esir İzzeddin", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 26.

_____ "Tartûs", *TDVİA*, C.40, İstanbul 2011.

_____ "Âteş-i Rûmî", *TDVİA*, C. 4, İstanbul 1991.

ÖZDEMİR, Mehmet, "Endülüs", *TDVİA*, C. 11, İstanbul 1995, ss. 211-225.

ÖZER, Serkan, "Antakya'yı Haçlılara Teslim Eden Hain Zırh Ustası Firuz", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2017, S. 58, s. 192.

_____ “Haçlı Tarihi Yazımında Pierre L’ermite Sıradan Bir Keşiş mi, Haçlı Seferi’nin Mimarı mı?”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Ocak 2020, ss. 494-522.

_____ “Haçlıların, Askalân Şehrini Zaptı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2015, III, S. 58.

ÖZTÜRK, Murat, “Bar Hebraeus’un Kronografyası’nda Denizler Bahsi, (Akdeniz-Kızıldeniz-Basra Kör-fezi-Karadeniz)”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2019, s. 605.

_____ “Sicilya Normanlarının Doğu Akdeniz’deki Bahri Faaliyetleri 549-584 (1154-1189),” *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 14, 2019.

ÖZTÜRK, Murat, *Fatimiler’in Deniz Gücü ve Akdeniz Hakimiyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.

PAİNE, Mike, *Haçlı Seferleri*, Çev. Cumhur Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011.

PEDANİ, Maria Pia, “Venedik”, *TDVİA*, c. 43, İstanbul, 2013.

PERDİOS, Stelios V., *Peter the Hermit: Straddling the Boundaries of Lordship, Millennialism, and Heresy*, Iowa State University (Unpublished Master Thesis), Iowa 2012.

PETER TUDEBODUS, *Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi, Kudüs’e Yolculuk*, Çev. Süleyman Genç, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.

POLAT, İbrahim Ethem, “Doğu ve Batı Kaynaklarında Haçlı Seferlerinde Yaşanan İnsanlık İhlalleri”, *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Ankara 2008, V-VI, ss. 11-13.

POLAT, Ziya, *Selâhaddîn Eyyûbi’nin Haçlı Siyaseti ve Kudüs Haçlı Krallığıyla Yaptığı Anlaşmalar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2015.

PRINGLE, Denys, “Arsuf”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

PRYOR, John H., - JEFFREYS, Elizabeth M., *The Age of the Dromon. The Byzantine Navy ca. 500-1204*, Academic Pub., Leiden, Brill 2016.

PRYOR, John H., “The Dromon and Byzantine Navy”, *The Sea in History, The Medieval World*, Ed: Michel Balard, Oceanides. 2017.

_____ *Akdeniz’de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş, Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*, Çev. Füsün Tayan, Tunç Tayanç, Kitapyayınevi, İstanbul 2004.

RAIMUNDUS AGUILERS, *Haçlılar Kudüs’te, Bir Papazın Gözünden ilk Haçlı Seferi*, Çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2019.

RALPH OF CAEN, *The Gesta Tancredi*, Çev. Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach, Ashgate Publishing 2005.

RECUEİL DES HISTORIENS DES CROÏSADES, Historiens OCC V, Paris 1895.

RICHARD, Jean, “Les grandes croisades”, *Clio Voyages Culturels*, ss. 1-6.

_____ “Raymond of Saint-Gilles (d. 1105)”, *The Crusades An Encyclopedia*, Vol. IV, Ed. Alan V. Murray, California 2006.

ROHAN, K. S. B. Keats, “Louis VIII of France (1187–1226)”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, Ed. A.V. Murray, Oxford 2006.

ROSE, Susan, “Islam Versus Christendom: The Naval Dimension, 1000-1600”, *The Journal of Military History*, 1999, Vol. 63, No. 3.

RUNCIMAN, S., “1095 Yılına Kadar Hıristiyan Aleminden Filistin’e Yapılan Haç Yolculukları”, Çev. Nuh Arslantaş, *İstem*, 2013, S. 21, s. 39-50.

_____ *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, TTK, Ankara 2019.

_____ *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, TTK, Ankara 2019.

SAHİLLİOĞLU, Halil, “Antakya”, *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991.

SCAMMELL, G.V., *The First European Maritime Empires C. 800-1650*, University Of California Press, 1981.

SERDAR, Murat, “1101 Haçlı Seferinin Son Durağı Merzifon”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, Tokat.

SEVİM, Ali, “İbnü’l-Kalânîsî’nin Zeylû Tarih-i Dimaşk Adlı Eserinde Selçuklularla İlgili Bilgiler I (H.436-500=1044/45-1106/07)”.

- _____ “İlgazi, Necmeddin”, *TDVİA*, C.22, İstanbul 2000, ss. 89-90.
- _____ *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK, Ankara 2020.
- _____ *Sibt İbnül-Cevzî'nin Mir'âtü'z-Zaman Fî Tarihi'l-Âyan Adlı Eserindeki Selçuklularla İlgili Bilgiler III. Sultan Melikşah Dönemi*, Belgeler, XX/24, TTK, Ankara 1999.
- _____ *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, TTK, Ankara 2000.
- SEVİM, Onur, “Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos Döneminde Bizans-Venedik İlişkileri (1143-1180)”, *The Legends Journal of European History Studies*, 2020, S. I.
- SEVİN, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK, Ankara 2019.
- SMİTH Riley, “The Venetian Crusade of 1122-1124”, *The Italian Communes in the Crusading Kingdom of Jerusalem*, Genova 1986.
- SMİTH, Jonathan R., *The First Crusade And The Idea of Crusading*, Continuum, London-New York 2003.
- SNORRİ STURLSON, *Heimskringla or The Chronicle of the Kings of Norway*, April, 1996.
- SOEUR JEAN MARİE O.P, *Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*, Çev. Mehmet Aydın, TTK, Ankara 2019.
- SÜMER, Faruk, “Anadolu Selçukluları”, *TDVİA*, C.36, İstanbul 2009, ss. 380-384.
- SÜRYANİ PATRİK MİHAİLİN, *Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, Çev. Hrant. D. Andreasyan, İstanbul 1944.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut H., “Bari”, *DİA*, C. 5, İstanbul 1992.
- _____ “Sicilya”, *TDVİA*, C.37, İstanbul 2009.
- ŞEHÂBEDDİN FAZLULLAH EL-ÖMERÎ, *Mesâlikü'l-Ebsâr fî-Memâlikü'l-Emsâr (Devlet-i Memâlikü'l-Ûlâ Kısım/1301-1349)*, *Tercüme ve Tahlili*, Terc. Ed., Hatice Güler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017.
- ŞEŞEN, Ramazan, *Müslümanlarda Tarih ve Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998.

_____ *Selâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1987.

ŞEYBAN, Lütfü, “Kudüs’ün Haçlılar Tarafından Alınması ve İlk Kralları Godefroi İle Halefi Baldwin (17 Temmuz 1099-18 Temmuz 1100)”, *Doç. Dr. Mahmut Pehlivan Armağanı*, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü, Sakarya 2000.

TEZCAN, Selim, *Jihad In A Context Of Shifting Alliances And Enmities: A Study On The Relations Of The Early Artukids And Crusaders As Reflected In Contemporary Muslim And Christian Historiography, 1098-1124*, Graduate School Of Economics And Social Sciences Of İhsan Doğramacı Bilkent University, A Ph.D. Dissertation, Ankara 2013.

THAYER, Willam R., *A Short History of Venice*, III, Boston and Newyork Houghton Mifflinand Company, Cambridge 1908.

THEOTOKİS, Georgios, “Bohemond of Taranto’s 1107-8 Campaign in Byzantine Illyria – can it be viewed as a Crusade?”, *Rosetta*, 2012, S. 11.

TOMAR, Cengiz, “Sarasinler”, *TDVİA*, C. 36, İstanbul 2009, ss. 116-117.

_____ “Sayda”, *TDVİA*, C. 36, İstanbul 2009.

TÜRKÜCÜ, Muhammed, *Nureddin Zengi’nin Haçlılarla Mücadelesi ve Siyasi birlik Çabası (1146-1174)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

TYERMAN, Christopher, *Bir Haçlı Seferi Nasıl Planlanır, Yüksek Orta Çağ’da Akıl ve Dini Savaş*, Çev. Murat Çaylı, Selenge, İstanbul 2021.

URBAN AND THE CRUSADERS, Ed. By D. C. Munro, Philadelphia 1901.

URFALI MATEOS, *Urfalı Mateos Vekayi-Namesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)*, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara 2019.

USAME İBN MUNKİZ, *Kitâbu’-l İ’tibâr, İbretler Kitabı*, Çev. Yusuf Ziya Cömert, Kitabevi Yayın-ları, İstanbul 2021.

USTA, Aydın, “Haçlı Seferleri Döneminde Sur Şehri”, *Belleten*, Ağustos 2019, C. 83, S. 297.

_____ *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015.

ÜLGEN, Pınar, “Fatih William Tarafından Avrupa’nın Yeniden Dizaynı”, *Gazi-osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2017, ss. 67-80.

- ÜNAL, Elif, *Haçlı Seferleri Döneminde Doğu Akdeniz Şehirleri (1096-1131)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.
- VENNING, Timothy, *A Chronology of the Crusades*, Routledge, London And New York 2015.
- WIEL, Alethea, *The Navy Of Venice*, E. P. Dutton And Company, New York 1910.
- WILLERMUS TYRENSİS, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, Çev. Ergin Ayan, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016.
- _____ *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143)*, Çev. Ergin Ayan, Gece Kitaplığı, Ankara 2018.
- _____ *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği III Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1163)*, Çev. Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.
- WILLIAM OF MALMESBURY, *Chronicle of the Kings of England. From the earliest period to the reign of King Stephen*, Çev. John Allen Giles, D.C.L., Londra 1847.
- WRİGHTE, Thomas, *Early Travels in Palestine*, London 1848.
- YALDUZ, Alparslan, "Konsillerin Hıristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsilini", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2003, C. 12, S. 2, s. 257-296.
- YENER, Alican, *Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos Dönemi (1081-1118)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019.
- YEWDALE, Ralph B., *Bohemund I, Prince of Antioch*, Amsterdam, 1970.
- YILDIRIM, Mustafa, *XI-XII Yüzyıllarda Akka Şehri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2020.
- YILDIZ, Murat Kaan, "Birinci Haçlı Seferinde Cenova: Rolü, İmtiyazları ve Gelişimi", *The Legends Journal of European History Studies*, 2021, S. 2.

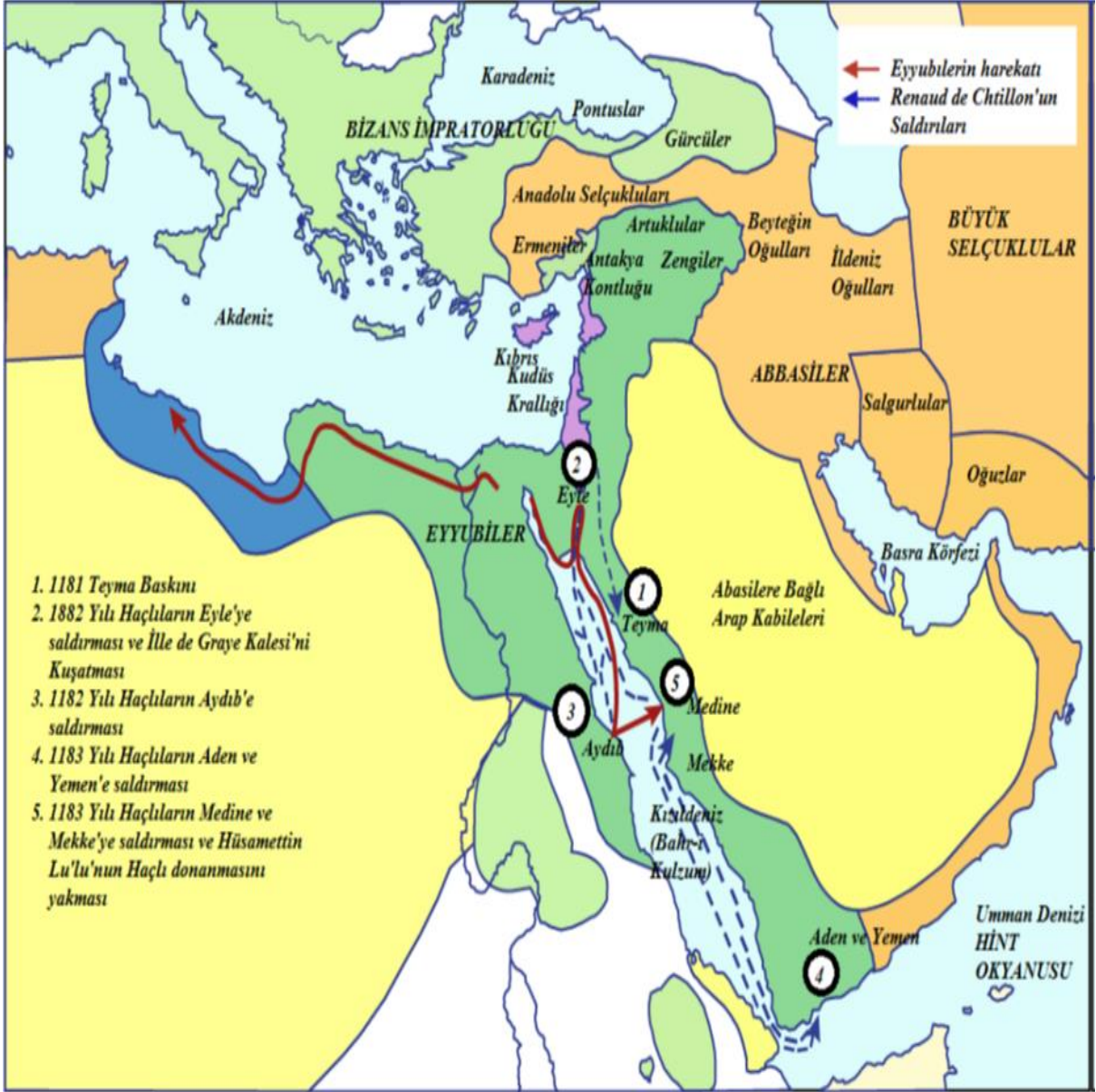
EKLER

EK 1: Antakya Şehri (Kendi farafımdan çekilen fotoğraf).

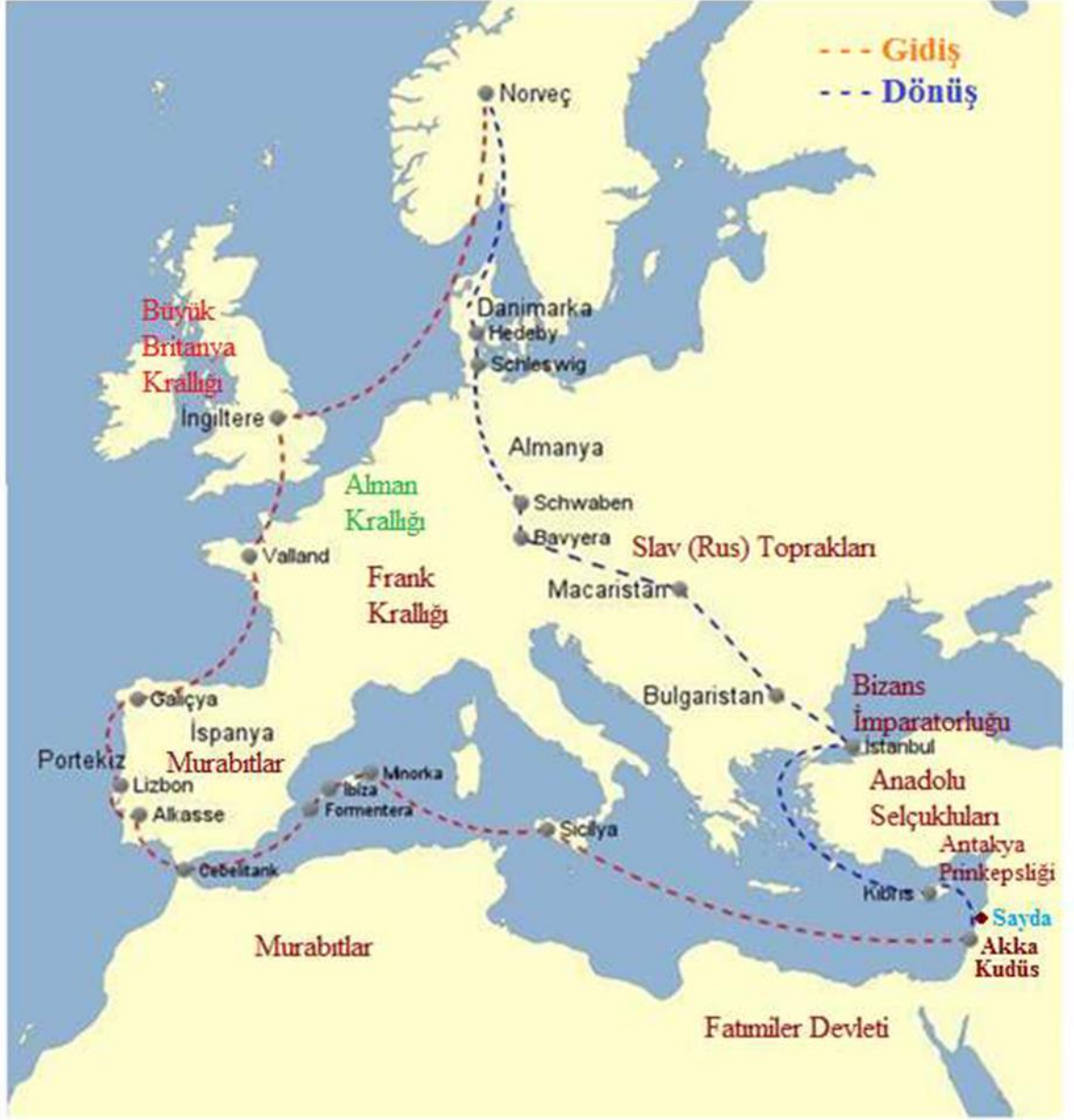

EK 2: Samandağ (Süveydiye) Limanı Hatay.

EK 3: XII. Yüzyılda Orta doğu Coğrafyası ve Haçlı Donanmasının Kızıldeniz Baskını.⁵⁸⁵

⁵⁸⁵ Seyfettin Kaya, "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", s. 1310

EK 4: Norveç Kralı Sigurd Jorsalfar'ın Haçlı Seferi Güzergâhı (1108-1111).⁵⁸⁶

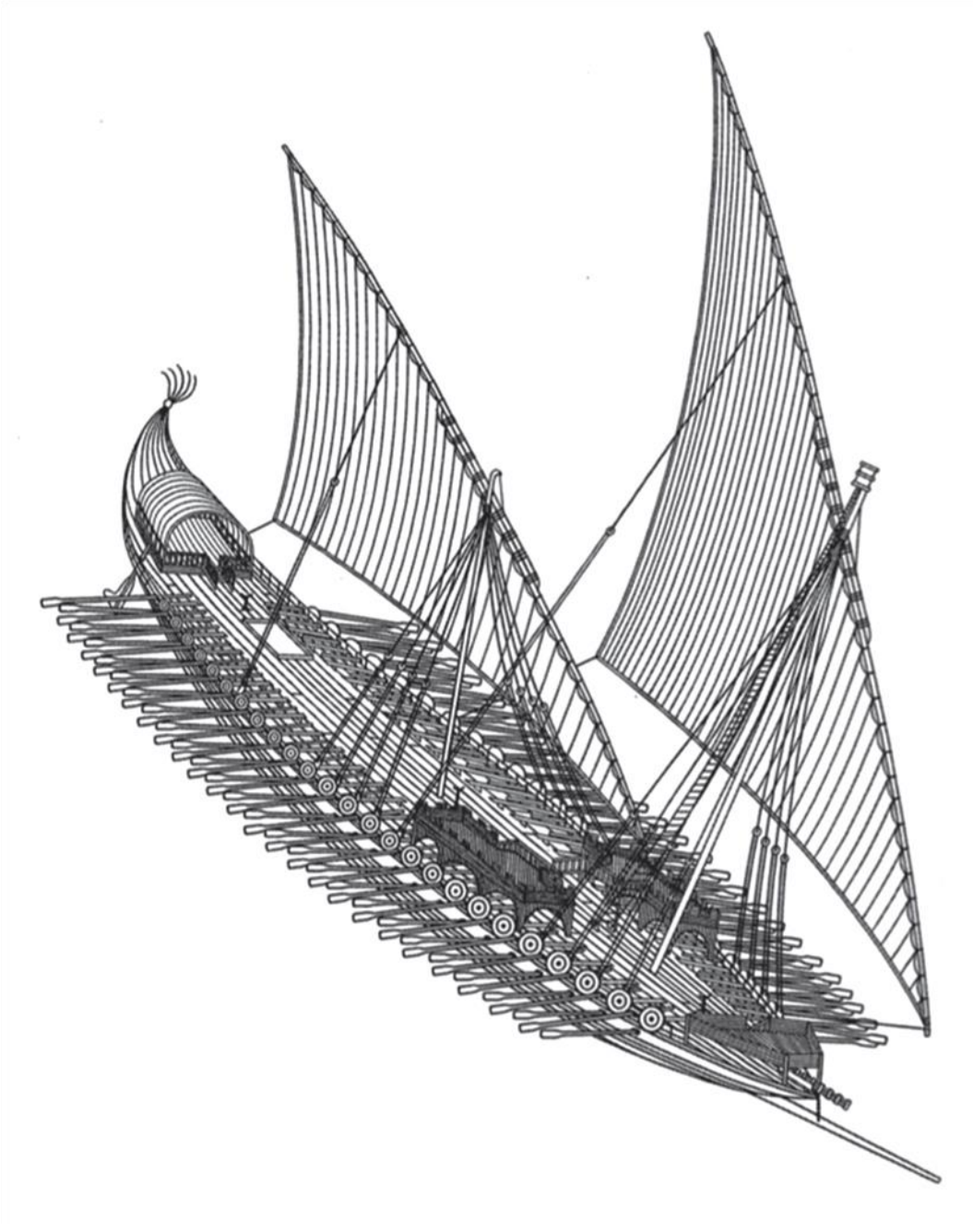
⁵⁸⁶ Sevtap Gölgesiz Karaca, "Norveç Kralı", s.

EK 5: Kont Hugue de Vermandois, Robert de Flandre, Bohemund, Robert de La Normandia ve Etienne de Blois'in Adriyatik Denizini geçmek için kullandıkları Limanlar.

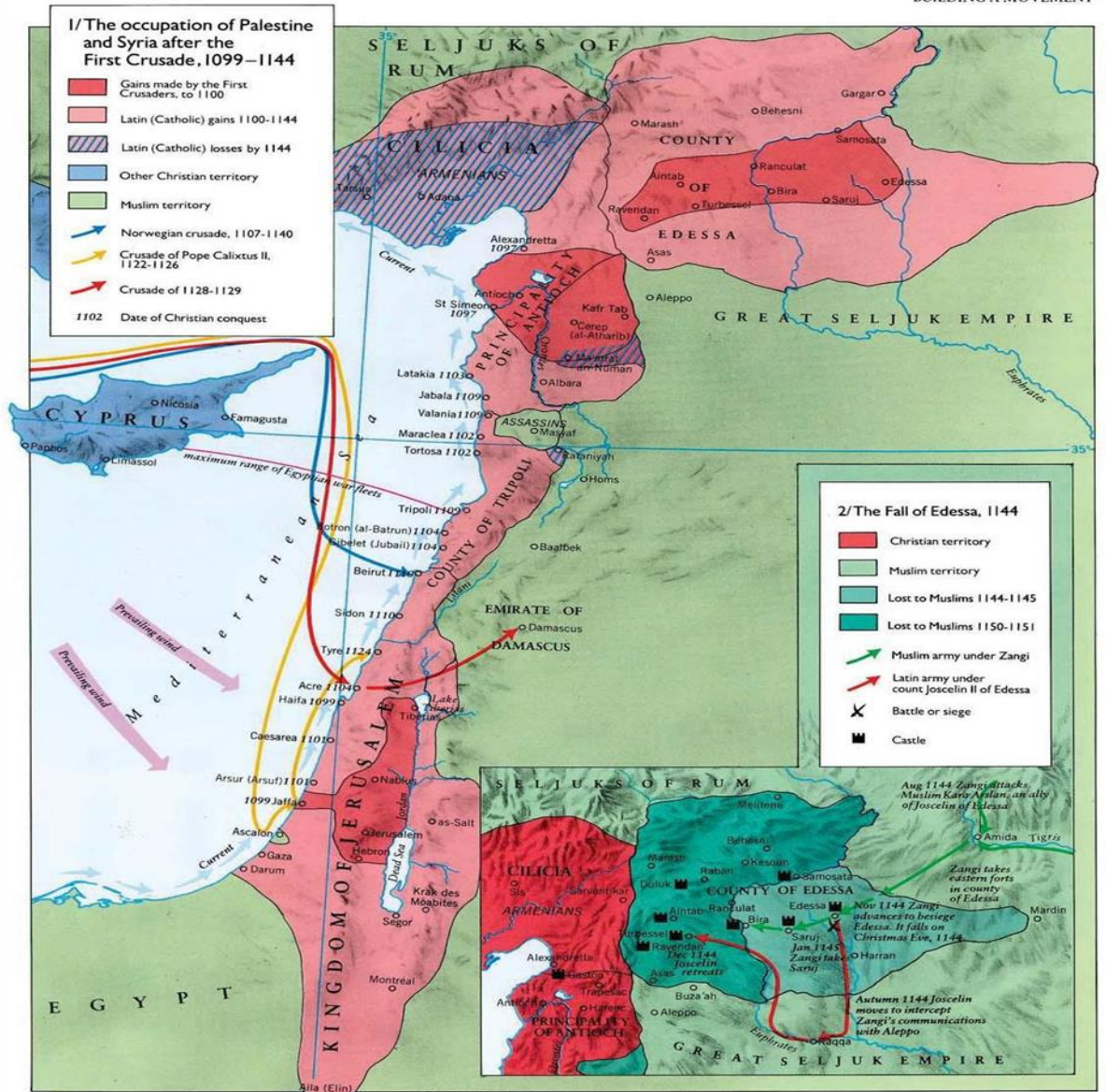
EK 6: 8 Ağustos 1122 yılında bizzat Venedik Doje'si Domenico Michieli'in Kudüs'e gitmek için takip ettiği yol güzergahı.

EK 7: Bizans Donanmasına ait bir Dromon çizimi.⁵⁸⁷

---

⁵⁸⁷ John H. Pryor ‘‘ The Dromon and Byzantine Navy’’, s. 401.

EK8: Haçlı seferleri sonucunda kurulan Haçlı Devletleri.⁵⁸⁸

⁵⁸⁸ Ahmet Enes Karakaya, *a. g. t.*, s. 215.

DİZİN

- Abbasi, 14, 108
- Adele, 27, 28, 32
- Adhemar, 7, 20, 22, 32, 50, 126
- Adriyatik, 2, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 60, 72, 79
- Ahmed b. Mervan, 47
- Akdeniz, 3, 13, 16, 17, 18, 21, 41, 42, 48, 49, 52, 60, 64, 65, 68, 74, 75, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 93, 95, 97, 105, 108, 109, 110, 115, 116, 117, 119, 123, 124, 125, 126, 128, 132, 133, 136
- Albertus Aquensis, 8, 9, 36, 37, 55, 63, 64, 66, 73, 75, 76, 77, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 114, 116
- Alexsios, 11, 15, 17, 44, 49, 61, 73, 78, 91, 94, 114, 128
- Alexsios Komnenos, 11, 15, 18, 128
- Alexsios,, 15, 91, 114
- Alman, 99, 100
- Almanya, 8, 19
- Alp Arslan, 14, 15, 129
- Anadolu, 3, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 32, 33, 34, 38, 39, 44, 48, 61, 72, 73, 98, 99, 100, 119, 120, 121, 122, 123, 126, 134
- Ani, 14
- Anna Komnena, 2, 11, 12, 15, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 35, 37, 38, 39, 60, 61, 62, 63, 68, 78, 79, 80, 81, 82, 91, 114, 115
- Antakya, 3, 6, 8, 10, 12, 13, 25, 26, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 67, 70, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 91, 93, 99, 100, 102, 111, 115, 116, 120, 121, 125, 132, 133
- Arnavutluk, 23, 26
- Artuk, 33, 48, 55, 93
- Asi ırmağı, 40
- Azimi, 11, 45, 48, 86, 121
- Aziz Paulus Kapısı, 40
- Aziz Petrus, 39, 47
- Bağdat, 15
- Baldwin, 3, 7, 21, 28, 32, 45, 52, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 107, 115, 125, 130, 135

Bari, 23, 25, 27, 28, 32, 73, 79, 116, 134

Berkyaruk, 44

Bizans, 3, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 41, 42, 44, 47, 49, 51, 53, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 72, 73, 77, 78, 80, 82, 91, 92, 94, 97, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 124, 126, 128, 131, 134

Bohemund, 2, 3, 6, 12, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 62, 63, 67, 73, 77, 78, 79, 80, 136

Brindisi, 28, 31, 32, 73, 116

Bulgaristan, 24

Butumites, 24, 37, 38, 63, 91

Büyük İskender, 33

Cenâhüddevle, 48

Ceneviz, 7, 8, 20, 21, 41, 42, 46, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 68, 69, 71, 72, 76, 83, 84, 123

Cenevizler, 42

Cenova, 9, 21, 39, 41, 48, 49, 50, 68, 69, 72, 74, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 85, 86, 89, 94, 101, 113, 115, 116, 137

Civitot, 36

Clermont Konsili, 17

Cluny, 16

Demirköprü, 45

Draç, 2, 23, 26, 27, 29, 31, 32, 78, 80, 129

Drakon, 34

Dromon, 29, 30, 31, 113, 114, 133

Dukak, 48

Durazzo, 24

Edgar, 42, 50

Endülüs, 17, 19, 112, 127, 132

Ermeniler, 13, 14

Etienne Blois, 21, 31, 32, 73

Fırat, 40, 45, 56, 93, 121, 123

Firuz, 44, 45, 132

Flandre Kontu I. Robert, 15

Flandre Kontu Robert, 21, 28, 31, 32

Fransa, 8, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 32, 39, 78, 81, 99, 100

Frenk, 46, 83

Fulcherius Carnotensis, 24, 31

Gemlik, 37, 38

Godefroi, 7, 21, 32, 35, 43, 50, 51, 56, 59, 64, 65, 66, 67, 69, 135

Guynemar de Boulogne, 50

Guynemer, 46, 51, 53

Havariler, 39

Hristiyan, 13, 14, 16, 18, 33, 40, 121, 133

Hristiyanlar, 15, 16, 21, 33, 40

Hugue de Vermandois, 2, 21, 23, 32, 73

II. Urbanus, 16, 17, 18, 20, 21, 28

Ioannes, 12, 24, 38, 94, 95, 97, 100, 104, 105, 106, 107, 127, 131

İngiliz, 27, 41, 42, 43, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 59, 67, 75, 76, 87, 113, 116, 117

İngiltere, 20, 53, 88

İskenderiye, 4, 108, 109, 110, 112, 114

İskenderun, 40, 46

İspanya, 19, 20, 21, 42, 52, 88

İstanbul, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 48, 49, 52, 53, 56, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 70, 72, 73, 75, 78, 80, 82, 84, 85, 87, 91, 93, 94, 95, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 115, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

İtalya, 3, 20, 21, 23, 25, 28, 31, 32, 39, 49, 72, 73, 78, 79, 82, 89, 92

İznik, 3, 7, 12, 33, 35, 36, 37, 59, 99, 124, 134, 136

Kars, 14

Katolik, 14, 18

Kıbrıs, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 62, 63, 91, 100, 103, 105, 111

Kılıç Arslan, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 73, 79, 124

Kilikya, 47

Konstantinos Euphorbenos, 34

Konstantinus, 33

Kont d'Alost, 31

Kralı Philip, 24

Kudüs, 3, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 19, 25, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 121, 124, 125, 126, 132, 133, 135, 136

Kürboğa, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 124, 131

Lazkiye, 3, 7, 42, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 62, 63, 68, 69, 74, 78, 81, 91, 122

Lefke, 39
 Lukas, 39
 Makedonya, 33, 73
 Malazgirt, 12, 15, 18, 33, 119, 120, 123
 Marianos, 29, 31, 80
 Mısır, 12, 18, 43, 84, 86, 87, 90, 92, 93, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 116, 117
 Musul, 10, 44, 77
 Müslüman, 11, 40, 43, 59, 65, 68, 72, 84, 88, 101, 106, 114, 117
 Müslümanlar, 14, 15, 16, 18, 55, 57, 60, 71, 75, 86, 109, 110, 111, 125
 Nikolaos Katakalon, 29
 Norman, 6, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 88, 110, 115, 126
 Normandia Dükü Robert, 21, 31, 32
 Normandiya, 20
 Ortodoks, 14, 18
 Otranto, 25, 32, 80
 Palekanon, 35, 38
 Papa, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 28, 34, 42, 78, 80, 93
 Peter Bartholomeus, 47
 Pierre L'ermite, 19, 32, 132
 Pisa, 3, 11, 21, 39, 49, 52, 60, 63, 64, 65, 69, 76, 77, 78, 82, 94, 101, 113, 114, 115, 116, 130
 Raimundus Aguilers, 8, 38, 42, 50, 52, 58, 129
 Raymond, 3, 7, 19, 20, 21, 32, 39, 40, 42, 43, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 63, 69, 73, 74, 81, 83, 100, 102, 114, 133
 Raymond Saint Gilles, 19
 Roberto Guiscardo, 20
 Rodos, 47, 53, 61, 65, 97
 Roma, 11, 15, 23, 24, 28, 136
 Romanus Diogenes, 15
 Saint-Gilles, 20, 22, 32, 58, 130, 133
 Samandağ, 40, 41, 72
 Selçuklu, 15, 29, 33, 34, 38, 44, 47, 55, 60, 73, 115, 119, 120, 124, 125, 126, 128, 129, 131
 Sicilya, 4, 20, 21, 25, 88, 92, 108, 109, 110, 111, 114, 117, 132, 134
 St. George, 43
 St. Simeon, 42, 43, 46
 St. Symeon, 41
 Suriye, 3, 18, 25, 29, 40, 48, 51, 53, 60, 65, 76, 93, 100, 134
 Süleyman Şah, 33, 34, 126
 Süveydiye, 40, 41, 42, 44, 46, 49, 50, 52, 67, 72, 73, 78, 82, 86, 100, 117

- Symeon, 41, 49
- Şemsü'd-Devle, 47
- Tankred, 3, 21, 25, 26, 32, 38, 45, 52, 59, 65, 66, 67, 77, 78, 81, 82, 83, 91, 108, 114, 129
- Tatikios, 44, 61, 124, 125
- Toronto, 24
- Toulouse, 19, 21, 32, 39, 43, 53, 58, 81
- Tuğtegin, 48
- Türkler, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 24, 34, 38, 46, 47, 55, 73, 100, 115, 122, 123, 124, 133, 136
- Urfa, 6, 13, 45, 48, 50, 51, 59, 64, 67, 78, 93, 98, 99, 124, 136
- Venedik, 3, 21, 39, 53, 54, 60, 64, 65, 66, 67, 78, 80, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 113, 115, 116, 120, 123, 131, 132, 134
- Vessâb b. Mahmud, 48
- Via Egnatia, 24, 26, 32
- Willermus Tyrensis, 2, 6, 16, 19, 26, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 115, 116, 120, 136
- Yağısıyan, 40, 41, 44, 45, 120
- Abbasi, 15, 112
- Abydos, 109, 124
- Acre, 76, 78, 131
- Adele, 27, 28, 32
- Adhemar, 7, 20, 22, 33, 50, 131
- Adriyatik, 2, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 61, 74, 81
- Ahmed b. Mervan, 48
- Akdeniz, 3, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 41, 42, 49, 52, 61, 65, 66, 69, 75, 76, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 96, 99, 101, 109, 113, 115, 119, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 133, 136, 137, 140
- Akka, 3, 56, 66, 67, 75, 76, 77, 78, 79, 87, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 107, 109, 111, 121, 122, 141
- Akkâ, 54, 77, 95, 96, 102, 129
- Albertus Aquensis, 8, 9, 37, 56, 64, 65, 67, 74, 76, 77, 78, 79, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 119, 120
- Alexsios, 11, 15, 16, 18, 44, 49, 62, 75, 80, 94, 95, 98, 118, 132

Alexsios Komnenos, 11, 15, 16, 18, 132

Alexsios,, 15, 16, 95, 118

Alfonso-Jourdain, 84

Alman, 103

Almanya, 8, 19

Alp Arslan, 15, 133

Anadolu, 3, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 33, 34, 38, 39, 40, 44, 49, 62, 74, 75, 101, 103, 104, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 138, 139

Andronikos Konstostephanos, 109

Anglikan Denizi, 42, 52

Ani, 15

Anna Komnena, 2, 11, 12, 15, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 61, 62, 63, 64, 69, 70, 80, 81, 82, 83, 84, 95, 118, 119

Anselm de Buis, 74

Antakya, 3, 6, 8, 10, 12, 13, 25, 26, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 69, 72, 74, 75, 80, 81, 82, 83, 85, 95, 97, 103, 104, 106, 116, 120, 121, 124, 125, 129, 136, 138

Arap, 10, 58, 85, 96, 99, 113

Arka, 7, 54, 55, 57, 58

Arnavutluk, 23, 26

Arsuf, 3, 9, 54, 69, 71, 72, 126, 137

Arsûf,, 56

Artuk, 34, 48, 56, 97

Asi ırmağı, 40

Askalan, 3, 6, 7, 8, 56, 86, 94, 98, 99, 101, 104, 105, 106, 107, 109, 111, 122

Atsız, 56

Avlonya, 26, 29, 82, 83, 133

Avrupa, 14, 15, 16, 21, 27, 35, 39, 55, 74, 80, 81, 84, 86, 103, 112, 119, 120, 140

Azimi, 11, 45, 48, 89, 125

Aziz Paulus Kapısı, 40

Aziz Petrus, 40, 48

Bafra, 75

Bağdat, 15

Baldwin, 3, 7, 22, 28, 32, 46, 52, 68, 70, 71, 73, 77, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 101, 102, 104, 107, 111, 120, 129, 135, 139

Bari, 23, 25, 27, 28, 32, 75, 81, 121, 139

Belek, 97, 99, 100, 101, 123, 127

Benu Munkız, 51

Berkyaruk, 44

Bertrand, 3, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 119

Beyi Uvakoğlu, 56

Beyrut, 3, 54, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 113, 121, 122, 126, 128

Bizans, 3, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 41, 42, 44, 45, 47, 49, 51, 52, 53, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 74, 75, 80, 81, 83, 84, 85, 94, 95, 96, 98, 101, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 118, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 128, 130, 131, 132, 135, 138

Bizans donanması, 29, 34, 64, 70, 80, 95, 107, 109, 110, 111, 118

Bohemund, 2, 3, 6, 12, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 39, 40, 43, 44, 45, 48, 49, 50, 52, 53, 63, 64, 69, 74, 80, 81, 83, 141

Brindisi, 28, 31, 32, 74, 121

Bukayye Vadisi, 53

Bulgaristan, 24

Butumites, 24, 37, 38, 64, 95

Büyük İskender, 33

Byblos, 54

Caesarea, 3, 54, 66, 69, 71, 72, 74

Caffaro, 2, 9, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 86, 89

Cavlân, 66

Cebelitarık, 91

Cenâhüddevle, 48

Ceneviz, 7, 8, 20, 21, 41, 43, 46, 53, 55, 57, 59, 60, 69, 70, 73, 74, 78, 85, 87, 127

Cenevizler, 42

Cenova, 9, 21, 39, 41, 49, 50, 51, 69, 71, 74, 76, 78, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 92, 97, 105, 118, 119, 121, 141

Cenovalılar, 12, 41, 44, 49, 61, 69, 70, 75, 76, 78, 87, 88, 89, 120, 121

Ceyhan nehri, 83

Cidde, 117

Civitot, 37

Clermont Konsili, 17

Cluny, 16

Cübeyl, 76, 78, 83, 87, 88

Çukurova, 50, 80

Daibert, 61, 65, 134

Dalmaçya, 66

Danimarkalı, 90

Demirköprü, 46

Devol, 80, 81, 82, 83, 123

Dimaşk, 54, 100

Dimyat, 109, 110, 111, 114, 115

Doge, 66, 82, 93

Doje Michieli, 98

Domenico Michieli, 97
Draç, 2, 23, 26, 27, 30, 32, 81, 82,
133
Drakon, 34
Dromon, 29, 31, 118, 137
Dromons, 108
Dukak, 48
Durazzo, 24
Edgar, 42, 51
El-Adil, 117
el-Efdal b. Bedrû'l-Cemâlî, 56
El-Makrizî, 11, 105
El-Ömeri, 90
Endülüs, 17, 19, 116, 131, 136
Ereğli, 75
Ermeniler, 13, 15
Etienne Blois, 21, 31, 32, 75
Eumathios Philokales, 63
Eustathos Philokales, 51
Fatimi, 54, 55, 56, 58, 77, 78, 89, 90,
93, 100, 104, 105, 112
Fırat, 40, 46, 56, 97, 125, 127
Filistin, 18, 25, 53, 66, 67, 71, 75,
92, 104, 105, 109, 111, 112, 120,
121, 122, 138
Firavun denizinde, 116
Firuz, 45, 136
Flaman, 90
Flandernli, 52
Flandre Kontu I. Robert, 15
Flandre Kontu Robert, 21, 28, 31, 32
Fransa, 8, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25,
32, 39, 80, 84, 103, 104
Frenk, 47, 86
Frizyalı, 52
Fulcherius Carnotensis, 24, 31
Fulcherius Carnotensis, 7, 23, 24, 26,
27, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 38, 39,
40, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 54,
60, 65, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 76,
77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85,
86, 87, 88, 89, 92, 93, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 120, 123
Galea, 120
Galiçya, 91
Galilea, 66
Gazze, 56, 104
Gemlik, 37, 38
Gerger, 99, 101
Germenler, 118
Godefroi, 7, 21, 32, 35, 44, 50, 52,
57, 60, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 139
Guillaume-Jourdain, 84, 85, 86
Guynemar de Boulogne, 51
Guynemer, 47, 51, 54

Havariler, 40

Hayfa, 54, 56, 66, 67, 68, 70, 78, 126

Hristiyan, 13, 14, 17, 18, 19, 33, 41, 125, 138

Hristiyanlar, 15, 16, 21, 33, 40

Hollandalı, 52

Hugue de Vermandois, 2, 21, 23, 32, 75

Hüsam ed- Din Lû'lû, 4, 115, 117

II. Calixtus, 97

II. Urbanus, 16, 17, 18, 20, 21, 28

Ioannes, 12, 13, 24, 38, 98, 101, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 131, 135

IX. Guillaume, 75

İbn Cübeyr, 11, 116, 117, 131

İbn Kalânîsî, 10, 49, 53, 60, 66, 68, 71, 76, 78, 79, 82, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 95, 96, 101, 102, 105, 106

İbnü'l-Esir, 2, 10, 36, 41, 56, 60, 68, 71, 76, 77, 79, 80, 82, 86, 87, 93, 95, 96, 99, 100, 101, 103, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 119, 121, 136

İlgazi, 56, 97, 138

İmâmeedin Zengi, 103

İngiliz, 27, 41, 42, 44, 46, 49, 50, 51, 52, 57, 60, 69, 77, 78, 90, 118, 120, 122

İngilizler, 42, 43, 52, 118

İngiltere, 20, 53, 91

İskenderiye, 4, 112, 113, 114, 117, 119

İskenderun, 40, 46

İspanya, 19, 20, 21, 42, 52, 91

İstanbul, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 49, 53, 54, 57, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 71, 74, 75, 77, 80, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 94, 97, 99, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 116, 117, 119, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140

İstanköy, 62

İtalya, 3, 20, 21, 23, 25, 28, 31, 32, 39, 49, 74, 75, 80, 81, 84, 92, 95

İznik, 3, 7, 12, 33, 35, 36, 37, 38, 60, 103, 128, 139, 141

Kadırga, 69

Karmel Dağı, 68

Kars, 15

Katolik, 14, 18

Kefalonya, 61

Kıbrıs, 41, 42, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 60, 63, 64, 94, 95, 104, 106, 109, 115

Kılıç Arslan, 34, 35, 36, 38, 39, 75, 82, 128

Kızıldeniz, 13, 14, 116, 117, 133, 136

Kilikya, 47

Konrad, 103

Konstantinos Euphorbenos, 34

Konstantinus, 33

Kont d'Alost, 31

Kont Geldemar Carpinel, 58

Kont Raymond de Turenne, 54

Kontes Elvira, 84

Korfu, 61, 98, 126

Kral Amaury, 107, 113

Kralı II. Guillaume, 113

Kralı Philip, 24

Kudüs, 3, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 120, 121, 122, 125, 128, 129, 130, 137, 139, 140

Kürboğa, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 128, 136

Landulf, 62, 64, 69, 81

Laodikea, 54

Lazkiye, 3, 7, 42, 50, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 61, 63, 64, 70, 76, 80, 83, 95, 126

Lefke, 39

Lombardia, 82

Lombardlar, 74

Lukas, 40

Lübnan, 53

Maarratünnuman, 53

Makedonya, 33, 75

Malazgirt, 12, 15, 18, 34, 123, 124, 127

Manuel, 12, 37, 67, 103, 106, 108, 110, 111, 135, 138

Marianos, 29, 31, 82

Maus, 54

Mecdü'd-Devle, 93

Melikşâh, 56

Merzifon, 74, 75, 138

Mısır, 12, 18, 43, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 98, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 120, 122

Midilli, 101

Misis, 83, 119

Musul, 10, 44, 80

Müslüman, 11, 40, 44, 60, 66, 70, 73, 86, 91, 105, 110, 119, 122

Müslümanlar, 14, 15, 16, 18, 56, 58, 61, 72, 77, 89, 114, 116, 129

Navekiyye Türkmenleri, 56

Niketas Khomates, 108

Nikolaos Katakalon, 29

Nil Nehri, 110

Norman, 6, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 91, 115, 120, 130

Normandia Dükü Robert, 21, 31, 32

Normandiya, 20

Normanlar, 12, 114, 115, 118, 119

Norveç, 3, 90, 91, 92, 93, 94, 120, 130, 133

Norveç donanması, 91, 92

Norveç Donanması, 91

Nureddin Zengi, 104, 105, 108, 110, 112, 140

Ordelafo Faliero, 82, 93

Ordericus Vitalis, 26, 44, 60, 81, 82, 99

Ortodoks, 14, 18

Otranto, 25, 32, 83

Palekanon, 35, 38

Papa, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 34, 42, 80, 83, 97

Patara, 62

Peter Bartholomeus, 48

Philippe, 111

Pierre L'ermite, 19, 32, 136

Pisa, 3, 12, 21, 39, 50, 53, 61, 64, 65, 67, 70, 78, 79, 80, 84, 97, 105, 118, 119, 121, 134

Pisa donanması, 53, 65, 118

Primus, 57

Provence, 7, 84, 119

Raimundus Aguilers, 8, 38, 42, 43, 50, 51, 53, 59, 133

Raymond, 3, 7, 19, 20, 22, 32, 39, 40, 43, 44, 49, 50, 53, 54, 57, 58, 64, 71, 74, 75, 76, 83, 84, 85, 104, 106, 119, 137

Raymond Plet, 54

Raymond Saint Gilles, 19

Renaud De Châtillon, 4, 115, 116, 117, 124, 133

Robert de la Normandia, 28, 50, 51, 53

Roberto Guiscardo, 20

Rodos, 47, 53, 62, 66, 101

Roma, 11, 15, 23, 24, 28, 141

Romanus Diogenes, 15

Rum ateşi, 62

Rum donanması, 62

Saint-Gilles, 20, 22, 32, 59, 134, 137

Sakız, 101

Samandağ, 40, 41, 74

Sayda, 3, 54, 56, 77, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 120, 140

Selahaddin, 9, 10, 11, 107, 108, 109, 110, 129, 132

Selçuklu, 15, 30, 34, 38, 44, 48, 56, 61, 75, 119, 123, 124, 128, 129, 130, 132, 133, 136

Sem Vadisi, 55

Sestos, 109

Sicilya, 4, 20, 21, 25, 91, 96, 112, 113, 114, 115, 119, 122, 136, 139

Sigurd Jorsalfal, 91, 92, 94, 120

Sion Dağı, 58

Sisam, 62

Snorri Sturlson, 91, 92, 93, 94, 120

solidi, 74

Sökmen, 56, 80

St. George, 44

St. Simeon, 43, 44, 46

St. Symeon, 41

Sur, 3, 51, 77, 86, 88, 93, 94, 95, 96, 99, 100, 101, 102, 108, 121, 122, 127, 140

Sûr, 54, 56

Suriye, 3, 18, 25, 30, 40, 48, 52, 53, 61, 66, 78, 96, 104, 138

Suriyeliler, 53

Süleyman Şah, 34, 130

Süveydiye, 40, 41, 42, 44, 47, 49, 50, 51, 52, 69, 74, 75, 80, 85, 89, 104, 122

Symeon, 41, 49

Şelendî, 119

Şemsü'd-Devle, 47

Taberiye, 66

Tankred, 3, 21, 25, 26, 32, 39, 45, 53, 59, 67, 68, 80, 81, 83, 85, 86, 95, 113, 119, 133

Tapnis, 107

Tarida, 119

Tarsus, 47, 51, 52, 55, 75

Tatikios, 44, 45, 62, 128, 129

Toronto, 24

Toulouse, 19, 22, 32, 39, 43, 54, 59, 84

Trablus, 3, 20, 53, 56, 57, 67, 76, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 95, 106, 127, 134

Trirem, 83, 103, 119

Tuğtegin, 48

Tuğtekin, 95, 97, 100

Türk, 4, 9, 15, 34, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 58, 62, 75, 113, 128, 130, 133

Türkler, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
18, 24, 34, 38, 46, 47, 56, 75, 103,
119, 126, 127, 128, 137, 140

Urfa, 6, 13, 45, 46, 49, 50, 51, 60,
65, 68, 80, 96, 101, 102, 103, 128,
140

Urfalı Mateos, 13, 15, 35, 36, 38, 48,
56, 66, 68, 84, 87, 97, 101, 102,
140

Valisi İzzülmülk el-Eazz, 95

Venedik, 3, 21, 39, 53, 55, 61, 65,
66, 67, 68, 80, 82, 90, 92, 93, 96,
97, 98, 99, 100, 101, 102, 105,
118, 119, 121, 124, 127, 135, 137,
138

Venedikliler, 12, 65, 67, 68, 94, 97,
98, 99, 100, 101, 120, 121

Vessâb b. Mahmud, 48

Via Egnatia, 24, 26, 32

Viking, 94, 97, 134

Vitale I. Michiel, 66

Warner de Gray, 68

Wilhelm Embriacus, 57

Willermus Tyrensis, 2, 6, 16, 19, 26,
32, 34, 35, 36, 38, 39, 43, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55,
57, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 68, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79,
80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 109, 110, 111,
112, 113, 114, 116, 118, 119, 120,
121, 124, 140

Yafa, 3, 56, 57, 58, 59, 65, 66, 67,
69, 70, 91, 92, 93, 107, 120

Yağısıyan, 41, 44, 45, 124

Yahudiler, 56

yelken, 29, 37, 42, 46, 52, 55, 63, 64,
69, 70, 80, 84, 85, 91, 96, 101,
104, 107, 108, 109, 111, 121

Zahirüddeve el Cüyüşî, 79

Zakynthos, 61